T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

MEVLÂNA ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

MEVLÂNA VE MEVLEVİLİK ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI

MEVLÂNA VE MEVLEVİLİK ARAŞTIRMALARI BİLİM DALI

MEVLÂNA MÜZESİ NR.1177'DEKİ MESNEVÎ'NİN TENKİTLİ METNİ VE BU METNİN İZBUDAK TERCÜMESİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI (2.CİLT 2432-3349 BEYİTLERİ)

Ayşenur DİRİÖZ

177201001004

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Ali TEMİZEL

KONYA 2021

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

MEVLÂNA ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
INSTITUTE OF RUMI STUDIES

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin		
	Adı Soyadı	AYŞENUR DİRİÖZ
	Numarası	177201001004
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Mevlâna ve Mevlevîlik Araştırmaları / Mevlâna ve Mevlevîlik Araştırmaları
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒
	Tez Danışmanı	PROF. DR. ALİ TEMİZEL
	Tezin Adı	Mevlâna Müzesi Nr.1177'deki Mesnevî'nin Tenkitli Metni Ve Bu Metnin İzbudak Tercümesi İle Karşılaştırılması (2.Cilt 2432-3349 Beyitleri)

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
AYŞENUR DİRİÖZ

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

MEVLÂNA ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
INSTITUTE OF RUMI STUDIES
دانشگاه سلجوق انستیتوی تحقیقاتی مولانا

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin		
	Adı Soyadı	AYŞENUR DİRİÖZ
	Numarası	177201001004
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Mevlâna ve Mevlevîlik Araştırmaları / Mevlâna ve Mevlevîlik Araştırmaları
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒
	Tez Danışmanı	PROF. DR. ALİ TEMİZEL
	Tezinin Adı	Mevlâna Müzesi Nr.1177'deki Mesnevî'nin Tenkitli Metni Ve Bu Metnin İzbudak Tercümesi İle Karşılaştırılması (2.Cilt 2432-3349 Beyitleri)
	Tezinin İngilizce Adı	The Criticized Text of the Mesnevi at no 1177 in Mevlâna Museum and its Comparison with the İzbudak Translation (Couplets 2432-3349 of the 2nd Volume)

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan ***"Mevlâna Müzesi Nr.1177'deki Mesnevî'nin Tenkitli Metni Ve Bu Metnin İzbudak Tercümesi İle Karşılaştırılması (2.Cilt 2432-3349 Beyitleri)"*** başlıklı bu çalışma 15 / 02 / 2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı	Adı Soyadı	Jüri	İmza
PROF. DR.	ALİ TEMİZEL	DANIŞMAN	
DR. ÖĞR. ÜYESİ	NURGÜL SUCU KÖROĞLU	ASİL	
PROF. DR.	MEHMET KIRBIYIK (Üniversite Dışı)	ASİL	
DR. ÖĞR. ÜYESİ	GAMZE GİZEM AVCIOĞLU	YEDEK	
DOÇ. DR.	BETÜL GÜRER (Üniversite Dışı)	YEDEK	

Not:
Bu form ıslak imzalı olarak Enstitüye teslim edilecektir.
Yükseköğretim Kurulunun aldığı karar gereği tez ve CD içerisinde ***imzalı hali yer almayacaktır.***

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI ii

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU iii

ÖN SÖZ vi

ÖZET ix

SUMMARY x

KISALTMALAR xi

GİRİŞ 1

MESNEVÎNİN TÜRKÇE TERCÜME VE ŞERHLERİ 1

1 BİRİNCİ BÖLÜM 4

1.1. MEVLÂNA 4

1.2. VELED ÇELEBİ İZBUDAK 6

1.3. ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI 8

1.4 ADNAN KARAİSMAİLOĞLU 12

1.5. REYNOLD ALLEYNE NICHOLSON 13

2. İKİNCİ BÖLÜM 15

MESNEVÎ'NİN NEŞRE HAZIRLANAN FARSÇA VE OSMANLI TÜRKÇESİ NÜSHALARI 15

2.1. Mesnevi'nin Farsça Nüshasının Tavsifi 15

2.2. Mesnevi'nin Osmanlı Türkçesi Nüshasının Tavsifi 18

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 21

MESNEVİ'NİN FARSÇA METNİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ 21

3.1.METİN NEŞRE HAZIRLANIRKEN İZLENEN YÖNTEM 21

3.2. MESNEVÎ'NİN FARSÇA METNİ 23

3.3. DEĞERLENDİRME 69

4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 71

FARSÇA VE OSMANLI TÜRKÇESİ BEYİTLERİN KARŞILAŞTIRILMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ 71

4.1. MEVLÂNA MÜZESİ KTP. NR. 1177'DEKİ MESNEVÎNİN FARSÇA BEYİTLERİNİN MEVLÂNA MÜZESİ KTP. İHTİSAS NR. 5223'DE YER ALAN VE ŞUCAEDDİN ONUK TARAFINDAN İSTİNSAH EDİLEN OSMANLI TÜRKÇESİ NÜSHASI VE ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI'NIN

GÖZDEN GEÇİRİP MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜMESİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI 71
4.2. DEĞERLENDİRME 159
SONUÇ 163
KAYNAKÇA 165
FOTOĞRAFLAR 167

ÖN SÖZ

Mevlâna'nın evrensel nitelikteki eseri Mesnevi, yaklaşık sekiz asırdır din, ahlak, tasavvuf. bilim ve kültür konularında insanlığa ışık tutmuştur. Dolayısıyla bu eser üzerine şerh, özet ve tercüme gibi birçok çalışma yapılmıştır.

Geçmişten günümüze kadar Mevlâna'nın açmış olduğu bu yolu anlamak ve anlatmak isteyenler vasıtasıyla pek çok çalışma yapılmıştır. Bu önemli eserin, çoğaltılarak günümüze kadar gelen nüshaları arasında bazı farklılıklar olduğu görülmüştür. Bu çalışma da bu farklılıkların bir kısmını göstermek amacıyla ortaya konmuştur.

Dört bölümden oluşan bu çalışmaya, klasik edebiyat ve dünya edebiyatı tarihinde önemli bir yere sahip olan eserlerin başında gelen Mesnevî'nin Türkçe tercüme ve şerhleri hakkında kısaca bilgi sunularak başlanmıştır.

Bu çalışmada Mevlâna Müzesi Ktp. nr. 1177'de kayıtlı Farsça Mesnevînin 2. cilt 2432-3349 beyitlerinin tashihi yapılmıştır. Bu tashihler yapılırken Reynold Alleyne Nicholson tarafından 1925 tarihinde basılan ve Adnan Karaismailoğlu-Derya Örs tarafından tarafından 2007 yılında hazırlanan Mesnevî'nin Farsça neşirleri ile karşılaştırma yapılmıştır.

Birinci bölümde, çalışmada adı geçen Mevlâna (1207-1273), Veled Çelebi İzbudak (1869-1953), Reynold Alleyne Nicholson (1868-1945), Abdulbâki Gölpınarlı (1900-1982) ve Adnan Karaismailoğlu (1957-…)'nun hayatları ve eserleri hakkında özet bilgi verilmiştir.

Veled Çelebi İzbudak'ın tercümeye esas aldığı nüsha, Konya Mevlâna Müzesi Ktp., nr. 1177 yer alan Mesnevî nüshasıdır. Öncelikle Veled Çelebi İzbudak tarafından Osmanlı Türkçesi'yle hazırlanan, Şücaeddin Onuk (5 Kânun-i sâni 1938 - 1 Teşrin-i sâni 1942) tarafından yazıya geçirilen ve Konya Mevlâna Müzesi Ktp., İhtisas nr. 5223'de yer alan eserin 2. Cilt 4. Defteri hakkında bilgi verilmiştir. Veled Çelebi İzbudak'ın bu Osmanlı Türkçesi'ne tercümesinin bugünkü Latin harfli Türkçesi

hazırlanmış ve tablo halinde Farsça metine uygun şekilde karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

Ek olarak bu tabloya Abdülbaki Gölpınarlı'nın gözden geçirip MEB tarafından yayınlanan Türkçe beyitleri de karşılaştırmak üzere eklenmiştir. (Mevlâna-Mesnevî I-VI, Çeviren: Veled Çelebi İzbudak, Gözden Geçiren: Abdulbaki Gölpınarlı, İstanbul 1988, MEB Şark İslam Klasikleri)

İkinci bölümde, Mevlâna Müzesi nr. 1177'de kayıtlı Mesnevî'nin orijinal Farsça nüshasının tavsifine yer verilmiştir. Ayrıca Konya Mevlâna Müzesi Ktp., İhtisas nr. 5223'de çalışılan bölümlerin orijinal metinden çekilen fotoğraflarından birkaçı, tanıtım amacıyla sunulmuştur.

Üçüncü bölümde, Veled Çelebi İzbudak tarafından Osmanlı Türkçesi'yle hazırlanan ve Şucaeddin Onuk tarafından istinsah edilen ve Konya Mevlâna Müzesi Ktp., İhtisas nr. 5223'de yer alan Mesnevî tercümesinin metni, tarafımızdan tashih edilen ve Reynold Alleyne Nicholson ve Adnan Karaismailoğlu-Derya Örs tarafından hazırlanan eserlerin Farsça metinleriyle karşılaştırılmıştır. Ortaya çıkan farklılıklar dipnotlarda gösterilmiş olup, orijinal nüsha "M" harfiyle, Nicholson "N" harfi ve Adnan Karaismailoğlu-Derya Örs "K" harfiyle gösterilmiştir. Bu karşılaştırmanın akabinde ortaya çıkan sonuç, bölüm sonunda değerlendirme olarak verilmiştir. Sonuç göz önüne alındığında; orijinal nüshanın az bir farkla Adnan Karaismailoğlu-Derya Örs'ün eserine daha yakın olduğu saptanmıştır.

Son bölümde ise, 5 Kanun-i Sani 1938 - 1 Teşrin-i Sani 1942 tarihleri arasında Veled Çelebi İzbudak tarafından tercüme edilen ve Şücaeddin Onuk tarafından yazıya geçirilen Mevlâna'nın Mesnevî metni üzerinde çalışılmıştır. Bu eser Konya Mevlâna Müzesi Kütüphanesi ihtisas 5225 nr. ile kayıtlıdır ve toplam 30 defterden oluşmaktadır. Eserin 1. Cilt 1. defterinin başındaki Şücaeddin Onuk'un ifadesinden, tercümenin MEB tarafından Abdülbaki Gölpınarlı adına basıldığı, ancak tercümenin aynen muhafaza edilmeyip değişikliklere maruz bırakılmasından dolayı eserin

orijinalinin hazırlanıp Mevlâna Müzesi'ne verildiği anlaşılmaktadır.[1] Bu nedenle mevcut eserin 2. Cilt 4. defteri Latin alfabesine aktarılmıştır. Bununla beraber Veled Çelebi İzbudak'ın neşre hazırlarken kullandığı Konya Mevlâna Müzesi Ktp., M. 1177'de yer alan tercümenin ilgili kısmı ve ayrıca MEB tarafından Abdülbaki Gölpınarlı adına basılmış olan eserin orijinal metninin karşılaştırılması da yapılmıştır. Bu üçlü karşılaştırmanın sonucunda beyitlerdeki eksiklikler, fazlalıklar ve yanlışlar gibi saptanan bulgulardan bir kısım örnekler ayrıntıları ile değerlendirme bölümünde verilmiştir.

Yapılan çalışmanın, bundan sonraki yapılacak olan Mesnevî çalışmalarında yardımcı olması umulmaktadır.

Çalışmamın her aşamasında bana yardımını ve teşvikini esirgemeyen değerli Hocam Prof. Dr. Ali TEMİZEL'e, manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan anne ve babama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayşenur DİRİÖZ
Konya 2021

[1] Ali Temizel, Mevlâna Çevresindekiler, Mevlevilik ve Eserleriyle İlgili Eski Harfli Türkçe Eserler, Konya, 2009, s.129

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Mevlâna Araştırmaları Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı	AYŞENUR DİRİÖZ
Numarası	177201001004
Ana Bilim / Bilim Dalı	Mevlâna ve Mevlevîlik Araştırmaları / Mevlâna ve Mevlevîlik Araştırmaları
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒
Tez Danışmanı	PROF. DR. ALİ TEMİZEL
Tezin Adı	Mevlâna Müzesi Nr.1177'deki Mesnevî'nin Tenkitli Metni Ve Bu Metnin İzbudak Tercümesi İle Karşılaştırılması (2.Cilt 2432-3349 Beyitleri)

ÖZET

Çalışmanın esası olan nüsha, Konya Mevlâna Müzesi Ktp., M. 1177'de yer alan Mesnevî nüshasıdır. Söz konusu nüshanın 2. Cilt 2432-3349 beyitlerin edisyon kritiği yapılmıştır. Bu edisyon kritiği yaparken Adnan Karaismailoğlu-Derya Örs'ün (Mevlâna Celaleddîn Muhammed, Mesnevî-i Ma'nevi (Farsça) I-III, Adnan Karaismailoğlu-Derya Örs, Ankara 2007, Akçağ Yayınları) eseri ile Reynold Alleyne Nicholson'ın (The Mathnawi of Jalalu'ddin Rumi, Edited and Translated by Reynold Alleyne Nicholson, 1925 Leiden) eseri karşılaştırılmış ve beyitlerdeki farklı olan kelimeler, yazım değişiklikleri, eksik veya fazla olan beyitler dipnotta gösterilmiştir.

Veled Çelebi İzbudak tarafından Osmanlı Türkçesi ile hazırlanan, Şucaeddin Onuk tarafından düzenlenerek 5 Kanun-i Sani 1938 - 1 Teşrin-i Sani 1942 tarihleri arasında yeniden kaleme alınan Mesnevî nüshası Konya Mevlâna Müzesi Kütüphanesi ihtisas 5223 nr. da kayıtlıdır ve bu eser toplam 30 defterden oluşmaktadır.

Bu tercümeye esas olan ve Konya Mevlâna Müzesi Ktp., nr. 1177'de yer alan Mesnevî'nin Farsça orijinal nüshasının edisyon kritiği yapılmıştır. Bu çalışmada Veled Çelebi İzbudak tarafından Osmanlı Türkçesi'yle hazırlanan ve Şucaeddin Onuk tarafından yeniden kaleme alınan Mesnevî tercümesinin ikinci cildinin dördüncü defteri hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca Şucaeddin Onuk tarafından yazılan Osmanlı Türkçesi metin ile Abdülbaki Gölpınarlı tarafından yayınlanan Mevlâna-Mesnevî (Mevlâna-Mesnevî I-VI, Çeviren: Veled Çelebi İzbudak, Gözden Geçiren: Abdulbaki Gölpınarlı, İstanbul 1988, MEB Şark İslam Klasikleri) isimli eserin ilgili yerlerinin karşılaştırması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mevlâna, Mesnevî, İzbudak, Gölpınarlı, Karşılaştırmalı Tercüme

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Mevlâna Araştırmaları Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin		
	Adı Soyadı	AYŞENUR DİRİÖZ
	Numarası	177201001004
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Mevlâna ve Mevlevîlik Araştırmaları / Mevlâna ve Mevlevîlik Araştırmaları
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒
	Tez Danışmanı	PROF. DR. ALİ TEMİZEL
	Tezin İngilizce Adı	The Criticized Text of the Mesnevi at no 1177 in Mevlâna Museum and its Comparison with the İzbudak Translation (Couplets 2432-3349 of the 2nd Volume)

SUMMARY

The copy, which is the basis of the study, is the Mesnevi copy located in Konya Mevlana Museum Library, no. 1177. The editorial criticism of volume 2 2433-3349 couplets of the subject copy has been made. While this critical edition was made, Adnan Karaismailoğlu-Derya Örs's work (Mevlana Celaleddin Muhammed, Mesnevî-i Ma'nevi (Persian) I.III, Adnan Karaismailoğlu-Derya Örs, Ankara 2007, Akçağ Publication) and the work of Reynold Alleyne Nicholson (The Mathnawi of Jalalu'ddin Rumi, edited and translated by Reynold A. Nicholson, 1925 Leiden) are compared and the different words in the couplets, spelling changes, missing places are shown in the footnote.

Mavlana's Mathnawi, which is translated by Veled Çelebi İzbudak in Ottoman Turkish and arranged by Sucaeddin Onuk between 5 Kanun-i Sani 1938 and 1 Teşrin-i Sani 1942, is in Konya Library of Mevlana Museum in number 5223 and consists 30 notebooks.

The original Persian Mesnevi copy, which is the basis of this translation and we did the criticized edition, is located in Konya Mevlana Museum Ktp., No. 1177. In this study, information is given about the first notebook of second volume of the Mathnawi translation, which was prepared by Veled Çelebi İzbudak in Ottoman Turkish and written by Sucaeddin Onuk. It is going to served a part of the edition critic work of the base of this translation of Persian originally issue. In addition, a comparison was made between the Ottoman Turkish text written by Sucaeddin Onuk and Mevlana-Mathnawi (Mevlana-Mathnawi I-VI, Translated by: Veled Çelebi İzbudak, Reviewed by Abdulbaki Gölpınarlı, Istanbul 1988, MEB Oriental Islam Classics) published by Abdulbaki Gölpnarlı.

Key words: Mevlâna, Mesnevî, İzbudak, Gölpınarlı, Comparative Translation

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
b.	Bin (oğul)
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
DİA.	Diyanet İslam Ansiklopedisi
haz.	Hazırlayan
Hz.	Hazreti
K.	Adnan Karaismailoğlu-Derya Örs
Ktp.	Kütüphane
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
N.	Reynold Alleyne Nicholson
nr.	Numara
s.	Sayfa
S.	Sayı
TDV.	Türk Diyanet Vakfı

GİRİŞ
MESNEVÎNİN TÜRKÇE TERCÜME VE ŞERHLERİ

Klasik edebiyat tarihinde önemli bir yere sahip olan şerhler, tüm zamanlara hitap etmemektedir. Her şerh farklı bakış açısıyla yorumlanmıştır. Bunun sonucunda da bir eserin birden fazla tercüme ve şerh edilmesine sebep olunmuştur. Mevlâna Celâleddin Rumî'nin altı cilt (defter) ve yaklaşık 25.700[2] beyitten oluşan Mesnevî'si, tasavvufi eserler arasında en çok tercüme ve şerhi yapılmış olan ve hala da yapılmakta olan eserdir.

Mesnevî'nin uzun yıllar boyunca farklı kişiler tarafından tercüme ve şerh edilmesindeki amaç, onu halk tarafından daha anlaşılır bir hale getirmektir ve bu sayede Mesnevî'ye olan ilgi hep devam etmiştir. Mesnevî dine, tasavvufa, sosyal yaşama ışık tutan bir eser olma özelliğini korumakta ve hala keşfedilmeyi bekleyen yönleri bulunmaktadır.

Yirminci yüzyıla gelmeden önce Mevlâna'nın Mevnevî'si ile ilgili Osmanlı döneminde yapılan çalışmalardan birkaçı aşağıda verilmiştir.[3]

1. Ebu's-Su'ûd b. Sa'dullâh b. Lutfullâh b. İbrahim el-Hüseynî el-Kayserî: Mesnevî Şerhi.
2. Şem'î Şem'ullâh: Şerh-i Mesnevî.
3. Pîr Mehmed Efendi: Hazînetü'l-ebrâr.
4. Sarı Abdullah: Cevâhir-i Bevâhir-i Mesnevî.
5. Murad Mehmed Efendi: Hulâsatu'ş-şuruh.
6. Hüseyin Avni Bey: Mesnevî Tercümesi.
7. Abidîn Paşa: Tercüme ve Şerh-i Mesnevî.
8. Veled Çelebi İzbudak: Mesnevî Tercümesi.
9. Tâhir-ül Mevlevî: Şerh-i Mesnevî.
10. Ahmed Avni Konuk: Mesnev-î Şerif Şerhi.

[2] Semih Ceyhan, "Mesnevî", DİA, C. 29, Ankara 2004, s.325
[3] Ali Temizel, Asia Minor Studies, Vol. V, Tehran 2018, s.6-8

Mevlâna'nın Mesnevî'sinin Cumhuriyet döneminde yapılan Türkçe tercüme ve şerhlerinin bazıları ise şunlardır;[4]

1. Tâhir-ül Mevlevî ve Şefik Can: Mevlâna- Mesnev-î Şerhi.
2. Veled İzbudak: Mesnevî I-VI.
3. Abdülbâki Gölpınarlı: Mesnevî Tercümesi ve Şerhi.
4. A. Avni Konuk: Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî - Mesnev-î Şerif Şerhi.
5. A. Avni Konuk: Mesnev-î Şerif Şerhi (İndeksler ve Lügatçe ilavesiyle).
6. Adnan Karaismailoğlu: Mevlâna- Mesnevî I-VI (İki cilt halinde).
7. Prof. Dr. Derya Örs ve Prof. Dr. Hicabi Kırlangıç: Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî – Mesnevî I-VI.
8. Ken'an Rifâî: Şerh-i Mesnev-î Şerif.
9. H. Hüseyin Top: Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî - Mesnevî-i Manevî Şerhi.
10. M. Muhlis Koner: Mesnevî'nin Özü.

Mesnevî Tercümesi isimli eser, Veled Çelebi İzbudak (1869-1953) tarafından Osmanlı Türkçesi'yle 23 Ekim 1937-2 Şubat 1940 tarihleri arasında kaleme alınmıştır.[5]

Eserin birinci cilt, birinci defterin başında metnin tercümesinin dışında Şucaeddin Onuk'un eser hakkında yazdığı şu açıklama mevcuttur:

"Merhum Veled Çelebi Efendi, Mesnevî-i Şerif'i tercüme etmeye başladıkları zaman tarafımdan da istinsahını emir buyurmuşlar idi. Fakir de emirlerine imtisalen kendi el yazıları ile olan defterlerden birinci cildin başından altıncı cildin sonu kadar Hâtime-i Velediye ile birlikte istinsah etmiş idim. Son defterin boş kalan sahifelerine

[4] a.g.e., s.8-39
[5] Ali Temizel, Mevlâna Çevresindekiler, Mevlevilik ve Eserleriyle İlgili Eski Harfli Türkçe Eserler, Konya, 2009, s.129

de Divân-ı Kebîr'den muhtarâtının bir kısmını kaydettim. Bu tercüme bilâhere Me'ârif Vekâleti tarafından tab' ettirilmiş ise de tercüme aynen muhafaza edilmeyerek bir çok değişiklikler yapılmış olduğundan Çelebi Efendi'nin yapmış olduğu tercümeyi görmek isteyenlerin istifâdelerini te'mîn ve bu fakîr-i pür-taksîr içün de vesîle-i rahmet olur ümîdiyle Mevlâna Müzesi Kütübhânesine bırakıyorum. 20 Cemâziye'l-âhir 1378-Bende-i Hazret-i Mevlâna Şüçâ'eddîn Onuk." [6]

Yukarıdaki bu açıklamadan tab'ı yapılan eserin Abdulbaki Gölpınarlı tarafından yayınlanan Mevlâna-Mesnevî (Mevlâna-Mesnevî I-VI, Çeviren: Veled Çelebi İzbudak, Gözden Geçiren: Abdulbaki Gölpınarlı, İstanbul 1988, MEB Şark İslam Klasikleri) isimli eser olduğu anlaşılmaktadır. Bundan dolayı Osmanlı Türkçesi ile kaleme alınmış eserin tarafımızdan Latin harfleriyle hazırlanan metni ile Abdulbaki Gölpınarlı tarafından yayımlanan mezkur eserin ilgili yerlerinin karşılaştırılması yapılarak konuya ilgi duyanlara bir yol gösterilecektir.

[6] a.g.e., s.129

1 BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. MEVLÂNA

Mevlâna 30 Eylül 1207 (6 Rebiülevvel 609) tarihinde bugünkü sınırlara göre önemli merkezlerini Türkmenistan'daki Merv, İran'da Nişabur Afganistan'daki Herat ve Belh şehirlerinin oluşturduğu Horasan bölgesinin Belh şehrinde dünyaya gelir[7]. "Mevlâna, Mesnevi'nin girişinde adını Muhammed b. Muhammed b. Hüseyin el-Belhi diye kaydetmiştir. Lakabı Celâleddin'dir. "Efendimiz" anlamındaki "Mevlâna" unvanı onu yüceltmek maksadıyla söylenmiştir. "Sultan" manasına gelen Farsça "hudâvendigâr" unvanı da kendisine babası tarafından verilmiştir. Ayrıca doğduğu şehre nisbetle "Belhî" olarak anıldığı gibi hayatını geçirdiği Anadolu'ya nisbetle "Rûmî, Mevlâna-i Rûm, Mevlâna-i Rumî" ve müderrisliği sebebiyle "Molla Hünkâr, Molla-yı Rûm" gibi unvanlarla zikredilmektedir".[8] Belh şehri o zamanlar ilim merkezi olup camileri, medreseleri ve saraylarıyla çok ünlü bir şehirdi.

Mevlâna'nın babası Bahaüddin Veled annesi Mümine Hatundur. Babasına "Sultanü-l ulema (bilginlerin sultanı) diye lakap vermişler. Bahaüddin Veled hazretlerine bu Sultanü'l ulema lakabını Peygamber Efendimiz 'in verdiğini anlatan bir de menkıbe vardır. Mevlâna'nın babası bir akşam şöyle bir rüya görmüş: "Bir savaş meydanına kurulmuş ihtişamlı bir otağda Peygamber Efendimiz'in en yakınları ile oturmuş, sohbet ederlerken birdenbire Bahaüddin Veled içeri girer, saygı ile Resulullah Efendimiz'in huzuruna varır. Peygamber efendimiz Bahaüddin Veled hazretlerime iltifat edip, kendisine sağ başta yer göstermiştir. Sonra etrafında bulunanlara hitap ederek "Bahaüddin Veled'in bizce değeri çok yüksektir. Bundan böyle ona Sultanü'l-ulema lakabıyla anınız diye buyurmuştur".[9]

Belh'ten göç etmelerine sebep olarak birçok farklı konu ortaya atılmıştır. O yıllarda Belh'te siyasi problemler baş göstermiş, Moğol tehlikesi insanları huzursuz

[7] Adnan Karaismailoğlu, "Mevlâna'nın Hayatı ve Çevresi", Konya'dan Dünyaya Mevlânâ ve Mevlevilik, Editör: Nuri Şimşekler, İstanbul 2002, s.22
[8] Reşat Öngören, "Mevlâna", DİA, C.29, Ankara 2004, s. 441
[9] Şefik Can, "Mevlâna Hayatı, Şahsiyeti ve Fikirleri", İstanbul 2006, Ötüken Yay., s.32

etmiştir. Bunun yanı sıra o zamanın padişahıyla fikir olarak anlaşamadıklarından dolayı da bu kararı vermişlerdi.

Haccetmek niyetiyle yola çıkan aile efradı ve yanında değer verdiği birkaç müridi ile beraber Nişabur ve Bağdat'a uğrayarak Hicaz'da hac vazifelerini yerine getirmiş daha sonra da Şam üzerinden Anadolu'ya gelmişlerdir.

"Bahaüddin Veled, 1225 yılında on yedi yaşındaki oğlu Mevlâna'yı Karaman'da kafilenin üyelerinden Semerkantlı Lala Şerafeddin'in kerimesi Gevher Hatun'la evlendirdi. Bu evliliğin akabinde 1226 (623)'da Sultan Veled ve daha sonra da Alâeddin Çelebi dünyaya geldi. Karaman'da yedi yıl kadar süren ikamet esnasında Mevlâna'nın annesi Münine Hatun ile ağabeyi Alâeddin Muhammed vefat ettiler.[10]"

Mevlâna, ilk hanımı Gevher Hatunun ölümünün ardından Konya'lı İzzettin Ali'nin kızı Kirâ Hatun'la evlendi. Dul olan ve Şemseddin Yahya adında bir de çocuğu bulunan bu eşinden Emîr Muzafferüddin Âlim Çelebi ve Melike Hatun isimlerinde iki çocuğu dünyaya gelmişti.

Bahaüddin Veled, Konya'da Altınapa Medresesi'nde iki yıl müderrislik yaptıktan sonra 18 Rebîülâhir 628 (23 Şubat 1231) tarihinde vefat etti.

Babasının vefatından sonra çevresindeki büyüklerin de arzusuyla babasının makamına oturdu. Uzun yıllar boyunca medreselerde sohbetler, dersler verdi. Bu süre zarfında her zaman her zaman yanında olan büyüğü Burhaneddin'in buyruğu ile zahiri ilimlerdeki bilgisini genişletmek ve artırmak için Şam'a gitti. Burada 7 yıl eğitim gördükten sonra tekrar Konya'ya döndü.

Mevlâna'nın Şems ile karşılaşması 1244 yılında gerçekleşir. Bu karşılaşmanın ardından bütün zamanlarını birlikte geçirirler. Bu durum Mevlâna'nın yolunda olan insanları üzer çünkü onlarla çok az vakit geçirmektedir. Bu sorunun Şems'ten kaynaklandığını düşündükleri için ona buğuz etmelerine sebep olur. Sonrasında bu dostluk çok uzun sürmez. Şems 1247-1248 yılı içerisinde bir daha izine rastlanamayacak şekilde kaybolur gider. Şems'in gidişi Mevlâna'yı çok derinden

[10] Şenel Demirel, Mesnevi'nin ilk 18 Beytinin Türkçe Şerhleri, Nisan 2009, Manas Yay., s.9

etkilemiştir. Bütün arayışları sonuçsuz kalınca uzun yıllar inzivaya çekilmesine sebep olmuştur.

"Hayatını "hamdım, piştim, yandım" diyerek kendi kelamıyla özetleyen Mevlâna 5 Cemaziyelahir 672/17 Aralık 1273'te fani dünyaya gözlerini kapar. Mevlâna'nın vasiyeti üzerine cenaze namazını kıldıracak olan Sadreddîn Konevî'nin fenalaşması sebebiyle Kadı Sirâceddîn namazı kıldırmış ve büyük bir kalabalıkla defnedilmiştir.[11]"

Eserleri şunlardır: Divan-ı Kebir, Mesnevî, Fîhî Mâ Fîh, Mecalis-i Seb'a ve Mektubat

1.2. VELED ÇELEBİ İZBUDAK

Konya'nın Durakfakı mahallesinde dünyaya gelen Veled Çelebi İzbudak ömrünü Türkçe'ye adamış nadide insanlardan birisidir.[12] Veled Çelebi İzbudak'ın doğum tarihi hakkında fikir birliği sağlanamamış olup, kızı Devlet İzbudak tarafından yazılan mektupta 14 Rebiülevvel 1284/16 Temmuz 1867 tarihi esas kabul edilmiştir. "Tam adı Muhammed Bahaüddin Veled'dir"[13]. Babası Mustafa Necip Çelebi, annesi Rabia hanımdır. Mevlâna soyundan olduğu için de Çelebidir. Soyadı kanunu'nun ardından İzbudak olmuştur. Veled Çelebi ailedeki dört erkek çocuğun üçüncüsüdür.

Okumaya çok küçük yaşlarda hevesi olduğundan Konya'da ilköğretimini tamamlar. Daha sonra ağabeyi Şemseddin Çelebi ile Mekteb-i Rüştiye'ye başlar. Burada iki yıl eğitimi devam etse de aradığını bulamaz ve babasına ısrarlarının sonucunda kendisini Sultan Veled Medresesine kaydettirir. Edebiyat ve şiire olan ilgisini hocası Abdurrahman Sıdkı tarafından fark edilmiş ve hocasının yönlendirmeleriyle bu dönemde ilk eserini ortaya çıkarmıştır. Burada hocalarından Arapça, Farsça ve dini eğitimler alır. Mevlâna dergahında Hacı Eyüp Efendi Sıdkı

[11] Abdulbaki Gölpınarlı, Mevlâna Celâleddîn Hayatı, Felsefesi, Eserleri, Eserlerinden Seçmeler, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1999, s.129
[12] Süleyman Efendioğlu, A.Ü Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Veled Çelebi İzbudak'ın "Türk Diline Medhal" Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme, Sayı 26, Erzurum 2004, s.23
[13] Metin Akar, Veled Çelebi İzbudak, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ,Türk Dil Kurumu Yayınları:723, s.17

Dede'den mesnevi dersleri almıştır. Altı yıllık medrese eğitiminden sonra Vilâyet Mektûbî Kalemi'nde mülâzım olarak çalışmaya başlar. Ertesi yıl vilâyet gazetesinin başmuharrirliğine tayin edilmiştir. Bu arada Mekteb-i Rüşdiyye'de Hüsn-Hat dersleri verir. "Bir süre sonra görevinden istifade ederek 1888'de İstanbul'a giden Veled Çelebi, Bahâriye Mevlevîhânesi'ne yerleşir. Burada kaldığı iki yıl içinde çok önemli insanlarla tanıştı "Hüseyin Fahreddin Dede'nin Dahiliye Nâzırı Münif Paşa'ya ricası üzerine kendisine memuriyet verildi"[14].

"Galata Mevlevihanesi Şeyhi Ataullah Efendi'nin hastalığı sebebiyle Veled Çelebi bir ara dergâha vekâleten şeyh olur ve Bahariye Dergâhı'ndaki şeyhlerin hanımlarının aracılığı ile Yahya Beyzade ailesinin büyük kızı Makbule Hanım'la evlenir ve eşinin Eyüp civarındaki onbeş odalı konağında yaşamaya başlar ve bu eşinden bir oğlu dünyaya gelir.[15]"

Çalışmalarının verimli olması sebebiyle yazıları dönemin önde gelen dergilerinde yayınlanmıştır. "Veled Çelebi, 11 Mayıs 1316' (1901 yılı) Zehra Hanım ile evlenir. Bu eşinden Nevber isimli kızı dünyaya gelir. İkinci eşinin ölümünden sonra üçüncü izdivacını yapacak ölümüne kadar Enise isimli eşi ile yaşayacak ve son evliliğinden bir kız çocuğu olacaktır.[16]"

II. Meşrutiyet'te önce İttihat ve Terakkî Cemiyeti'ne giren Veled Çelebi, Meşrutiyet ilân edilince resmî görevinden istifade etmiş ve kalemiyle para kazanmaya devam etmiştir. Bu arada Kültür faaliyetlerinde bulunacak Türk Derneği adlı bir cemiyetin kuruluşuna öncülük etmiştir. Bu dernek yedi sayı yayımlanabilen Türk Derneği adıyla bir dergi çıkardı. Dârülfünun ve Galatasaray Sultânîsi'nde Farsça hocalığı yapmıştır. I. Dünya Savaşı sırasında hükümetin emriyle gönüllü Mevlevî dervişlerinden oluşturulan alayın kumandanı olarak Şam'a gitmiştir. Sultan Reşad'ın ölümü sonrası iktidarda olan değişiklikler yüzünden çelebilik makamından alınmıştır. Bir süre sonra Şûrâ-Devlet âzalığına getirilmiştir. Sonrasında Antalya'ya, oradan

[14] Mustafa Kara, İzbudak Veled Çelebi, DİA, C.23, Ankara 2004, s.504
[15] Nevin Korucuoğlu, Veled Çelebi İzbudak, T.C. Kültür Bakanlığı Türk Büyükleri, Ankara 1994, s.11
[16] a.g.e. s.15

Ankara'ya geçerek Ankara Lisesi'nde Farsça hocalığına başlamıştır. On altı yıl Kastamonu, dört yıl Yozgat Milletvekilliği yapmıştır.

Hayatının sonuna kadar Türk Dil Kurumu'nda ilmî çalışmalarını sürdürmüş 4 Mayıs 1953'te Ankara'da vefat etmiştir. Türkçülük davasını en başından beri sürdüren ve çalışmalarını Türk Dili üzerine yoğunlaştırmış, Türkçenin çeşitli lehçelerini öğrenmiştir. Eserlerini ağır bir bir kullanarak kaleme alan Veled Çelebi İzbudak son zamanlarında eserlerini açık bir Türkçe ile yazmıştır.

Başlıca eserleri şunlardır:

- Bedayı'ül Efkâr, (1894).
- Leyla ile Mecnun, (İstanbul 1895).
- Muvazene, (İstanbul 1895).
- Birbirimizi Kırmayalım, (İstanbul 1895).
- Rubayat-ı Hazret-i Mevlânâ, (İstanbul 1896).
- Arapça Gramer, (İstanbul 1908).
- Letaif-i Nasreddin Hoca, (İstanbul 1325-1327).
- Lisan-ı Farisi (İstanbul 1327)
- Darülfünun Dersleri, (İstanbul 1912).
- Vasiyetname-i Şerife Şerhi, Hayr'ül Kelam, (İstanbul 1914).
- Oğuz Ata Orhun Abideleri (1937)
- Türk Diline Medhal, (İstanbul 1339).
- Ferhengname-i Sadi Tercümesi, (İstanbul 1924).
- Divan-ı Türk-i Sultan Veled, (İstanbul 1925).
- Türk Dili Lügati (1926-1930)
- El- İdrak Haşiyesi, (İstanbul 1936, Ankara 1989 [2. bs.]).
- Atalar Sözü, (İstanbul 1936).
- Mesnevî Tercümesi, (I-VI, İstanbul 1942-1946).
- Canlı Tarihler, Hatıralarım (İstanbul 1946).

1.3. ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI

Abdülbaki Gölpınarlı 10 Ramazan 1317'de (12 Ocak 1900) İstanbul'un Kadırga Semtinde dünyaya gelmiştir. İlk başta dedesinin ismi olan Mustafa İzzet ismi verilmiştir. Ancak ailenin çocukları uzun yaşamadığından "Sonsuz, ebedi olan ve ölmenin kendisi için sözkonusu olmadığı."[17] anlamına gelen Abdülbaki ismini almıştır.

Baba tarafı Azerbaycan'ın Gence Şehri'nin Gölbulağ köyünden olup; Önce Bursa'ya, 1877-1878 yılları arasında Rus-Türk savaşı esnasında İstanbul'a göç etmişlerdir. Babası Ahmet Agâh Efendi Vilâyet Mektubî Kaleminde hizmet vermiştir. Burada Dağıstan göçmenlerinden annesi Aliye Şöhret Hanım ile evlenmiştir.

Abdülbaki Gölpınarlı, ilk öğrenimini Yusuf Efendi Mektebinde, ortaokul öğrenimini hususi Menbaulirfan İdadisi'de tamamladıktan sonra lise tahsilini Gelenbevi lisesinde yaptığı sırada babasının ölümü sebebiyle son sınıfta ayrılmak zorunda kalmıştır. Geçim derdine düşen Gölpınarlı mezun olduğu Menbaulirfan orta okulunda Coğrafya ve Farsça yapmaya başlamıştır. Bunun yanı sıra kağıtçılık ve kitapçılık yapmayı denese de çoz fazla sürdüremedi.

"1920'de gittiği Çorum'un Alaca ilçesinde Kenzülirfan İlkmetebi'nde başmuavin, daha sonra da başmuallim oldu. 1924'te İstanbul'a gelerek imtihanla Erkek Muallim Mektebi'nin son sınıfına kabul edildi. 1925'te burayı bitirip babasının ölümüyle eksik kalmış devam süresini doldurmak için son sınıfına girdiği İstiklâl Lisesi'nden mezun oldu (15 Ağustos 1926)"[18]. 1990 senesinde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden mezun olunca Konya Lisesi edebiyat öğretmenliğine atandı bir yandan da devam ettiği Edebiyat Fakültesi'nde yüksek tahsilini tamamladı. Kayseri, Kastamonu, Balıkesir gibi farklı şehirlerde edebiyat öğretmenliği yaptı. "Bu sırada 1937 yılında Yunus Emre Hayatı teziyle doktora imtihanını vererek Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne doçent olarak tayin oldu ve orada Türk Edebiyat Tarihi ve Metinler Şerhi dersleri okuttu; 1940 yılında rahatsızlığı yüzünden İstanbul

[17] https://www.ismininanlaminedirx.com/abdulbaki-isminin-anlami-nedir-7889/, 05/03/2021, 13.50
[18] Ömer Faruk Akgün, Gölpınarlı Abdülbaki, DİA, C.14, Ankara 2004, S.146

Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne tayini ile burada emekli oluncaya kadar Türk Tasavvuf Tarihi ve Edebiyatı derslerini verdi"[19]

Kendi isteği ile emekli olduktan sonra zamanla Mevleviliği bir yaşayış tarzı ve hayatının bir parçası saymıştır. Esas çalışma sahası Türk Edebiyatı olsa da bu alana çok değinmemiş daha çok tasavvuf, tasavvufi metinler ve mezhepler hakkında eserler vermiştir. 25 Ağustos 1982 yılında kısa bir rahatsızlıktan sonra hayata gözlerini kapatmış ve Kabri Üsküdar'da Seyitahmet deresindeki Şiî Mezarlığına defnedilmiştir.

Abdülbaki Gölpınarlı'nın büyüklü küçüklü sayısı 114'e varan kitabı ve 400'ün üstünde ilmî makalesi vardır.

Başlıca eserleri şunlardır:

- Melâmîlik ve Melâmîler, (İstanbul 1931).
- Bâki, (İstanbul 1932).
- Fuzulî, (İstanbul 1932).
- Kaygusuz Vizeli Alâeddin Hayatı ve Şiirleri, (İstanbul 1933).
- *"Yunus Emre'de Öz Türkçe Kelimeler"* (TM, IV [1934]).
- *"Âşık Paşa'nın Şiirleri"*, (TM, V [1936]).
- Yunus Emre, (İstanbul 1936).
- Yunus ile Âşık Paşa ve Yunus'un Bâtınîliği, (İstanbul 1941).
- "Nâmık Kemal'in Şiirleri", Nâmık Kemal Hakkında, (İstanbul 1942)
- Pir Sultan Abdal, (Ankara 1943).

- *"İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilâtı ve Kaynakları"* (İFM, XI/1-4 [1949-19jjj50])
- *"Burgâzî ve 'Fütüvvet-nâme'si"* (İFM, XV/1-4 [1953-1954], s. 76-154)
- Divan Edebiyatı Beyânındadır, (İstanbul 1945).
- Mevlânâ Celâleddin: Hayatı, Felsefesi, Eserleri, Eserlerinden Seçmeler, (İstanbul 1951).

[19] Ali Alpaslan, Abdülbaki Gölpınarlı, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları Türk Büyükleri Dizisi 158, Ankara 1996, 1.Baskı, s.5

- Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik, (İstanbul 1953).
- Kaygusuz Abdal, Hatayî, Kul Himmet, (İstanbul 1953).
- Naili-i Kadim, (İstanbul 1953).
- Nesimi-Usuli-Ruhi, (İstanbul 1953).
- Pir Sultan Abdal, (İstanbul 1953).
- Şeyh Galip, (İstanbul 1953).
- Divan Şiiri: XV-XVI. Yüzyıllar, (İstanbul 1954).
- Divan Şiiri: XVII. Yüzyıl, (İstanbul 1954).
- Divan Şiiri: XVIII. Yüzyıl, (İstanbul 1955).
- Divan Şiiri: XIX. Yüzyıl, (İstanbul 1955).
- Divan Şiiri: XX. Yüzyıl, (İstanbul 1955).
- *"Şeyh Seyyid Gaybî oğlu Şeyh Seyyid Hüseyn'in 'Fütüvvet-Nâme'si"*, (İFM, XVII/1-4 [1955-1956]).
- Nasreddin Hoca, (İstanbul 1961).
- Yunus Emre ve Tasavvuf, (İstanbul 1961).
- Alevî-Bektaşî Nefesleri, (İstanbul 1963).
- Mevlevî Âdâb ve Erkânı, (İstanbul 1963).
- "*Bektaşîlik-Hurûfilik ve Faḍl Allah'ın Öldürülmesine Düşürülen Üç Tarih"* (ŞM, V [1964]).
- *"Hurûfîlik ve Mîr-i Âlem Celâl Bik'in Bir Mektubu"* ,(TM, XIV [1965]).
- Sımavna Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin, (İstanbul 1966).
- Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu, (I-IV, Ankara 1967-1994).
- 100 Soruda Tasavvuf, (İstanbul 1969).
- 100 Soruda Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar, (İstanbul 1969).
- Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi, (İstanbul 1972).
- *"Niyâzî-i Mısrî"*, (ŞM, VII [1972]).
- Hurûfîlik Metinleri Kataloğu, (Ankara 1973).
- Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri, (İstanbul 1977).

1.4 ADNAN KARAİSMAİLOĞLU

Adnan Karaismailoğlu 1957 yılında Trabzon'da dünyaya gelmiştir. 1978 yılında Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap-Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında göreve başlamıştır. 1985 yılında doktora tezini tamamladıktan sonra 19 Mart 1990 günü Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Doğu Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında yardımcı doçent kadrosunda görevine devam etmiştir.

24 Mart 1997 tarihinde Kırıkkale Üniversitesi'nde profesörlük kadrosuna atandı. Şubat 2010-Şubat 2014 yılları arasında Rektör Yardımcısı olarak görev yapmıştır.

Farsça'nın yaşayan duayenlerinden olan Adnan Karaismailoğlu halen aynı üniversitede Fen-Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Başkanı olarak görev yapmaktadır.

Başlıca eserleri şunlardır:

- Sayfî-i Buhârâî ve Dîvânının Tenkitli Metni, Erzurum, 1990.
- Klâsik Dönem Türk Şiiri İncelemeleri, Ankara, 2001.
- Mevlânâ ve Mesnevî, Ankara, 2001.
- Baharistan, Câmî, Ankara, 2002 (Çeviri).
- Gülistan, Sa'dî, Ankara, 2002 (Çeviri).
- Mevlânâ ve Kültürümüz, Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, 2005.
- Mesnevî'den Seçmeler, Ankara, 2005.
- Mesnevî-i Ma'nevî, I-VI, Konya, 2005 (Farsça tenkitli metin, Doç. Dr. Derya Örs'le birlikte); 2. baskı, I-III, Ankara, 2007, Akçağ Yay.
- Kutbü'n-nâyî Osman Dede'nin Âyîn-i Şerîfleri, Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, 2008 (Timuçin Çevikoğlu ile birlikte).
- Mevlânâ Bibliyografyası, Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Konya, 2006 (Sait Okumuş, ve Fahrettin Coşguner ile birlikte). Genişletilmiş, ve Güncelleştirilmiş, Yeni baskı, Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Konya 2013.

1.5. REYNOLD ALLEYNE NICHOLSON

"19 Ağustos 1863 yılında İngiltere'nin Yorkshire-Keighly şehrinde dünyaya gelmiştir. Kendisi beş çocuklu bir ailenin büyük oğludur. Babası Henry Alleyne Nicholson, annesi Isabella Hutchinsondur."[20] Nicholson ilköğrenimini Edinburg'da tamamlamış, yükseköğrenimini Aberdeen Üniversitesinde başlayıp Cambridge Üniversitesi Trinity College'de sürdürmüştür.

Daha sonra Arapça ve Farsça zengin bir yazma eser kitap koleksiyonuna sahip olan dedesi John Nicholson'un etkisiyle Doğu Dillerine ilgi duymaya başladı. Ayrıca Nicholson'un tanınmış doğu bilimci ve İran Edebiyatının ünlü uzmanı Prof. E. G. Browne ile yakın dostluk bağları kurduktan sonra doğu bilimi alanına olan ilgisi daha da kuvvetlenmiştir. O Browne ile Farsça okuduğu gibi; kısa sürelerle de olsa, Michael Jan de Goeje ve Theodor Nöldeke ile de Arapça çalışmıştır. 1893 yılında Trinity Koleji'nde öğretim üyesi olarak göreve başlayan Nicholson 1901'de Londra Üniversitesi Farsça Kürsüsü'ne tayin oldu. Bir yıl sonra E.G. Browne, Cambridge Üniveritesi Farsça Kürsüsü'nden Arapça Kürsüsü'ne tayin edilince onun yerine geçmek için Cambridge'e döndü. Browne'un ölümünün ardından Arapça Kürsüsü'ne profösör olarak atandı. Browne'dan geriye kalan Arapça ve Farsça bazı yazma eserleri de kütüphanesine ekleyen Nicholson ailesinden kendine kalan bu kütüphaneyi daha da zenginleştirdi. "1933 senesinde yaş haddinden dolayı emekli oldu. 1939'da sağlığının bozulması, II. Dünya Savaşı'nın başlaması ve Cambridge'in bombalanması üzerine Towyn kasabasına yerleşmek zorunda kaldı. Burada yanına aldığı az sayıdaki kitapla ilmi faaliyetlerini sürdürmeye çalıştı. 1944'te Tahran Üniversitesi tarafından kendisine fahri doktora unvanı verildi. 27 Ağustos 1945'te Chester'de öldü."[21]

---

[20] ismailhakkialtuntas.blogspot.com/2020/09/reynold-nicholsonislam-sufileri-mystics.html 10/01/2021, 15.15

[21] Süleyman Derin, Nicholson Reynold Alleyne, DİA, C. 33, Ankara 2004, s.76

Tasavvufu uzmanlık alanı seçen ilk İngiliz Şarkiyatçı olan Nicholson gençlik yıllarında da tasavvuf ve tasavvuf tarihine derin ilgi duymuştur. Bu alanda telif eserleri yanında tercüme ve neşir türünde çok sayıda çalışması bulunmaktadır. R. A. Nicholson'un en önemli eserlerinden birisi ise Mevlâna Celâleddin-i Rumi'nin tahkikli neşri ve İngilizce'ye tercümesidir. Tasavvuf'un ilk Arapça klasiği olarak kabul edilen el-Lüma'ı, yine tasavvufa dair ilk Farsça eser olan Keşfü'l Mahcup'u yayımlamıştır. İlgi alanı, Arap ve İran Edebiyatı ve tasavvuftur.

Başlıca eserleri şunlardır:

- Selected Poems from the Diwani Shamsi Tabriz, (Cambridge 1898).
- Tezkiretü'l-evliyâ neşri, (Londra 1905-1906).
- Literary History of the Arabs, (Londra 1907).
- Asceticism (Muslim), (Ansiklopedi Maddesi), Ency. of Religion and Ethics, 1909.
- İbnü'l-Arabî'nin Tercümânü'l-eşvâk adlı eserinin neşri ve İngilizce'ye çevirisi, (Londra 1911).
- A Translation of the Kashfu'l-mahjub of Ali b. Uthman al-Jullabi al-Hujwiri, the oldest Persian manual of sufism, Hucvîrî'nin Keşfu'l-mahcûb isimli eserinin İngilizce çevirisi, (Londra 1911).
- The Mystics of Islam, (Londra 1914).
- The Kitab al-luma fi't-Tasawwuf of Abu Nasr, (Serrac'ın Kitabu'l-Luma' adlı eserinin neşri, (Londra 1914).
- Studies in Islamic Poetry, (1921).
- Studies in Islamic Mysticism, (1921).
- Translations of Eastern Prose and Poetry, (1922).
- Mevlânâ'nın Mesnevî'sinin Mathnawi-i Ma'nawi adıyla neşri, İngilizce'ye çevirisi ve şerhi (Hayatının son yirmi yılını ayırdığı bu çalışma, 8 cild halinde basılmıştır, 1925-1940).
- The Idea of Personality in Sufism, (Cambridge 1923).
- A Persian Lyrics, (London 1931).
- The Tales of Mystic Meaning, (London 1931).
- The Farsnāme of Ibnü'l-Balkhī, (London 1921).

2. İKİNCİ BÖLÜM
MESNEVÎ'NİN NEŞRE HAZIRLANAN FARSÇA VE OSMANLI TÜRKÇESİ NÜSHALARI

2.1. Mesnevi'nin Farsça Nüshasının Tavsifi

Konya Mevlânâ Müzesi Ktp., M. 1177

1-6 Cilt 310 x 230 mm. 320 yk. bb. st. 4 stn. Nesih, Osman b. Abdullah, Rebiülevvel 723 H. (1323 M.). Tezhipli kenarı cetvelli, dört yanı köşebentli, üstte ve altta madalyonlu şemseli, mıklapsız, siyah bir Osmanlı cildine sahiptir. Kenardaki cetvel, köşebentler, madalyonlar ve şemse, içi kabartma yaprak ve çiçek motiflerini hâvî ve basma. Bu cilt rahmetli Hattat ve Mücellit, tirendaz Necmettin Okyay (vefat tarihi: 1396 H. 1976 M.) tarafından yapılmıştır. [22]

Kâğıdı fligransız, kalın, aharlı, koyu samânî Selçuk kâğıdıdır. Her sahifede 25 satır, her satırda iki beyit vardır. Sahife kenarları ikişer surh cetvelle ayrılmıştır. Mısra aralarında da 3 mm. fasılalı, ikişer surh cetvel mevcuttur. Bahis başları surhla ve iri nesihle yazılmıştır. Metin yazsısı Selçuk karakterini iyice gösteren nesihtir. Birinci yaprağın yüzünde Mevlâna Dergâhı Kütüphanesine vakfedilen bir kitap olduğu yazmaktadır.[23]

[22] Abdulbaki Gölpınarlı, Mevlâna Müzesi, Müzelik Yazma Kitaplar Kataloğu, Atatürk Türk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, XII. Dizi, Ankara 2003 s.248
[23] a.g.e. s.248

Baş:

وقف و حبس و هذا المثنوى المعنوى على تربة المنورة المطهرة الشريفت اللطيفة المنسوبة المولانا و اولانا سر الله الاعظم والمكرم المعظم صاحب المقامات و الكرامات و مبنع الكمالات و الولايات معدز التصديق و التحقيق و التدقيق الصديق بن الص ّديق بن ال ّصديق سلتان العارفين والعاشقين مولانا جلال الح ّق والدين محمد البلخ ق ّدسنا اللهُ ...

Son:

اللهم اغفر لمن طالع منه و دعا لكاتبه

تم التثنويات المعنويات

بعون الله و حسن توفيقه على يد اقل

عبادالله واحقرهم عثمان بن عبدالله

عتيق سلطان ولدنورنا الله

بنوره المؤبد آمين رب

العالمين

Çalışılan İkinci Cilt Hakkında Bilgi:

İkinci cilt 80b ile başlayıp 90b de biter. Metnin başında kûfi yazı ile üzerinde çalıştığımız hikayenin başlığı bulunmaktadır. Bu çalışmaya konu olan bölüm, ikinci cildin dördüncü defteridir ve aşağıda orijinal nüshanın birkaç sayfası verilmiştir.

Baş: 80b

Son: 90b

2.2. Mesnevi'nin Osmanlı Türkçesi Nüshasının Tavsifi

Konya Mevlâna Müzesi Ktp., nr.5223

30 defter halinde 1693 varak olan eser, beyaz-kahverengi karton kapaklı ve sırtı bez ciltlidir. Ciltlerin kapakları son yıllarda yapılmış ve iç varaklardan oldukça büyüktür. Ciltler, 370x260 ebadında ve iç ebatlar ise farklıdır. Eser, normal sarı kağıdın "a" yüzüne rik'a hatla ve kopya kalemiyle istinsah edilmiş olup, bütün yaprakların "b" yüzleri boştur. Bazı sayfaların altında yer yer dipnotlar vardır. Bütün defterlerin cilt, kâğıt ve yazı özellikleri aynıdır.

Eserde, beyit numaralarına yer verilmemiştir. Zaman zaman kırmızı kuru kalemle metin içerisinde bazı işaretler konuşmuştur. Dipnot çizgisi de yine kırmızı kuru kalemle çizilmiştir.

2. cilt, 3. defter 2433-2500

Baş:

خضرت پیغمبر افندمزحستیه نصیحتی مجبنن صونی

Son:

درد سز اولان یوا وروجیدور چونکه درد سزلک (اناالحق) دمکدر

2. cilt 4. defter 2501-3349

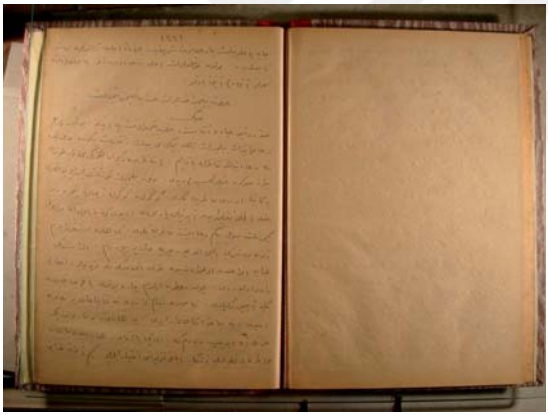
Baş:

وقتسز بو(أنا:بن) دمک موجب لعنتدر او (انا) یی وقتنده سویلمک رحنتدر. منصورن (انا) سنه مکافت رحمت الهیه

Son:

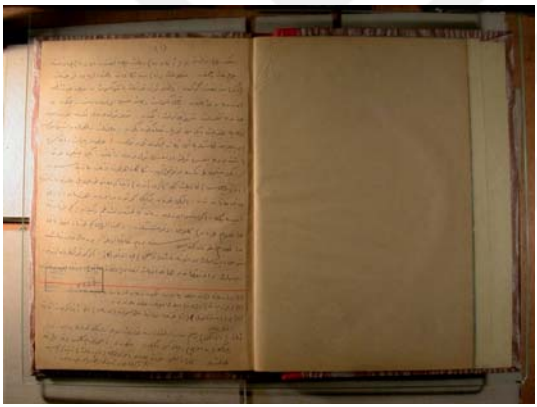
بن سنی کراتله مجازات ایتم، باشدن آیاغه قادر زنجیرر اجینده قالدن آما سنن خبرن یوق.

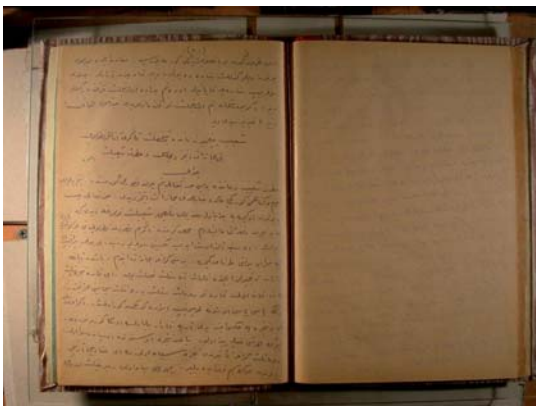
İkinci Cilt Üçüncü Defterin Çalışılan Bölümü

İkinci Cilt Dördüncü Defterin Çalışılan Bölümü

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MESNEVİ'NİN FARSÇA METNİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1.METİN NEŞRE HAZIRLANIRKEN İZLENEN YÖNTEM

Bu bölümde yapılan çalışmada, Veled Çelebi İzbudak Konya Mevlâna Müzesi Ktp., İhtisas, nr. 5223'de Osmanlı Türkçesi olarak yer alan eserini neşre hazırlarken kullandığı Farsça el yazması olan nüshanın neşri gerçekleştirilmiştir. Bu metin, modern Farsça yazım ve imla kuralları dikkate alınarak hazırlanmıştır. Ayrıca çalışma esnasında Adnan Karaismailoğlu ve Nicholson'un eseriyle karşılaştırma yapılmıştır. Karşılaştırmanın sonuçları ise dipnot ve değerlendirme kısmında verilmiştir.

Metin Neşre Hazırlanırken:

Metinde gerekli yerlerde "ذ" harfi "د" harfine dönüştürülmüştür.

شذ← شد

"ک" harfi ile yazılan "گ" harfi, "گ" olarak düzeltilmiş.

کشتش←گشتش

Bazı bağlaçlardaki yazım farklılıklarında aşağıdaki verilen örnek gibi düzeltmeler yapılmıştır.

جنانک← چنان که

جونک← چونکه

درین← در این

ازین← از این

کرا← که را

Metin üzerindeki harekelere sadık kalınmıştır.

Metinde birleşik yazılan ön edat "به" ayrı yazılmıştır.

بجاروب← به جاروب

Bazen tek nokta ile bazen üç nokta ile yazılan "پ" ve "چ" harfleri ise üç noktalı olarak hazırlanmıştır.

بیجیده← پیچیده

3.2. MESNEVÎ'NİN FARSÇA METNİ

Konya Mevlâna Müzesi Müzelik Eserler, NR: 1177 (EK-1'de esere ait fotoğraflar verilmiştir.)

[80^{b}]

تتمهٔ نصیحت رسول صلی الله علیه و سلّم بیمار را

2433 گفت پیغامبر[24] مر آن بیمار را — چون عیادت کرد یار زار را

2434 که مگر نوعی دعایی کرده‌ای — از جهالت زهربایی خورده‌ای

2435 یاد آور چه دعا می گفته‌ای — چون ز مکر نفس می آشفته‌ای

2436 گفت یادم نیست اِلاّ همّتی — دار با من یادم آید ساعتی

2437 از حضور نور بخش مصطفی — پیش خاطر آمد او را آن دعا

2438 همت پیغامبر روشن کده — پیش خاطر آمدش آن گم شده[25]

2439 تافت ز آن روزن که از دل تا دل است — روشنی که فرق حقّ وباطل است

2440 گفت اینک یادم آمد ای رسول — آن دعا که گفته‌ام من بو الفضول

2441 چون گرفتار گنه می‌آمدم — غرقه دست اندر حشایش می‌زدم

2442 از تو تهدید و وعیدی می‌رسید — مجرمان را از عذاب بس شدید

2443 مضطرب می‌گشتم و چاره نبود — بند محکم بود و قفل ناگشود

2444 نه[26] مقام صبر و نی[27] جای[28] گریز — نه[29] اُمید توبه نی جای ستیز

2445 من چو هاروت و چو ماروت از حَزَن — آه می‌کردم که ای خلاّق من

2446 از خطر هاروت و ماروت آشکار — چاه بابل را بکردند احتیار

2447 تا عذاب آخرت اینجا کشند — گُرْبُزند و عاقل و ساحروشند

---

[24] پیغامبر: پیغمبر KN

[25] همت پیغامبر روشن کده * پیش خاطر آمدش آن گم شده (M) :N -K
"Önce hüdavendigarın böyle buyurduğu sonradan tashih ettiği sanılmaktadır. Muhammed Veled" Farsça bir not bulunmaktadır.

[26] نه: نی KN

[27] نی: نه N

[28] جای: راه KN

[29] نه: نی KN

2448 نیک کردند و به جای خویش بود — سهل تر باشد از[30] آتش رنج دود

2449 حد ندارد وصف رنج آن جهان — سهل باشد رنج دنیا پیش آن

2450 ای خنک آن کو[31] جهادی می کند — بر بدن زجری و دادی می کند

2451 تا ز رنج آن جهانی وارهد — بر خود این رنج عبادت می نهد

2452 من همی گفتم که یارب آن عذاب — هم در این عالم بران بر من شتاب

2453 تا در آن عالم فراغت باشدم — در چنین درخواست حلقه می زدم

2454 این چنین رنجوریی[32] پیدام شد — جان من از رنج بی آرام شد

2455 مانده‌ام از ذکر و از اوراد خود — بی‌خبر گشتم ز خویش و نیک و بد

2456 گر نمی‌دیدم کنون من روی تو — ای خجسته وی مبارک بوی تو

2457 می شدم از بند من یکبارگی — کردیَم[33] شاهانه این غمخوارگی

2458 گفت هی‌هی این دعا دیگر مکن — بر مکن تو خویش را از بیخ و بُن

2459 طاقت تو چه بود[34] ای مور نژند — که نهد بر تو چنان کوه بلند

2460 گفت توبه کردم ای سلطان که من — از سر جلدی نلافم هیچ فن

2461 این جهان تیه است و تو موسی و ما — از گنه در تیه مانده مُبتلا

[81a]

2462 سالها ره می رویم و در اخیر — همچنان در منزل اوّل اسیر

2463 قوم موسی راه می پیموده‌اند — آخر اندر گام اول بوده‌اند[35]

2464 گر دل موسی ز ما راضی بدی — تیه را راه و کران پیدا شدی

2465 ور به کلّ بیزار بودی او ز ما — کی رسیدی خوانمان هیچ از سما

2466 کی ز سنگی چشمه‌ها جوشان شدی — در بیابانمان امان جان شدی

2467 بل به جای خوان خود آتش آمدی — اندر این منزل لهب بر ما زدی

---

[30] از: ز KN
[31] کو: کاو N
[32] رنجوریی: رنجوری‌ای N
[33] کردیم: کردی‌ام N
[34] طاقت تو چه بود: تو چه طاقت داری KN
[35] قوم موسی راه می پیموده‌اند*آخر اندر گام اول بوده‌اند: -KN

2468 چونکه موسی شد دو دل در کار ما[36] گاه خصم ماست گاهی یار ما

2469 خشمش آتش می‌زند در رخت ما حلم او رد می‌کند تیر بلا[37]

2470 کی بود که حلم گردد خشم نیز نیست این نادر ز لطفت ای عزیز

2471 مدح حاضر وحشت است از بهر این نام موسی می برم قاصد چنین

2472 ورنه موسی کی روا دارد که من پیش تو یاد آورم از هیچ تن

2473 عهد ما بشکست صد بار و هزار عهد تو چون کوه ثابت برقرار

2474 عهد ما کاه و به هر بادی زبون عهد تو کوه و ز صد کهُ هم فزون

2475 حقَّ آن قوّت که بر تلوین ما رحمتی کن ای امیر لون‌ها

2476 خویش را دیدیم و رسوایی خویش امتحان ما مکن ای شاه بیش

2477 تا فضیحتهای دیگر را نهان کرده باشی ای کریم مُستعان

2478 بی حدی تو در جمال و در کمال در کژی ما بی حدیم و در ضلال

2479 بی‌حدی خویش بگمار ای کریم بر کژی بی‌حد مشتی لئیم

2480 هین که از تقطیع ما یک تار ماند مصر بودیم و یکی دیوار ماند

2481 اَلْبَقِیَّه اَلْبَقِیَّه ای خدیو تا نگردد شاد کلّی جان دیو

2482 چون نمودی قدرتت بنُمای رحم ای نهاده رحمها در شحم و لحم[38]

2483 بهر ما نی بهر آن لطف نخست که تو کردی گمرهان را باز جست[39]

2484 این دعا گر خشم افزاید ترا تو دعا تعلیم فرما مهترا

2485 آن چنان کادم بیفتاد از بهشت رجعتش دادی که رست از دیو زشت

2486 دیو کی بود کو ز آدم بگذرد بر چنین نطعی از او بازی برد

2487 در حقیقت نفع آدم شد همه لعنت حاسد شده آن دمدمه

2488 بازیی[40] دید و دو صد بازی ندید پس ستون خانهٔ خود را برید

2489 آتشی زد شب بکشت دیگران باد سوی کشت او کردش روان[41]

---

[36] چونکه موسی شد دو دل در کار ما: چون دو دل شد موسی اندر کار ما KN

[37] حلم او رد می‌کند تیر بلا: حلمش اسپر می شود پیش بلا N

[38] شحم و لحم: لحم و شحم KN

[39] بهر ما نی بهر آن لطف نخست * که تو کردی گمرهان را باز جست -(K), N

[40] بازیی: بازی‌ای N

[41] باد سوی کشت او کردش روان: باد آتش را به کشت او بران KN

2490 چشم بندی بود و لعنت دیو را — تا زیان خصم دید آن ریو را

2491 هم زیان جان او شد ریو او — خود تو گویی بود آدم دیو او[42]

2492 لعنت این باشد که کژبینش کند — حاسد و خودبین و پر کینش کند

2493 تا نداند که هر آن که بد کند[43] — عاقبت باز آید و بر وی زند

2494 جمله فرزین‌بندها بیند به عکس — مات بر وی گردد و نقصان و وکس

2495 ز آن که گر او هیچ بیند خویش را — مهلک و ناسور داند[44] ریش را

2496 درد خیزد زین چنین دیدن درون — درد او را از حجاب آرد برون

2497 تا نگیرد مادران را درد زه — طفل در زادن نیابد هیچ ره

2498 این امانت در دل و دل حاملـه است — این نصیحتها مثال قابلـه است

2499 قابلـه گوید که زن را درد نیست — درد باید درد کودک را رهی است

2500 آن که او بی‌درد باشد رهزن است — ز ان که بی‌دردی انا الْحق گفتن است

2501 این[45] أنا بی‌وقت گفتن لعنت است — آن أنا در وقت گفتن رحمت است

2502 آن اناء منصور را رحمت جزا[46] — آن اناء فرعون را لعنت سزا[47]

2503 لاجرم هر مرغ بی‌هنگام را — سر بریدن واجب است اعلام را

2504 سر بریدن چیست؟ کشتن نفس را — در جهاد و ترک گفتن نفس را

2505 آن چنان که نیش کزدم بر کنی — تا که یابد او ز کشتن ایمنی

2506 بر کنی دندان پر زهری ز مار — تا رهد مار از بلای سنگسار

2507 هیچ نکْشد نفس را جز ظلِّ پیر — دامن آن نفس کُش را سخت گیر

2508 چون بگیری سخت آن توفیق هو است — در تو هر قوت که آید جذب او است

2509 ما رَمَیْتَ إذْ رَمَیْتَ راست دان — هر چه دارد[48] جان بود از جان جان

2510 دست گیرنده وی است و بردبار — دم به دم آن دم از او امید دار

---

[42] هم زیان جان او شد ریو او * خود تو گویی بود آدم دیو او -(K), N || گویی آدم بود دیو دیو او (M)
[43] بد کند: کرد بد KN
[44] داند: بیند KN
[45] این: آن KN
[46] خزا: یقین KN
[47] سزا: ببین KN
[48] دارد: کارد KN || .هر چه کار diye düzeltme yapılmıştır M nüshasının haşiseyinde

2511 نیست غم گر دیر بی‌او مانده‌ای — دیرگیر و سخت‌گیرش خوانده‌ای

[81b]

2512 دیر گیرد سخت گیرد رحمتش — یک دمت غایب ندارد حضرتش

2513 ور[49] تو خواهی شرح این وصل و ولا — از سر اندیشه می خوان والضُّحی

2514 ور تو گویی هم بدیها از وی است — لیک آن نقصان فضل او کی است

2515 آن[50] بدی دادن کمال او است هم — من مثالی گویمت ای محتشم

2516 کرد نقَّاشی دو گونه نقش‌ها — زان دو نقشی[51] صاف و نقشی بی‌صفا

2517 نقش یوسف کرد و حور خوش سرشت — نقش عفریتان و ابلیسان زشت

2518 هر دو گونه نقش استادی او است — زشتی او نیست آن رادی او است

2519 زشت را در غایت زشتی کند — جمله زشتیها به گردش بر تند

2520 تا کمال دانشش پیدا شود — منکر استادیش[52] رسوا شود

2521 ور نداند زشت کردن ناقص است — زین سبب خلاق گبر و مخلص است

2522 پس از این رو کفر و ایمان شاهدند — بر خداوندیش هر[53] دو ساجدند

2523 لیک مؤمن دان که طَوْعاً ساجد است — ز انکه از سجده رضا را قاصد است[54]

2524 هست کَرْهاً گبر هم یزدان پرست — لیک قصد او مرادی دیگر است

2525 قلعهٔ سلطان عمارت می کند — لیک دعوی امارت می کند

2526 گشته یاغی تا که ملک او بود — عاقبت خود قلعه سلطانی شود

2527 مُومن آن قلعه برای پادشاه — می کند معمور نی[55] از بهر جاه

2528 زشت گوید ای شه زشت آفرین — قادری بر خوب و بر زشت مهین

2529 خوب گوید ای شه حسن و بها — پاک گردانیدیم از عیبها

---

[49] ور: گر N
[50] آن: این N
[51] زان دو نقشی: نقشهای KN
[52] استادیش: استادی‌اش N
[53] خداوندیش هر: خداوندیش و هر K
[54] ز انکه از سجده رضا را قاصد است: زآنکه جویای رضا و قصد است KN
[55] نی: نه N

وصیت کردن پیغامبر صلی الله علیه و سَلام مر آن بیمار را و دعا آموزانیدنش

2530 گفت پیغمبر مر آن بیمار را — این بگو کای سهل کن دشوار را

2531 آتنا فی دار دنیانا حسن — آتنا فی دار عقبانا حسن

2532 راه را بر ما چو بستان کن لطیف — منزل ما خود تو باشی ای شریف

2533 مومنان در حشر گویند ای خدا[56] — نی که دوزخ بود راه این خمله را[57]

2534 مومن و کافر بر او کرده[58] گذار — ما ندیدیم اندر این ره دود و نار

2535 نک بهشت و بارگاه ایمنی — پس کجا بود آن گذرگاه دنی

2536 حق تعالی[59] گوید آن روضهٔ حضر — که فلان جا دیده‌اید اندر گذر

2537 دوزخ آن بود و سیاستگاه سخت — بر شما شد باغ و بستان و درخت

2538 چون شما این نفس دوزخ خوی را — آتشی گبرخیره روی[60] را

2539 جهدها کردید و او شد پر صفا — نار را کشتید با نور ولا[61]

2540 آتش شهوت که شعله می‌زدی — سبزهٔ تقوی شد و نور هدی

2541 آتش خشم از شما هم حلم شد — ظلمت جهل از شما هم علم شد

2542 آتش حشم[62] از شما ایثار شد — و آن حسد چون خار بد گلزار شد

2543 چون شما این جمله آتش‌های خویش — بهر ما کشتید تاشد نوش نیش[63]

2544 نفس ناری را چو باغی ساختید — اندر او تخم وفا انداختید

2545 بلبلان ذکر و تسبیح اندر او — خوش سرایان در چمن بر طرف جو

2546 از جنان سوی چنان کردید باب — در جحیم نفس آوردید آب[64]

2547 دوزخ ما نیز در حق شما — سبزه گشت و گلشن و برگ و نوا

2548 چیست احسان را مکافات ای پسر — لطف و احسان و ثواب معتبر

---

[56] خدا: ملک KN
[57] این خمله را: مشترک KN
[58] کرده: یابد KN
[59] حق تعالی: پس مَلک KN
[60] خیره روی: فتنه جوی KN
[61] با نور ولا: از بهر خدا KN
[62] حشم: حرص KN
[63] بهر ما کشتید تاشد نوش نیش: بهر خق کشتید جمله پیش پیش KN
[64] از جنان سوی چنان کردیدباب*در جحیم نفس آوردید آب: داعی حق را اجابت کرده‌اید*در جحیم نفس آب آورده‌اید KN

2549 نـــی شـــما گفتیـــد مـــا قربـــانیم — پـــیش اوصـــاف بقـــا کـــل[65] فـــانییم

2550 مـــا اگـــر قـــلاش اگـــر[66] دیوانـــه‌ایـــم — مســـت آن ســـاقی و آن پیمانـــه‌ایـــم

2551 بـــر خـــط و فرمـــان او ســـر مـــی‌نهـــیم — جـــان شـــیرین را گروگـــان مـــی‌دهـــیم

2552 تـــا خیـــال دوســـت در اســـرار ماســـت — چـــاکری و جـــان ســـپاری کـــار ماســـت

2553 هـــر کجـــا شـــمع بـــلا افروختنـــد — صـــد هـــزاران جـــان عاشـــق ســـوختند

2554 عاشـــقانی کـــز درون خانـــه‌انـــد — شـــمع روی یـــار را پروانـــه‌انـــد

2555 ای دل آنجـــا رو کـــه بـــا تـــو روشـــنند — بهـــر دفـــع تیـــغ غـــم خـــون جوشـــنند[67]

2556 بـــر جنایاتـــت مواســـا مـــی کننـــد — در میـــان جـــان تـــرا جـــا مـــی کننـــد[68]

2557 در[69] میـــان جـــان تـــرا جـــا مـــی‌کننـــد — تـــا تـــو را پـــر بـــاده چـــون جـــامی کننـــد

2558 در میـــان جـــان ایشـــان خانـــه گیـــر — بـــر[70] فلـــک مســـکن[71] کـــن ای بـــدر منیـــر

[82a]

2559 چـــون عطـــارد دفتـــر دل وا کنـــد[72] — تـــا کـــه بـــر تـــو ســـرها پیـــدا کننـــد

2560 پـــیش خویشـــان بـــاش چـــون آواره‌ای — بـــر مـــه کامـــل زن ار مـــه پـــاره‌ای

2561 جـــزو را از کـــل خـــود پرهیـــز چیســـت — بـــا مخـــالف ایـــن همـــه آمیـــز چیســـت

2562 جـــنس را بـــین نـــوع گشـــته در روش — غیبهـــا بـــین گشـــته عـــین از پرتـــوش[73]

2563 تـــا چـــو زن عشـــوه خـــری ای بـــی‌خبـــر[74] — از دروغ و عشـــوه کـــی یـــابی ظفـــر[75]

2564 چـــاپلوس و لفـــظ شـــیرین و فریـــب — مـــی‌ستانی مـــی‌نهـــی چـــون زر[76] بـــه جیـــب

2565 مـــر تـــرا دشـــنام و ســـیلی شـــهان — بهتـــر آیـــد از ثنـــای گمرهـــان

2566 صـــفع شـــاهان خـــور مخـــور شـــهد خســـان — تـــا کســـی گـــردی ز اقبـــال کســـان

---

[65] کل: ما KN
[66] اگر: وگر KN
[67] بهر دفع تیغ غم خون جوشنند: وز بلاها مر ترا چون جوشنند KN || وز بلاها مر تو را چون جوشنند (M)
[68] بر جنایاتت مواسا می کنند*در میان جان ترا جا می کنند (K), (M)
[69] در: زآن K
[70] بر: در KN
[71] مسکن: خانه KN
[72] کند: کنند KN
[73] گشته عین از پرتوش: عین گشته در زهش KN
[74] خبر: خرد KN
[75] ظفر: مدد KN
[76] زر: زن K

2567 ز آن که ازیشان خلعت و دولت رسد — در پناه روح جان گردد جسد
2568 هر کجا بینی برهنه و بی‌نوا — دان که او بگریخته است از اوستا
2569 تا چنان گردد که می‌خواهد دلش — آن دل کور بد بی‌حاصلش
2570 گر چنان گشتی که استا خواستی — خویش را و خویش را آراستی
2571 هر که از استا گریزد در جهان — او ز دولت می‌گریزد این بدان
2572 پیشه‌ای آموختی در کسب تن — چنگ اندر پیشهٔ دینی بزن
2573 در جهان پوشیده گشتی و غنی — چون برون آیی از اینجا چون کنی
2574 پیشه‌ای آموز کاندر آخرت — اندر آید دخل کسب مغفرت
2575 آن جهان شهریست پر بازار و کسب — تا نپنداری که کسب اینجاست حسب
2576 حق تعالی گفت کین کسب جهان — پیش آن کسبست لعب کودکان
2577 همچو آن طفلی که بر طفلی تند — شکل صحبت کن مساسی می‌کند
2578 کودکان سازند در بازی دکان — سود نبود عیر[77] تعبیر زمان
2579 شب شود در خانه آید گرسنه — کودکان رفته بمانده یک تنه
2580 این جهان بازیگه است و مرگ شب — باز گردی کیسه خالی پر تعب
2581 کسب دین عشق است و جذب اندرون — قابلیت نور حق را ای حرون
2582 کسب فانی خواهدت این نفس خس — چند کسب خس کنی بگذار بس
2583 نفس خس گر جویدت کسب شریف — حیله و مکری بود آن را ردیف

بیدار کردن ابلیس معاویه را که خیز وقت نماز است

2584 در خبر آمد که آن خال مومنان[78] — بود اندر قصر خود خفته ستان[79]
2585 قصر را از اندرون در بسته بود — کز زیارتهای مردم خسته بود
2586 ناگهان مردی و را بیدار کرد — چشم چون بگشاد پنهان گشت مرد
2587 گفت اندر قصر کس را ره نبود — کیست کین گستاخی و جرأت نمود

---

[77] عیر: جز که KN
[78] خال مومنان: معویه KN
[79] بود اندر قصر خود خفته ستان: خفته بد در قصر در یک زاویه KN || خفته بد در قصر بر بستر ستان (M) || در خبر آمد که آن خال معویه* خفته بد در قصر در یک زاویه (M)

2588 گـرد برگشـت و طلـب کـرد آن زمـان — تـا بیابـد ز آن نهـان گشـته نشـان

2589 از[80] پـس در مـدبری را دیـد کـو — در درو[81] پـرده نهـان مـی‌کـرد رو

2590 گفـت هـی تـو کیسـتی؟ نـام تـو چیسـت — گفـت نـامم فـاش ابلـیس شـقی اسـت

2591 گفـت بیـدارم چـرا کـردی بـه جـد — راست گو با من مگو بر عکس و ضد

از خر افکندن ابلیس معاویه را و رو پوش و بهانه کردن و جواب گفتن معاویه او را

2592 گفـت هنگـام نمـاز آخـر رسـید — سـوی مسـجد زود مـی باید دویـد

2593 عَجِّلُوا الْصَّلَاةَ قَبْلَ الْفَوْت گفـت — مصـطفی چـون دُرّ معنـی مـی‌بسـفت

2594 گفـت نـی نـی ایـن غـرض نبـود تـرا — کـه بـه خیـری رهنمـا باشـی مـرا

2595 دزد آیـد از نهـان در مسـکنم — گویـدم کـه پاسـبانی مـی‌کـنم

2696 مـن کجـا بـاور کـنم آن دزد را — دزد کـی دانـد ثـواب و مـزد را

باز جواب گفتن ابلیس معاویه را

2597 گفـت مـا اول فرشـته بـوده‌ایـم — راه طاعـت را بـه جـان پیمـوده‌ایـم

2598 سـالکان راه را محـرم بـدیم — سـاکنان عـرش را هـم دم بـدیم

[82b]

2599 پیشـهٔ اوّل کجـا از دل رود — مهـر اوّل کـی ز دل بیـرون شـود

2600 در سـفر گـر رؤم بینـی یـا خُـتن — از دل تـو کـی رود حـب الـوطن

2601 مـا هـم از مسـتان ایـن مـی بـوده‌ایـم — عاشـقان درگـه وی بـوده‌ایـم

2602 نـاف مـا بـر مهـر او ببریـده‌انـد — عشـق او در جـان مـا کاریـده‌انـد

2603 روز نیکـو دیـده‌ایـم از روزگـار — آب رحمـت خـورده‌ایـم انـدر بهـار

2604 نـی کـه مـا را دست فضـلش کاشـته است — از عـدم مـا را نـه او برداشـته اسـت

2605 ای بسـا کـز وی نـوازش دیـده‌ایـم — در گلسـتان رضـا گردیـده‌ایـم

2606 بـر سـر مـا دسـت رحمـت مـی‌نهـاد — چشـمه‌هـای لطـف از مـا مـی‌گشـاد

[80] از: او K
[81] در در و: در پس K

2607 اندران حالت[82] که بودم شیر جو — گاهوارم را که جنبانید او

2608 از کی[83] خوردم شیر غیر شیر او — کی[84] مرا پرورد جز تدبیر او

2609 خوی کان با شیر رفت اندر وجود — کی توان آن را ز مردم واگشود

2610 گر عتابی کرد دریای کرم — بسته کی گردند درهای کرم

2611 اصل نقدش داد و لطف و بخشش است — قهر بر وی چون غباری از غش است

2612 از برای لطف عالم را بساخت — ذرّها را آفتاب او نواخت

2613 فرقت از قهرش اگر آبستن است — بهر قدر وصل او دانستن است

2614 تا دهد جان را فراقش گوشمال — جان بداند قدر ایّام وصال

2615 گفت پیغامبر[85] که حق فرموده است — قصد من از خلق احسان بوده است[86]

2616 آفریدم تا ز من سودی کنند — تا ز شهدم دست‌آلودی کنند

2617 نی برای آن که تا سودی کنم — وز برهنه من قبایی بر کنم

2618 چند روزی که ز پیشم رانده است — چشم من بر روی خوبش مانده است

2619 کز چنان رویی چنین قهر ی عجب[87] — هر کسی مشغول گشته در سبب

2620 من سبب را ننگرم کان حادث است — ز آن که حادث حادثی را باعث است

2621 لطف سابق را نظاره می‌کنم — هر چه آن حادث دو پاره می‌کنم

2622 ترک سجده از حسد گیرم که بود — آن حسد از عشق خیزد نه از جحود

2623 هر حسد از دوستی خیزد یقین — که شود با دوست غیری همنشین

2624 هست شرط دوستی غیرت پزی — همچو بعد[88] عطسه گفتن دیر زی

2625 چون که بر نطعش جز این بازی نبود — گفت بازی کن چه دانم بر فزود

2626 آن یکی بازی که بُد من باختم — خویشتن را در بلا انداختم

2627 در بلا هم می چشم لذات او — مات اویم مات اویم مات او

---

[82] اندران حالت: وقت طفلی‌ام KN
[83] کی: که KN
[84] کی: که K
[85] پیغامبر: پیغمبر KN
[86] روی من النبی صلی الله علیه وسلم، یقول الله تعلی إنما خلقت الخلق لیربحوا علیّ ولم أخلقهم لأربح علیهم، صدق الله العظیم. (M)
[87] ی عجب: ای عجب KN
[88] بعد: شرط KN

2628 چون رهاند خویشتن را ای سره — هیچ کس در شش جهت از شش دره
2629 جزو شش از کل شش چون وارهد — خاصه که بی چون مر او را کژ نهد
2630 هر که در شش او درون آتش است — اوش برهاند که خلّاق شش است
2631 خود اگر کفر است اگر[89] ایمان او — دست باف حضرت است و آن او

باز تقریر کردن معاویه با ابلیس مکر او را

2632 گفت امیر او را که اینها راست است — لیک بخش تو ازاین ها کاست است
2633 صد هزاران را چو من تو ره زدی — حفره کردی در خزینه آمدی
2634 آتشی از تو[90] نسوزم چاره نیست — کیست کز دست تو جامه‌ش[91] پاره نیست
2635 طبعت ای آتش چو سوزانیدنی است — تا نسوزانی تو چیزی چاره نیست
2636 لعنت این باشد که سوزانت کند — اوستاد جمله دزدانت کند
2637 با خدا گفتی شنیدی رو به رو — من چه باشم پیش مکرت ای عدو
2638 معرفتهای تو چون بانگ صفیر — بانگ مرغان است لیکن مرغ گیر
2639 صد هزاران مرغ را آن ره زده است — مرغ غره کاشنایی آمده است
2640 در هوا چون بشنود بانگ صفیر — از هوا آید شود اینجا اسیر
2641 قوم نوح از مکر تو در نوحه‌اند — دل کباب و سینه شرحه شرحه‌اند
2642 عاد را تو باد دادی در جهان — در فکندی در عذاب و اندهان
2643 از تو بود آن سنگسار قوم لوط — در سیاهابه ز تو خوردند غوط
2644 مغز نمرود از تو آمد ریخته — ای هزاران فتنه‌ها انگیخته
2645 عقل فرعون ذکی فیلسوف — کور گشت از تو نیابید او وقوف

[83a]

2646 بُو لَهَب هم از تو نااهلی شده — بُو اَلْحَکَم هم از تو بُو جَهْلی شده
2647 ای بر این شطرنج بهر یاد را — مات کرده صد هزار استاد را

---

[89] اگر: وگر KN
[90] از تو: نقطی N
[91] جامه‌ش: جامه‌اش N

2648 ای ز فرزین‌بنـــــدهای[92] مشـــــکلت — ســـوخته دل‌هـــا ســـیه گشـــته دلـــت
2649 بحـــر مکـــری تـــو خلایـــق قطـــره‌ای — تـــو چـــو کـــوهی ویـــن ســـلیمان ذره‌ای
2650 کـــی رهـــد از مکـــر تـــو ای مُختَصِـــم — غـــرقِ طوفـــانیم اِلّا مَـــنْ عَصِـــم
2651 بـــس ســـتارهٔ ســـعد از تـــو مُحتَـــرق — بـــس ســـپاه و جمـــع از تـــو مُفتَـــرق

باز جواب گفتن ابلیس معاویه را

2652 گفـــت ابلیســـش گشـــا[93] ایـــن عقـــدها — مـــن محکـــم قلـــب را و نقـــد را
2653 امتحـــان شـــیر و کلـــبم کـــرد حـــق — امتحـــان نقـــد و قلـــبم کـــرد حـــق
2654 قلـــب را مـــن کـــی[94] ســـیه رو کـــرده‌ام — صـــیرفی‌ام قیمـــت او کـــرده‌ام
2655 نیکـــوان را رهنمـــایی مـــی‌کـــنم — شـــاخهای خشـــک را بـــر مـــی‌کـــنم
2656 ایـــن علفهـــا مـــی‌نهـــم از بهـــر چیســـت — تـــا پدیـــد آیـــد کـــه حیـــوان جـــنس کیســـت
2657 گـــرگ از آهـــو چـــو زایـــد بچگـــی کـــودکی[95] — هســـت در گـــرگیش و آهـــویی شـــکی
2658 تـــو گیـــاه و اســـتخوان پیشـــش بریـــز — تـــا کـــدامین ســـوکند او گـــام تیـــز
2659 گـــر بســـوی اســـتخوان آیـــد ســـگ اســـت — ور گیـــا خواهـــد یقـــین آهـــو رگ اســـت
2660 قهـــر و لطفـــی جفـــت شـــد بـــا همـــدگر — زاد از ایـــن هـــر دو جهـــانی خیـــر و شـــر
2661 تـــو گیـــاه و اســـتخوان را عرضـــه کـــن — قـــوت نفـــس و قـــوت جـــان را عرضـــه کـــن
2662 گـــر غـــذای نفـــس جویـــد ابتـــر اســـت — ور غـــذای روح خواهـــد ســـرور اســـت
2663 گـــر کنـــد او خـــدمت تـــن هســـت خـــر — ور رود در بحـــر جـــان یابـــد گهـــر
2664 گـــر چـــه ایـــن دو مختلـــف خیـــر و شـــرند — لیـــک ایـــن هـــر دو بـــه یـــک کـــار اندرانـــد
2665 انبیـــا طاعـــات عرضـــه مـــی کننـــد — دشـــمنان شـــهوات عرضـــه مـــی کننـــد
2666 نیـــک را چـــون بـــد کـــنم یـــزدان نـــیم — داعـــی‌ام مـــن خـــالق ایشـــان نـــیم
2667 خـــوب را مـــن زشـــت ســـازم رب نـــه‌ام — زشـــت را و خـــوب را آیینـــه‌ام
2668 ســـوخت هنـــدو آینـــه از درد را — کـــین ســـیه رو مـــی‌نمایـــد مـــرد را

---

[92] فرزین‌بندهای: فزین‌بندهای N
[93] گشا: گشای KN
[94] کی: گی N
[95] بچگی کودکی: کودکی KN

2669 گفت آیینه گناه از من نبود — جرم او را نه که روی من زدود[96]

2670 او مرا غمّاز کرد ای خوب[97] کو — تا بگویم زشت کو و خوب کو

2671 من گواهم بر گوا زندان کجاست — اهل زندان نیستم ایزد گواست

2672 هر کجا بینم نهالی میوه‌دار — تربیتها می کنم من دایه‌وار

2673 هر کجا بینم درخت تلخ و خشک — می برم تا رهد از پشک مشک

2674 خشک گوید باغبان را کای فتی — مر مرا چه می بری سر بی‌خطا

2675 باغبان گوید خمش ای زشت خو — بس نباشد خشکی تو جرم تو

2676 خشک گوید راستم من کژ نیم — تو چرا بی‌جرم می‌بُرّی پیم

2677 باغبان گوید اگر مسعودیی — کاشکی کژ بودیی تر بودیی

2678 جاذب آب حیاتی گشتیی — اندر آب زندگی آغشتیی

2679 تخم تو بد بوده است و اصل تو — با درخت خوش نبوده وصل تو

2680 شاخ تلخ ار با خوشی وصلت کند — آن خوشی اندر نهادش بر زند

عنف کردن معاویه با ابلیس

2681 گفت امیر ای راه زن حجّت مگو — مر ترا ره نیست در من ره مجو

2682 ره زنی و من غریب و تاجرم — هر لباساتی که آری کی خرم

2683 گرد رخت من مگرد از کافری — تو نه‌ای رخت کسی را مشتری

2684 مشتری نبود کسی را راه زن — ور نماید مشتری مکر است و فن

2685 تا چه دارد این حسود اندر کدو — ای خدا فریاد ما را زین عدو

2686 گر یکی فصلی دگر در من دمد — در رباید از من این ره زن نمد

نالیدن معاویه به حضرت حق تعالی از ابلیس و نصرت خواستن

2687 این حدیثش همچو دود است ای اله — دست گیر ار نی[98] گلیمم شد سیاه

2688 من به حجّت بر نیایم با بلیس — کوست فتنهٔ هر شریف و هر خسیس

[83b]

[96] گفت آیینه گناه از من نبود*جرم او را نه که روی من زدود-KN
[97] ای خوب: و راست KN
[98] نی: نه KN

2689 آدمـــی کـــو عَلَّـــمَ الْأَسْـــمَا بـــگ اســـت | در تـگ چـون بـرق ایـن سـگ بـی‌تـگ است
2690 از بهشـــت انـــداختش بـــر روی خـــاک | چـون سـمک در شسـت او شـد از[99] سـماک
2691 نوحـــــهٔ إِنَّـــــا ظَلَمْنَـــــا مـــــی‌زدی | نیســـت دســـتان و فســـونش را حـــدی
2692 انـــدرون هـــر حـــدیث او شـــر اســـت | صـد هـزاران سـحر در وی مُضْـمَر است
2693 مـــــردی مـــــردان ببنـــــدد در نفـــــس | در زن و در مـــــرد افـــــروزد هـــــوس
2694 ای بلـــیس خلـــق ســـوز فتنـــه جـــو | بـــر چـــیم بیـــدار کـــردی راســـت گـــو

باز تقریر کردن[100] ابلیس تلبیس خود را

2695 گفـت هـر مـردی کـه باشـد بـد گمـان | نشـنود او راسـت را بـا صـد نشـان
2696 هـــر درونـــی کـــان خیـــال‌انـــدیش شـــد | چـــون دلیـــل آری خیـــالش بـــیش شـــد
2697 چـــون ســـخن در وی رود علـــت شـــود | تیـــغ غـــازی دزد را آلـــت شـــود
2698 پـس جـواب او سـکوت اسـت و سـکون | هسـت بـا ابلـه سـخن گفـتن جنـون
2699 تـو ز مـن بـا حـق چـه نـالی ای سـلیم | تـــو بنـــال از شـــرّ آن نفـــس لئـــیم
2700 تـو خـوری حلـوا تـو را دنبـل شـود | تـب بگیـرد طبـع تـو مختـل شـود
2701 بـــی‌گنـــه لعنـــت کنـــی ابلـــیس را | چـــون نبینـــی از خـــود آن تلبـــیس را
2702 نیسـت از ابلـیس از تسـت ای غـوی | کـه چـو روبـه سـوی دنبـه مـی‌دوی
2703 چـون کـه در سـبزه ببینـی دنبـه‌ها[101] | دام باشـد چـون[102] نـدانی تـو چـرا
2704 ز آن نـدانی کـت ز دانـش دور کـرد | میـل و حـرص دنبـه‌ات مـی نـور کـرد[103]
2705 حُبُّـــکَ الْأَشْـــیَاءَ یُعْمِیـــکَ یُصِـــم | نَفْسُـــکَ الْسَّـــوْدَا جَنَـــتْ لَا تَخْتَصِـــم
2706 تـو گنـه بـر مـن منـه کـژ مـژ مبـین | مـن ز بـد بیـزارم و از حـرص و کـین
2707 مـــن بـــدی کـــردم پشـــیمانم هنـــوز | انتظـــارم تـــاد کـــنم کـــردد نمـــود[104]

---

[99] از: زآن N
[100] کردن: -KN
[101] دنبه‌ها: دنبه را N
[102] چون: این KN
[103] میل و حرص دنبه‌ات می نور کرد: میل دنبه چشم و عقلت کور کرد.KN دنبه olarak tashih yapılmıştır M nüshasının haşiyesinde
[104] انتظارم تاد کنم کردد نمود: انتظارم تا شیم آید به روز KN
|| انتظارم تا شیم آید به روز olarak tashih yapılmıştır M nüshasının haşiyesinde

2708 مـــتّهم گشـــتم میـــان خلـــق مـــن فعـل خـود بـر مـن نهـد هـر مـرد و زن

2709 گـرگ بیچـاره اگـر چـه گرسـنه اسـت مـتّهم باشـد کـه او در طنطنـه اسـت

2710 چـون کـه نتوانـد ز ضـعف او[105] راه رفـت خلـق گویـد تخمـه اسـت از لـوت زفـت

باز الحاح کردن معاویه ابلیس را

2711 گفـــت غیـــر راســـتی نرهانـــدت داد ســـوی راســـتی مـــی‌خوانـــدت

2712 راسـت گـو تـا وارهـی از چنـگ مـن مکـــر ننشـــاند غبـــار جنـــگ مـــن

2713 گفـت چـون دانـی دروغ و راسـت را ای خیـــال‌انـــدیش پـــر اندیشـــه‌هـــا

2714 گفـــت پیغـــامبر نشـــانی داده اســـت قلـــب و نیکـــو را محـــک بنهـــاده اســـت

2715 گفتـه اسـت اَلْکِـذْبُ رَیْـبٌ فِـی الْقُلُـوب گفـــت اَلْصِّـــدْقُ طُمَـــأنِینٌ طَـــرُوب

2716 دل نیارامـــــد ز گفتـــــار[106] دروغ آب و روغـــن هـــیچ نفْـــروزد فـــروغ

2717 در حـــدیث راســـت آرام دل اســـت راســـتیها دانـــهٔ دام دل اســـت

2718 دل مگـــر رنجـــور باشـــد بـــد دهـــان کـــو[107] ندانـــد چاشـــنیّ ایـــن و آن

2719 چـون شـود از رنـج و علـت دل سـلیم طعـم کـذب و راسـت را باشـد علـیم

2720 حـرص آدم چـون سـوی گنـدم فـزود از دل آدم ســـــلیمی را ربـــــود

2721 پـس دروغ و عشـوه‌ات را گـوش کـرد غِـرّه گشـت و زهـر قاتـل نـوش کـرد

2722 گنـدم از کـزدم[108] ندانسـت آن نفـس مـی پـرد تمییـز از مسـت هـوس

2723 خلـــق مســـت آرزوانـــد و هـــوا ز آن پـــذیرا انـــد دســـتان تـــرا

2724 هـر کـه خـود را از هـوا خـو بـاز کـرد گـــوش[109] خـــود را آشـــنای راز کـــرد

2725 همچنـــان کـــه در حکایـــت گفته‌انـــد بشـنو آن را تـا کشـاید بسـته بنـد[110]

شکایت قاضی از آفت قضا و جواب نایب او را

2726 قاضـــیی بنشـــاندند او مـــی‌گریســـت گفـت نایـب قاضـیا گریـه ز چیسـت

---

[105] چون که نتواند ز ضعف او: از ضعیفی چون نداند KN
[106] ز گفتار: بگفتار N
[107] کو: که KN
[108] گندم از کزدم: کزدم از گندم KN
[109] گوش: چشم KN
[110] همچنان که در حکایت گفته‌اند* بشنو آن را تا کشاید بسته بند: -KN

2727 ایـن نـه وقـت گریـه و فریـاد تُسـت — وقـت شـادی و مبـارک بـاد تُسـت
2728 گفـت اه چـون حکـم رانـد بـی‌دلـی — در میـان آن دو عـالم جـاهلی
2729 آن دو خصـم از واقعـهٔ خـود واقفنـد — قاضـی مسـکین چـه دانـد ز آن دو بنـد
2730 جاهـل اسـت و غافـل اسـت از حالشـان — چـون رود در خونشـان و مالشـان
2731 گفـت خصـمان عالمنـد و علّتـی — جـاهلی تـو لیـک شـمع ملّتـی

[84a]

2732 ز ان کـه تـو علّـت نـداری در میـان — آن فراغـت هسـت نـور دیـدگـان
2733 و آن دو عـالم را غرضشـان کـور کـرد — علمشـان را علّـت انـدر گـور کـرد
2734 جهـل را بـی‌علّتـی عـالم کنـد — علـم را علّـت کـژ و ظـالم کنـد
2735 تـا تـو رشـوت نسُـتدی بیننـده‌ای — چـون طمـع کـردی ضـریر و بنـده‌ای
2736 از هـوا مـن خـوی را وا کـرده‌ام — لقمـه‌هـای شـهوتی کـم خـورده‌ام
2737 چاشـنی گیـر دلـم شـد بـا فـروغ — راسـت را دانـد حقیقـت از دروغ

با اقرار آوردن معاویه ابلیس را

2738 تـو چـرا بیـدار کـردی مـر مـرا — دشـمن بیـداری تـو ای دغـا
2739 همچـو خشخاشـی همـه خـواب آوری — همچـو خمـری عقـل و دانـش را بـری
2740 چارمیخـت کـرده‌ام هـین راسـت گـو — راسـت را دانـم تـو حیلتهـا مجـو
2741 مـن ز هـر کـس آن طَمَـع دارم کـه او — صـاحب آن باشـد انـدر طبـع و خـو
2742 مـن ز سـرکه مـی نجـویم شـکری — مـر مُخَنَّـث را نگیـرم لشـکری
2743 همچـو گبـران مـن نجـویم از بتـی — کـو بـود حـق و آیـت حـق ای فنـی[111]
2744 مـن ز سـرگین مـی‌نجـویم بـوی مشـک — مـن در آب جـو نجـویم خشـت خشـک
2745 مـن ز شـیطان ایـن نجـویم کاوسـت غیـر — کـو[112] مـرا بیـدار گردانـد بـه خیـر
2746 گفـت بسـیار آن بلـیس از مکـر و غـدر — میـر از او نشـنید کـرد اسـتیز و نکـر[113]

---

[111] و آیت حق ای فنی: یا خود از خق آیتی KN
[112] کو: که N
[113] نکر: صبر KN || این بیت را پس از عنوان آورده ایس N

راست گفتن ابلیس به معاویه مکر خود را [114]

2747 از بُنِ دندان بگفتش بهر آن — کردمت بیدار می‌دان ای فلان

2748 تا رسی اندر جماعت در نماز — از پی پیغامبر دولت فراز

2749 گر نماز از وقت رفتی مر تو را — این جهان تاریک گشتی بی‌ضیا

2750 از غبین و درد رفتی اشک‌ها — از دو چشم تو مثال مشک‌ها

2751 ذوق دارد هر کسی در طاعتی — لاجرم نشکیید از وی ساعتی

2752 آن غبین و درد بودی صد نماز — کو نماز و کو فروغ آن نیاز

فضیلت حسرت خوردن آن شخص بر فوت نماز جماعت

2753 آن یکی می رفت در مسجد درون — مردم از مسجد همی‌آمد برون

2754 گشت پرسان که جماعت را چه بود — که ز مسجد می برون آیند زود

2755 آن یکی گفتش که پیغامبر نماز — با جماعت کرد و فارغ شد ز راز

2756 تو کجا در می روی ای مرد خام — چون که پیغامبر بدادست السّلام

2757 گفت آه و دود از آن اه شد برون — آه او می‌داد از دل بوی خون

2758 آن یکی گفتا بده آن[115] آه را — وین نماز من تو را بادا عطا[116]

2759 گفت دادم آه و پذرفتم نماز — او ستد آن آه را با صد نیاز

2760 شب به خواب اندر بگفتش هاتفی — که خریدی آب حیوان و شفی

2761 حرمت این اختیار و این دخول — شد نماز جملهٔ خلقان قبول

تتمه‌ی اقرار ابلیس معاویه مکر خود را

2762 پس عزازیلش به گفت ای میر راد — مکر خود اندر میان باید نهاد

2763 گر نمازت فوت می شد آن زمان — می زدی از درد دل آه و فغان

2764 آن تأسّف آن فغان و آن نیاز — در گذشتی از دو صد ذکر و نماز

2765 من ترا بیدار کردم از نهیب — تا نسوزاند چنان آهی حجاب

---

[114] راست گفتن ابلیس به معاویه مکر خود را: راست گفتن ابلیس ضمیر خود را معاویه رضی الله عنه N

[115] گفتا بده آن: از جمع گفت این N

[116] و این نماز من تو را بادا عطا: تو به من ده وآن نماز من تو را N

2766 تـــا چنـــان آهـــی نباشـــد مـــر تـــرا تـــا بـــدان راهـــی نباشـــد مـــر تـــرا

2767 مـــن حســـودم از حســـد کـــردم چنـــین مـــن عـــدوَّم کـــار مـــن مکـــر اســـت و کـــین

جواب گفتن معاویه ابلیس را[117]

2768 گفـــت اکنـــون راســـت گفتـــی صـــادقی از تـــو ایـــن آیـــد تـــو ایـــن را لایقـــی

2769 عنکبـــوتی تـــو مگـــس داری شـــکار مـــن نـــیمای ســـگ مگـــس معـــدود کـــار[118]

[84b]

2770 بـــاز اســـپیدم شـــکارم شـــه کنـــد عنکبـــوتی کـــی بگـــردِ مـــا تنـــد

2771 رو مگـــس مـــیگیـــر تـــا هســـتی[119] هـــلا ســـوی دوغـــی زن مگـــس هـــا را صـــلا

2772 ور بخـــوانی تـــو بـــه ســـوی انگبـــین هـــم دروغ و دوغ باشـــد آن یقـــین

2773 تـــو مـــرا بیـــدار کـــردی خـــواب بـــود تـــو نمـــودی کشـــتیآم گـــرداب بـــود[120]

فوت شدن دزد به آواز آن شخص صاحبخانه را که نزدیک آمده بود که دزد را بگیرد[121]

2774 ایـــن بـــدان مانـــد کـــه شخصـــی دزد دیـــد در وثـــاق انـــدر پـــی او مـــی دویـــد

2775 تـــا دو ســـه میـــدان دویـــد انـــدر پـــیش تـــا در افگنـــد آن تعـــب انـــدر خـــویش

2776 انـــدر آن حملـــه کـــه نزدیـــک آمـــدش تـــا بـــدو انـــدر جهـــد در یابـــدش

2777 دزد دیگـــر بانـــگ کـــردش کـــه بیـــا تـــا ببینـــی ایـــن علامـــات بـــلا

2778 زود بـــاش و بـــاز گـــرد ای مـــرد کـــار تـــا ببینـــی حـــال اینجـــا زار زار

2779 گفـــت باشـــد کـــه آن طـــرف دزدی بـــود گـــر نگـــردم زود ایـــن بـــر مـــن رود

2780 در زن و فرزنـــد مـــن دســـتی زنـــد بســـتن ایـــن دزد ســـودم کـــی کنـــد

2781 ایـــن مســـلمان از کـــرم مـــی خوانـــدم گـــر نگـــردم زود پـــیش آیـــد نـــدم[122]

2782 بـــر امیـــد شـــفْقت آن نیـــک خـــواه دزد را بگذاشـــت و بـــاز آمـــد بـــه راه

---

[117] جواب گفتن معاویه ابلیس را-KN

[118] معدود کار: زحمت میاز KN

[119] هستی: ثانی N توانی K

[120] تو مرا بیدار کردی خواب بود* تو نمودی کشتیآم گرداب بود: تو مرا در خیر زآن می خواندی*تا مرا از خیر بهتر راندی NK

[121] فوت شدن دزد به آواز آن شخص صاحبخانه را که نزدیک آمده بود که دزد را بگیرد: فوت شدن دزد به آواز دادن آن شخص صاحبخانه را که نزدیک آمده بود که دزد را در یابد و بگیرد KN

[122] ندم: بدم N

2783 گفت ای یار نکو احوال چیست — این فغان و بانگ تو از دست کیست

2784 گفت این که بین نشان پای دزد — این طرف رفته است دزد زن بمزد

2785 نک نشان پای دزد قلتبان — در پی او رو بدین نقش و نشان

2786 گفت ای ابله چه می گویی مرا — من گرفته بودم آخر مر و را

2787 دزد را از بانگ تو بگذاشتم — من تو خر را آدمی پنداشتم

2788 این چه ژاژ است و چه هرزه ای فلان — من حقیقت یافتم چه بود نشان

2789 گفت من از حق نشانی[123] می‌دهم — این نشان است از حقیقت آگهم

2790 گفت طرّاری تو یا خود ابلهی — بلکه تو دزدی و زین حال آگهی

2791 خصم را من[124] می کشیدم من کشان — تو رهانیدی و را کاینک نشان

2792 تو جهت گو من برونم از جهات — در وصال آیات کو یا بیّنات

2793 صُنع بیند مرد محجوب از صفات — در صفت آن است کو گم کرد ذات

2794 واصلان چون غرق ذاتند ای پسر — کی کنند اندر صفات او نظر

2795 چون که اندر قعر جو باشد سرت — کی به رنگ آب افتد منظرت

2796 ور به رنگ آب باز آیی ز قعر — پس پلاسی بستدی دادی تو شعر

2797 طاعت عامه گناه خاصگان — وصلت عامه حجاب خاص دان

2798 مر وزیری را کند شه محتسب — شه عدوی او بود نبود محب

2799 هم گناهی کرده باشد آن وزیر — بی‌سبب نبود تغیُّر ناگزیر

2800 آن که ز اول محتسب بُد خود و را — بخت و روزی آن بُدست از ابتدا

2801 لیک آن که اول وزیر شه بُد است — محتسب کردن سبب فعل بَد است

2802 چون تو را شه ز آستانه پیش خواند — باز سوی آستانه باز راند

2803 تو یقین می دان که جرمی کرده‌ای — جبر را از جهل پیش آورده‌ای

2804 که مرا روزی و قسمت این بُد است — پس چرا دی بودت آن دولت بد[125] است

2805 قسمت خود، خود بریدی تو ز جهل — قسمت خود را فزاید مرد اهل

---

[123] نشانی: نشانت KN
[124] را من: خود را KN
[125] بد: به K

قصهٔ منافقان و مسجد ضرار ساختن ایشان

2806 یک مثالی دیگر اندر کژروی شاید ار از نقل قرآن بشنوی

2807 این چنین کژ بازیی در جفت و طاق با نبی می باختند اهل نفاق

2808 کز برای عزّ دین احمدی مسجدی سازیم و بود آن مرْتَدی

2809 این چنین کژ بازیی می باختند مسجدی جز مسجد او ساختند

2810 فرش و سقف[126] و قبّه‌اش آراسته لیک تفریق جماعت خواسته

2811 نزد پیغامبر به لابه آمدند همچو اشتر پیش او زانو زدند

2812 که ای رسول حق برای محسنی سوی آن مسجد قدم رنجه کنی

2813 تا مبارک گردد از اقدام تو تا قیامت تازه باد انام تو

[85a]

2814 مسجد روز گل است و روز ابر مسجد روز ضرورت وقت فقر

2815 تا غریبی یابد آنجا خیر و جا تا فراوان گردد این خدمت سرا

2816 تا شعار دین شود بسیار و پر ز آن که با یاران شود خوش کار مر

2817 ساعتی آن جایگه تشریف ده تزکیه‌مان کن ز ما تعریف ده

2818 مسجد و اصحاب مسجد را نواز تو مهی ما شب دمی با ما بساز

2819 تا شود شب از جمالت همچو روز ای جمالت آفتاب جان فروز

2820 ای دریغا که آن سخن از دل بدی تا مراد آن نفر حاصل شدی

2821 لطف که آید بی دل و جان در زبان همچو سبزهٔ تون بود ای دوستان

2822 هم ز دورش بنگر و اندر گذر خوردن و بو را نشاید ای پسر

2823 سوی لطف بی وفایان هین مرو که آن پل ویران بود نیکو شنو

2824 گر قدم را جاهلی بر وی زند بشکند پل و آن قدم را بشکند

2825 هر کجا لشکر شکسته می‌شود از دو سه سُست مخنّث می بود

2826 در صف آید با سلاح او مردوار دل بدو بنهند که اینک یار غار

2827 رو بگرداند چو بیند زخمها[127] رفتن او بشکند پشت ترا

---

[126] فرش و سقف: سقف و فرشK

[127] زخمها: زخم را K

2828 این دراز است و فراوان می شود | و آن چه مقصود است پنهان می شود

فریفتن منافقان پیغامبر را صلی الله علیه سلم تا به مسجد ضرارش برند

2829 بر رسول حق فسون‌ها خواندند | رخش دستان و حیل می راندند

2830 آن رسول مهربان رحم کیش | جز تبسم جز بلی ناورد پیش

2831 شکرهای آن جماعت یاد کرد | در اجابت قاصدان را شاد کرد

2832 می نمود آن مکر ایشان پیش او | یک به یک ز آن سان که اندر شیر مو

2833 موی را نادیده می کرد آن لطیف | شیر را شاباش می گفت آن ظریف

2834 صد هزاران موی مکر و دمدمه | چشم خوابانید آن دم از همه

2835 راست می فرمود آن بحر کرم | بر شما من از شما مشفق‌ترم

2836 من نشسته بر کنار آتشی | با فروغ و شعلهٔ بس ناخوشی

2837 همچو پروانه شما آن سو دوان | هر دو دست من شده پروانه ران

2838 چون بر آن شد تا روان گردد رسول | غیرت حق بانگ زد مشنو ز غول

2839 کین خبیثان مکر و حیلت کرده‌اند | جمله مقلوب است آنچ آورده‌اند

2840 قصد ایشان جز سیه رویی نبود | خیر دین کی جست ترسا و جهود

2841 مسجدی بر جسر دوزخ ساختند | با خدا نرد دغا می[128] باختند

2842 قصدشان تفریق اصحاب رسول | فضل حق را کی شناسد هر فضول

2843 تا جهودی را ز شام اینجا کشند | که به وعظ او جهودان سر خوشند

2844 گفت پیغامبر[129] که آری لیک ما | بر سر راهیم و بر عزم غزا

2845 زین سفر چون باز گردم آن زمان | جانب مسجد شوم زان پس روان[130]

2846 دفعشان گفت و به سوی غزو تاخت | با دغایان از دغا نردی بباخت

2847 چون بیامد از غزا باز آمدند | چنگ اندر[131] وعدهٔ ماضی زدند[132]

---

[128] دغا می: دغاها KN
[129] پیغامبر: پیغمبر KN
[130] زین سفر چون باز گردم آن زمان* جانب مسجد شوم زان پس روان: زمان جانب مسجد شوم زان پس روان: آنگهان سوی آن مسجد روان گردم روان KN
[131] چنگ اندر: طالب آن N
[132] زدند: شدند N

2848 گفت حقّش ای پیمبر فاش گو — غدر را ور جنگ باشد باش گو

2849 گفتشان بس بد درون و دشمنید[133] — تا نگویم راز هاتان تن زنید

2850 چون نشانی چند از اسرارشان — در بیان آورد بد شد کارشان

2851 قاصدان زو باز گشتند آن زمان — حاش لله حاش لله دم زنان

2852 هر منافق مُصْحَفی زیر بغل — سوی پیغامبر[134] بیاورد از دغل

2853 بهر سوگندان که ایمان جُنَّتی است — ز آن که سوگندان کژان را سُنَّتی است

2854 چون ندارد مرد کژ در دین وفا — هر زمانی بشکند سوگند را

2855 راستان را حاجت سوگند نیست — ز آن که ایشان را دو چشم روشنی است

2856 نقض میثاق و عهود از احمقی است — حفظ ایمان و وفا کار تقی است

2857 گفت پیغامبر[135] که سوگند شما — راست گیرم یا که سوگند خُدا

2858 باز سوگند دگر خوردند قوم — مصحف اندر دست و بر لب مهر صَوْم

[85b]

2859 که به حق این کلام پاک راست — که بنای[136] مسجد از بهر خداست

2860 اندر آنجا هیچ مکر و حیله[137] نیست — اندر آنجا صدق و ذکر[138] و یارّبی است

2861 گفت پیغامبر که آواز خدا — می رسد در گوش من همچون صدا

2862 مهر بر گوش شما بنهاد حق — تا به آواز خدا ناراد سبق

2863 نک صریح آواز حق می آیدم — همچو صاف از درد می پالایدم

2864 چون کلیم الله گر سوی درخت[139] — بانگ حق بشنید کای مسعود بخت

2865 از درخت إنّي أنَا اللهُ می‌شنید — با کلام انوار می آمد پدید

2866 چون ز نور وحی در می ماندند — باز نو سوگندها می خواندند

2867 چون خدا سوگند را خواند سپر — کی نهد اسپر ز کف پیکارگر

---

[133] گفتشان بس بددرون و دشمنید: گفت ای قوم دغل خامش کنید N
[134] پیغامبر: پیغمبر KN
[135] پیغامبر: پیغمبر KN
[136] که بنای: کآن بنای KN
[137] مکر و حیله: حیله و مکرKN
[138] صدق و ذکر: ذکر و صدق KN
[139] چون کلیم الله گر سوی درخت: همچنان که موسی از سوی درخت KN

2868 بـــاز پیغـــامبر[140] بـــه تکـــذیب صـــریح قَـــدْ کَـــذَّبْتُم گفـــت بـــا ایشـــان فصـــیح

اندیشیدن یکی از صحابه رضوان الله علیم بانکار که رسول الله علیه سلم چرا ستّاری نمی‌کند

2869 تـــا یکـــی یـــاری ز یـــاران رســـول در دلـــش انکـــار آمـــد ز آن نکـــول

2870 کـه ایـن چنـین پیـران بـا شـیب و وقـار مـــی کندشـــان ایـــن پیمبـــر شرمســـار

2871 کـو کـرم کـو سـتر پوشـی کـو حیـا صـــد هـــزاران عیـــب پوشـــند انبیـــا

2872 بـــاز در دل زود اســـتغفار کـــرد تـــا نگـــردد ز اعتـــراض او روی زرد

2873 شـــومی یـــاری اصـــحاب نفـــاق کـرد مـومن را چـو ایشـان زشـت و عـاق

2874 بـــاز مـــی زاریـــد کـــای عـــلاّم ســـر مـــر مـــرا مگـــذار بـــر کفـــران مصـــر

2875 دل بـه دسـتم نیسـت همچـون دیـد چشـم ور نـــه دل را ســـوزمی ایـــن دم ز خشـــم

2876 انـــدر ایـــن اندیشـــه خـــوابش در ربـــود مســـجد ایشـــانش پـــر ســـرگین نمـــود

2877 ســـنگ‌هاش انـــدر حـــدث جـــای تبـــاه مـــی دمیـــد از ســـنگ‌ها دود ســـیاه

2878 دود در حلقـش شـد و حلقـش بخسـت از نهیـب دود تلـخ از خـواب جسـت

2879 در زمـان در روفتـاد و مـی گریسـت کـــای خـــدا اینهـــا نشـــان منکـــری اســـت

2880 خلـم بهتـر از چنـین حلـم ای خـدا کـــو کنـــد از نـــور ایمـــانم جـــدا

2881 گـــر بکـــاوی کوشـــش اهـــل مجـــاز تـــو بـــه تـــو گنـــده بـــود همچـــون پیـــاز

2882 هـر یکـی از یکـدیگر بـی مغزتـر صـــادقان را یـــک ز دیگـــر نغزتـــر

2883 صـــد کمـــر آن قـــوم بســـته بـــر قبـــا بهـــر هـــدم مســـجد اهـــل قبـــا

2884 همچـو آن اصـحاب فیـل انـدر حـبش کعبـــه‌ای کردنـــد حـــق آتـــش زدش

2885 قصـــد کعبـــه ســـاختند از انتقـــام حالشـان چـون شـد؟ فـرو خـوان از کـلام

2886 مـر سـیه رویـان دیـن را خـود جهـاز نیســـت اِلّا حیلـــت و مکـــر و ســـتیز

2887 هـر صـحابی دیـد ز آن مسـجد عیـان واقعـــه تـــا شـــد یقینشـــان ســـرّ آن

2888 واقعـات ار بـاز گـویم یـک بـه یـک پـس یقـین گـردد صـفا بـر اهـل شـک

2889 لیـک مـی‌ترسـم ز کشـف رازشـان نازنینانـــد و زیبـــد نازشـــان

[140] پیغامبر: پیغمبر KN

2890 شرع بی تقلید می پذرفته‌اند — بی محکّ آن نقد را بگرفته‌اند

2891 حکمت قرآن چو ضالهٔ مومن است — هر کسی در ضالهٔ خود موقن است

قصهٔ آن شخص که اشتر ضالّهٔ خود می‌جست و می پرسید

2892 اشتری گم کردی و جویش[141] چست — چون بیابی چون ندانی کان تست

2893 ضاله چه بود ناقهٔ گم کرده‌ای — از کفت بگریخته در پرده‌ای

2894 آمده در بار کردن کاروان[142] — اشتر تو ز آن[143] میان گشته نهان

2895 می دوی این سو و آن سو خشک لب — کاروان شد دور و نزدیک است شب

2896 رخت مانده بر زمین در راه خوف — تو پی اشتر دوان گشته به طوف

2897 کای مسلمانان که دیده است اشتری — جسته بیرون بامداد از آخُری

2898 هر که بر گوید نشان از اشترم — مژدگانی می دهم چندین درم

2899 باز می‌جویی نشان از هر کسی — ریش خندت می کند زین هر خسی

2900 که اشتری دیدیم می رفت این طرف — اشتی سرخی به سوی آن علف

2901 آن یکی گوید بریده گوش بود — و آن بگوید مست و بس پر چوش بود[144]

[86a]

2902 آن یکی گوید شتر یک چشم بود — و آن دگر گوید ز گر بی پشم بود

2903 از برای مژدگانی صد نشان — از گزافه هر خسی کرده بیان

متردد شدن در میان مذاهب[145] مخالف و بیرون شو و مخلص یافتن

2904 همچنان که[146] هر کسی در معرفت — می کند موصوف غیبی را صفت

2905 فلسفی از نوع دیگر کرده شرح — باحثی مر گفت او را کرده جرح

2906 و آن دگر در هر دو طعنه می زند — و آن دگر از زرق جانی می کَند

2907 هر یک از ره این نشانها ز آن دهند — تا گمان آید که ایشان ز آن دهند

---

[141] جویش: جستیش KN
[142] آمده در بار کردن کاروان: کاروان در بار کردن آمده N
[143] آن: -N
[144] و آن بگوید مست و بس پر چوش بود : دگر گوید جلش منقوش بودKN
[145] مذهب: مذهبهای KN
[146] که: -N

2908 این حقیقت دان نه حقّند این همه — نی به کلّی گمرهانند این رمه
2909 ز آن که بی‌حق باطلی ناید پدید — قلب را ابله به بوی زر خرید
2910 گر نباشد[147] در جهان نقدی روان — قلب‌ها را خرج کردن کی توان
2911 تا نباشد راست کی باشد دروغ — آن دروغ از راست می‌گیرد فروغ
2912 بر امید راست کژ را می خرند — زهر در قندی رود آن گه خورند
2913 گر نباشد گندم محبوب نوش — چه برد گندم‌نمای جو فروش
2914 پس مگو که جمله[148] دمها باطلند — باطلان بر بوی حق دام دلند
2915 پس مگو جمله خیال است و ضلال — بی حقیقت نیست در عالم خیال
2916 حق شب قدر است در شبها نهان — تا کند جان هر شبی را امتحان
2917 نی[149] شب‌ها بود قدر ای جوان — نی[150] همه شب‌ها بود خالی از آن
2918 در میان دلق پوشان یک فقیر — امتحان کن و آن که حق است آن بگیر
2919 مؤمن کیس ممیز کو که تا — باز داند پادشا را از کدا[151]
2920 گر نه معیوبات باشد در جهان — تاجران باشند جمله ابلهان
2921 پس بود کالا شناسی سخت سهل — چون که عیبی نیست چه نااهل و اهل
2922 ور همه عیب است دانش سود نیست — چون همه چوب است اینجا عود نیست
2923 آن که گوید جمله حقند احمقی است — و آن که گوید جمله باطل او شقی است
2924 تاجران انبیا کردند سود — تاجران رنگ و بو کور و کبود
2925 می نماید مار اندر چشم مال — هر دو چشم خویش را نیکو بمال
2926 منگر اندر غبطهٔ این بیع و سود — بنگر اندر خسر فرعون و ثمود
2927 اندر این گردون مکرر کن نظر — ز آن که حق فرمود ثُمَّ ارْجِعْ بَصَر[152]

---

[147] گر نباشد: گر نبودی KN
[148] که جمله: که این جمله KN
[149] نی: نه N
[150] نی: نه N
[151] پادشا را از کدا: حیزگان را از فتی KN
[152] اندر این گردون مکرّ کن نظر*ز آن که حق فرمود ثُمَّ ارْجِعْ بَصَر: آسانی که بود با زیب و فر*حق بفرمود ثُمَّ ارْجِعْ بَصَر N

امتحان هر چیزی تا ظاهر شود خیر و شر که در وی است

2928 یک نظر قانع مشو زین سقف نور — بارها بنگر ببین هل من فطور

2929 چون که گفتت کاندر این سقف نکو — می نگر هردم همی جوعیب او[153]

2930 پس زمین تیره را دانی که چند — دیدن و تمییز باید در پسند

2931 تا بپالاییم صافان را ز درد — چند باید عقل ما را رنج برد

2932 امتحان‌های زمستان و خزان — تاب تابستان بهار همچو جان

2933 بادها و ابرها و برقها — تا پدید آرد عوارض فرق‌ها

2934 تا برون آرد زمین خاک رنگ — هر چه اندر جیب دارد لعل و سنگ

2935 هر چه دزدیده است این خاک دژم — از خزانهٔ حق و دریای کرم

2936 شحنهٔ تقدیر گوید راست گو — آن چه بردی شرح ده ای حیله جو[154]

2937 دزد یعنی خاک گوید هیچ هیچ — شحنه او را در کشد در پیچ پیچ

2938 شحنه گاهش لطف گوید چون شکر — گاهش[155] آویزد کند هر چه بتر

2939 تا میان قهر و لطف آن خفیه‌ها — ظاهر آید ز آتش خوف و رجا

2940 آن بهاران لطف شحنهٔ کبریا است — و آن خزان تهدید و تخویف[156] خدا است

2941 و آن زمستان چار میخ معنوی — تا تو ای دزد خفی ظاهر شوی

2942 پس مجاهد را زمانی بسط دل — یک زمانی قبض و درد و غش و غل

2943 ز آن که این آب و گلی کابدان ماست — منکر و دزد و ضیای جان‌هاست

2944 حق تعالی گرم و سرد و رنج و درد — بر تن ما می نهد ای شیر مرد

2945 خوف و جوع و نقص اموال و بدن — جمله بهر نقد جان ظاهر شدن

2946 این وعید و وعده‌ها انگیخته[157] — بهر این نیک و بدی آمیخته[158]

2947 چون که حق و باطلی آمیختند — نقد و قلب اندر حرمدان ریختند

[86b]

---

[153] می نگر هردم همی جوعیب او: بارها بنگر چو مرد عیب جو KN
[154] شرح ده ای حیله جو: شرح وا ده مو به مو KN
[155] گاهش: گه بر KN
[156] تهدید و تخویف: تخویف و تهدید N
[157] انگیخته: انگیخته است KN
[158] آمیخته: آمیخته است KN

2948 پس محک می باید بگزیده‌ای / در حقایق امتحان‌ها دیده‌ای
2949 تا شود فاروق این تزویرها / تا بود نقاد[159] این تدبیرها
2950 شیر ده ای مادر موسی و را / و اندر آب افکن میندیش از بلا
2951 هر که در روز أَلَسْتُ آن شیر خورد / همچو موسی شیر را تمییز کرد
2952 گر تو بر تمییز طفلت مولعی / این زمان یا أُمَّ موسی اَرْضِعی
2953 تا ببیند طعم شیر مادرش / تا فرو ناید بدایهٔ بد سرش

شرح فایدهٔ حکایت آن شخص شتر جوینده

2954 اشتری گم کرده‌ای ای معتمد / هر کسی ز اشتر نشانت می دهد
2955 تو نمی دانی که آن اشتر کجاست / لیک دانی که این نشانی‌ها خطاست
2956 و آن که اشتر گم نکرد او از مری / همچو آن گم کرده جوید اشتری
2957 که بلی من هم شتر گم کرده‌ام / هر که یابد اُجرتش آورده‌ام
2958 تا در اشتر با تو انبازی کند / بهر طمع اشتر آن بازی کند
2959 او نشان کژ بنشناسد ز راست / لیک گفتت آن مقلد را عصاست
2960 هر چه[160] را گویی خطا بود آن نشان / او به تقلید تو می گوید همان
2961 چون نشان راست گویند و شبیه / پس یقین گردد ترا لا رَیْبَ فیه
2962 آن شفای جان رنجورت شود / مظهر حسن چو کنخورت شود[161]
2963 رنگ روی و قوّت باز و شود / خَلق و خُلق یک توَت صدتو شود[162]
2964 چشم تو روشن شود پایت دوان / جسم تو جان گردد و جانت روان
2965 پس بگویی راست گفتی ای امین / این نشانی‌ها بلاغ آمد مبین
2966 فِیهِ آیاتٌ بَیِّناتٌ / این براتی باشد و قدر نجات
2967 این نشان چون داد گویی پیش رو / وقت آهنگ است پیش آهنگ شَو
2968 پی روی تو کنم ای راست گو / بوی بردی ز اشترم در جست و جو[163]

---

[159] نقاد: دستور این KN
[160] هر چه: هر که N
[161] مظهر حسن چو کنخورت شود: رنگ روی و صحت و زورت شود KN
[162] رنگ روی و قوّت باز و شود*خَلق و خُلق یک توَت صدتو شود -KN
[163] در جست و جو: بنما که کو KN

2969 آن کسی[164] را کو نه صاحب اشتری است — و اندر این[165] جست شتر بهر مری است

2970 ز این نشان راست نفزودش یقین — جز ز عکس ناقه جوی راستین

2971 بوی بُرد از جِدّ و گرمی های او — که گزافه نیست این هیهای او

2972 اندرین اشتر نبودش حق ولی — اشتری گم کرده است او هم بلی

2973 طمع ناقهٔ غیر رو پوشش شده — آنچ ازو گم شد فراموشش شده

2974 هر کجا او می دود این می دود — از طمع هم درد صاحب می شود

2975 کاذبی با صادقی چون شد روان — آن دروغش راستی شد ناگهان

2976 اندر آن صحرا که آن اشتر شتافت — اشتر خود نیز آن دیگر بیافت

2977 چون بدیدش یاد آورد آن خویش — بی طمع شد ز اشتر آن یار و خویش

2978 آن مقلّد شد محقق چون بدید — اشتر خود را که آن جا می چرید

2979 او طلبکار شتر آن لحظه گشت — می نجستش تا ندید او را به دشت

2980 بعد از آن تنها روی آغاز کرد — چشم سوی ناقهٔ خود باز کرد

2981 گفت آن صادق مرا بگذاشتی — تا با[166] اکنون پاس من می داشتی

2982 گفت تا اکنون فسوسی بوده‌ام — وز طمع در چاپلوسی بوده‌ام

2983 این زمان هم درد تو گشتم که من — در طلب از تو جدا گشتم به تن

2984 از تو می دزدیدمی وصف شتر — جان من دید آن خود شد چشم پر

2985 تا نیابیدم نبودم طالبش — مس کنون مغلوب شد زر غالبش

2986 سیّآتم شد همه طاعات شکر — هزل شد فانی و جّد اثبات شکر

2987 سیّآتم چون وسیلت شد به حق — پس مزن بر سیّآتم هیچ دق

2988 مر ترا صدق تو طالب کرده بود — مر مرا جِدّ و طلب صدقی گشود

2989 صدق تو آورد در جستن ترا — جستنم آورد در صدقی مرا

2990 تخم دولت در زمین می کاشتم — سخره و بیگار می پنداشتم

2991 آن نبد بیگار کسبی بود چست — هر یکی دانه که کشتم صد برست

---

[164] آن کسی: پیش آن کسی KN
[165] و اندر این: کو در این KN
[166] با: به K

2992 دزد سوی خانه‌ای شد زیر دست — چون در آمد دید که آن خانهٔ خود است

2993 گرم باش ای سرد تا گرمی رسد — با درشتی ساز تا نرمی رسد

2994 آن دو اشتر نیست آن یک اشتر است — تنگ آمد لفظ معنی بس پر است

2995 لفظ در معنی همیشه نارسان — ز آن پیمبر گفت قَدْ کَلِّ لِسان

[87a]

2996 نطق اصطرلاب باشد در حساب — چه قدر داند ز چرخ و آفتاب

2997 خاصه چرخی کین فلک زو پرّه‌ای است — آفتاب از آفتابش ذرّه‌ای است

بیان آن که در هر نفسی مسجد[167] ضرار است

2998 چون پدید آمد که آن مسجد نبود — خانهٔ حیلت بد و دام جهود

2999 پس نبی فرمود که آن را بر کنید[168] — مطرحهٔ خاشاک و خاکستر کنید[169]

3000 صاحب مسجد چو مسجد قلب بود — دانه‌ها بر دام ریزی نیست جود

3001 گوشت کاندر شست تو ماهی رباست — آن چنان لقمه نه بخشش نه سخاست

3002 مسجد اهل قبا که آن بد جماد — آن چه کفو او نبد راهش نداد

3003 در جمادات این چنین حیفی نرفت — زد در آن ناکفو امیر داد نفت

3004 پس حقایق را که اصل اصل‌هاست — دان که آن جا فرق‌ها و فصل‌هاست

3005 نی[170] حیاتش چون حیات او بود — نی[171] مماتش چون ممات او بود

3006 گور او هرگز چو گور او مدان — خود چه گویم حال فرق آن جهان

3007 بر محک زن کار خود ای مرد کار — تا نسازی مسجد اهل ضرار

3008 بس بر آن مسجد کنان تسخّر زدی — چون نظر کردی تو ز ایشان آمدی[172]

---

[167] نفسی مسجد: نفسی فتنهٔ مسجد KN
[168] کنید: کنند K
[169] کنید: کنند K
[170] نی: نه N
[171] نی: نه N
[172] تو ز ایشان آمدی: تو خود زیشان بُدی KN

حکایت هندو که با یار خود جنگ می‌کرد بر کاری و خبر نداشت که او هم بدان مبتلا شود[173]

3009 چـــار هنـــدو در یکـــی مســـجد شـــدند — بهـــر طاعـــت راکـــع و ســـاجد شـــدند

3010 هـــر یکـــی بـــر نیّتـــی تکبیـــر کـــرد — در نمـــاز آمـــد بـــه مســـکینی و درد

3011 مُـــؤذّن آمـــد زان یکـــی لفظـــی بجســـت — کـــای مُـــؤذّن بانـــگ کـــردی وقـــت هســـت

3012 گفـــت آن هنـــدوی دیگـــر از نیـــاز — هـــی ســـخن گفتـــی و باطـــل شـــد نمـــاز

3013 آن ســـوم گفـــت آن دوم را کـــای عمـــو — این بـه خود گو گرز عقلت هست بو[174]

3014 آن چهـــارم گفـــت حمـــد اللّه کـــه مـــن — در نیفتـــادم بـــه چـــه چـــون آن ســـه تـــن

3015 پـــس نمـــاز هـــر چهـــاران شـــد تبـــاه — عیـــب گویـــان بیشـــتر گـــم کـــرده راه

3016 ای خنـک جـانی کـه عیـب خـویش دید — هـر کـه عیبـی گفـت آن بـر خـود خریـد

3017 ز آن کـه نـیم او ز عیبستان بُـد است — و آن دگـر نـیمش ز غیبستان بُـد است

3018 چون که بر سر مر ترا ده ریش هست — مرهمـت بـر خـویش بایـد کـار بسـت

3019 عیـب کـردن ریـش[175] را داروی اوسـت — چـون شکسـته گشـت جـای ارحموسـت

3020 گـر همـان عیبـت نبـود ایمـن مبـاش — بـو کـه آن عیـب از تـو گـردد نیـز فـاش

3021 لا تخـــــافوا از خـــــدا نشـــــنیده‌ای — پـس چـه خـود را ایمـن و خـوش دیـده‌ای

3022 ســـال‌ها ابلـــیس نیکـــو نـــام زیســـت — گشـت رسـوا بـین کـه او را نـام چیسـت؟

3023 در جهـــان معـــروف بـــد علیـــای او — گشـــت معروفـــی بعکـــس ای وای او

3024 تـــا نـــه‌ای ایمـــن تـــو معروفـــی مجـــو — پـاک شـو از حـوف بـس ارامـن کـو[176]

3025 تـــا نرویـــد ریـــش تـــو ای خـــوب مـــن — بـــر دگـــر ســـاده ز نـــخ طعنـــه مـــزن

3026 ایـــن نگـــر کـــه مبـــتلا شـــد جـــان او — در چهـــی افتـــاد تـــا شـــد پنـــد تـــو[177]

3027 تـــو نیفتـــادی کـــه باشـــی پنـــد او — زهـــر او نوشـــید تـــو خـــور قنـــد او

---

[173] مبتلا شود: مبتلا است KN
[174] این به خود گو گرز عقلت هست بو: چه زنی طعنه بر او خود را بگو KN
[175] ریش: خویش K
[176] پاک شو از حوف بس ارامن کو: رو بشود از خوف پس بنمای رو KN
[177] در چهی افتاد تا شد پند تو: تا در افتادست و او شد پند تو N

قصد کردن غزان به کشتن آن مردی تا آن دگر بترسد

3028 آن غـزان تـرک خـون ریـز آمدنـد — بهـر یغمـا بـر دهـی ناگـه زدنـد[178]

3029 دو کـس از اعیـان آن ده یافتنـد — در هـلاک آن یکـی بشـتافتند

3030 دسـت بسـتندش کـه قربـانش کننـد — گفـت ای شـاهان و ارکـان بلنـد

3031 در چـه مـرگم چـرا مـی افگنیـد[179] — از چـه آخـر تشـنهٔ خـون منیـد

3032 چیسـت حکمـت؟ چـه غـرض در کشـتنم — چـون چنـین درویشـم و عریـان تـنم

3033 گفـت تـا هیبـت بـر ایـن یـارت زنـد — تـا بترسـد او و زر پیـدا کنـد

3034 گفـت آخـر او ز مـن مسـکین‌تـر اسـت — گفـت قاصـد کـرده اسـت او را زر اسـت

3035 گفـت چـون وهـم اسـت مـا هـر دو یکـیم — در مقـام احتمـال و در شـکیم

[87b]

3036 خـود و را بکشـید اول ای شـهان — تـا بترسـم مـن دهـم زر را نشـان

3037 پـس کرمهـای آلهـی بـین کـه مـا — آمـدیم آخـر زمـان در انتهـا

3038 آخـرین قرن‌هـا پـیش از قـرون — در حـدیث اسـت آخِـرُونَ الّسَّـابِقُون

3039 تـا هـلاک قـوم نـوح و قـوم هـود — عـارض[180] رحمـت بـه جـان مـا نمـود

3040 کشـت ایشـان را کـه مـا ترسـیم از او — ور خـود ایـن بـر عکـس کـردی وای تـو

بیان حال خود پرستان و ناشکران در نعمت وجود انبیا و اولیا علیهم السلام

3041 هـر کـه از ایشـان گفـت از عیـب و گنـاه — وز دل چـون سـنگ و از جـان سـیاه

3042 وز سـبک داری فرمـان‌هـای او — وز فراغـت از دم[181] فـردای او

3043 وز هـوس وز عشـق ایـن دنیـای دون — چـون زنـان مـر نفـس را بـودن زبـون

3044 و آن فـرار از نکت‌هـای صـالحان[182] — و آن رمیـدن از لقـای صـالحان

3045 بـا دل و بـا اهـل دل بیگـانگی — بـا شـهان تزویـر و روبـه شـانگی

3046 سـیر چشـمان را گـدا پنداشـتن — از حسدشـان خفیـه دشـمن داشـتن

---

[178] بر دهی ناگه زدند: در یکی ده در شدند N
[179] در چه مرگم چرا می افگنید: قصد خون من به چه رو می کنید N
[180] عارض: نادئ N
[181] دم: غم KN
[182] صالحان: ناصحان KN

3047 گر پذیرد چیز تو گویی گداست ور نه گویی زرق و مکرست و دغاست

3048 گر در آمیزد تو گویی طامع است ور نه گویی در تکبّر مولع است

3049 یا منافق‌وار عذر آری که من مانده‌ام در نَفْقهٔ فرزند و زن

3050 نی[183] مرا پروای سر خاریدن است نی[184] مرا پروای دین ورزیدن است

3051 ای فلان ما را به همت یاد دار تا شویم از اولیا پایان کار

3052 این سخن هم نی[185] ز درد و سوز گفت خوابناکی هرزه گفت و باز خفت

3053 هیچ چاره نیست از قوت عیال از بن دندان کنم کسب حلال

3054 چه حلال ای گشته از اهل ضلال غیر خون تو نمی بینم حلال

3055 از خدا چارستش و از قوت[186] نی چارش است از دین و از طاغوت نی

3056 ای که صبرت نیست از دنیای دون صبر چون داری ز نِعْمَ الْمَاهِدُون

3057 ای که صبرت نیست از ناز و نعیم صبر چون داری از الله کریم

3058 ای که صبرت نیست از پاک و پلید صبر چون داری از آن کین آفرید

3059 کو خلیلی کو برون آمد ز غار گفت هذا ربّی‌هان کو کردگار

3060 من نخواهم در دو عالم بنگریست تا نبینم این دو مجلس آن کیست

3061 بی تماشای صفت‌های خدا گر خورم نان در گلو ماند مرا

3062 چون گوارد لقمه بی‌دیدار او بی‌تماشای گل و گلزار او

3063 جز بر اومید خدا زین آب خور کی خورد یک لحظه غیر[187] گاو و خر

3064 آن که کالانعام بُد بل هم اضل گر چه پر مکر است آن گنده بغل

3065 مکر او سر زیر و او سر زیر شد روزگارک برد و روزش دیر شد

3066 فکرگاهش کند شد عقلش خرف عمر شد چیزی ندارد چون الف

3067 آن چه می گوید درین اندیشه‌ام آن هم از دستان آن نفس است هم

3068 و ان چه می گوید غفور است و رحیم نیست آن جز حیلهٔ نفس لئیم

---

[183] نی: نه N
[184] نی: نه N
[185] هم نی: نی هم KN
[186] قوت: لوت N
[187] غیر: الاّ N

3069 ای ز غم مرده که دست از نان تهی است — چون غفور است و رحیم این ترس چیست

شکایت گفتن پیر مردی به طبیب از رنجوریها و جواب گفتن طبیب او را

3070 گفت پیری مر طبیبی را که من — در زحیرم از دماغ خویشتن

3071 گفت از پیری است آن ضعف دماغ — گفت بر چشمم ز ظلمت هست داغ

3072 گفت از پیری است ای شیخ قدیم — گفت پشتم درد می آید عظیم

3073 گفت از پیری است ای شیخ نزار — گفت هر چه می خورم نبود گوار

3074 گفت ضعف معده هم از پیری است — گفت وقت دم مرا دم گیری است

3075 گفت آری انقطاع دم بود — چون رسد پیری دو صد علت شود

[88a]

3076 گفت ای احمق بر این بر دوختی — از طبیبی تو همین آموختی

3077 ای مُدَمَّغ عقلت این دانش نداد — که خدا هر درد را[188] درمان نهاد

3078 تو خر احمق ز اندک مایگی — بر زمین ماندی ز کوته‌پایگی

3079 پس طبیبش گفت ای عمر تو شست — این غضب وین خشم هم از پیری است

3080 چون همه اوصاف و اجزا شد نحیف — خویشتن‌داری و صبرت شد ضعیف

3081 بر نتابد دو سخن زو هی کند — تاب یک جرعه ندارد قی کند

3082 جز مگر پیری که از حق است مست — در درون او حیات طیّبه است

3083 از برون پیر است و از[189] باطن صبی — خود چه چیز است آن ولی و آن نبی

3084 گر نه پیدانند[190] پیش نیک و بد — چیست با ایشان خسان را این حسد

3085 ور نمی دانندشان علم الیقین — چیست این بغض و حیل سازی و کین

3086 ور بدانندی جزای رستخیز[191] — چون زنندی خویش بر شمشیر تیز

3087 بر تو می خندد مبین او را چنان — صد قیامت در درونستش نهان

3088 دوزخ و جنت همه اجزای اوست — هر چه اندیشی تو او بالای اوست

---

[188] درد را: رنج را KN
[189] از: در KN
[190] پیدانند: پیداید K
[191] ور بدانندی جزای رستخیز: ور همی دانندشان بعث و رستخیز N

3089 هـــر چـــه اندیشـــی پـــذیرای فناســـت آن کـــه در اندیشـــه نایـــد آن خداســـت

3090 بـــر در ایـــن خانـــه گســـتاخی ز چیســـت گـــر همـــی‌داننـــد کنـــدر[192] خانـــه کیســـت

3091 ابلهـــان تعظـــیم مســـجد مـــی کننـــد در خـــراب[193] اهـــل دل جـــد مـــی‌کننـــد

3092 آن مجـــاز اســـت ایـــن حقیقـــت ای خـــران نیســـت مســـجد جـــز درون ســـروران

3093 مســـجدی کـــان انـــدرون اولیاســـت ســـجده‌گـــاه جملـــه اســـت آن جـــا خداســـت

3094 تـــا دل مـــرد خـــدا نامـــد بـــه درد هـــیچ قرنـــی را خـــدا رســـوا نکـــرد

3095 قصـــد جنـــگ انبیـــا مـــی داشـــتند جســـم دیدنـــد آدمـــی پنداشـــتند

3096 در تـــو هســـت اخـــلاق آن پیشـــینیان چـــون نمـــی ترســـی کـــه باشـــی[194] همـــان

3097 آن نشـــانیها همـــه انـــدر[195] تـــو هســـت چـــون تـــو زیشـــانی کجـــا خـــواهی برســـت

قصهٔ جوحی و آن کودک که پیش جنازهٔ پدر خویش نوحه می کرد

3098 کـــودکی در پـــیش تـــابوت پـــدر زار مـــی نالیـــدی و بـــر مـــی کوفـــت ســـر

3099 کـــای پـــدر آخـــر کجـــاات مـــی برنـــد تـــا تـــرا در زیـــر خـــاکی آورنـــد[196]

3100 مـــی برنـــدت خانـــه‌ای تنـــگ و زحیـــر نـــی در او قـــالی و نـــی[197] در وی حصـــیر

3101 نـــی چراغـــی در شـــب و در[198] روز نـــان نـــی در او بـــوی طعـــام و نـــی نشـــان

3102 نـــی درش معمـــور و نـــی بـــر[199] بـــام راه نـــی یکـــی همســـایه کـــو باشـــد پنـــاه

3103 چشـــم تـــو کـــه بوســـه گـــاه خلـــق بـــود چـــون شـــود[200] در خانـــهٔ کـــور و کبـــود

3104 خانـــهٔ بـــی‌زینهـــار و جـــای تنـــگ کـــه در او نـــی روی مـــی مانـــد نـــه رنـــگ

3105 زیـــن نســـق اوصـــاف خانـــه مـــی شـــمرد وز دو دیـــده اشـــک خـــونین مـــی فشـــرد

3106 گفـــت جـــوحی بـــا پـــدر ای ارجمنـــد و الله ایـــن را خانـــهٔ مـــا مـــی برنـــد

3107 گفـــت جـــوحی را پـــدر ابلـــه مشـــو گفـــت ای بابـــا نشـــانیها شـــنو

---

[192] کندر: کاندر KN
[193] خراب: جرابئ N جفای K
[194] که باشی: که تو باشی KN
[195] اندر: چون در KN
[196] آورند: بفشرند N
[197] نی: نه N
[198] در: نه KN
[199] بر: در N
[200] شود: رود N

3108 این نشانیها که گفت او یک به یک — خانهٔ ما راست بی‌تردید و شک

3109 نی حصیر و نی چراغ و نی طعام — نه درش معمور و نی سقف و بام[201]

3110 زین نمط دارند با[202] خود صد نشان — لیک کی بینند آن را طاغیان

3111 خانهٔ آن دل که ماند بی‌ضیا — از شعاع آفتاب کبریا

3112 تنگ و تاریک است چون جان جهود — بی‌نوا از ذوق سلطان ودود

3113 نی در آن دل تافت نور[203] آفتاب — نی گشاد عرصه و نی فتح باب

3114 گور خوشتر از چنین دل مر ترا — آخر از گور دل خود برتر آ

3115 زنده‌ای و زنده‌زاد ای شوخ و شنگ — دم نمی‌گیرد ترا زین گور تنگ

3116 یوسف وقتی و خورشید سما — زین چه و زندان بر آ و رو نما

3117 یونست در بطن ماهی پخته شد — مخلصش را نیست از تسبیح بد

3118 گر نبودی او مسبّح بطن نون — حبس و زندانش بدی تا یُبْعَثُون

3119 او به تسبیح از تن ماهی بجست — چیست تسبیح؟ آیت روز أَ لَسْتُ

3120 گر فراموشت شد آن تسبیح جان — بشنو این تسبیحهای ماهیان

3121 هر که دید الله را اللّهی است — هر که دید آن بحر را او[204] ماهی است

3122 این جهان دریا[205] و تن ماهی و روح — یونس محجوب از نور صبوح

3123 گر مسبّح باشد از ماهی رهید — ور نه در وی هضم گشت و ناپدید

[88b]

3124 ماهان[206] جان در این دریا پرند — تو نمی بینی که کوری ای نژند[207]

3125 بر تو خود را می زنند آن ماهیان — چشم بگشا تا ببینیشان عیان

3126 ماهیان را گر نمی بینی بدید — گوش تو تسبیحشان آخر شنید

3127 صبر کردن جان تسبیحات تُست — صبر کن که آن است تسبیح درست

---

[201] سقف و بام: صحن و نه بام KN
[202] با: بر KN
[203] نور: تاب N
[204] او: آن KN
[205] دریا: دریا است KN
[206] ماهان: ماهیان KN
[207] که کوری ای نژند: بگردت می پرند N

3128 هیچ تسبیحی ندارد آن درج — صبر کن اَلصَّبرُ مِفْتَاحُ الْفَرَج

3129 صبر چون جسر[208] صراط آن سو بهشت — هست با هر خوب یک لالای زشت

3130 تا ز لالا می گریزی وصل نیست — ز آن که شاهد را ز لالا فصل نیست[209]

3131 تو چه دانی ذوق صبر ای شیشه دل — خاصه صبر از بهر آن خوب[210] چگل

3132 مرد را ذوق[211] غزا و کر و فر — مر مخنّث را بود ذوق از ذکر

3133 جز ذکر نی دین او و ذکر او — سوی اسفل برد او را فکر او

3134 گر بر آید تا فلک از وی مترس — کو به عشق سفل آموزید درس

3135 او به عشق[212] سفل می راند فرس — گر چه سوی علو جنباند جرس

3136 از علمهای گدایان ترس چیست — که آن علمها لقمه‌ای نان را رهیست

ترسیدن کودک از آن شخص صاحب جثه و گفتن آن شخص که از من[213] مترس که من نامردم

3137 کنگ زفتی کودکی را یافت فرد — زرد شد کودک ز بیم قصد مرد

3138 گفت ایمن باش ای زیبای من — که تو خواهی بود بر بالای من

3139 من اگر هولم مخنث دان مرا — همچو اشتر بر نشین می ران مرا

3140 صورت مردان و معنی این چنین — از برون آدم درون دیو لعین

3141 با دُهُل[214] مانی تو ای زفت چو عاد — که بر او آن شاخ را می‌کوفت باد

3142 روبهی اشکار خود را باد داد — بهر طبلی همچو خیکی پر ز باد

3143 چون ندید اندر دهل او فربهی — گفت خوکی به از این خیک تهی

3144 روبهان ترسند ز آواز دهل — عاقلش چندان زند که لا تقل

قصه‌ی تیر اندازی و ترسیدن او از سواری که در بیشه می‌رفت

3145 یک سواری با سلاح و بس مهیب — می شد اندر بیشه بر اسبی نجیب

---

[208] جسر: پول KN
[209] ز آن که شاهد را ز لالا فصل نیست: ز آن که لالا را زشاهد فصل نیست KN
[210] خوب: نقش KN
[211] را ذوق: را از ذوق K
[212] به عشق: به سوی KN
[213] از من: ای کودک KN
[214] با دُهُل: آن دهل را KN

3146 تیـــر انـــدازی بـــه حکـــم او را بدیـــد — پـــس ز خـــوف او کمـــان را در کشـــید
3147 تـــا زنـــد تیـــری ســـوارش بانـــگ زد — مـــن ضـــعیفم گـــر چـــه زفتســـتم جســـد
3148 هـــان و هـــان منگـــر تـــو در زفتـــی مـــن — کـــه کمـــم در وقـــت جنـــگ از پیـــر زن
3149 گفـت رو کـه نیـک گفتـی ور نـه نـیش — بـر تـو مـی انداختم از تـرس خـویش
3150 بـس کسـان را کـه آلـت پیکـار کشـت — بـی رجولّیـت چنـان تیغـی بـه مشـت
3151 گـــر بپوشـــی تـــو ســـلاح رســـتمان — رفـــت جانـــت چـــون نباشـــی مـــرد آن
3152 جـان سـپر کـن تیـغ بگـذار ای پسـر — هر کـه بـی سر بـود از ایـن شـه بـرد سـر
3153 آن ســـلاحت حیلـــه و مکـــر توســـت — هـم ز تـو زاییـد و هـم جـان تـو خسـت
3154 چـون نکـردی هـیچ سـودی زیـن حیـل — تـرک حیلـت کـن کـه پـیش آیـد دول
3155 چون کـه یـک لحظـه نخـوردی بـر ز فـن — تـرک فـن گـو مـی‌طلـب رَبّ الْمِـنَن
3156 چـون مبـارک نیسـت بـر تـو ایـن علـوم — خویشـتن گـولی کـن و بگـذر ز شـوم
3157 چـــون ملایـــک گـــوی لا عِلْـــمَ لَنَـــا — یـــا اِلهـــی غَیْـــر مـــا عَلَّمْتَنَـــا

قصهٔ اعرابی و ریگ در جوال کردن و ملامت کردن آن فیلسوف او را

3158 یـــک عرابـــی بـــار کـــرده اشـــتری — دو جـــوال زفـــت از دانـــه پـــری
3159 او نشســـته بـــر ســـر هـــر دو جـــوال — یـــک حـــدیث انـــداز کـــرد او را ســـوال

[89ª]

3160 از وطـــن پرســـید و آوردش بـــه گفـــت — و انـــدر آن پرســـش بســـی درهـــا بســـفت
3161 بعـد از آن گفـتش کـه ایـن هـر دو جـوال — چیسـت آگنـده بگـو مصـدوق حـال
3162 گفـت انـدر یـک جـوالم گنـدم اسـت — در دگـر ریگـی نـه قـوت مـردم اسـت
3163 گفـت تـو چـون بـار کـردی ایـن رمـال — گفـت تـا تنهـا نمانـد آن جـوال
3164 گفـــت نـــیم گنـــدم آن تنـــگ را — در دگـــر ریـــز از پـــی فرهنـــگ را
3165 تـا سـبک گـردد جـوال و هـم شـتر — گفـت شـاباش ای حکـیم اهـل و حـر
3166 ایـن چنـین فکـر دقیـق و رای خـوب — تـو چنـین عریـان پیـاده در لغـوب

3167 رحمش آمد بر حکیم و عزم کرد — کش بر اشتر بر نشاند شیر[215] مرد

3168 باز گفتش ای حکیم خوش سخن — شمه‌ای از حال خود هم شرح کن

3169 این چنین عقل و کفایت که تو راست — تو وزیری یا شهی بر گوی راست

3170 گفت این هر دو نیم از عامه‌ام — بنگر اندر حال و اندر جامه‌ام

3171 گفت اشتر چند داری چند گاو — گفت نی این و نه آن ما را مکاو

3172 گفت رختت چیست باری در دکان — گفت ما را کو دکان و کو مکان

3173 گفت پس از نقد پرسم نقد چند — که توی تنها رو و محبوب پند

3174 کیمیای مس عالم با تو است — عقل و دانش را گهر تو بر تو است

3175 گفت و الله نیست یا وَجْهَ الْعَرَب — در همه ملکم وجوه قوتِ شب

3176 پا برهنه تن برهنه می دوم — هر که نانی می دهد آنجا روم

3177 مر مرا زین حکمت و فضل و هنر — نیست حاصل جز خیال و درد سر

3178 پس عرب گفتش که شو دور از برم — تا نبارد شو می تو بر سرم

3179 دور بر آن حکمت شومت ز من — نطق تو شوم است بر اهل زمن

3180 یا تو آن سو رو من این سو می دوم — ور ترا ره پیش من واپس شوم[216]

3181 که این[217] جوال گندم و دیگر یقین[218] — به بود از حکمت تو ای مهین[219]

3182 احمقی‌ام بس مبارک احمقی است — که دلم با برگ و جانم متّقی است

3183 گر تو خواهی کان[220] شقاوت کم شود — جهد کن تا از تو این حکمت رود[221]

3184 حکمتی کز طبع خیزد[222] وز خیال — حکمتی بی فیض نور ذوالجلال

3185 حکمت دنیا فزاید ظن و شک — حکمت دینی برد فوق فلک

3186 زَوْبَعانِ زیرک آخر زمان — برفزوده خویش بر پیشینیان

3187 حیله آموزان جگرها سوخته — فعل‌ها و مکرها آموخته

---

[215] شیر: نیک KN
[216] شوم: روم KN
[217] که این: یک KN
[218] یقین: زریگ KN
[219] از حکمت تو ای مهین: زین حیله‌های مردمریگ KN
[220] کان: کی N ، کت K
[221] تو این حکمت رود: تو حکمت کم شود KN
[222] خیزد: زاید KN

3188 صبر و ایثار و سخای نفس و جود — باد داده که آن بود اکسیر سود
3189 فکر آن باشد که بگشاید رهی — راه آن باشد که پیش آید شهی
3190 شاه آن باشد که از خود[223] شه بود — نی به مخزنها و لشکر شه شود
3191 تا بماند شاهی او سرمدی — همچو عزّ دین ملک[224] احمدی

کرامات ابراهیم ادهم رحمته الله علیه[225] بر لب دریا

3192 هم ز ابراهیم ادهم آمدست — کو ز راهی بر لب دریا نشست
3193 دلق خود می دوخت آن سلطان جان[226] — یک امیری آمد آنجا ناگهان
3194 آن امیر از بندگان شیخ بود — شیخ را بشناخت سجده کرد زود
3195 خیره شد در شیخ و اندر دلق او — شکل دیگر گشته خلق و خلق او
3196 کو رها کرد آن چنان ملکی شگرف — بر گزید آن فقر بس باریک حرف
3197 ترک کرد او ملک هفت اقلیم را — می زند بر دلق سوزن چون گدا[227]
3198 شیخ واقف گشت از اندیشه‌اش — شیخ چون شیر است و دلها بیشه‌اش
3199 چون رجا و خوف در دلها روان — نیست بر وی مخفی[228] اسرار جهان
3200 دل نگه دارید ای بی حاصلان — در حضور حضرت صاحب دلان
3201 پیش اهل تن ادب بر ظاهر است — که خدا زایشان نهان را ساتر است
3202 پیش اهل دل ادب بر باطن است — ز انکه دلشان بر سرایر فاطن است
3203 تو به عکسی پیش کوران بهر جاه — با حضور آیی نشینی پایگاه
3204 پیش بینایان کنی ترک ادب — نار شهوت را از آن گشتی حطب
3205 چون نداری فطنت و نور هُدی — بهر کوران روی را می زن جلی
3206 پیش بینایان حدث در روی مال — ناز می کن با چنین گندیده حال
3207 شیخ سوزن زود در دریا فگند — خواست سوزن را به آواز بلند

[89b]

---

[223] از خود: پیش K
[224] دین ملک: ملک دین KN
[225] رحمته الله علیه: قدس الله روحه العزیز N قدس الله سره K
[226] آن سلطان جان: بر سلطان روان N
[227] ترک کرد او ملک هفت اقلیم را*می‌زند بر دلق سوزن چون گدا: ملک هفت اقلیم ضایع می کند*چون گدا بر دلق سوزن می زند N
[228] بر وی مخفی: مخفی بر وی KN

3208 صد هزاران ماهی اللهی — سوزن زر در لب هر ماهیی

3209 سر بر آوردند از دریای حق — که بگیر ای شیخ سوزنهای حق

3210 رو بدو کرد و بگفتش ای امیر — مُلک دل به یا چنان مُلکی حقیر

3211 این نشان ظاهر است این هیچ نیست — تا به باطن در رسی بگر[229] تو بیست

3212 سوی شهر از باغ شاخی آورند — باغ و بستان را کجا آنجا برند

3213 خاصه باغی کین فلک برگ[230] اوست — بلکه آن مغزست و این عالم چو پوست

3214 بر نمی داری سوی آن باغ گام — بوی افزون جوی و کن دفع زکام

3215 تا که آن بو جاذب جانت شود — تا که آن بو نور چشمانت شود

3216 گفت یوسف ابن یعقوب نَبی — بهر بو اَلْقُوا عَلی وَجْهِ اَبی

3217 بهر این بو گفت احمد در عِظات — دایما قُرَّةُ عَیْنِی فِی الصَّلوة

3218 پنج حس در[231] همدگر پیوسته‌اند — رُسته[232] این هر پنج از اصلی بلند[233]

3219 قوّتِ یک قوّتِ باقی شود — ما بقی را هر یکی ساقی شود

3220 دیدن دیده فزاید عشق[234] را — عشق[235] در دیده فزاید صدق را

3221 صدق بیداری هر حس می شود — حسها را ذوق مونس می شود

آغاز منوّر شدن عارف به نور غیب بین

3222 چون که یک[236] حس در روش بگشاد بند — ما بقی حس‌ها همه مبدل شوند

3223 چون که یک[237] حس غیر محسوسات دید — گشت غیبی بر همه حسها پدید

3224 چون ز جو جست از گله یک گوسفند — پس پیاپی با قیان جمله جهند[238]

3225 گوسفندان حواست را بران — در چرا از أَخْرَجَ اَلْمَرْعی چران

---

[229] رسی بگر: روی بینی KN
[230] فلک برگ: فلک یک برگ KN
[231] در: با KN
[232] رُسته: ز آن که N
[233] بلند: رسته‌اند N
[234] عشق: نطق N
[235] عشق: نطق N
[236] چون که یک: چون یکی KN
[237] چون که یک: چون یکی KN
[238] با قیان جمله جهند: جمله ز آن سو بر جهند KN

3226 تا در آنجا سنبل و ریحان[239] چرند — تا به گلزار[240] حقایق ره برند

3227 هر حست پیغامبر[241] حس‌ها شود — تا یکایک سوی[242] آن جنّت رود[243]

3228 حس‌ها با حس تو گویند راز — بی حقیقت بی زبان[244] و بی مجاز

3229 که این حقیقت قابل تاویلهاست — وین تو هم مایهٔ تخییلهاست

3230 آن حقیقت را که باشد از عیان[245] — هیچ تاویلی نگنجد در میان

3231 چون که هر حس[246] بندهٔ حس تو شد — مر فلکها را نباشد از تو بد

3232 چون که دعویی رود در ملک پوست — مغز آن کی بود قشر آن اوست

3233 چون تنازع درفتد در تنگ کاه — دانه آن کیست؟ آن را کن نگاه

3234 پس فلک قشر است و نور روح مغز — این پدید است آن خفی زین رو ملغز

3235 جسم ظاهر روح مخفی آمده است — جسم همچون آستین جان همچو دست

3236 باز عقل از روح مخفی‌تر بود[247] — حس سوی روح زوتر نی[248] برد

3237 جنبشی بینی بدانی زنده است — این ندانی کو ز عقل آگنده است

3238 تا که جنبشهای موزون سر کند — جنبش مس را به دانش زر کند

3239 ز آن مناسب آمدن افعال دست — فهم آید مر ترا که عقل هست

3240 روح وحی از عقل پنهان‌تر بود — ز انکه او غیبی است او ز آن سر بود

3241 عقل احمد از کسی پنهان نشد — روح وحیش مدرک هر جان نشد

3242 روح وحی را مناسب‌هاست نیز — در نیابد عقل که آن آمد عزیز

3243 گه جنون بیند گهی حیران شود — ز آن که موقوف است تا او آن شود

3244 چون مناسب‌های افعال خضر — عقل موسی بود در دیدش کدر

3245 نامناسب می نمود افعال او — پیش موسی چون نبودش حال او

---

[239] ریحان: نسرین N
[240] به گلزار: به روضات N
[241] پیغامبر: پیغمبر KN
[242] تا یکایک سوی: جمله حس‌ها را در N
[243] رود: کشد N
[244] بی‌حقیقت بی‌زبان: بی‌زبان بی‌حقیقت N
[245] که باشد از عیان: که آن بود عین و عیان N
[246] که هر حس: حس‌ها N
[247] بود: پرد K
[248] نی: ره KN

3246 عقل موسی چون شود در غیب بند — عقل موشی چیست[249] خود ای ارجمند

3247 علم تقلیدی بود بهر فروخت — چون بیابد مشتری خوش بر فروخت

3248 مشتری علم تحقیقی حق است — دایما بازار او با رونق است

3249 لب ببسته مست در بیع و شری — مشتری بی‌حد که الله اشتری

3250 درس آدم را فرشته مشتری — محرم درسش نه دیو و نی[250] پری

3251 آدم أنْبِئْهُم بِأَسْمَا درس گو — شرح کن اسرار حق را مو به مو

3252 آن چنان کس را که کوته بین بود — در تلون غرق و بی تمکین بود

3253 موش گفتم ز آن که در خاک است جاش — خاک باشد موش را جای معاش

3254 راهها داند ولی در زیر خاک — هر طرف او خاک را کرد است چاک

3255 نفس موشی نیست الا لقمه رند — قدر حاجت موش را عقلی دهند

[90a]

3256 ز آن که بی‌حاجت خداوند عزیز — می نبخشد هیچ کس را هیچ چیز

3257 گر نبودی حاجت عالم زمین — نآفریدی هیچ رَبُّ الْعَالَمِین

3258 وین زمین مضطرب محتاج کوه — گر نبودی نآفریدی پرشکوه

3259 ور نبودی حاجت افلاک هم — هفت گردون نآوریدی از عدم

3260 آفتاب و ماه و این استارگان — جز به حاجت کی پدید آمد عیان

3261 پس چو حاجت شد کمند هستها — قدر حاجت می رسد از حق عطا[251]

3262 رو[252] بیفزا حاجت ای محتاج زود — تا بجوشد از[253] کرم دریای جود

3263 این گدایان بر ره و هر مبتلا — حاجت خود می نماید خلق را

3264 کوری و شلّی و بیماری و درد — تا از این حاجت بجنبد رحم مرد

3265 هیچ گوید نان دهید ای مردمان — که مرا مال است و انبار است و خوان

---

[249] چیست: کیست KN
[250] دیو و نی: دیو است KN
[251] پس چو حاجت شد کمند هستها*قدر حاجت می رسد از حق عطا: پس کمند هستها حاجت بود*قدر حاجت مرد را آلت دهد KN
[252] رو: پس KN
[253] از: در KN

3266 چشم از این ننهاد حق در کور موش — که ندارد حاجت آن تنگ و جوش[254]

3267 می تواند زیست بی چشم و بصر — فارغ است از چشم اندر[255] خاک تر

3268 جز بی دزدی برون نآید ز خاک — گر[256] کند خالق از این[257] دزدیش پاک

3269 بعد از آن پر یابد و مرغی شود — چون ملایک جانب گردون رود[258]

3270 هر زمان در گلشن شکر خدا — او بر آرد همچو بلبل صد نوا

3271 کای رهاننده مرا از وصف زشت — ای کننده دوزخی را تو بهشت

3272 می نهی در پیه نور و[259] روشنی — استخوان را می دهی[260] سمع ای غنی

3273 چه تعلّق آن معانی را به جسم — چه تعلّق فهم اشیا را به اسم

3274 لفظ چون وکر است و معنی طایر است — جسم جوی و روح آب سایر است

3275 او روان است و تو گویی واقف است — او دوان است و تو گویی عاکف است

3276 گر نبینی سیر آب از جا به جا[261] — چیست بر وی نو به نو خاشاکها

3277 هست خاشاک تو صورت‌های فکر — نو به نو در می رسد اشکال بکر

3278 در روانی روی آب جوی فکر[262] — نیست بی خاشاک زشت و خوب ذکر[263]

3279 قشرها بر روی این آب روان — از ثمار باغ غیبی شد دوان

3280 قشرها را مغز اندر آب[264] جو — ز آن که آب از باغ می آید به جو

3281 گر نبینی رفتن آب حیات — بنگر اندر جوی و این سیر نبات

3282 آب چون انبه‌تر آید در گذر — ز و کند قشر صور زوتر گذر

3283 چون که این چو سحت تیزست و روان[265] — غم نپاید در ضمیر عارفان

3284 چون قوی تیرست و می بوید شتاب[266] — پس نگنجید اندر و الا که آب

---

[254] چشم از این ننهاد حق در کور موش*که ندارد حاجت آن تنگ و جوش: چشم ننهادست حق در کور موش*زانکه حاجت نیست چشمش بهر نوش KN

[255] اندر: او در KN

[256] گر: تا KN

[257] این: آن KN

[258] چون ملایک جانب گردون رود: می پرد تسبیح باری می کند N

[259] می نهی در پیه نور و: در یکی پیهی نهی تو KN

[260] را می دهی: را دهی KN

[261] جا به جا: خاکها KN

[262] در روانی روی آب جوی فکر: روی آب جوی فکر اندر روش KN

[263] زشت و خوب ذکر: محبوب و وحش KN

[264] آب: باغ KN

[265] چون که این چو سحت تیزست و روان: چون به غایت تیز شد این جو روان KN

[266] چون قوی تیرست و می بوید شتاب: چون به غایت ممتلی بود و شتاب KN

طعن زدن بیگانه در حق شیخ[267] و جواب گفتن مرید شیخ او را

3285 آن یکی یک شیخ را تهمت نهاد — کو بد است و نیست بر راه رشاد

3286 شارب خمر است و سالوس و خبیث — مر مریدان را کجا باشد مغیث

3287 آن یکی گفتش ادب را هوش دار — خرد نبود این چنین ظن بر کبار

3288 دور از او و دور از آن اوصاف او — که ز سیلی تیره گردد صاف او

3289 این چنین بهتان منه بر اهل حق — که[268] این خیال تست بر گردان ورق

3290 این نباشد ور بود ای مرغ خاک — بحر قلزم را ز مرداری چه باک

3291 نیست دُونَ الْقُلَّتَیْن و حوضِ خُرد — کش تواند قطره‌ای از کار برد

3292 آتش ابراهیم را نبود زیان — هر که نمرودیست گو می ترس از آن

3293 نفس نمرود است و عقل و جان خلیل — روح در عین است و نفس اندر دلیل

3294 این دلیل راه رمرو را بود — کو به هر دم در بیابان گم شود

3295 واصلان را نیست جز چشم و چراغ — از دلیل و راهشان باشد فراغ

3296 گر دلیلی گفت آن مرد وصال — گفت بهر فهم اصحاب جدال

3297 بهر طفل نو پدر تی‌تی کند — گر چه عقلش هندسهٔ گیتی کند

3298 کم نگردد فضل استاد از علو — گر الف چیزی ندارد گوید او

3299 از پی تعلیم آن بسته دهن — از زبان خود برون باید شدن

3300 در زبان او بباید آمدن — تا بیاموزد ز تو او علم و فن

3301 پس همه خلقان چو طفلان وی اند — لازم است این پیر را در وقت پند

3302 آن مرید شیخ بد گوینده را — آن بکفر و گمرهی آگنده را[269]

[90b]

3303 گفت خود را در مزن بر تیغ تیز — هین مکن با شاه و با سلطان ستی[270]

3304 حوض با دریا اگر پهلو زند — خویش را از بیخ هستی بر کند[271]

---

[267] بیگانه در حق شیخ: بیگانه در شیخ KN

[268] که: -N

[269] آن مرید شیخ بد گوینده را*آن بکفر و گمرهی آگنده را -KN

[270] گفت خود را در مزن بر تیغ تیز*هین مکن با شاه و با سلطان ستی -KN

[271] حوض با دریا اگر پهلو زند*خویش را از بیخ هستی بر کند -KN

3305 نیست بحری کو کران دارد که تا — تیره گردد او ز مردار شما[272]

3306 کفر را حد است و اندازه بدان — شیخ و نور شیخ را نبود کران

3307 پیش بی حد هر چه محدود است لاست — کُلُّ شَیْءٍ غَیْر وَجْهِ اللّه فناست

3308 کفر و ایمان نیست آن جایی که اوست — ز انکه او مغز است و این دو رنگ و پوست

3309 این فناها پردهٔ آن وجه گشت — چون چراغ خفیه اندر زیر طشت

3310 پس سر این تن حجاب آن سر است — پیش آن سر این سر تن ابتر[273] است

3311 کیست کافر؟ غافل از ایمان شیخ — چیست مرده بی‌خبر از جان شیخ

3312 جان نباشد جز خبر در آزمون — هر که را افزون خبر جانش فزون

3313 جان ما از جان حیوان بیشتر — از چه ز آن رو که فزون دارد خبر

3314 پس فزون از جان ما جان ملک — کاو منزّه شد ز حسّ مشترک

3315 و ز ملک جان خداوندان دل — باشد افزون تو تحیّر را بهل

3316 ز آن سبب آدم بود مسجودشان — جان او افزون‌تر است از بودشان

3317 ور نه بهتر را سجود دون‌تری — امر کردن هیچ نبود در خوری

3318 کی پسندد عدل و لطف کردگار — که گلی سجده کند در پیش خار

3319 جان چو افزون شد گذشت از انتها — شد مطیعش جان جملهٔ چیزها

3320 مرغ و ماهی و پری و آدمی — ز ان که او بیش است و ایشان در کمی

3321 ماهیان سوزنگر دلقش شوند — سوزنان را رشته‌ها تابع بوند

بقیه‌ی قصه‌ی ابراهیم ادهم بر لب آن دریا

3322 چون نفاذ حکیم[274] شیخ آن میر دید — ز آمد ماهی شدش و جدی پدید

3323 گفت اه ماهی ز پیران آگه است — شه تنی را کاو لعین درگه است

3324 ماهیان از پیر آگه ما بعید — ما شقی زین دولت و ایشان سعید

3325 سجده کرد و رفت گریان و خراب — گشت دیوانه ز عشق فتح باب

3326 پس تو ای ناشسته رو در چیستی — در نزاع و در حسد با کیستی

---

[272] نیست بحری کو کران دارد که تا*تیره گردد او ز مردار شما -KN
[273] ابتر: کافر KN
[274] حکیم: امر KN

3327 با دمّ شیری تو بازی می کنی — بر ملایک ترکتازی می کنی

3328 بد چه می گویی تو خیر محض را — هین ترفع کم شمار آن خفض را

3329 بد چه باشد مس محتاج مهان — شیخ که بود؟ کیمیای بی‌کران

3330 مس اگر از کیمیا قابل نبد — کیمیا از مس هرگز مس نشد

3331 بد چه باشد سرکشی آتش عمل — شیخ که بود عین دریای ازل

3332 دایم آتش را بترسانند از آب — آب کی ترسید هرگز ز التهاب

3333 در رخ مه عیب بینی می کنی — در بهشتی خارچینی می کنی

3334 گر بهشت اندر روی تو خار جو — هیچ خار آن جا نیابی غیر تو

3335 می بپوشی آفتابی در گلی — رخنه می جویی ز بدر کاملی

3336 آفتابی که بتابد[275] در جهان — بهر خفّاشی کجا گردد نهان

3337 عیبها از رد پیران عیب شد — غیبها از رشک ایشان غیب شد

3338 چون که تو[276] دوری ز خدمت یار باش — در ندامت چابک و بر کار باش

3339 تا از آن راهت نسیمی می رسد — آب رحمت را چه بندی از حسد

3340 گر چه دُوری دُور می جنبان تو دُم — حَيْثُ ما كُنْتُمْ فَوَلّوا وَجْهَكُم

3341 چون خری در گل فتد از گام تیز — دم به دم جنبد برای عزم خیز

3342 جای را هموار نکند بهر باش — داند او که نیست آن جای معاش

3343 حس تو از حس خر کمتر بدست — که دل تو زین وحلها بر نجَست

3344 در وحل تأویل رخصت می کنی — چون نمی‌خواهی کز آن دل بر کنی

3345 که این روا باشد مرا من مضطرم — حق نگیرد عاجزی را از کرم

3346 ای چو گفتاری گرفتار فجور[277] — این گرفتن را نبینی از غرور

3347 می بگویند اندرون گفتار نیست[278] — از برون جویید کاندر غار نیست

3348 این همی‌گویند و بندش می نهند — او همی‌گوید ز من بی‌آگهند

3349 گر ز من آگاه بودی این عدو — کی ندا کردی که آن کفتار کو

---

[275] که آن بتابد: که بتابد KN
[276] چون که تو: باری ار KN
[277] ای چو گفتاری گرفتار فجور: خود گرفته است تو چون گفتار کور KN
[278] می بگویند اندرون گفتار نیست : می‌گوند این جایگه کفتار نیست KN

3.3. DEĞERLENDİRME

Çalışmaya esas olan nr. 1177'deki Farsça nüshanın 2. Cilt 2432-3349 beyitleri günümüz Farsça imla kurallarıyla yeniden yazıldı ve Adnan Karaismailoğlu-Derya Örs ve Reynold Alleyne Nicholson'un Mesnevî neşirleri ile karşılaştırılması yapıldı. Bu bulgular dipnotta en ince detayına kadar gösterilmiştir. Örnekleyecek olursak bunlardan birkaçı şu şekildedir:

1. Nicholson metindeki "کو" sözcüklerini "کاو" şeklinde yazmıştır.

Orijinal Metin:ای خنک آن کو جهادی می کند

Nicholson:ای خنک آن کاو جهادی می کند

2. Nicholson ve Karaismailoğlu bazı kelimeleri farklı yazmıştır.

Orijinal Metin:آن اناء منصور را رحمت جزا

Nicholson ve Karaismailoğlu:آن اناء منصور را رحمت یقین

3. Asıl nüshada olan bazı başlıkların Nicholson ve Karaismailoğlu'nda bulunmadığı belirlenmiştir.

Orijinal Metin:جواب گفتن معاویه ابلیس را

Nicholson ve Karaismailoğlu: -

4. Nicholson ve Karaismailoğlu'nun metinlerinde, bazı ikili sözcüklerin sıralarının orijinal metne göre tamamen ters olduğu saptanmıştır.

Orijinal metin:اندر آنجا هیچ مکر و حیله نیست

Nicholson ve Karaismailoğlu:اندر آنجا هیچ حیله و مکر نیست

5. Nicholson ve Karaismailoğlu'nun eserlerinde olmayan beyitler:

Adnan Karaismailoğlu-Örs	Reynold Alleyne Nicholson	Farsça Metin	No
-	-	قوم موسی راه می پیموده‌اند آخر اندر گام اول بوده‌اند	2463
-	-	گفت آیینه گناه از من نبود جرم او را نه که روی من زدود	2669
-	-	همچنان که در حکایت گفته‌اند بشنو آن را تا کشاید بسته بند	2725
-	-	رنگ روی و قوّت باز و شود خَلق و خُلق یک نوَت صدتو شود	2963
-	-	آن مرید شیخ بد گوینده را آن بکفر و گمرهی آگنده را	3302
-	-	گفت خود را در مزن بر تیغ تیز هین مکن با شاه و با سلطان ستی	3303
-	-	حوض با دریا اگر پهلو زند خویش را از بیخ هستی بر کند	3304
-	-	نیست بحری کو کران دارد که تا تیره گردد او ز مردار شما	3305

4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
FARSÇA VE OSMANLI TÜRKÇESİ BEYİTLERİN KARŞILAŞTIRILMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. MEVLÂNA MÜZESİ KTP. NR. 1177'DEKİ MESNEVÎNİN FARSÇA BEYİTLERİNİN MEVLÂNA MÜZESİ KTP. İHTİSAS NR. 5223'DE YER ALAN VE ŞUCAEDDİN ONUK TARAFINDAN İSTİNSAH EDİLEN OSMANLI TÜRKÇESİ NÜSHASI VE ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI'NIN GÖZDEN GEÇİRİP MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜMESİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI

KONYA MEVLÂNA MÜZESİ KTP., İHTİSAS NR. 5223 ŞUCAEDDİN ONUK	ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI'NIN GÖZDEN GEÇİRDİĞİ MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜME	FARSÇA METİN	No
HAZRETİ PEYGAMBER EFENDİMİZİN HASTAYA NASİHATİ MUCİBİNİN SONU	**PEYGAMBER SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM'İN HASTAYA NASİHAT ETMESİ HİKAYESİNİN SONU**	**تتمة نصيحت رسول صلى الله عليه و سلّم بيمار را**	
Hasta iyade esnasında Hazreti Peygamber o hastaya dedi.	Peygamber, o hastayı dolaştı, o ağlayıp inleyen zavallının halini, hatırını sordu. Sonra dedi ki:	گفت پیغامبر[279] مر آن بیمار را چون عیادت کرد یار زار را	2433
Yoksa bir nevi dua mı ettin bilmeyerek zehir yemeği mi yedin.	Anca sen bir çeşit dua mı ettin, bilmeyerek bir zehirli aş mı yedin?	که مگر نوعی دعایی کرده‌ای از جهالت زهربایی خورده‌ای	2434
Nefsin mekrinden hiddetlendiğinde ne dua ettin hatırla bakalım.	Hele bir hatırla bakayım, nefsin, hilesinden coşunca ne çeşit duada bulundun?	یاد آور چه دعا می گفته‌ای چون ز مکر نفس می آشفته‌ای	2435
(Hatırımda değil ama himmetini beraber tut da biraz sonra aklıma gelsin.) dedi.	Hasta, "hiç hatırıma gelmiyor. Himmet et de hatırlıyayım" dedi.	گفت یادم نیست اِلاّ همَّتی دار با من یادم آید ساعتی	2436
Hazreti Peygamberin nuraniyeti eyleyen huzuru bereketiyle o dua hatırına geldi.	Mustafa'nın nur bağışlayan huzuru hürmetine duayı hatırladı.	از حضور نور بخش مصطفی پیش خاطر آمد او را آن دعا	2437
YOK	Her yanı aydınlatan Peygamber'in himmeti, ona hatırlıyamadığını hatırlattı.	همت پیغامبر روشن کده پیش خاطر آمدش آن گم شده[280]	2438

[279] پیغامبر : پیغمبر KN

[280] همت پیغامبر روشن کده * پیش خاطر آمدش آن گم شده (M) :N -K

"Önce hüdavendigarın böyle buyurduğu sonradan tashih ettiği sanılmaktadır. Muhammed Veled" Farsça bir not bulunmaktadır.

Gönülden gönüle açılan pencereden hakla batılı tarık eden aydınlık parladı.	Hakla batıl arasını ayırdeden aydınlık, gönülden gönüle açılmış olan pencereden parladı.	تافت ز آن روزن که از دل تا دل است روشـــنی که فرق حقّ و باطل اســـت	2439
Dedi ki: Ya Rasulullah ben fuzuli kimsenin söylediği dua işte hatrıma geldi.	Dedi ki: "Ya Rasulellah, bir hezeyandır ettim, şimdicek duamı hatırladım.	گفت اینـک یـادم آمـد ای رســول آن دعـا کـه گفتـه‌ام من بو الفضـــول	2440
Günahlara müstagrak idim. Denize düşen gibi elimi her çerçöpe saldırıyordum.	Daima günaha giriftar olup duruyordum. Denize düşenin yılana sarılması gibi önüme ne gelirse sarılıyorum.	چـون گـرفـتـار گـنـه مـی‌آمـدم غرقه دســت اندر حشـــایش می زدم	2441
En şiddetli azap envaından olmak üzere taraf ihdarlar varid oluyordu.	Sen, suçluları çok şiddetli azaplarla tehdit etmiştin.	از تو تهـدیـد و وعـیـدی می رســید مجرمـان را از عـذاب بس شـــدید	2442
Çok muzdarip oldum çare yoktu bağ sağlamdı. Kilit açık değildi.	Istıraba düştüm, çarem kalmadı. Bağ pek sıkı, kilit kapalıydı.	مضـــطرب می‌گشـــتم و چـاره نبود بنـد محـکم بود و قفـل نـاگشـــود	2443
Ne sabra makam vardı. Ne kaçacak bir ne tövbe ümidi. Ne imkanı var idi.	Ne sabredebiliyordum, ne kaçacak, kurtulacak yol vardı. Ne tövbe etmeye bir ümidim kalmıştı, ne dayanma imkanı.	نه[281] مقام صـــبر و نی[282] جای[283] گریز نـه[284] اُمیـد توبـه نی جـای ســتیز	2444
Ben Harut ve Marut gibi hüzünle ah edip diyordum ki:	Elemden Harut'la Marut gibi ah ederek dedim ki: Ey Yaratan Tanrı'm.	من چو هاروت و چو ماروت از حَزَن آه مـی‌کـردم کـه ای خـلّاق مـن	2445
Ey beni Yaratan, Harut ve Marut muhataradan dolayı aşikar Babil kuyusunu, ihtiyar eylediler.	Harut'la Marut tehlikeden kurtulmak için Babil Kuyusunu dilediler.	از خطر هـاروت و مـاروت آشـــکـار چـاه بـابـل را بـکـردنـد احـتـیـار	2446
Kim ahiret gazabını orada çekeceklerdi akıllı idiler. sihirbaz gibi idiler	Gürbüz, akıllı, hatta sihirbaza benzer, her şeye muktedir oldukları halde onlar bile ahiret azabını o kuyuda çekmek istediler.	تـا عـذاب آخـرت ایـنـجـا کشـــنـد گُرْبُزنـد و عـاقـل و ســـاحروشـــنـد	2447
İyi ettiler. Tam yerinde bir işte hastalık zahmet cihanın ateşinden	İyi de ettiler, tam yerinde bir işti. Dumandan çekilen zahmet ateşe nispetle elbette kolaydır, ehemmiyetsizdir.	نیـک کردنـد و بـه جـای خویش بود ســـهل تر باشـــد از[285] آتش رنج دود	2448

[281] نه: نی KN
[282] نی: نه N
[283] جای: راه KN
[284] نه: نی KN
[285] از: ز KN

O cihanın aleminin işkencesi yoktur. Onun yanında dünya meşakkati kolaydır.	Ahiret azabını tavsife imkân yoktur. Onun yanında dünya azabının	حد ندارد وصف رنج آن جهان سهل باشد رنج دنیا پیش آن	2449
Ne mübarek o kimse ki mücahid eyler. Cismine işkence ve ceza yapar.	Ne mutlu o kişiye ki savaşır, çabalar, bedenine azabeder.	ای خنک آن کو[286] جهادی می کند بر بدن زجری و دادی می کند	2450
Kendine bu ibadet zahmetini o gazap alemi işkencesinden kurtulur.	O cihanın azabından kurtulsun diye bu azap çekme ibadetine katlanır.	تا ز رنج آن جهانی وارهد بر خود این رنج عبادت می‌نهد	2451
Ben de diyordum ki: Ya Rabbi bana da acele bu alemde o gazabı havale eyle.	Ben de Yarabbi, bana o azabı hemencecik burada çektir de	من همی گفتم که یا رب آن عذاب هم در این عالم بران بر من شتاب	2452
Ki o alemde feragatle yaşayayım. Böyle kapısının halkasını çaldım.	O alemde rahat edeyim diye dua edip durmaktayım. İstek kapısının halkasını bu suretle çalıyordum.	تا در آن عالم فراغت باشدم در چنین در خواست حلقه می‌زدم	2453
Bende böyle bir hastalık peyda oldu. Canım hastalıktan muzdarip oldu.	Derken bu hastalığa tutuldum. Canım zahmetten aramsız bir hale düştü.	این چنین رنجوریی[287] پیدام شد جان من از رنج بی آرام شد	2454
Zikrimden, evradımdan geri kaldım. Kendimden, hayrımdan, şerefden bî haber oldum.	Zikrinden, evradımdan kaldım. Kendimden de haberim yoktu, iyiden, kötüden de.	مانده‌ام از ذکر و از اوراد خود بی‌خبر گشتم ز خویش و نیک و بد	2455
Eğer sizin yüzünüzü görmeseydim, Ey mübarek çehreli Peygamber,	Yüzünü görmeseydim; ey kutlu, ey kokusu güzel ve mübarek Peygamber;	گر نمی‌دیدم کنون من روی تو ای خجسته وی مبارک بوی تو	2456
Ben birden bire bu hayat kaydından azade olurdum. Sen bana şahane bu inayeti yaptın.	YOK	می شدم از بند من یکبارگی کردیَم[288] شاهانه این غمخوارگی	2457
Hazreti Peygamber buyurdu ki: Aman aman bir daha bu duayı etme. Kendinin kökünü dibini kazıp koparma.	Peygamber “ne yaptın? Sakın bir daha bu duada bulunma. Kendi kökünü kendin kazıp sökme.	گفت هی‌هی این دعا دیگر مکن بر مکن تو خویش را از بیخ و بُن	2458
Ey zayıf karınca senin ne takatın var ki böyle büyük bir dağ konula.	Ey zayıf karınca, senin ne takatin var ki böyle bir yüce dağı yüklenmeye kalkışıyorsun!” dedi.	طاقت تو چه بود[289] ای مور نژند که نهد بر تو چنان کوه بلند	2459

[286] کو: کاو N
[287] رنجوریی: رنجوری‌ای N
[288] کردیم: کردی‌ام N
[289] طاقت تو چه بود: تو چه طاقت داری KN

Dedi ki: Ey Sultanım tövbe ettim. Ben celaletle böyle bir hareketten laf etmeyeyim.	Adam dedi ki: “Sultanım, tövbe ettim. Bir daha böyle bir cürrette bulunmam, böyle bir laf etmem.	گفت توبه کردم ای سلطان که من از سر جلدی نلافم هیچ فن	2460
Bu cihan Tih Sahrasıdır. Sen Musa’sın. Biz de Sahra-yı Tih’de mübtela bir haldeyiz.	Bu cihan bir çöldür, sen Musa’sın. Biz de günahımız yüzünden çölde iptilalara uğramış kişileriz.	این جهان تیه است و تو موسی و ما از گنه در تیه مانده مُبتلا	2461
Yüzlerce yol gider. Akıbet ilk menzilde esiriz.	Yıllarca yol yürüyoruz, fakat sonunda yine ilk konakta esiriz.	سالها ره می‌رویم و در اخیر همچنان در منزل اوّل اسیر	2462
Musa kavmi hayli yol kat’ ettiler bulundular.	Musa’nın kavmi bir hayli yol aldıkları halde sonunda yine kendilerini ilk adım attıkları yerde buldular.	قوم موسی راه می پیموده‌اند آخر اندر گام اول بوده‌اند[290]	2463
Musa’nın gönlü bizden hak olaydı. Sahra-yı Tih’in yolu kenarı peyda olurdu.	Musa’nın gönlü bizden razı olsaydı bu çöle bir yol, bir uç bulunurdu.	گر دل موسی ز ما راضی بدی تیه را راه و کران پیدا شدی	2464
Ebeden bizden bizar olaydı gökten bize hiç sofra gelir miydi?	Fakat bizden tamamiyle usanmış olsaydı hiç yemeğimiz gökten gelir miydi?	ور به کلّ بیزار بودی او ز ما کی رسیدی خوانمان هیچ از سما	2465
Taşlardan biçareler coşarmıydı.	Bir taş parçasından kaynaklar coşar mıydı, çölde canımızı kurtarabilir miydik?	کی ز سنگی چشمه‌ها جوشان شدی در بیابانمان امان جان شدی	2466
Bize bu yabanda ateş yağardı. Bu menzilde bize alev çarpardı.	Hatta bundan vazgeçtik, yemek yerine üstümüze ateş yağar konduğumuz bu konakta alevlenir, yanardık.	بل به جای خوان خود آتش آمدی اندر این منزل لهب بر ما زدی	2467
Musa bizim işimizde iki vaziyet hasıl etmişti. Kâh hasmımız kâh düşmanımız oldu.	Musa bizden hem hoşnut, hem de değil… gah dostumuz, gah düşmanımız.	چونکه موسی شد دو دل در کار ما[291] گاه خصم ماست گاهی یار ما	2468
Hışmı eşyamıza ateş atardı. Hilmi bizden felaket okunu red eylerdi.	Hışım pılımızı pırtımızı ateşlemekte… hilmi belaya siper olmakta.	خشمش آتش می‌زند در رخت ما حلم او رد می‌کند تیر بلا[292]	2469
Ne olur hışmı dahi halim olaydı. Ey aziz senin lütfundan bu nadir değildir.	Nasıl olur da hem hilimle muamele eder, hem hışımla? Fakat ey aziz Tanrı, bu senin lütfundan, bu lütuf, az görülmüş bir şey değil ki.	کی بود که حلم گردد خشم نیز نیست این نادر ز لطفت ای عزیز	2470

[290] قوم موسی راه می پیموده‌اند*آخر اندر گام اول بوده‌اند: -KN

[291] چونکه موسی شد دو دل در کار ما: چون دو دل شد موسی اندر کار ما KN

[292] حلم او رد می‌کند تیر بلا: حلمش اسپر می شود پیش بلا N

Yüzüne karşı methetsen vahşettir. Bunun için kasden böyle Musa namını yad ederim.	Adamın karşısında bulunan kimseyi yüzüne karşı medhetmesi hoş bir şey değil. Onun için Musa'nın adını mahsus anıyorum.	مدح حاضر وحشت است از بهر این نام موسی می‌برم قاصد چنین	2471
Yoksa Musa reva görür mü ki ben senin huzurunda bir kimseyi yad eyleyeyim.	Yoksa değil Musa, kim olursa olsun... senin karşında başka birinden bahsetmem yaraşır mı?	ورنه موسی کی روا دارد که من پیش تو یاد آورم از هیچ تن	2472
Yüz kere, bin kere bizim ahdimiz kırıldı. Senin ahdin dağ gibi sabit ve bir karardır.	Bizim ahiretimiz yüzlerce, binlerce defa bozuld. Fakat senin ahdin dağ gibi, yerinde bile oynamıyor.	عهد ما بشکست صد بار و هزار عهد تو چون کوه ثابت برقرار	2473
Bizim ahdimiz yaprak ve her rüzgâra zebundur, senin ahdin dağ, dağdan da fazladır.	Bizim ahdimiz saman çöpüne benzer, her çeşit rüzgâra karşı zebundur. Senin ahdinse dağ gibi, hatta yüzlerce dağdan da kuvvetli	عهد ما کاه و به هر بادی زبون عهد تو کوه و ز صد کهٔ هم فزون	2474
Ey Renkler Sultanı sendeki kuvvet hakkı için bizim bir himmet eyle.	O kuvvet hakkıyçin ey renklere sahip olan, bizim renkten renge girişimize bir acı!	حقّ آن قوّت که بر تلوین ما رحمتی کن ای امیر لون‌ها	2475
Biz kendimizi de kendi rüsvaylığımızıda gördük. Ey Sultan bundan fazlasını imtihan eyleme.	Kendimizi de gördük, rüsvay oluşumuzu da. Padişahım, bizi fazla imtihana çekme.	خویش را دیدیم و رسوایی خویش امتحان ما مکن ای شاه بیش	2476
Kim bizim diğer rüsvaylığımıza da gizlenmiş olasın kerim müstean.	De ey kerem sahibi ve yardımı istenen Tanrı, öbür ayıplarımızı, öbür kötülüklerimizi gizli bırak.	تا فضیحتهای دیگر را نهان کرده باشی ای کریم مُستعان	2477
Sen cemalde de Kemalde de hadsiz nihayetsizsin.	Sen cemalde, kemalde sonsuzsun; biz eğrilikte, sapıklıkta sonsuz!	بی حدی تو در جمال و در کمال در کژی ما بی حدیم و در ضلال	2478
Biz de terslikte ve delaletde bi haddiz ey kerim	Şu bir avuç aşağılık kişilerin kötülükteki sonsuzluğunu sonsuz lütfunla,	بی‌حدی خویش بگمار ای کریم بر کژی بی‌حد مشتی لئیم	2479
Aman ki bizim kumaşımızdan bir tel kaldı. Bir şehir idik. Bir duvar kaldı.	Aman, elbisemizden zaten bir tek iplik kaldı. Bir şehirdik, tek bir duvarımız yerinde.	هین که از تقطیع ما یک تار ماند مصر بودیم و یکی دیوار ماند	2480
Ey khoda (Allah), bu baki kalanı koru ki şeytanın canı külliyen sevinmesin.	Ey sahibimiz, şu kalanı koru, şu kalanı koru da Şeytan, tamamiyle sevinmesin.	اَلبَقِیَّه اَلبَقِیَّه ای خدیو تا نگردد شاد کلّی جان دیو	2481
Ey yağa ve ete merhametler koyan mademki kudretini gösterdin merhametini de göster.	Mademki kudretini gösterdin, merhametini de göster ey et ve yağ	چون نمودی قدرتت بنُمای رحم	2482

	parçalarına merhametler ihsan eden Tanrı.	ای نهاده رحمها در شحم و لحم[293]	
YOK	YOK	بهر ما نی بهر آن لطف نخست که تو کردی گمرهان را باز جست[294]	2483
Eğer bu dua senin hiddetini arttırırsa sultanım, sen bir dua talim buyur.	Eğer bu dua gazabını arttırıyorsa ulu Tanrı, sen bize bir dua öğret.	این دعا گر خشم افزاید ترا تو دعا تعلیم فرما مهترا	2484
Öyle ki Âdem cennetten çıkınca merciîni gösterdin de kötü şeytandan kurtuldu.	Nitekim adem cennetten çıkınca ona tövbe etmeyi nasibettin de kötü Şeytan'dan kurtuldu.	آن چنان کادم بیفتاد از بهشت رجعتش دادی که رست از دیو زشت	2485
Şeytan kim oluyor ki Âdem'den yüksek olsun. Böyle de ondan oyun kazansın.	Şeytan da kimdir ki Adem'den üstün olsun, böyle bir düzenle oyunu kazansın, onu alt etsin.	دیو که بود کو ز آدم بگذرد بر چنین نطعی از او بازی برد	2486
Onların hepsi (Âdem'le şeytan macerası) hakikat de Âdem'in faydasına oldu. O gürültüler hasuda lanetle neticelendi	Bunların hepsi de hakikatta Adem'in faydasını temin etti. Şeytan'ın hilesi, düzeni, o hasetçiye lanet edilmesine sebep oldu.	در حقیقت نفع آدم شد همه لعنت حاسد شده آن دم دمه	2487
Şeytan bir oyunu gördü. Ama (o bir tarafda) iki yüz oyunu görmedi. İmdi (Şimdi) kendi oyunun direğini kesdi.	Şeytan, bir oyunu gördü de iki yüz oyunu göremedi. O yüzden kendi evinin direğini kendisi kesti.	بازیی[295] دید و دو صد بازی ندید پس ستون خانهٔ خود را برید	2488
Geceleyin başkasının ekinini ateşe verdi rüzgâr (ateşi) onun ekinine doğru cereyan ettirdi.	Gece vakti başkalarının ekinini ateşlemek istedi, fakat yel, ateşi kendi ekinine sürdü.	آتشی زد شب بکشت دیگران باد سوی کشت او کردش روان[296]	2489
Lanet şeytana göz bağı oldu. O hileyi hısmı için ziyan zanneyledi	Lânet, Şeytan'a bir gözbağı oldu, bu yüzden hileyi, düşmanı olan Adem'e ziyan sandı.	چشم بندی بود و لعنت دیو را تا زیان خصم دید آن ریو را	2490
Onun o hilesi canına ziyan oldu sanki Âdem onun şeytanı oldu.	YOK	هم زیان جان او شد ریو او خود تو گویی بود آدم دیو او[297]	2491
Lanet ona derler ki o Âdem'i ters görücü yapar. Hasud kendini beğenmiş kindar yapar.	Lânet dediğin de işte insanı böyle ters görüşlü yapar. Hasetçi, kendini görür, beğenir, kindar bir hale hale gelir.	لعنت این باشد که کژبینش کند حاسد و خودبین و پر کینش کند	2492

[293] شحم و لحم: لحم و شحم KN
[294] بهر ما نی بهر آن لطف نخست * که تو کردی گمرهان را باز جست -(K), N
[295] بازیی: بازیای N
[296] باد سوی کشت او کردش روان: باد آتش را به کشت او بران -(K), N
[297] هم زیان جان او شد ریو او * خود تو گویی بود آدم دیو او -KN

Anlar ki kim fenalık yaparsa akıbet ona geri döner ona çarpar.	Nihayet kötülüğün, sonunda dönüp kötülükte bulunana geleceğini, ona ziyan vereceğini anlamaz.	تا نداند که هر آن که بد کند[298] عاقبت باز آید و بر وی زند	2493
Hep (Ferzinbend) leri aksine görür. Mat olmak, noksan zarar hep ona avdet eder.	Kendisi matedecek şeylerin hepsini aksine görür. Halbuki matolan kendisidir, kendisi ziyan eder!	جمله فرزین‌بندها بیند به عکس مات بر وی گردد و نقصان و وکر	2494
Eğer o kendini hiç göreydi yarasını mahluk ve ehemmiyetli bilirdi.	Çünki kendisi bir hiçten ibaret olduğunu görse, yarasanın öldürücü ve şiddetli olduğunu bilse,	ز آن که گر او هیچ بیند خویش را مهلک و ناسور داند[299] ریش را	2495
Derunini böyle görmekten hastalığı def' olurdu. O hastalık onu benlik hicabından çıkarırdı.	Böyle görüş, böyle biliş, adamın gönlünü dertlendirir. Dert de onu hicaptan çıkarırdı.	درد خیزد زین چنین دیدن درون درد او را از حجاب آرد برون	2496
Anaları uğlan borusu tutmadıkça çocuk doğmaya hiç yol bulamaz.	Anaların doğum ağrısı tutmasa çocuk doğmağa hiçbir yol bulamaz.	تا نگیرد مادران را درد زه طفل در زادن نیابد هیچ ره	2497
Bu emanet gönüldedir Gönül hamiledir bu nasihatlerde ebe kadın mesabesindedir.	Bu emanet gönüldedir, gönül de gebe. Bu nasihatlerse ebeye benzer	این امانت در دل و دل حامله است این نصیحتها مثال قابله است	2498
Ebe (ağrısı yokdur gebe kadına ağrı gerekdir ağrı çocuğun doğmasına yoldur) dedi.	Ebe, "Kadının ağrısı yok, ağrı lazım, ağrı çocuğa yoldur" der.	قابله گوید که زن را درد نیست درد باید درد کودک را رهی است	2499
Dertsiz olan yol vurucudur çünkü dertsizlik (Enelhak) demektir.	Dertsiz kişi yol vurucudur, dertsizlik "Enel Hak ben Hakk'ım" demektir.	آن که او بی‌درد باشد رهزن است ز آن که بی‌دردی انا الْحق گفتن است	2500
Vakitsiz bu (ene=ben) demek mucib-i lanettir. O (ene)yi vaktinde söylemek rahmettir.	Bu "Ene" sözcüğünü vakitsiz söylemek; lanete düşmektir, "Ene" yi vaktinde söylemek rahmettir.	این[300] انا بی‌وقت گفتن لعنت است آن انا در وقت گفتن رحمت است	2501
Mansurun (ene)sine mükâfat-ı rahmet-i ilâhiyye Firavunun (ene)sine lanet gerektir	Mansur'un "Ene" deyişi, şüphe yok ki rahmetten ibarettir; fakat Firavun'un "Ene" deyişine bir bak, lanetin ta kendisi!	آن اناء منصور را رحمت جزا[301] آن اناء فرعون را لعنت سزا[302]	2502
Vakitsiz öten kuşun başını kesmek mucib-i ibret almak üzere vaciptir.	Halusa vakitsiz öten her horozun ibret için başını kesmek gerekir.	لاجرم هر مرغ بی‌هنگام را سر بریدن واجب است اعلام را	2503

[298] بد کند: کرد بد KN
[299] داند: بیند KN
[300] این: آن KN
[301] جزا: یقین KN
[302] سزا: ببین KN

Başını kesmek demek nefsi öldürmek demektir bu hayatta nefsin şehavetini terk etmektir.	Baş kesmek nedir? Dünyada nefsi öldürmek, nefsin dileklerini terketmek.	سـر بریدن چیسـت کشـتن نفس را در جهـاد و ترک گفتن نـفس را	2504
Mesela öldürülmekten kurtulsun diye akrebin iğnesini koparmaklığınıza benzer.	Bu da öldürülmekten kurtulsun diye akrebin iğnesini çıkarmak gibidir.	آن چنـان کـه نیش کژدم بر کنـی تـا کـه یـابـد او ز کشـتن ایمنـی	2505
Yılanın zehirli dişini sökersin o yılan taşla başı ezilmekten kurtulur.	Taşla tepelenme belasından kurtulsun diye yılanın zehirli dişini sökersin ya!	بر کنـی دنـدان پر زهری ز مـار تـا رهـد مـار از بلای سـنگسـار	2506
Hz. pirin sayesinde başka yerde nefis ölmez o nefsini öldüren zatın elini sıkıca tut.	Nefsi, pirin gölgesinden başka hiçbir şey öldürmez. O nefis öldürenin eteğine sımsıkı sarıl.	هیچ نکُشـد نفس را جز ظـلّ پیر دامن آن نفس کُش را سـخـت گیر	2507
Eğer eteğini sıkıca tuttunsa o tevfik-i ilâhiyyedir sana gelen her kuvvet onun cazibesidir.	Eteğini sıkıca tuttun mu , bu Tanrı tevfikıdır. Sende beliren her kuvvet, onun seni çekişinden, dileyişinden meydana gelir.	چون بـگیری سخت آن توفیق هو است در تو هر قوت که آید جذب او اسـت	2508
(O attığını sen atmadın bil ki Tanrı attı) ayeti kerimesini doğru bil can ne kazanmışsa canla cananındandır.	“Ma remeyte iz remeyte”yi iyi bil. Canın nesi varsa canlar canındandır.	مـا رَمَیْـتَ إِذْ رَمَیْـتَ راسـت دان هر چه دارد[303] جان بود از جان جان	2509
Elini tutan yükünü götüren odur her zaman o demi ümitle bekle.	Elini tutan, yükünü yüklenen odur. Her an, her nefes o anı, o nefesi ondan um!	دسـت گیرنده وی اسـت و بردبار دم بـه دم آن دم از او امـیـد دار	2510
Eğer onsuz uzun zaman kalmışsan gam değildir (Geç tutar ama sağlam tutar) kelâmını okumuşsundur.	Onun feyzine geç mazhar olduysan gam yeme. Bilirsin ki ihmal etmez, ihmal etmez.	نیسـت غم گر دیر بی‌او مـانـده‌ای دیرگیر و سـخـت‌گیرش خوانـده‌ای	2511
Rahmet-i ilahiyyesi geç tutar fakat katı sağlam tutar. Kendisi senden bir dem gayib olmaz.	Tanrı rahmeti geç erişir ama adamakıllı erişir, seni bir an bile huzurundan ayırmaz, her an seninledir.	دیر گیرد سـخـت گیرد رحمتش یـک دمت غـایـب نـدارد حضـرتش	2512
Bu visal-i nispet şehrini istersen düşünerek (ve’d-duha)yı oku.	Bu vuslatın, bu muhabbetin şerhini duymak istersen adamakıllı düşünerek “Vedduha” suresini okuyuver.	ور[304] تو خواهی شـرح این وصـل و ولا از سـر اندیشـه می خوان والْضُّـحی	2513

[303] دارد: کارد KN | M nüshasının haşiseyinde هر چه کار diye düzeltme yapılmıştır.

[304] ور: گر N

Eğer kötülükler de ondandır dersen, o noksandır. Hani onun fazlası [fazl-u ihsanı].	Eğer sen kötülükler de ondandır dersen öyledir ama bundan onun kemaline noksan mı gelir ki?	ور تو گویی هم بدیها از وی است لیک آن نقصان فضل او کی است	2514
O fenalığı vermek de onun kemalindedir, ey muhteşem ben sana bir misal söyleyeyim.	Bu kötülük ihsanı da onun kemalindendir. Dinle ulu kişi, sana bir misal getireyim:	آن[305] بدی دادن کمال او است هم من مثالی گویمت ای محتشم	2515
Bir nakkaş iki türlü nakş yaptı o ikinin biri saf nakş, birisi saf [safa bahş] denilir.	Mesela ressam iki türlü resim yapar; Güzellerin resimleriyle çirkin resimleri.	کرد نقّاشی دو گونه نقشها زان دو نقشی[306] صاف و نقشی بی‌صفا	2516
Güzel fıtratlı Yusuf'un ve hurinin nakşını yaptı. İfritlerin çirkin iblislerin nakşını da yaptı.	Yusuf'un, yaratılışı güzel hurinin resmini de yapar, ifritlerin, çirkin iblislerin resmini de.	نقش یوسف کرد و حور خوش سرشت نقش عفریتان و ابلیسان زشت	2517
Her iki türlü nakış da onun üstadlığı delilidir onun çirkinliğine delil kemaline delalet eder.	İki türlü resim de onun üstatlığının eseridir. Bu ressamın çirkinliğine delil olmaz, bilakis üstatlığına delildir.	هر دو گونه نقش استادی او است زشتی او نیست آن رادی او است	2518
Çirkini son derece çirkin yapar bundan çirkinler etrafında -pervane gibi- dönerler.	Çirkini gayet çirkin yapar, o derecede ki bütün çirkinlikler, onun etrafında döner, örülür.	زشت را در غایت زشتی کند جمله زشتیها به گردش بر تند	2519
Bununla ilminin kemali zahir olur üstadlığını inkâr eden rüsvay olur.	Bu suretle de bilgisindeki kemal meydana gelir, üstatlığını inkar eden rüsvay olur.	تا کمال دانش پیدا شود منکر استادیش[307] رسوا شود	2520
Çirkin yapmasını bilmese nakısdır onun için [Hak teâlâ] kâfirin de mümin-i muhlisin de halikıdır.	Eğer çirkinin resmini yapmayı bilmezse ressam, nakıstır. İşte bu yüzden Tanrı hem kafirin yaratıcısıdır hem müminin.	ور نداند زشت کردن ناقص است زین سبب خلاق گبر و مخلص است	2521
İmdi bu sebepden küfür de, iman da şahitlerdir, halıklığına her ikisi de secde eylerler.	Bu yüzden küfür de Tanrı'lığına şahittir, iman da. İkisi de ona secde eder.	پس از این رو کفر و ایمان شاهدند بر خداوندیش هر[308] دو ساجدند	2522
Lâkin bil ki mümin itaatkârane secde eder çünkü secde eylemekten Rızaullah'ı kast eyler.	Fakat bil ki müminin secdesi dileyerektir. Çünki mümin, Tanrı rızasını arar, maksadı onun almaktır.	لیک مؤمن دان که طَوْعاً ساجد است ز انکه از سجده رضا را قاصد است[309]	2523
Gâvur da kerhen Tanrıya tapar fakat onun maksadı başkasını murad eylemektir.	Kafir de istemeyerek Tanrı'ya tapar ama onun maksadı başkadır.	هست کَرْهاً گبر هم یزدان پر است	2524

[305] آن: این N
[306] زان دو نقشی :نقشهای KN
[307] استادیش: استادی‌اش N
[308] خداوندیش هر: خداوندیش و هر K
[309] ز انکه از سجده رضا را قاصد است: زآنکه جویای رضا و قصد است KN

		لیک قصد او مرادی دیگر است	
Padişahın kalesini tamir eder ama kendisi de beylik davası eder.	Padişahın kalesini yapar ama beylik davasındadır.	قلعهٔ سلطان عمارت می‌کند لیک دعوی امارت می‌کند	2525
O kale kendinin olsun diye isyan etti ama akıbet kale Sultana geçti.	Kale, onun malı olsun diye isyan eder, fakat nihayet kale, padişahın eline geçer.	گشته یاغی تا که ملک او بود عاقبت خود قلعه سلطانی شود	2526
Mümin ise o kaleyi padişah için tamir eder, kendi hükümeti için değil.	Müminse o kaleyi padişah için tamir eder, makam sahibi, mevki sahibi olmak için değil.	مُومن آن قلعه برای پادشاه می‌کند معمور نی[310] از بهر جاه	2527
Çirkin (Ey çirkinler yaratan! güzeli de bayağı çirkini de yaratmağa kadirsin) der.	Çirkin, "Ey çirkini de yaratan padişah, sen güzeli de yaratmaya kaadirsin , çirkini de" der.	زشت گوید ای شه زشت آفرین قادری بر خوب و بر زشت مهین	2528
Güzel de (Ey güzellik gösterişlilik Sultanı sen beni bütün ayıplardan pak eyledin) der.	Güzel de "Ey güzellik padişahı, beni bütün ayıplardan arıttın" der.	خوب گوید ای شه حسن و بها پاک گردانیدیم از عیبها	2529
HAZRETİ PEYGAMBER EFENDİMİZİN O HASTAYA TAVSİYESİ VE DUA ÖĞRETMESİ	**PEYGAMBER SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM'İN NASİHAT ETMESİ VE HASTAYA DUA ÖĞRETMESİ**	**وصیت کردن پیغامبر صلی اللّٰه علیه و سَلام مر آن بیمار را و دعا آموزانیدنش**	
Hazreti Peygamber o hastaya dedi ki: Cenab-ı Haktan böyle niyaz et: Ey müşkilleri kolaylaştıran.	Peygamber, o hastaya dedi ki: "Sen, şunu söyle: Tanrı; sen bize güçlükleri kolaylaştır.	گفت پیغمبر مر آن بیمار را این بگو کای سهل کن دشوار را	2530
(Bize dünyamızda da iyilik ver, ahirette de iyilik ver) mealindeki ayeti kerimeyi oku.	Dünya yurdunda da bize iyilik ver, ahiret yurdunda da.	آتنا فی دار دنیانا حسن آتنا فی دار عقبانا حسن	2531
Yolu bize bostan gibi lûtfeyle ey pinagâh-ı şerifimiz, bizim menzil ve mültecamız zaten sensin.	Yolumuzu gül bahçesi gibi latif bir hale getir, ey yüce Tanrı konağımız zaten sensin."	راه را بر ما چو بستان کن لطیف منزل ما خود تو باشی ای شریف	2532
Mahşerde müminler (Yarabbi cehennem herkesin geçtiği yer olmayacak mıydı) diyecekler.	Müminler mahşerde derler ki: "Ey melekler, cehennem müşterek bir yol değil miydi?	مومنان در حشر گویند ای خدا[311] نی که دوزخ بود راه این خمله را[312]	2533

[310] نی: نه N
[311] خدا: ملک KN
[312] این خمله را: مشترک KN

Mümin de kâfir de oradan geçecektir, biz yolumuzda duman ateş görmedik.	Mümin de oraya uğrayacaktı, kafir de. Fakat biz bu yolda ne duman gördük ne ateş.	مومن و کافر بر او کرده[313] گذار ما ندیدیم اندر این ره دود و نار	2534
İşte cennet ve emniyet mahalli o kötü geçit öyleyse nerede!	İşte burası cennet, emniyet yurdu. Peki, o aşağılık uğrak nerde?"	نک بهشت و بارگاه ایمنی پس کجا بود آن گذرگاه دنی	2535
Hak Teâlâ buyuracak ki, yol üzerinde filan mahalde yeşillik bahçe görmüştünüz.	Melekler derler ki: "Hani geçerken filan yerde gördüğümüz o yemyeşil bahçe vardı ya.	حق تعالی[314] گوید آن روضهٔ حضر که فلان جا دیده‌اید اندر گذر	2536
Cehennem ve korkunç siyaset mahalli işte orası idi, size bağ, bostan, ağaçlık göründü.	Cehennem, o şiddetli azap yurdu, işte orasıydı. Fakat size bağlık, bahçelik, yeşillik bir yer oldu.	دوزخ آن بود و سیاستگاه سخت بر شما شد باغ و بستان و درخت	2537
Çünkü siz ateş meşreb kâfir, sersem suratlı cehennem meşrebli nefsi.	Siz, bu cehennem huylu, kötü suratlı, ateş meşrepli nefsi.	چون شما این نفس دوزخ خوی را آتشی گبرخیره روی[315] را	2538
Çalıştınız o saf ve pak oldu ateşi nur velâyetiyle öldürdünüz.	Çalışıp, çabalayıp tertemiz bir hale getirdiniz; Tanrı için ateşi söndürdünüz.	جهدها کردید و او شد پر صفا نار را کشتید با نور ولا[316]	2539
Şule saçan şehvet ateşi, takva yeşilliği ve nur-u hidayet oldu.	Şulelenip duran şehvet ateşini takva yeşilliği, hidayet nuru haline soktunuz; Hırs ateşiniz hilim, bilgisizlik karanlığı ilim oldu.	آتش شهوت که شعله می‌زدی سبزهٔ تقوی شد و نور هدی	2540
Sizin hışmınız ateşi de hilm oldu cehlinizin zulmeti de himmetinizle ilm oldu.	Hırs ateşinizi attınız; o ateş diken gibiydi, gül bahçesine döndü.	آتش خشم از شما هم حلم شد ظلمت جهل از شما هم علم شد	2541
Hışm ateşi himmetinizle dağılıp [mahvoldu] o hased diken gibi iken gül ağacı oldu.	Mademki siz, kendinizdeki bütün ateşleri bizim için söndürdünüz, bu suretle de zehir, bal haline geldi.	آتش حشم[317] از شما ایثار شد و آن حسد چون خار بد گلزار شد	2542
Çünkü siz bu yüzden ateşlerinizi bizim için söndürdünüz, zehir bal oldu.	YOK	چون شما این جمله آتش‌های خویش بهر ما کشتید تاشد نوش نیش[318]	2543

[313] کرده: یابد KN
[314] حق تعالی: پس مَلَک KN
[315] خیره روی: فتنه جوی KN
[316] با نور ولا: از بهر خدا KN
[317] حشم: حرص KN
[318] بهر ما کشتید تاشد نوش نیش: بهر خق کشتید جمله پیش پیش KN

Nara mensub olan nefsi nur gibi kıldınız ona vefa tohumu ektiniz.	Mademki ateşe mensup olan nefsi bir bahçe yapıp oraya vefa tohumları ektiniz,	نفس ناری را چو باغی ساختید اندر او تخم وفا انداختید	2544
Zikr-i tesbih bülbülleri orada çimenistanda, ırmak kenarında güzel güzel öterler.	Oradaki zikir ve tespih bülbülleri, yeşillikte, ırmak kıyısında güzel bir tarzda ötüşmeye koyuldular.	بلبلان ذکر و تسبیح اندر او خوش سرایان در چمن بر طرف جو	2545
Kalpte cennet kapısı açtınız nefis cehennemine çay akıttınız.	Tanrı'ya, çağırana icabet ettiniz, nefis cehennemine su serptiniz..	از جنان سوی چنان کردیدباب در جحیم نفس آوردید آب[319]	2546
Bizim cehennemimizde sizin hakkınızda yeşillik, gülistan ve zerzevat ve yemiş oldu.	Bizim cehennemimiz de size yeşillik, gül bahçesi, ağaçlık haline geldi."	دوزخ ما نیز در حق شما سبزه گشت و گلشن و برگ و نوا	2547
Ey oğul iyiliğin karşılığı nedir lütuf ve ihsan ve en kıymetli sevaptır.	Oğul, ihsanın karşılığı nedir? Lütuf, ihsan ve en değerli sevap.	چیست احسان را مکافات ای پسر لطف و احسان و ثواب معتبر	2548
Siz (biz kurbanlarız bekâ sıfatları huzurunda kalben faniyiz) demediniz mi idi.	Siz, biz kurbanız, varlık, iyilik vasıflarına karşı faniyiz;	نی شما گفتید ما قربا نی ایم پیش اوصاف بقا کل[320] فانی ایم	2549
Biz gerek kalleş gerek divane olalım o sakinin o peymanenin sarhoşuyuz.	Kalleşsek de, divaneysek de o sakinin, o kadehin sarhoşlarıyız;	ما اگر قلاش اگر[321] دیوانه‌ایم مست آن ساقی و آن پیمانه‌ایم	2550
Onun fermanı hattı hümayuna baş koymuşuz. Tatlı canımızı yüz görümlüğü vermişiz.	Onun hükmüne, onun fermanına baş koymakta, tatlı canımızı ona peşkeş sunmaktayız;	بر خط و فرمان او سر می‌نهیم جان شیرین را گروگان می‌دهیم	2551
Dostun hayali bizim esrarımızda oldukça kölelik, can fedalık bizim işimizdir.	Sevgilinin hayali, gönüllerimizde oldukça işimiz, kulluk ve can vermedir demediniz mi?	تا خیال دوست در اسرار ما است چاکری و جان سپاری کار ما است	2552
Nerede imtihan şem'edanını parlatılırsa yüz binlerce aşık canları yaktılar.	Nerde bir bela çırağı uyandırdılarsa orada yüz binlerce aşıkın canını yaktılar.	هر کجا شمع بلا افروختند صد هزاران جان عاشق سوختند	2553
Ev içinde olan aşıklar yârin yüzü şem'asına pervanedirler	Evin içindeki aşıklar, sevgilinin cemali çırağına pervanedirler.	عاشقانی کز درون خانه‌اند شمع روی یار را پروانه‌اند	2554

[319] از جنان سوی چنان کردیدباب*در جحیم نفس آوردید آب: داعی حق را اجابت کرده‌اید*در جحیم نفس آب آورده‌اید KN
[320] کل: ما KN
[321] اگر: وگر KN

Ey gönül öyle yere git ki seninle nuranıyla şirler gam kılıcını def için zırhdırlar.	Gönül, seninle nurlanan yere, belalardan sana siper olanların meclisine,	ای دل آنجا رو که با تو روشنند بهر دفع تیغ غم خون جوشنند[322]	2555
YOK	YOK	بر جنایاتت مواسا می کنند در میان جان ترا جا می کنند[323]	2556
Sana canları ortasında yer hazırlarlar seni içi dolu şarap şişesi kılarlar.	Sana canlarında yer verenlerin, seni şarapla dopdolu bir kadeh haline getirenlerin yanına git!	در[324] میان جان ترا جا می‌کنند تا تو را پر باده چون جامی کنند	2557
Onların canı ortasında mekân tut ey nurani bedr, göklerde mesken ittihaz eyle.	Onların canlarında yurt kur; ey aydın dolunay, gökyüzünde mekân tut!	در میان جان ایشان خانه گیر بر[325] فلک مسکن[326] کن ای بدر منیر	2558
Sana sırları peyda eylemek için Utarid gönül defterini açtığında.	Onlar, sana sırları belirtmek için Utarit gibi gönül defterini açarlar.	چون عطارد دفتر دل وا کند[327] تا که بر تو سرها پیدا کنند	2559
Kendileri yanında avare gibi ol sen ay parçası isen bedr-i tâma karış.	Mademki yerin, yurdun yok.. bildiklerin yanına var, ay parçasıysan kamil ve tamam bir aya yüz vur!	پیش خویشان باش چون آواره‌ای بر مه کامل زن ار مه پاره‌ای	2560
Cüz'ü kendi küllünden niçin çekiniyor muhalifle niçin ihtilât eyliyor.	Cüz'ün, küllünden çekinmesi de ne oluyor? Muhalifle bu kaynaşma da ne?	جزو را از کل خود پرهیز چیست با مخالف این همه آمیز چیست	2561
Cinslere bak gidişlerinde bir nev'olmuşlar gayplara bak, onun ziyasından ayn olmuşlardır.	Cinse bak, bir nev'ile karışınca o cinsin nev'i olmuş.. gayıpları gör, ayn'ın nuriyle ayn kesilmiş!	جنس را بین نوع گشته در روش غیبها بین گشته عین از پرتوش[328]	2562
Ey habersiz kimse sen kadın gibi yaltaklanmadan hoşlanıyorsun yalandan yaltaklanmadan nasıl muvaffak olacaksın.	Be akılsız, karı gibi işvelendikçe yalana işveye kalkıştıkça nasıl üst olacaksın?	تا چو زن عشوه خری ای بی‌خبر[329] از دروغ و عشوه کی یابی ظفر[330]	2563
Yaltaklanmayı tatlı sözü, aldatmayı altın gibi cebine koyuyorsun.	Halkın seni öğrenmesini, sana yaltaklanmasını, halkın tatlı ve kandırıcı sözlerini alıyor, altın gibi cebine indiriyorsun.	چاپلوس و لفظ شیرین و فریب می ستانی می‌نهی چون زر[331] به جیب	2564

[322] بهر دفع تیغ غم خون جوشنند: وز بلاها مر ترا چون جوشنند KN || وز بلاها مر تو را چون جوشنند (M)
[323] بر جنایاتت مواسا می کنند*در میان جان ترا جا می کنند (K) ,(M)
[324] در: زآن K
[325] بر: در KN
[326] مسکن: خانه KN
[327] کند: کنند KN
[328] گشته عین از پرتوش: عین گشته در زهش KN
[329] خبر: خرد KN
[330] ظفر: مدد KN
[331] زر: زن K

Sana padişahların sövmesi ve tokadı azgınların senasından çok iyidir.	Sana padişahların sövmesi, vurması, sapıkların övmesinden daha iyidir.	مر ترا دشنام و سیلی شهان بهتر آید از ثنای گمرهان	2565
Padişahların tokadını ye bayağıların balını yeme kim insanların mevki ve ikbalinden sen de insanlardan olasın.	Padişahların tokadını ye de aşağılık kişilerin balını yeme.. bu suretle er olanların ikbali yüzünden sende bir er ol.	صفع شاهان خور مخور شهد خسان تا کسی گردی ز اقبال کسان	2566
Çünkü onlardan mertebe hil'atı ve devlet erişir ruhun sayesinde cesede can gelir.	Çünkü onlardan hil'at gelir, devlet gelir. Onlar, ruhun penahında cesedi, can haline getirirler.	ز آن که ازیشان خلعت و دولت رسد در پناه روح جان گردد جسد	2567
Nerede çıplak ve renksiz kimse görürsen bil kim o, üstaddan kaçmıştır.	Nerde bir çıplak, bir yoksul görürsen bil ki bir kamilden kaçmıştır.	هر کجا بینی برهنه و بی‌نوا دان که او بگریخته است از اوستا	2568
O kör, kötü, faydasız gönlü ne isterse ona göre gezer durur.	Gönlünün dilediğini yapmak, o kör, o kötü ve sermayesiz gönlün istediğini yerine getirmek için bir üstattan firar etmiştir.	تا چنان گردد که می‌خواهد دلش آن دل کور بد بی‌حاصلش	2569
Ustaya talib olacak bir kabiliyet hasıl edersen kendini de aileni de donatırsın.	Eğer ustanın dilediğine uysaydı kendisini de bezerdi, akrabasını da.	گر چنان گشتی که استا خواستی خویش را و خویش را آراستی	2570
Kim ki cihanda üstattan kaçarsa o devlet ve saadetten kaçmış olur bunu bil.	Dünyada kim ustadan kaçarsa devletten kaçar, bunu böyle bil.	هر که از استا گریزد در جهان او ز دولت می‌گریزد این بدان	2571
Cismin kazancı için sanat öğrendin din sanatına da pençe at.	Ten kazancında bir sanat öğrendin, din sanatına da bir el ur!	پیشه‌ای آموختی در کسب تن چنگ اندر پیشهٔ دینی بزن	2572
Dünyada giyinmiş kuşanmış ve zengin oldun bu alemden gidince ne yapacaksın.	Dünyada elbisen var, zenginleştin; fakat bu alemden gidince nasıl edeceksin?	در جهان پوشیده گشتی و غنی چون برون آیی از اینجا چون کنی	2573
Bir sanat öğren ki ahiret de marifet kişi için sermaye hasıl ola.	Ahiret için de bir sanat öğren ki mağfiret kazancını elde edesin.	پیشه‌ای آموز کاندر آخرت اندر آید دخل کسب مغفرت	2574
Bu cihan, pazarlı ticaretli büyük bir şehirdir. Ancak ticaret yalnız buraya aittir sanma.	O cihan da pazarla, kazançla dolu bir şehirdir. Zannetme ki kazanma yalnız bu alemdedir ve bu kazanç kafidir!	آن جهان شهیست پر بازار و کسب تا نپنداری که کسب اینجا است حسب	2575
Hak Teâlâ buyurdu ki dünya ticareti öbür alem ticareti yanında çocuk oyuncağıdır.	Ulu Tanrı "Bu cihanın kazancı, o kazancın yanında çocuk oyuncağıdır" dedi.	حق تعالی گفت کین کسب جهان	2576

		پیش آن کســبســـت لعـب کودکـان	
Nasıl ki bir çocuk diğer çocuğa taklaşarak gelin güveyi oyunu oynarlar	Hani bir çocuk, öbür çocuğun üstüne yürür, onunla konuşuyor birleşiyor gibi hareketlerde bulunur ya..	همچو آن طفلی کـه بر طفلی تنـد شـکل صـحبت کن مسـاسـی می‌کند	2577
Çocuklar oyunlarında dükkân yaparlar ama zamanın alışveriş tabirlerinden başka bir faydaları yoktur.	Çocuklar dükkancılık oynarlar ya.. fakat zaman geçirmeden başka ellerine bir şey girmez.	کودکـان ســـازنـد در بـازی دکـان ســـود نبـود عیر[332]تـعبیر زمـان	2578
Akşam olur eve aç döner çocuklar gitmişler bu bir başına kalmış.	Gece gelip çatar, çocuk evine aç döner. Öbür çocuklar giderler, tekbaşına kalakalır.	شـــب شـــود در خـانـه آید گرســنـه کـودکـان رفتـه بـمـانـده یـک تـنـه	2579
Bu cihan oyun yeridir ölüm de gecedir kîse boş yorgun olarak dönüyorsun.	Bu alem oyun yeridir, ölüm de gece. Geri döner gidersin, fakat kese bomboş, sen de yorgun argın!	این جهان بازی گه است و مرگ شب بـاز گردی کیســـه خـالی پر تـعب	2580
Ey haris kimse dini kazanç aşktır ve dahili cazibedir ki hak nuruna kabiliyetten ibaretdir.	Be serkeş herif, diz kazancı, aşktır, gönül cezbesidir, Hak nuruna kabiliyettir.	کسب دین عشق است و جذب اندرون قـابـلـیـت نـور حـق را ای حـرون	2581
Senden bu süprüntü nefis fani kazanç ister nice bir süprüntü kazanacaksan bırak yetişir.	Bu aşağılık nefis, senden fani kazanç ister. Fakat niceye bir aşağılık şeyleri kazanıp duracaksın bırak artık, yeter!	کســب فـانی خواهدت این نفس خس چنـد کســـب خس کنی بگـذار بس	2582
Eğer süprüntü nefis kıymetli kazançtan bahsederse onun akabinde hile ve oyun görürsün.	Aşağılık nefis eğer senden yüce bir kazanç dilese bile bu dilekte hile ve düzen vardır.	نفس خس گر جویدت کسـب شـریف حـیـلـه و مـکـری بـود آن را ردیـف	2583
(KALK NAMAZ VAKTİDİR) DİYE ŞEYTANIN MUAVİYE'Yİ UYANDIRMASI	**İBLİS'İN MUAVİYE'YE "KALK, NAMAZ VAKTİ GELDİ" DİYE UYANDIRMASI**		
Haberde gelmiştir ki: o Muaviye köşkünde, bir köşede uyuyordu.	Rivayet ederler: O muaviye köşkünde bir bucakta uyumuştu.	در خبر آمـد کـه آن خـال مومنـان[333] بود اندر قصـــر خود خفته ســتان[334]	2584
Köşk içinden kilitli idi halkın ziyaretlerinden mu'azzeb oluyordu.	Köşkün kapısı içerden kilitliydi, çünki Muaviye, halkın gelip gitmesinden yorulmuştu.	قصـــر را از انـدرون در بســتـه بود کز زیـارتهـای مردم خســتـه بود	2585

[332] عیر: جز که KN
[333] خال مومنان: معویه KN
[334] بود اندر قصر خود خفته ستان: خفته بد در قصر در یك زاویه KN

Ansızın bir adam onu uyandırdı gözünü açınca, adam gizlendi.	Ansızın birisi onu uyandırdı. Muaviye gözünü açınca adam gözden sır oldu.	ناگهان مردی و را بیدار کرد چشم چون بگشاد پنهان گشت مرد	2586
Kendi kendine: "Köşkde kimseye yol vermemişti bu küstahlığı bu cürreti gösteren kimdir" dedi.	Kendi kendisine "Köşke kimse giremez. Bu küstahlıkta, bu cürrette bulunan kim acaba?"	گفت اندر قصر کس را ره نبود کیست کین گستاخی و جرأت نمود	2587
O gizli neferde bir nişane bulmak için dört döndü araştırdı.	Etrafı dolaştı, gizlenen adamdan bir nişan bulmak için her tarafı araştırdı.	گرد برگشت و طلب کرد آن زمان تا بیابد ز آن نهان گشته نشان	2588
Kapı arkasında kötü bir herif gördü ki yüzünü kapı ile perde arasına saklanmıştı.	Kapı ardında bir herif gördü. Adam kapıya sinmiş, yüzünü perde ile örtmüş, gizlenmişti.	از[335] پس در مدبری را دید کو در در و[336] پرده نهان می‌کرد رو	2589
Dedi ki: Hey! Sen kimsin, adın ne. O dedi ki: benim adım herkesçe malum azgın iblistir.	Muaviye "Hey, sen kimsin, adın ne ?" diye sordu. Adam, "Adım, açıkça söyliyeyim, Şaki İblis" diye cevap verdi.	گفت هی تو کیستی نام تو چیست گفت نامم فاش ابلیس شقی است	2590
Muaviye dedi ki: beni niye uyandırdın ciddi olarak doğru söyle aksine zıttına söz söyleme.	Muaviye, "Niyet gayret ettin, beni niçin uyandırdın? Bana doğru söyle, aykırı konuşma" dedi.	گفت بیدارم چرا کردی به جد راست گو با من مگو بر عکس و ضد	2591
ŞEYTANIN MUAVİYE'Yİ EŞEKTEN DÜŞÜRMESİ VE ÜSTÜ ÖRTÜLÜ VE BAHANELİ SÖZ SÖYLEMESİ VE MUAVİYE'NİN ONA CEVABI	**İBLİS'İN MUAVİYE'Yİ EŞEKTEN DÜŞÜRMESİ, KAPALI KONUŞUP BAHANELER ETMESİ, MUAVİYE'NİN ONA CEVAP VERMESİ**	**از خر افکندن ابلیس معاویه را و رو پوش و بهانه کردن و جواب گفتن معاویه او را**	
Şeytan dedi ki: artık namaz vakti erişti hemen mescit cihetine koşmalıdır.	Şeytan "Namaz vakti geldi. Hemen mesçide koşmak gerek".	گفت هنگام نماز آخر رسید سوی مسجد زود می‌باید دوید	2592
Hz. Peygamber meani incileri delerek (ve vakit kayıp etmeksizin ta'ate koşunuz) buyurdu.	Mustafa, mana incisini delerek "Acele edin, ibadetleri vakti geçmeden yapın buyurdu" dedi.	عَجِّلُوا الْطَّاعَاتِ قَبْلَ الْفَوْت گفت مصطفی چون دُرّ معنی می‌بسفت	2593
Muaviye dedi ki: sen beni bir hayra delalet edesin hayır hayır senin böyle maksadın olamaz.	Muaviye "Hayır, Hayır.. senin böyle bir maksadın olamaz. Bana hayra delil olasın, imkanı mı var?	گفت نی نی این غرض نبود ترا که به خیری رهنما باشی مرا	2594
Gizlice hırsız evime girmiş de bana (bekçilik ediyorum) diyor.	Hırsız, evime gizlice giriyor da "Bekçilik ediyorum" diyor.	دزد آید از نهان در مسکنم گویدم که پاسبانی می‌کنم	2595

[335] از: او K
[336] در در و: در پس K

Ben o hırsıza nasıl inanırım hırsız sevabı, ecri ne bilir.	Ben, o hırsıza nasıl inanayım? Hırsız, sevabı, ecri ne bilir" dedi.	من کجا باور کنم آن دزد را دزد کی داند ثواب و مزد را	2696
İBLİSİN TEKRAR MUAVİYE'YE CEVABI	**YİNE İBLİS'İN MUAVİYE'YE CEVAP VERMESİ**	**باز جواب گفتن ابلیس معاویه را**	
Dedi ki: biz de evvelce melek idik canla başla ibadet yolunu kat' eylemiştik.	Şeytan dedi ki: "Biz, evvelce melektik. İbadet yoluna canla başla düzülmüştük.	گفت ما اول فرشته بوده‌ایم راه طاعت را به جان پیموده‌ایم	2597
Tarik-i hak sakinlerine mahrem idik. Arş sakinleriyle hemdem idik.	Yol saliklerine mahremdik, Arş sakinlerine hemdem,	سالکان راه را محرم بدیم ساکنان عرش را هم دم بدیم	2598
Evvelki vazifem hiç gönlümden gider mi ilk sevgi kalpten çıkar mı.	İlk sanat gönülden çıkar mı? İlk sevgi nasıl olur da unutulur.	پیشهٔ اوّل کجا از دل رود مهر اوّل کی ز دل بیرون شود	2599
Sefer esnasında diyar-ı Rumu yahut Hoten şehrini görsen gönülden vatan muhabbeti gider mi?	Seferde Rum Diyarı ehlinden birisini, yahut Huten'li birisini görmekle vatan sevgisi kalbinden çıkar mı?	در سفر گر رُوم بینی یا خُتن از دل تو کی رود حب الوطن	2600
Biz de bu şarabın sarhoşlarından idik onun dergahı aşıklarından idik.	Biz de bu şarabın sarhoşlarındandık, biz de kapısının aşıklarındandık.	ما هم از مستان این می بوده‌ایم عاشقان درگه وی بوده‌ایم	2601
Bizim göbeğimizi onun muhabbetiyle kestiler onun aşkını bizim canımıza ekdiler.	Göbeğimizi onun sevgisiyle kestik, sevgisini canımıza ektiler.	ناف ما بر مهر او ببریده‌اند عشق او در جان ما کاریده‌اند	2602
Felekten çok iyi günler gördük baharında ab-ı rahmet içtik.	Zamanede güzel günler gördük, baharda rahmet suları içtik.	روز نیکو دیده‌ایم از روزگار آب رحمت خورده‌ایم اندر بهار	2603
Bizi de onun ihsanı eli dikmedi mi bizi diyar-ı ademden vücuda getirmedi mi?	Bizim varlığımı da 'onun fazıl 've ihsan eli ekmemiş midir? Bizi de yoktan yaratan o değil midir?	نی که ما را دست فضلش کاشته است از عدم ما را نه او برداشته است	2604
Hey hey! Biz ondan nice taltifler gördük onun rızası gülistanında dolaştık.	Ondan nice lütuflar görmüşüz, rıza gülistanında nice dolaşmışız.	ای بسا کز وی نوازش دیده‌ایم در گلستان رضا گردیده‌ایم	2605
Merhamet elini bizim başımıza koydu eltafı ceşmelerini bize de açtı.	Başımıza rahmet elini koyar, bizi de lütuf çeşmelerini izhar ederdi.	بر سر ما دست رحمت می‌نهاد چشمه‌های لطف از ما می‌گشاد	2606

Süt emer çocuk iken beşiğimi sallayan kim idi. O idi	Ben daha çocukken, süt emiyorken beşiğimi kim salladı? O!	اندران حالت[337] که بودم شیر جو گاهوارم را که جنبانید او	2607
Onun sütünden başkasının sütünü içtim mi onun tedbirinden başka beni kim terbiyet eyledi.	Onun sütünden başka kimden süt emdim, onun tedbirinden başka beni kim yetiştirdi.	از کی[338] خوردم شیر غیر شیر او کی[339] مرا پرورد جز تدبیر او	2608
Vücuda süt ile giren huyu insanlardan açıp çıkarmaya kim kadirdir.	Vücuda sütle giren huyu, çıkarmaya kimin iktidarı vardır?	خوی کان با شیر رفت اندر وجود کی توان آن را ز مردم واگشود	2609
Kerem deryası bir ‘itabdır eylemişse kerem kapılarını kapadılar mı?	Kerem denizi bir itapta bulunsa bile kerem kapılarını kapalı bırakır mı?	گر عتابی کرد دریای کرم بسته کی گردند درهای کرم	2610
Asıl hakikat ihsan ve taltif ve vergidir onun üstündeki kahır katılmış tozdur.	Onun asıl peşin ihsan ettiği para, lütuf ve vergisidir. Kahırsa o paranın üstüne konmuş arızi bir tozdan ibarettir.	اصل نقدش داد و لطف و بخشش است قهر بر وی چون غباری از غش است	2611
Cihanı lütuf olmak üzere yarattı zerreleri onun güneşini okşadı.	Alemi lütfetmek için yarattı. Zerrelere, onun güneşi riayetlerde bulundu.	از برای لطف عالم را بساخت ذرّها را آفتاب او نواخت	2612
Ayrılık her ne kadar kahrından gebedir fakat onun visalinin kadrini bilmek içindir.	Ayrılık bile, onun kahrından doğmakla beraber vuslatın kadrini bilmek içindir	فرقت از قهرش اگر آبستن است بهر قدر وصل او دانستن است	2613
Tâ kim firaki canını te’dip eyleye visal günlerinin kadrini can bilir.	Bu suretle diler ki ayrıldığı, canın kulağını bursun, onu tedibetsin de can, vuslat günlerini bilsin.	تا دهد جان را فراقش گوشمال جان بداند قدر آیام وصال	2614
Hz. Peygamberden rivayetle Hak teâlâ buyurdu ki halkı yaratmaktan maksadım iyiliktir.	Peygamber, “Tanrı, alemi yaratmadan maksadım, ihsan etmekti.	گفت پیغامبر[340] که حق فرموده است قصد من از خلق احسان بوده است[341]	2615
Benden istifade etsinler diye yarattım tâ kim benim tatlıma el bassınlar.	Yarattım ki benden bir fayda görsünler, balıma parmaklarını bansınlar.	آفریدم تا ز من سودی کنند تا ز شهدم دست‌آلودی کنند	2616
YOK	YOK	نی برای آن که تا سودی کنم وز برهنه من قبایی بر کنم	2617

[337] اندران حالت: وقت طفلیام KN
[338] کی: که KN
[339] کی: که K
[340] پیغامبر: پیغمبر KN
[341] روى من النبى صلى الله عليه وسلم، يقول الله تعلى إنما خلقت الخلق ليربحوا علىّ ولم أخلقهم لأربح عليهم، صدق الله العظيم. (M)

Gerçi birkaç gün zarfında beni huzurundan tardetmişsede yine gözüm onun güzel yüzünde kalmıştır.	Birkaç gün oldu ki beni huzurundan kovdu. Fakat yine gözüm onun güzel yüzünde.	چند روزی که ز پیشم رانده است چشم من بر روی خوبش مانده است	2618
Böyle güzel çehreden böyle kahrın suduru acebdir sebebinde herkes meşgul olmuştur.	Böyle bir yüzden bu çeşit kahra uğramak şaşılacak şey. Herkes sebeple meşgul olup durmakta.	کز چنان رویی چنین قهر ی عجب[342] هر کسی مشغول گشته در سبب	2619
Ben sebebe bakmam çünkü o fani olur çünkü fani faniye sebeb olur.	Halbuki ben sebebe bakmam. Çünki sebep sonra meydana gelen bir şeydir. Sonradan meydana gelen bir şeyin varlığına sebep olur.	من سبب را ننگرم کان حادث است ز آن که حادث حادثی را باعث است	2620
Ben ezeli lütfa bakarım hâdis ve fani olanı iki parça ederim.	Ben, ezeli lütfa bakar, sonradan meydana geleni yırtar, iki parça ederim.	لطف سابق را نظاره می‌کنم هر چه آن حادث دو پاره می‌کنم	2621
Farz et ki secdeyi terk edişim hasedten olmuştur o hased de aşktan neş'et etmiştir.	Tutalım, Adem'e secde secde etmemem hasettendi. Ama o haset de aşktan meydana geldi; inattan inkardan değil.	ترک سجده از حسد گیرم که بود آن حسد از عشق خیزد نه از جحود	2622
Her hased yakînen dostluktan neş'et eder çünkü dost başkasıyla oturup kalkıyor.	Her haset, şüphesiz dostluktan meydana gelir. Sevgiliyle başkaları bir arada oturunca haset baş gösterir.	هر حسد از دوستی خیزد یقین که شود با دوست غیری همنشین	2623
Daima kıskanç olmak dostluk şartındandır aksırana (çok yaşa) demek de dostluk şartından olduğu gibi.	Aksırana "Çok yaşa" demek dostluktan olduğu gibi kıskançlık da dostluğun şartıdır.	هست شرط دوستی غیرت پزی همچو بعد[343] عطسه گفتن دیر زی	2624
Tanrının oyun meşin kabında bundan başka oyun yoktu bana oyna dedi, ben başka ne yapabilirdim.	Onun oyununda bundan başka bir oyun yoktu ki.. Oyna dedi, ben ne bilirim ki ona katayım?	چون که بر نطعش جز این بازی نبود گفت بازی کن چه دانم بر فزود	2625
Benim ilk oynadığım oyunda kendimi felakete attım.	Bir tek oyunum vardı, oynadım, kendimi kaldırıp belaya attım.	آن یکی بازی که بد من باختم خویشتن را در بلا انداختم	2626
O felaketde de yine onun lezzetlerini tadıyorum ona mat oldum ona mat oldum ona mat.	Belada da onun lezzetlerini tatmak istedim. Ona mat oldum,ona mat oldum, ona mat oldum.	در بلا هم می‌چشم لذات او مات اویم مات اویم مات او	2627
Hiçbir kimse altı kapılı oyunun altı kapısından-ey efendi-kendini nasıl kurtarır.	Ey ulu kişi, bu altı cihetli alemde kim, kendisini altı duygu kapısından kurtarabilir ki?	چون رهاند خویشتن را ای سره هیچ کس در شش جهت از شش دره	2628
Altının cüz'ü altın küllünden nasıl kurtulur hususen hoda-yı	Altının cüz'ü, nasıl olur da küllünden kurtulur? Hele	جزو شش از کل شش چون وارهد	2629

[342] ی عجب: ای عجب KN
[343] بعد: شرط KN

biçun onu öyle ters koymuş ola.	keyfiyetsiz Tanrı onu eğri yaratmışsa!	خاصـــه که بی چون مر او را کژ نهد	
Şeş içinde olan ateş içindedir onu artık o şeşi yaratan kurtarabilir.	Bu altı cihet içinde ateşe dalmış kişiyi ancak altı ciheti yaratan Tanrı kurtarabilir.	هر که در شـــش او درون آتش اســـت اوش بر هاند که خلّاق شـــش اســـت	2630
O ister küfür olsun ister iman olsun zat-ı hazretin mamulâtındandır, o onundur.	Küfür olsun, iman olsun.. onun eliyle dokunmadır, onundur.”	خود اگر کفر اســـت اگر[344] ایمان او دســـت باف حضـــرت اســـت و آن او	2631
MUAVİYE’NİN İBLİSE HİLESİNİ TEKRAR İZAH EYLEMESİ	**MUAVİYE’NİN TEKRAR İBLİS’E İBLİS’İN HİLELERİNİ ANLATMASI**	**باز تقریر کردن معاویه با ابلیس مکر او را**	
Emir dedi ki: Bunlar doğrudur ama bunlardan senin hissen eksiktir.	Emir ona dedi ki: “Bunlar doğru. Fakat bunlardan senin payın eksik.	گفت امیر او را که اینها راست است لیک بخش تو از این ها کاســـت اســـت	2632
Sen benim gibi yüz binlerce kimsenin yolunu vurdun duvarı delip hazineye girdin.	Sen, benim gibi yüz binlerce kişinin yolunu urdun, delik deldin, hazineye girdin!	صـــد هزاران را چو من تو ره زدی حـفـره کـردی در خـزیـنـه آمـدی	2633
Sen ateşsin senden yanmamaklığa çare yoktur senin elinden elbisesi parçalanmayan kimdir.	Hem ateş ve heft olasın, hem yakmıyasın, buna imkan var mı? Kimdir ki senin elinden elbisesi yırtılmamış olsun.	آتشـــی از تو[345] نســـوزم چاره نیســـت کیســـت کز دســـت تو جامه‌ش[346] پاره نیست	2634
Ey ateş madam ki tabiatın yakmaktır senin bir şeyi yakmamaklığına imkân yoktur.	Ey ateş, senin tabiatın yakmaktır, bir şeyi yakmaman mümkün değil.	طبعت ای آتش چو ســـوزانیدنی اســـت تا نســـوزانی تو چیزی چاره نیســـت	2635
Lânet budur ki seni yakıcı eyler bütün hırsızların üstadı idi.	Tanrı seni yakıcı bir hale getirmiş, bütün hırsızların üstadı etmiştir. İşte lanet budur.	لعنت این باشـــد که ســـوزانت کند اوســـتـاد جـمـلـه دزدانـت کـنـد	2636
Tanrı ile yüz yüze söyleyip işittim ey düşman artık ben senin hilen önünde ne olabilirim.	Tanrı ile yüzyüze konuştum. Ey düşman, senin hilene karşı ben kim oluyorum.	بـا خـدا گفتی شـــنیـدی رو بـه رو من چـه بـاشـــم پیش مکرت ای عدو	2637
Senin marifetlerin ıslık gibi kuş sesi ve taklididir ancak kuş tutucu cinsinden.	Senin marifetlerin, ıslık sesi gibidir. Kuşların seslerine benzer, fakat kuş avlar.	معرفتهـای تو چون بـانـگ صـــفیر بـانـگ مرغـان اســـت لیکن مرغ گیر	2638
O yüz binlerce kuşun yolunu vurmuştur aşinası zannedip aldanmış kuştur.	O, yüz binlerce kuşun yolunu urmuştur. Kuş, aşina bir kuş geldi sanıp aldanmıştır.	صـد هزاران مرغ را آن ره زده است مرغ غره کـاشـــنـایی آمـده اســـت	2639

[344] اگر: وگر KN
[345] از تو: نقطی N
[346] جامه‌ش: جامه‌اش N

Havada ıslık sesini işitince havadan iner burada esir olur.	Havada uçarken ıslık sesini duyunca havadan iner, burada esir olur.	در هوا چون بشنود بانگ صفیر از هوا آید شود اینجا اسیر	2640
Nuh kavmi senin elinden feryad eylemişlerdir gönülleri kebab sineleri şerha şerhadır.	Nuh'un kavmi senin hilenden feryada düşmüşler, gönülleri yanmış, göğüsleri paramparça olmuştur.	قوم نوح از مکر تو در نوحه‌اند دل کباب و سینه شرحه شرحه‌اند	2641
Âd kavmini sen bad-ı heva olarak yele verdin azaba, kedere duçar eyledin.	Cihanda Ad kavmine rüzgarı sen yolladın, onları azaplara, mihnetlere sen düşürdün.	عاد را تو باد دادی در جهان در فکندی در عذاب و اندهان	2642
Lût kavmi senden taşlandı simsiyah su içinde dalıp çıktılar.	Lut kavminin başına taş yağmasına sen sebep oldun. O kara suyun içinde, senin yüzünden boğuldular.	از تو بود آن سنگسار قوم لوط در سیاهابه ز تو خوردند غوط	2643
Nemrud'un beyni senin tarafından dögüldü ey binlerce fitne koparan düşman.	Nemrud'un beyni, senin yüzünden döküldü binlerce fitneler meydana getiren Şeytan!	مغز نمرود از تو آمد ریخته ای هزاران فتنه‌ها انگیخته	2644
Zeki filozof olan Firavun senin tarafından kör oldu da farkına varamadı.	Filozof, zeki Firavun'un aklı körleşti, senin yüzünden bir şey anlamaz oldu.	عقل فرعون ذکی فیلسوف کور گشت از تو نیابید او وقوف	2645
Ebu-Leheb de sende naehil oldu Ebulhakem de yine sende Ebucehil oldu	Ebulehep de senin yüzünden naehil oldu, Ebülhakem de senin yüzünden Ebucehil kesildi.	بُو لَهَب هم از تو نااهلی شده بُو اَلْحَکَم هم از تو بُو جَهْلی شده	2646
Yâd edilmek için ey bu satrançta yüz binlerce üstadı mat eden.	Ey bu şatrançta nam için yüz binlerde ustayı mat eden!	ای بر این شطرنج بهر یاد را مات کرده صد هزار استاد را	2647
Ey şeytan senin müşkül ferzinbendlerinden gönüller kararmış ve kalbin siyah olmuştur.	Ey müşkül oyunlariyle gönülleri yakan ve gönlüne merhamet gelmiyen!	ای ز فرزین‌بندهای[347] مشکلت سوخته دل‌ها سیه گشته دلت	2648
Sen hile deryasısın halkalar bir katredir sen dağ gibisin bu sine saflarda bir zerredir.	Sen hile denizinin, halk bir katradan ibaret. Sen, dağ gibisin, selim kalpli insanlara ancak bir zerre!	بحر مکری تو خلایق قطره‌ای تو چو کوهی وین سلیمان ذره‌ای	2649
Ey husumetkâr senin mekrinden kim halâs olur biz hep tufana gark olmuşuz tanrının masum yarattıkları müstesnadır.	Ey düşmanlık edip duran, Şeytan, senin hilenden kim kurtulabilir? Hepimiz Tufana garkolmuşuz. Ancak Tanrı'nın koruduğu müstesna.	کی رهد از مکر تو ای مُختَصِم غرقِ طوفانیم اِلّا مَنْ عَصِم	2650

[347] فرزین‌بندهای: فزین‌بندهای N

Nice sa'd yıldızı senden muhterik olmuştur nice asker ordusundan dağıtılmıştır.	Nice saadetli yıldız, senin yüzünden ihtiraka düşmüştür. Nice askerler, nice topluluklar, senin yüzünden darmadağın olmuştur!"	بس ستارهٔ سعد از تو مُحتَرق بس سپاه و جمع از تو مُفتَرق	2651
İBLİSİN MUAVİYE'YE CEVABI	**İBLİS'İN MUAVİYE'YE CEVAP VERMESİ**	**باز جواب گفتن ابلیس معاویه را**	
İblis Muaviye'ye bu düğümleri çöz ben kalpın da geçer akçenin de mihekkiyim.	İblis Muaviye'ye dedi ki: "Bu bağı çöz. Ben, kalpla halis için mehemgim.	گفت ابلیسش گشا[348] این عقدها من محکم قلب را و نقد را	2652
Tanrı beni aslanla köpeğin imtihanı kıldı geçer akçe ile kalpın vasıta-yı imtihanı kıldı.	Hak, beni aslanla köpeği imtihan etmek için yarattı, halisle kalpı ayırdetmek için halk etti.	امتحان شیر و کلبم کرد حق امتحان نقد و قلبم کرد حق	2653
Ben ne vakit kalpı karayüzlü kıldım ben sarrafım onun kıymetini gösterdim.	Ben, kalpın yüzünü ne vakit karartmışım? Kuyumcuyum ben, ona daima değerini verdim.	قلب را من کی[349] سیه رو کرده‌ام صیرفی‌ام قیمت او کرده‌ام	2654
İyilere yol göstericilik yaparım kuru dalları koparırım.	İyilere yol gösteririm, kuru dalları keserim. Bu otları niye ortaya koyarım? Hayvan, hangi cinstendir, meydana çıksın diye.	نیکوان را رهنمایی می‌کنم شاخهای خشک را بر می‌کنم	2655
Bu yiyecekleri dökerim niçin hayvanın hangi cinsten olduğu bilinsin.	YOK	این علفها می‌نهم از بهر چیست تا پدید آید که حیوان جنس کیست	2656
Kurt geyikten küçücük bir yavrucak doğurur kurtluğundan geyikliğinden şüphe var.	Kurt, ceylandan bir yavru doğursa onun kurt, yahut ceylan oluşunda şüphe edilir.	گرگ از آهو چو زاید بچگی کودکی[350] هست در گرگیش و آهویی شکی	2657
Sen onun önüne otla kemiği koy bakalım o adımını hangi cihete süratle kopar.	Önüne otla kemik koy. Bakalım hangisine tezce adım atacak, hangisine meyledecek?	تو گیاه و استخوان پیشش بریز تا کدامین سوکند او گام تیز	2658
Kemik cihetine gelirse kurt köpeğidir ota meyl ederse damarı geyiğidir.	Eğer kemiğe gelirse köpektir, ota meylederse şüphe yok, ceylan cinsindendir.	گر بسوی استخوان آید سگ است ور گیا خواهد یقین آهو رگ است	2659
Kahırla lütuf yekdiğeriyle çiftleşti her ikisinden cihanda hayırla şer husul buldu.	Kahırla lütuf, birbirine eş oldu. Bu ikisinden bir hayır ve şer alemi doğdu.	قهر و لطفی جفت شد با همدگر زاد از این هر دو جهانی خیر و شر	2660

[348] گشا: گشای KN
[349] کی: گی N
[350] بچگی کودکی: کودکی KN

Sen otla kemiği göster nefis gıdasıyla can rızkını göster.	Sen otla kemiği göster, nefis ve can gıdasını arzet.	تو گیاه و اســـتخوان را عرضـــه کن قوت نفس و قوت جان را عرضـــه کن	2661
Nefis gıdası ararsa kötü ademdir ruh gıdası ararsa insanların serveridir.	Nefis gıdasını isterse aşağılıktır, ruh gıdasını isterse serverdir.	گر غـذای نفس جویـد ابتر اســـت ور غذای روح خواهد ســـرور اســـت	2662
O tene hizmet ederse eşektir eğer can deryasına giderse inci bulur.	Tene hizmet ederse eşektir. Can denizine dalarsa inci bulur.	گر کنـد او خـدمـت تن هســـت خر ور رود در بـحـر جـان یـابـد گـهر	2663
Gerçi bu ikisi hayır ve şer karışıktır fakat her ikisi de bir iş başındadırlar.	Gerçi bu ikisi birbirine aykırı, hayır ve şerdir ama ikisi de bir iş başındandır.	گر چه این دو مختلف خیر و شـــرند لیـک این هر دو بـه یـک کـار انـدراند	2664
Peygamberler ta'atlerini arz ederler düşmanlar şehvetlerini gösterirler.	Peygamberler, ibadetlerini arz ederler, düşmanlar şehvetlerini.	انبیـا طـاعـات عرضـــه می کننـد دشـــمنان شـــهوات عرضـــه می کنند	2665
Nasıl ben iyiyi kötü yaparım halık değilim ben şer ve fesada çağırıcıyım ben Allah değilim.	Ben iyiyi nasıl kötüleştirebilirim? Tanrı değilim ya! Ben davetçiyim, onları yaratan değil!	نیـک را چـون بـد کـنـم یـزدان نـیـم داعـی‌ام مـن خـالـق ایشـــان نـیـم	2666
Ben halık değilim ki güzeli çirkin yapayım ben çirkinin de güzelin de ayinesiyim.	Güzeli çirkin yapabilir miyim? Rab değilim ki.. güzele çirkine bir aynayım.	خوب را من زشـــت ســـازم رب نه‌ام زشـــت را و خـوب را آیـیـنـه‌ام	2667
Hintli kederinden (bu insanı siyah gösteriyor) diye baktı.	Hintli, bu, adamı kara suratlı gösteriyor diye aynayı yaktı.	ســـوخـت هـنـدو آیـنـه از درد را کین ســـیـه رو می‌نمـایـد مرد را	2668
Ayine dedi ki: Günah benim değildir günahı benim çehremi cila edene yüklet.	Ayna dedi ki: Suç benim değil. Benim yüzümü cilalayana kabahat bul!	گـفـت آیـیـنـه گـنـاه از مـن نـبـود جرم او را نـه کـه روی من زدود[351]	2669
Ben çirkin kimdir, güzel kimdir, söyleyeyim diye beni o üstad gammaz yaptı.	O beni gammaz yaptı, çirkin kimdir, güzel kim? Söyliyeyim diye o, beni doğru sözlü etti.	او مرا غمّـاز کرد ای خوب[352] گو تـا بگویم زشـــت کو و خوب کو	2670
Ben şahidim şahidi zindana attılar mı Tanrı şahiddir ki zindan halkından değilim.	Ben şahidim, şahidi zindana atmak nerde görülmüş? Zindan ehli değilim. Tanrı şahidimdir.	من گواهم بر گوا زنـدان کجـاســـت اهـل زنـدان نیســـتم ایزد گواســـت	2671
Nerede yemişli bir ağaç görürsem ben onu dadı gibi beslerim.	Ben de nerde meyvalı bir ağaç görürsem onu dadı gibi besler, yetiştiririm.	هـر کـجـا بـیـنـم نـهـالـی مـیـوه‌دار	2672

[351] گفت آیینه گناه از من نبود *جرم او را نه که روی من زدود-KN
[352] ای خوب: و راست KN

		تربیتها می کنم من دایهوار	
Nerede ahı ne kuru bir ağaç görürsem onu da kesmem ki fışkıdan misk tefrik olunsun diye.	Fakat nerde bir acı ve kuru ağaç görürsem fışkı, miskten kurtulsun diye keserim.	هر کجا بینم درخت تلخ و خشک می‌برم تا رهد از پشک مشک	2673
Kuru dal bahçıvana (Ey yiğit kusurum yokken niçin benim başımı kesersin) dedi.	Kuru ağaç, bahçıvana "Yiğit, suçsuz, günahsız niye benim başımı kesiyorsun?" der.	خشک گوید باغبان را کای فتی مر مرا چه می‌بری سر بی‌خطا	2674
Bahçıvan dedi ki: Sus ey çirkin huylu cürm olarak kurumak yetmez mi.	Bahçıvan der ki: "Sus, kötü huylu. Kuruluğun suç olarak yetmez mi?"	باغبان گوید خمش ای زشت خو بس نباشد خشکی تو جرم تو	2675
Kuru dal dedi ki: ben düzüm, eğri değilim sen niçin beni kökümden kusurum yokken kestin.	Kuru ağaç "Ben doğruyum, eğrı değil. Niçin suçum yokken beni kesiyorsun?" der.	خشک گوید راستم من کژ نیم تو چرا بی‌جرم می‌بُرّی پیم	2676
Bahçıvan dedi ki sen mesud olmadın keşke eğri olsaydın da yaş olsaydın.	Bahçıvan der ki: "Kutlu bir şey olsaydın da keşki eğri olsaydın, fakat yaş olsaydın!	باغبان گوید اگر مسعودیی کاشکی کژ بودیی تر بودیی	2677
Ab-ı hayat cezb edici olaydın hayat suyu içine dolaydın.	Öyle olsaydın Abıhayatı çeker, dirilik suyu ile karışır, hayat bulurdun.	جاذب آب حیاتی گشتیی اندر آب زندگی آغشتیی	2678
Senin tohumun ve kökün kötü idi güzel ağaca aşılanmamıştın.	Tohumun kötüymüş, aslın kötüymüş, güzel bir ağaca ulaşmamışsın.	تخم تو بد بوده است و اصل تو با درخت خوش نبوده وصل تو	2679
Acı dal tatlı ile aşılanınca o tatlılık cevherine tezahür eder.	Güzel bir ağaç dalı, kötü bir ağaca aşılansa o güzellik, kötü ağacın tabiatını da güzelleştirir.	شاخ تلخ ار با خوشی وصلت کند آن خوشی اندر نهادش بر زند	2680
MUAVİYE'NİN ŞEYTANA SERT MUAMELESİ	**MUAVİYE'NİN ŞEYTAN'A KIZIP SERT MUAMELEDE BULUNMASI**	**عنف کردن معاویه با ابلیس**	
Emir dedi ki: Ey yol vurucu delil getirme benden sana yol yoktur yol arama.	Emir, Şeytan'a dedi ki: "Ey yol urucu, delil getirme. Beni kandırmağa yol bulamazsın , yol arama.	گفت امیر ای راه زن حجّت مگو مر ترا ره نیست در من ره مجو	2681
Sen yol vurucususun ben garip bir tacirim senin her getirdiğin elbiseyi alabilir miyim.	Sen bir dolandırıcısın, ben de garip bir tacirim. Getirdiğin her elbiseyi nasıl alabilirim?	ره زنی و من غریب و تاجرم هر لباساتی که آری کی خرم	2682
Kafirane eşyamın etrafını dolaşma sen kimsenin metağına müşteri değilsin.	Kafirlik edip pılımın pırtımın etrafında dolaşma. Sen hiç kimsenin malına müşteri değilsin.	گرد رخت من مگرد از کافری تو نهای رخت کسی را مشتری	2683

Yol vurucu kimseye müşteri olmaz müşteri görünürse hiledir tuzaktır.	Dolandırıcı müşteri olamaz. Müşteri gibi görünse bile bu, hileden, düzenden ibarettir.	مشـــتری نبود کســـی را راه زن ور نماید مشـــتری مکر اســـت و فن	2684
Bu hasudun kabağında kim bilir ne var. Ya rabbi bu düşmanın elinden dâd u feryad.	Kimbilir, bu hasetçinin kabağında ne var? Tanrı, bu düşmanın elinden bizi, kurtar, feryadımıza yetiş.	تـا چـه دارد این حســـود انـدر کـدو ای خـدا فـریـاد مـا را زیـن عـدو	2685
Eğer başka bir fasıldan bana vesvese ederse bu yol vurucu elimden keçemi kapar.	Bir kere daha bana üfürür, beni bir kere daha afsunlarsa bu hırsız, hırkamı kaptı gitti!	گر یکی فصـــلی دگر در من دمـد در ربـایـد از مـن ایـن ره زن نـمـد	2686
ŞEYTANIN ELİNDEN MUAVİYE'NİN HAK TEÂLÂ'YA TAZARRU VE NİYAZ EYLEMESİ		**نالیدن معاویه به حضرت حق تعالی از ابلیس و نصرت خواستن**	
Ya rabbi bunun sözleri duman gibidir bana imdad eyle yoksa kilimi kaptırırım.	Onun bu sözü duman gibidir. Ey Tanrı, elimi tut.. yoksa kilimim elden gider.	این حدیثش همچو دود اســـت ای اله دسـت گیر ار نی[353] گلیمم شـد سـیاه	2687
Ben delil cihetinden iblisle başa çıkamam o her büyük adamı her adi kimseyi fitnelemiştir.	Bir delil getirmekle İblis'e üst olamam. Çünki o her yüce, her aşağılık kişinin fitnecisi, imtihancısıdır.	من بـه حجّـت بر نیـایم بـا بلیس کوسـت فتنهٔ هر شـریف و هر خسیس	2688
Adem atamız "ta'lim-i esma" sultanı iken bu köpeğin yıldırım süratli koşmasında geri kalmıştır.	"Allemel esma" ya bey olan Adem bile bu köpeğin yıldırım gibi koşuşuna karşı yaya kalmıştır.	آدمی کو عَلَّمَ الْأَسْـمَـا بـگ اســـت در تگ چون برق این ســـگ بی‌تگ است	2689
Ademi cennetten yeryüzüne atmıştı âlem-i balâdan balık gibi onun ağına düştü.	Şeytan, onu bile cennetten yeryüzüne atmıştır. Adem bile Simak burcundayken balık gibi onun oltasına düşmüş.	از بهشـــت انداختش بر روی خـاک چون سـمک در شـسـت او شـد از[354] سماک	2690
(Ya Rabbi biz nefsimize zulm ettik) diye inledi şeytanın hile ve efsununun haddü hesabı yoktur.	"Rabbena zelemna" diye ağlayıp feryadetmiştir. Onun hilesine, düzenine nihayet yoktur.	نـوحـهٔ إِنَّـا ظَـلَـمْـنَـا مـی‌زدی نیســت دســتان و فســونش را حدی	2691
Her sözü içinde bir şey gizlidir o sözde yüz binlerce sihir saklamıştır.	Onun her sözünde bir şey vardır, her sözünde yüz binlerce sihir gizlidir.	انـدرون هر حـدیـث او شــر اســت صد هزاران سحر در وی مُضْمَر است	2692
Bir nefeste erkeğin erliğini bağlar kadının da erkeğin de hevesini artırır parlatır.	Erlerin erliklerini bir nefeste bağlar; kadının erkeğin hevesini bir nefeste arttırır.	مـردی مـردان بـبـنـدد در نـفـس در زن و در مـرد افـروزد هـوس	2693

[353] نی: نه KN
[354] از: زآن N

Ey iblis ey halkı yakan fitnekar beni niye uyandırdın doğru söyle.	Ey halkı yakıp yandıran fitneci İblis, niçin beni uyandırdın? Doğru söyle!	ای بلیس خلق سوز فتنه جو بر چیم بیدار کردی راست گو	2694
İBLİSİN HİLE VE TELBİSİNİ TEKRAR BEYAN EYLEMESİ		**باز تقریر کردن [355]ابلیس تلبیس خود را**	
Zaten su'i-zan erbabından olan kimseye yüz tane delil getirsen yine dinlemez.	Şeytan. "Kötü zan sahibi olan kişi, yüz nişan da olsa doğruyu işitmez.	گفت هر مردی که باشد بد گمان نشنود او راست را با صد نشان	2695
Zaten kuruntulu olan her kimsenin gönlüne yüz tane delil getirsen hayali artmış olur.	Bir gönül, hayale düştü mü delil getirsen bile hayali artar.	هر درونی کان خیال‌اندیش شد چون دلیل آری خیالش بیش شد	2696
Ona söylenen söz vesvesesini artırır gazi kılıcı hırsıza cürm aleti olu	Söz, o gönülde illet haline gelir; gazinin kılıcı hırsıza alet olur.	چون سخن در وی رود علت شود تیغ غازی دزد را آلت شود	2697
İmdi ona cevap sûkut ve sükûndur çünkü ahmağa söz söylemek deliliktir.	Bu taktirde öyle adama verilecek cevap susmaktan ibarettir. Ahmakla konuşmak deliliktir.	پس جواب او سکوت است و سکون هست با ابله سخن گفتن جنون	2698
Ey aptal adam sen benden hakka ne şikayet edersin sen o kötü nefsin şerrinden sızlan.	Ey ahmak, benim şerrimden Tanrı'ya ne ağlayıp sızlanıyorsun? Sen, o aşağılık nefsinin şerrinden ağla, sızlan!	تو ز من با حق چه نالی ای سلیم تو بنال از شرّ آن نفس لئیم	2699
Sen helva yersin sende çıban yapar sıtmalanırsın tabiatın bozulur.	Sen helva yersin, çıban olur; sıtmaya tutulursun, sıhhatin bozulur.	تو خوری حلوا تو را دنبل شود تب بگیرد طبع تو مختل شود	2700
Hiç günahı yokken iblise lanet edersin kendi telbisini niçin görmezsin.	Sonra da İblis'e, suçu yokken lanet edersin. Niçin o şeytanlığı kendinde görmezsin?	بی‌گنه لعنت کنی ابلیس را چون نبینی از خود آن تلبیس را	2701
Ey azgın o iblisten değil sendendir kim tilki gibi kuyruğa koşarsın.	Bu, ey azgın, İbis'ten değil, sendendir. Tilki gibi kuyruk peşinde koşup durmaktasın.	نیست از ابلیس از تست ای غوی که چو روبه سوی دنبه می‌دوی	2702
Ot arasında kuyruklar görürsen o tuzaktır nasıl ve niçin görmezsin.	Yeşillikte bir kuyruk gördün mü o tuzaktır, bunu niye bilmiyorsun.	چون که در سبزه ببینی دنبه‌ها[356] دام باشد چون[357] ندانی تو چرا	2703
Ondan dolayı bilmezsin ki kuyruğa meyl ve hırsın seni	Bilmiyorsun, çünkü kuyruğa meylin seni bilgiden	ز آن ندانی کت ز دانش دور کرد	2704

[355] کردن: -KN
[356] دنبه‌ها: دنبه را N
[357] چون: این KN

kör edip seni bilgiden uzaklaştırdı.	uzaklaştırdı, gözünü, aklını kör etti.	میل و حرص دنبهات می نور کرد[358]	
Bazı eşyaya muhabbetin seni kör ve sağır eder. Beyhude mücadele etme kara nefsin o kabahati işledi.	Sevdiğin şeyler seni kör ve sağır eder; düşmanlığa kalkışma, bu cinayeti kara nefsin işledi.	حُبُّکَ الْأَ شْیَاءَ یُعْمِیکَ یُصِم نَفْسُکَ السَّوْدَا جَنَتْ لَا تَخْتَصِم	2705
Sen günahı benim üzerime kondurma eğri büğrü görme ben kötülükte hırstan kinden bizarım.	Bana suç bulma, aykırı görme. Ben, kötülükten de bizarım, hırstan da, kinden de!	تو گنه بر من منه کژ مژ مبین من ز بد بیزارم و از حرص و کین	2706
Ben bir kötülük ettim hala pişmanım güz faslım temmuz olsun diye bekleyip duruyorum.	Bir kere kötülük ettim, hala pişmanım; gecem gündüz olsun diye bekleyip duruyorum.	من بدی کردم پشیمانم هنوز انتظارم تاد کنم کردد نمود[359]	2707
Halk arasına ben müttehim oldum her kadın erkek ef'alini bana isnad eder.	Halk arasında müttehim oldum, herkes, kadın olsun, erkek olsun.. kendi işini bana isnadediyor.	متّهم گشتم میان خلق من فعل خود بر من نهد هر مرد و زن	2708
Biçare kurt aç olsa da o mahsus yapıyor diye itham ederler.	Zavallı kurt, aç olsa bile uyduruyor diye itham edilir.	گرگ بیچاره اگر چه گرسنه است متّهم باشد که او در طنطنه است	2709
O zaafında yol yürümeye kadir olmazsa halk (çok yemekten imtila olmuştur) derler.	Zayıflıktan yol yürümeye kudreti olmasa bile çok yemeden imtila olmuştur" derler.	چون که نتواند ز ضعف او[360] راه رفت خلق گوید تخمه است از لوت زفت	2710
MUAVİYE'NİN ŞEYTANA ISRAR ETMESİ	**MUAVİYE'NİN TEKRAR İBLİS'E ISRARI**	**باز الحاح کردن معاویه ابلیس را**	
Muaviye dedi ki: seni doğruluktan başkası kurtaramaz adalet seni doğruluğa çağırıyor.	Muaviye dedi ki: "Seni doğruluktan başka bir şey kurtaramaz. Adalet, seni doğruluğa davet etmekte.	گفت غیر راستی نرهاندت داد سوی راستی میخواندت	2711
Doğru söyle de benim pençemden kurtulasın hile benim muharebe tozumu dindiremez.	Doğru söyle de elimden kurtul. Hile, savaşının tozunu yatıştıramaz."	راست گو تا وارهی از چنگ من مکر ننشاند غبار جنگ من	2712
Dedi ki: Ey hayal-endişeli endişe ile dolu kimsesin yalanla doğruyu nasıl ayırırsın.	Şeytan "Ey hayal kuran, düşüncelere dalan, doğruyu, yalanı nasıl anladın?" dedi.	گفت چون دانی دروغ و راست را ای خیالاندیش پر اندیشهها	2713
Kelâm-ı peygamber alâmet koymuştur kalp ile iyi paraya mehek konulmuştur.	Muaviye "Peygamber, nişanesini bildirmiş, kalpla sağlamı anlamak için mehenk vermiş;	گفت پیغامبر نشانی داده است قلب و نیکو را محک بنُهاده است	2714

[358] میل و حرص دنبهات می نور کرد: میل دنبه چشم و عقلت کور کرد KN.M nüshasının دنبه olarak tashih yapılmıştır haşiyesinde

[359] انتظارم تاد کنم کردد نمود: انتظارم تا شیم آید به روز KN
|| M nüshasının haşiyesinde انتظارم تا شیم اید به روز olarak tashih yapılmıştır

[360] چون که نتواند رضعف او: از ضعیفی چون نداند KN

Buyurdular ki: Yalan gönülde bir şüphe hasıl eder doğruluk ise itminan ve neşe verir.	"Yalan kalplerde şüphe uyandırır, doğru kalplere emniyet ve neşe verir" demiştir.	گفته اســت اَلْكِذْبُ رَيْبٌ فِی الْقُلُوب گـفـت اَلْصِـــدْقُ طُـمَـأنِـينٌ طَـرُوب	2715
Yalan sözden kalp müsterih olmaz su ile yağ parıltıyı artırır.	Gönül, yalan sözden istirahat bulmaz. Suyla yağ karışık olursa çırağ aydınlık vermez.	دل نـيـارامـد ز گـفـتـار[361] دروغ آب و روغـن هـيـچ نـفْـروزد فـروغ	2716
Doğru söz kalbe istirahat verir doğruluklar gönül tuzağında tanedir.	Doğru söz kalbe istirahat verir. Doğru sözler, gönül tuzağının taneleridir.	در حـديـث راســت آرام دل اســت راســتـيـهـا دانـهٔ دام دل اســت	2717
Meğerki gönül hasta ve ağzı kötü ola bunun onun çâşnîsi bilemeye	Gönül hasta olur, ağzı kokarsa ancak o vakit doğruyla yalanın tadını alamaz.	دل مگر رنجور بـاشـــد بـد دهـان كو[362] نـدانـد چـاشـــنـیّ ايـن و آن	2718
Gönül marazdan yaradan salim olursa yalan veya doğruyu lezzeti bilmiş olur.	Fakat gönül ağrıdan illetten salim olursa yalanla doğrunun lezzetinin adamakıllı bilir, anlar.	چون شـــود از رنج و علت دل ســليم طعم كذب و راســت را باشــد عليم	2719
Ademin gönlü buğdayı cihetine meyl edince ademin gönlünden selâmeti kaptı götürdü.	Adem'in, buğdaya hırsı artınca bu hırs, gönlünden sıhhatli, selameti kapıp götürdü.	حرص آدم چون ســوی گـنـدم فزود از دل آدم ســـلـيـمـی را ربـود	2720
İmdi ey şeytan senin yalanını hileni dinledi aldanıp zehir-i katili içti.	Senin yalanına, işvene kulak astı, aldanıp öldürücü zehri içti.	پس دروغ و عشـــوه‌ات را گوش كرد غِرّه گشـــت و زهر قـاتـل نوش كرد	2721
O esnada buğdayla akrebi tefrik edemedi hevesanın sarhoşundan temyiz uçar.	O anda akrebi buğdaydan ayırdedemedi. Hevesle mestolan kişinin temyizi uçup gider.	گـنـدم از كژدم[363] نـدانســـت آن نفس مـی پـرد تـمـيـيـز از مســـت هـوس	2722
Halk arzularının havay-ı nefsanilerinin sarhoşudurlar da onun için senin martavallarını dinlerler.	Halk, arzu ve heva sarhoşudur. Onun için senin yalanını dinler.	خـلـق مســـت آرزوانـد و هـوا ز آن پـذيـرا انـد دســـتـان تـرا	2723
Her kim kendini heva huyluluktan çekerse kulağını esrara aşina eyler.	Fakat hevadan vazgeçen, gözünü sırlara aşina etmiştir.	هر كـه خود را از هوا خو بـاز كرد گوش[364] خود را آشـــنـای راز كرد	2724
Nasıl hikayede söylemişlerdir onu dinle de kapalı bağ açılsın	YOK	همچنـان كـه در حكـايـت گفتـه‌انـد بشـــنو آن را تا كشـــايد بســـته بند[365]	2725

[361] ز گفتار: بگفتار N
[362] كو: كه KN
[363] گندم از كژدم: كژدم از گندم KN
[364] گوش: چشم KN
[365] همچنان كه در حكايت گفته‌اند* بشنو آن را تا كشايد بسته بند: -KN

KADININ KADILIK AFETİNDEN ŞİKAYETİ VE NAİBİN CEVABI	KANI'NIN KADILIKTAN ŞİKAYETİ NAİBİNİN ONA VERDİĞİ CEVAP	شکایت قاضی از آفت قضا و جواب نایب او را	
Bir kadı tayin olunmuştu ve o ağlıyordu naib ey kadı bu ağlamak nedir dedi.	Birisini kadı yaptılar. Ağlayıp inlemeye koyuldu. Naip "Kadıya bu ağlama nedir?	قاضیی بنشاندند او می‌گریست گفت نایب قاضیا گریه ز چیست	2726
Bu senin ağlayıp bağırma zamanın değildir meserret ve tebrik zamanıdır.	Ağlamak, feryadetmek zamanı değil.. sevinecek kutlanacak zamanın" dedi.	این نه وقت گریه و فریاد تُست وقت شادی و مبارک باد تُست	2727
Dedi ki: Kendine malik olmayan nasıl hüküm verir iki bilen ortasında bir bilmeyen.	Kadı, bir ah edip dedi ki: "Gönlüne hakim olmıyan, işin içyüzünü bilmeyen kimse nasıl hükmedebilir? O, işin hakikatini bilen iki kişi arasında bir cahilden başka bir şey değildir ki.	گفت اه چون حکم راند بی‌دلی در میان آن دو عالم جاهلی	2728
O iki hasım da vakı'ayı mükemmel bilirler biçare kadı o iki tuzaktan ne bilir.	O iki hasım, ne yaptıklarını bilirler. Zavallı kadı o iki kişinin hilesini ne bilsin?	آن دو خصم از واقعهٔ خود واقفند قاضی مسکین چه داند ز آن دو بند	2729
Cahildir hallerinden gafildir onların ve mallarının kanına nasıl girer.	Hallerini bilmez, gafildir. Böyle olduğu halde kanlarına, mallarına nasıl hükmedecek?"	جاهل است و غافل است از حالشان چون رود در خونشان و مالشان	2730
Naib dedi ki: Onlar alimdir ama illetlidirler sen cahilsin ama millet-i islâmiye şem'ası sensin.	Naip "Hasımlar, bilgili ama illettir. Halbuki sen, cahilsin ama şeriat mumusun.	گفت خصمان عالمند و علّتی جاهلی تو لیک شمع ملّتی	2731
Onun için kim senin o arada illetin yoktur senin o feragatın gözlerinde nurdur.	Çünki sende bir kasıt ve illet yok. İşte şu illetsizlik yok mu? Gözlerin nurudur.	ز ان که تو علّت نداری در میان آن فراغت هست نور دیدگان	2732
O iki alimi garazları kör etmiştir alimleri de illeti mezara tıkmıştır.	O iki bilgiyi, garazları kör etmiştir. Bilgilerini de kasıtları, illetleri mezara tıkmıştır.	و آن دو عالم را غرضشان کور کرد علمشان را علّت اندر گور کرد	2733
İlletsizlik cahili alim yapar alimi de illet ters ve zalim yapar.	Kasıtsızlık, bilgisizi alim yapar, kasıt ve garaz, ilmi aykırı bir hale sokar, zulüm haline koyar.	جهل را بی‌علّتی عالم کند علم را علّت کژ و ظالم کند	2734
Sen rüşvet almadıkça görücüsün tamah edersen körsün esirsin.	Sen rüşvet almadıkça kör değilsin, fakat tamah ettin mi körsün, kul köle kesilirsin" dedi.	تا تو رشوت نسُتدی بیننده‌ای چون طمع کردی ضریر و بنده‌ای	2735
Ben huyumu havadan fariğ eyledim şehvet lokmalarını yemedim.	Ben, hevadan vazgeçtim, şehvet lokmalarını az yemişim.	از هوا من خوی را وا کرده‌ام لقمه‌های شهوتی کم خورده‌ام	2736

Gönlüm nuranilendiğinden dolayı çaşni alır doğruyu yalandan hakikat olarak ayırır.	Gönlümün tat alma duygusu aydın.. doğruyu yalandan ayırdeder.	چـاشـــنی گیر دلم شـــد بـا فروغ راســـت را دانـد حقیقـت از دروغ	2737
MUAVİYE'NİN İBLİS'İ İKRARA GETİRMESİ	**MUAVİYE'NİN İBLİS'İ SÖYLETMESİ**	**با اقرار آوردن معاویه ابلیس را**	
Sen beni niye uyandırdın bakayım ey müzevvir sen o uyanıklığın düşmanısın.	Sen niçin beni uyandırdın? Be hilebaz, sen uyanıklığa düşmansın.	تـو چـرا بـیـدار کـردی مـر مـرا دشـــمـن بـیـداری تـو ای دغـا	2738
Sen haşhaş gibisin hep uyku getirirsin şarab gibisin aklu marifeti izale edersin.	Sen, afyona benzersin, daima uyutursun. Şaraba benzersin, aklı, bilgiyi giderirsin.	همچو خشـــخاشـــی همه خواب آوری همچو خمری عقـل و دانش را بری	2739
Seni çarmaha çektim doğru söyle ben doğruyu fark ederim sen hileye sapma.	Seni çarmıha gerdim. Haydi, doğru söyle. Ben, doğruyu bilir, anlarım, hileye sapma.	چـارمیخـت کردەام هین راســـت گو راســـت را دانم تو حیلتهـا مجو	2740
Ben herkesten gerek tabiat gerek ahlak her nenin sahibi ise ondan onu ararım.	Ben, herkesten, tabiatında, huyunda ne varsa, neye sahipse onu ararım.	من ز هر کس آن طَمَع دارم کـه او صـــاحب آن باشـــد اندر طبع و خو	2741
Ben sirkeden şekerlik aramam ben pezevengi askeriyeye almam.	Sirkeden şeker lezzetini aramam. Karı tabiatlı erkeği asker yerine saymam.	من ز ســـرکـه می‌نجویم شـــکری مـر مُـخَـنَّـث را نـگـیـرم لشـــکری	2742
Ey yiğit ben gâvurlar gibi puttan hak olmak veya haktan bir ayet olmak aramam.	Gavurlar gibi bir putun Hak oluşunu, yahut Hak'tan	همـچـو گـبـران من نـجـویـم از بـتـی کو بود حق و آیـت حق ای فنی[366]	2743
Ben gübreden misk kokusu istemem ben ırmak suyunda kuru kerpiç aramam.	Fışkıdan misk kokusu istemem Irmak içinde kuru kerpiç araştırmam.	من ز ســـرگین می‌نجویم بوی مشـــک من در آب جو نجویم خشـــت خشـــک	2744
Ben ağyardan olan şeytandan hayrına beni uyandırmasını dilemem.	Ağyar olan Şeytan'dan beni hayır için uyandırmayı umam."	من ز شـیـطـان این نجویم کاوسـت غیر کو[367] مرا بـیـدار گـردانـد بـه خـیـر	2745
O şeytan hile ve gaddarlık nevinden çok şeyler söyledi emir dinlemedi çekişip inkar eyledi.	İblis, birçok hileye, düzene kalkıştıysa da Emir, onun inadını, inkarını dinlemedi.	گـفـت بســـیـار آن بلیس از مکر و غـدر میر از او نشـنید کرد اسـتیز و نکر[368]	2746
ŞEYTANIN MUAVİYE'YE HİLESİNİ DOĞRUCA SÖYLEMESİ	**İBLİS'İN, HİLESİNİ MUAVİYE'YE DOĞRU SÖYLEMESİ**	**راست گفتن ابلیس به معاویه مکر خود را**[369]	

[366] و آیت حق ای فنی: یا خود از خق آیتی KN
[367] کو: که N
[368] نکر: صبر KN || این بیت را پس از عنوان آورده ایس
[369] راست گفتن ابلیس به معاویه مکر خود را: راست گفتن ابلیس ضمیر خود را معاویه رضی الله عنه N

Ağzı içinden dedi ki: Ey filan bil ki seni onun için uyandırdım ki:	Bunun üzerine sözü ağzının içinde geveliyerek dedi ki: "Ey Muaviye, ben seni şunun için uyandırdım:	از بُـن دنـدان بـگـفـتـش بـهـر آن کـردمـت بـیـدار مـی‌دان ای فـلان	2747
Namazda cemaate erişesin devlet-i İslama yükselten zata uyasın.	Cemaate yetişesin, devleti Peygamber'in ardında namaz kılasın.	تـا رسـی انـدر جمـاعـت در نمـاز از پـی پـیـغـامـبـر دولـت فـراز	2748
Eğer namaz vaktini kaçıraydın sana bu cihan nursuz simsiyah kesilirdi.	Eğer namaz fevt olsaydı, vakit geçseydi bu cihan, sana nursuz kapkaranlık kesilecekti.	گر نمـاز از وقـت رفتی مر تو را این جهان تـاریـک گشـتی بی‌ضـیا	2749
Ziyan ettiğinden elemekten iki gözünden tulum gibi yaş akardı.	Bu ziyandan, bu dertten dolayı ağlıyacak, gözlerinde adeta kaselerle yaş dökecektin.	از غبین و درد رفتی اشـکـها از دو چشـم تو مثـال مشـکـها	2750
Herkes ta'atinden zevk alır tabiî bir saat bile ondan sabr eylemez.	Herkes, ibadetten bir zevk alır, bu yüzden de bir an bile sabredemez, ibadette bulunur.	ذوق دارد هر کسـی در طـاعـتی لاجرم نشـکیـد از وی سـاعتی	2751
Senin o mağduriyetin ve kederin yüz namaza bedel olurdu namaz nerede o niyazın nuru nerede.	Fakat o dert, o gussa, yüzlerce namaza değer.. Nerde namaz, nerde o niyazın ışığı.?"	آن غبین و درد بودی صـد نمـاز کـو نـمـاز و کـو فـروغ آن نـیـاز	2752
CEMAATİ KAÇIRDIĞINDAN DOLAYI TEHASSÜR EDEN ŞAHSIN FAZİLETİ	**İHLAS SAHİBİ BİRİSİNİN CEMAATİ KAÇIRDIĞINDAN DOLAYI TEHASSÜR VE İŞTİYAKI**	**فضیلت حسرت خوردن آن شخص بر فوت نماز جماعت**	
Birisi mescide giriyordu halk da mescidten çıkıyordu.	Birisi mescide girerken baktı ki halk mescitten çıkıyor.	آن یکی می‌رفـت در مسـجـد درون مـردم از مسـجـد همـی‌آمـد بـرون	2753
Hep mescitten çıkıyorlar cemaate ne oldu diye sordu.	"Cemaat dağıldı mı ki herkes, acele acele mescitten çıkıyor?" diye sordu.	گشـت پرسـان که جماعت را چه بود کـه ز مسـجـد می‌برون آینـد زود	2754
Birisi dedi ki: Hz. Peygamber cemaatle namazı eda etti ibadetten farig oldu.	Birisi "Peygamber, cemaatle namazını eda etti, duasını bile bilirdi dedi.	آن یکی گفتش کـه پیغـامبر نمـاز بـا جماعت کرد و فارغ شـد ز راز	2755
Ey ham adam sen nerede idin Peygamber [çoktan] selam verdi.	Ey ham adam, nereye gidiyorsun? Peygamber, çoktan selam verdi" dedi.	تـو کـجـا در مـی‌روی ای مـرد خـام چون کـه پیغامبر بدادسـت السّـلام	2756
O zat "ah" dedi dumanı taşra fırladı onun ahı kan kokusu neşr ediyordu.	Adam bir ah çekti ki ahının dumanı göründü. Bir vah etti ki gönlünden kan kokusu geldi.	گفت آه و دود از آن اه شـد برون آه او مـی‌داد از دل بـوی خـون	2757

Cemaatten biri dedi ki: o ahı bana ver benim namazım sana hediyyem olsun.	Cemaatten biri "Sen bu ahı bana ver, ben o namazı sana bağışlayayım" dedi.	آن یکی گفتا بده آن[370] آه را وین نماز من تو را بادا عطا[371]	2758
O da (ahı verdim namazı aldım) dedi o zat o ahı yüzlerce aşk-u niyazla aldı.	Adam, "Verdim, namazı da kabul ettim" dedi. Öbürü o ahı, o yüzlerce niyazı aldı.	گفت دادم آه و پذرفتم نماز او ستد آن آه را با صد نیاز	2759
Bir hâtif ona uykusunda dedi ki: ab-ı hayat-ı mahz-ı şifayı satın aldım.	Gece rüyasında hatif ona "Sen Abıhayatı, derde derman olan ameli aldın.	شب به خواب اندر بگفتش هاتفی که خریدی آب حیوان و شفی	2760
O ahı ihtiyar etmek, o cemaat zümresine dahil olmak hürmetine bütün cemaatin namazı kabul oldu.	O ahı seçmen, o aşıklar zümresine girmen yüzü suyu hürmetine de bütün cemaatin namazı kabul edildi" dedi.	حرمت این اختیار و این دخول شد نماز جملهٔ خلقان قبول	2761
İBLİSİN MUAVİYE'YE MEKR VE HİLESİNİ İKRAR EYLEMESİNİN SONU	**İBLİS'İN MUAVİYE'YE HİLESİNİ SÖYLEMESİ HİKAYESİNİN SONU**	**تتمه‌ی اقرار ابلیس معاویه مکر خود را**	
Şeytan dedi ki: Ey emir-i ma'delet artık hilemi ortaya koymalıyım.	Bunun üzerine Azazil dedi ki; "Ey emir, artık hilemi açığa vurayım.	پس عزازیلش به گفت ای میر راد مکر خود اندر میان باید نهاد	2762
Eğer senin o zaman namazın fevt olaydı gönül derdiyle ah u efgân eyleyecektin.	Eğer namazın fevt olsaydı gönlüne dert düşecek ah ve figana başlıyacaktın.	گر نمازت فوت می‌شد آن زمان می‌زدی از درد دل آه و فغان	2763
Senin o teessüfün o ahın o niyazın iki yüz zikrullahdan ve namazdan hayırlı olacaktı.	O teessüf, o figan, o niyaz, yüzlerce zikirden, namazdan üstün olacaktır.	آن تأسّف آن فغان و آن نیاز در گذشتی از دو صد ذکر و نماز	2764
Ben seni o kazançtan onun için uyandırdım ki böyle bir ah hicabı yakmasın diye.	Böyle bir ah, hicapları yakmasın diye korktum da seni, onun için uyandırdım.	من ترا بیدار کردم از نهیب تا نسوزاند چنان آهی حجاب	2765
Ta kim sende böyle bir ah etmeyesin ta kim sen böyle bir devlete yol bulmayasın.	İstedim ki öyle bir ah etmeyesin, bu suretle de o yola sahip olmıyasan.	تا چنان آهی نباشد مر ترا تا بدان راهی نباشد مر ترا	2766
Ben hasudum bunu hasedimden yaptım ben düşmanım benim işim hile ve kindir.	Ben hasetçiyim, işte böyle bir hasette bulundum. Düşmanım; işim, gücüm, hile ve kinden ibarettir."	من حسودم از حسد کردم چنین من عدوَّم کار من مکر است و کین	2767
MUAVİYE'NİN ŞEYTANA CEVABI		**جواب گفتن معاویه ابلیس را[372]**	

[370] گفتا بده آن: از جمع گفت این N
[371] و این نماز من تو را بادا عطا: تو به من ده وآن نماز من تو را N
[372] جواب گفتن معاویه ابلیس را-KN

Dedi ki şimdi doğru söyledin sadıksın senden bu muamele gelir sen buna lâyıksın.	Muaviye, bunun üzerine "İşte şimdi doğru söyledin. Senden bu beklenir, layığın budur.	گفت اکنون راست گفتی صادقی از تو این آید تو این را لایقی	2768
Sen örümceksin sen sinek avlarsın ey köpek ben sinek değilim beni ma'zur tut.	Sen örümceksin, ancak sinek tutabilirsin. Halbuki ben sinek değilim, zahmet etme a köpek!	عنکبوتی تو مگس داری شکار من نیمای سگ مگس معدود کار[373]	2769
Beyaz şahinim beni padişah avlar örümcek nereden bizim etrafımızda dönecek.	Ben ak doğanım, beni padişah avlar. Örümcek, etrafımızda nasıl olur da ağ örebilir?	باز اسپیدم شکارم شه کند عنکبوتی کی بگرد ما تند	2770
Sen sağ oldukça sinek avla, sineklere yoğurt cihetine salâ et.	Kudretin varken yürü, sinek avla. Sinekleri bir ayran tası civarına çağır!	رو مگس می‌گیر تا هستی[374] هلا سوی دوغی زن مگس ها را صلا	2771
Eğer bal cihetine çağırırsan o yakınen yalan ve oyun olur.	Onları bala çağırsan bile bu çağırış, şüphe yok yalandır, çağırdığın şey de yine ayran!	ور بخوانی تو به سوی انگبین هم دروغ و دوغ باشد آن یقین	2772
Sen beni uyandırdın [ama o manen] uyku idi sen güya gemi gösterdin [hakikatde] girdap idi.	Sen beni uyandırdın ama o uyandırış, uykunun ta kendisiydi. Bana gemi gösterdin ama gösterdiğin gemi, girdaptan ibaretti.	تو مرا بیدار کردی خواب بود تو نمودی کشتی‌آم گرداب بود[375]	2773
EV SAHİBİ HIRSIZI TUTMAĞA RAMAK KALMIŞKEN BİR ŞAHSIN SESLENMESİYLE HIRSIZIN ELİNDEN KAÇIRILMASI	**EV SAHİBİNİN, HIRSIZI YAKALAMAK ÜZEREYKEN BİRİSİNİN SESLENMESİ YÜZÜNDEN KAÇIRMASI**	**فوت شدن دزد به آواز آن شخص صاحبخانه را که نزدیک آمده بود که دزد را بگیرد[376]**	
Bu ona benzer ki birisi evinde hırsız gördü ardınca koştu.	Bu, şuna benzer: Bir adam odasında hırsız görüp kvalamağa başladı.	این بدان ماند که شخصی دزد دید در وثاق اندر پی او می دوید	2774
Ardınca bir iki meydan koştu yorgunluktan tere gark oldu.	Birkaç kere peşinden dolaştı, iyice terledi.	تا دو سه میدان دوید اندر پیش تا در افگند آن تعب اندر خویش	2775
Hemen hırsıza yaklaştığı anda ki bir sıçrayışta onu yakalayacaktı.	Nihayet son saldırışta hırsıza yaklaştı. Bir sıçrasa tutacaktı.	اندر آن حمله که نزدیک آمدش تا بدو اندر جهد در یابدش	2776

[373] معدود کار: زحمت میاز KN
[374] هستی: تانی N توانی K
[375] تو مرا بیدار کردی خواب بود* تو نمودی کشتی‌آم گرداب بود: تو مرا در خیر زآن می خواندی*تا مرا از خیر بهتر راندی KN
[376] فوت شدن دزد به آواز آن شخص صاحبخانه را که نزدیک آمده بود که دزد را بگیرد: فوت شدن دزد به آواز دادن آن شخص صاحبخانه را که نزدیک آمده بود که دزد را در یابد و بگیرد KN

Başka bir hırsız ona bağırdı ki gel gel de müthiş felâketleri gör.	Biri “Buraya gel de bela nişanelerini gör!	دزد دیگر بانگ کردش کـه بیا تا ببینی این علامات بلا	2777
Çabuk ol dön ey uğraşan zat gel de buradaki zar zar olan ahvali gör.	Çabuk ol savaş eri, çabuk gel de buradaki ahvali bir gör!” diye bağırdı.	زود باش و باز گرد ای مرد کار تا ببینی حال اینجا زار زار	2778
Adamcağız kendi kendine dedi ki: belki orada bir hırsız var hemen dönmezsem bu belâ benim başıma gelir.	Adam, herhalde orada da bir hırsız olacak, hemen gitmezsem başıma bela kesilecek.	گفت باشد که آن طرف دزدی بود گر نگردم زود این بر من رود	2779
Çoluğuma çocuğuma ta’arruz eder bu hırsız [tutup] bağlamam ne işe yarar.	Çoluğuma, çocuğuma el uzatacak. O vakit bunu tutmaktan ne faydam olur?	در زن و فرزند من دستی زند بستن این دزد سودم کی کند	2780
Bu Müslüman kereminden beni çağırıyor hemen dönmezsem nedametle duçar olurum.	Bu Müslüman, kerem edip beni çağırıyor. Hemencecik gitmezsem herhalde bir kötülüğe düşeceğim deyip.	این مسلمان از کرم می خواندم گر نگردم زود پیش آید ندم[377]	2781
O hayırhahın şefaati ümitle hırsızı bırakıp yola düzüldü.	O iyilikçi Müslümanın şefkatine güvenerek hırsızı bıraktı, yola düzüldü.	بر امید شفقت آن نیک خواه دزد را بگذاشت و باز آمد به راه	2782
Dedi ki: Ey hayırlı dost hal nedir o feryad ve figânın kimin elindendir.	Varıp “Aziz dost, ne var? Böyle kimin elinden feryadediyorsun?” dedi.	گفت ای یار نکو احوال چیست این فغان و بانگ تو از دست کیست	2783
Dedi ki: işte bak hırsızın ayak izi o karısı orospu bu tarafa gitmiştir.	Adam “İşte, hırsızın ayak izine bak. Hırsız çalacağını çalıp bu tarafa gitmiş.	گفت این که بین نشان پای دزد این طرف رفته است دزد زن بمزد	2784
İşte o kalpazan hırsızın ayak izi bu nişan ve alâmete göre bu tarafa git.	İşte o kaltabanın ayak izi. Yürü, bu izi izle, ardından koş” dedi	نک نشان پای دزد قلتبان در پی او رو بدین نقش و نشان	2785
[O adam] dedi ki ey ahmak sen bana ne söylüyorsun ben ise hemen onu tutuyordum.	Adam “Be ahmak, sen ne söylüyorsun? Ben onu tutmuşum.	گفت ای ابله چه می گویی مرا من گرفته بودم آخر مر و را	2786
Ben senin sesinle hırsızı bırakıverdim sen eşeği ben adam sandım.	Sen bağırınca koyverdim. Sen bir eşekmişsin meğerse. Bense seni adam sandım.	دزد را از بانگ تو بگذاشتم من تو خر را آدمی پنداشتم	2787
Ey filan bu ne hezeyan bu ne herze ben hakikati bulmuştum nişane dediğin ne oluyor?	Bu ne herze, bu ne hezeyan? Ben kendisini tutmuştum, ayak izini ne yapayım?”	این چه ژاژ است و چه هرزه ای فلان من حقیقت یافتم چه بود نشان	2788

[377] ندم: بدم N

[Hırsız] dedi ki ben hakikatten nişan veriyorum işte nişanı budur ben hakikati bilirim	YOK	گفت من از حق نشـــانی[378] می دهم این نشـــان اســـت از حقیقت آگهم	2789
Sen bir hilebazsın, yahut aptalın birisin. Hatta belki de hırsızın ta kendisisin ve bu işi de mahsus yaptın.	YOK	گفت طراری تو یا خود ابلهی بلکه تو دزدی و زین حال آگهی	2790
Ben hasmı perçeminden tutarak çekiyorum sen (işte hırsızın izi) diye onu [elimden] kurtardın.	Ben hasmımı çeke çeke yakalamak üzereydim. İşte ayak izi diye sen koyuverttin.	خصم را من[379] می کشیدم من کشان تو رهانیدی و را کاینک نشـــان	2791
Sen cihetten bahs ediyorsun ben cihetler dışındayım ayat-ı beyyinatın visali içindeyim.	YOK	تو جهت گو من برونم از جهات در وصـــال آیات کو یا بیّنات	2792
Perdeli kimse sıfatlarda hikmetler görür [halbuki] zatı kayıp eden kimse sıfatlarla meşguldür.	Sıfatlarla perdelenmiş olan kişi, ancak sıfat görür. Zatı kaybeden kişidir ki sıfatlarda kalır.	صُنع بیند مرد محجوب از صـــفات در صـــفت آن اســـت کو گم کرد ذات	2793
Vasıl-ı ilallah olanlar zatullahda müstağrakdırlar artık sıfatullaha nazar ederler mi.	Oğul Tanrı'ya ulaşanlar, zata gark olmuşlardır. Artık onlar sıfatlara nazar ederler mi?	واصـــلان چون غرق ذاتند ای پســـر کی کنند انـدر صـــفـات او نظر	2794
Başın suyun dibine daldığında nazarın suyun rengi ile meşgul olur mu.	Başın ırmağın dibinde oldukça renge bakabilir misin?	چون که اندر قعر جو باشـــد ســـرت کـی بـه رنـگ آب افتـد منـظـرت	2795
Eğer suyun dibinde yine suyun rengi ile uğraşırsan sen halı verip kilim almış olursun.	Suyun rengine bakmak için depten çıktın mı? Güzel bir halıyı bırakmış, köhne bir kilimi almış olursun.	ور بـه رنـگ آب بـاز آیـی ز قـعر پس پلاســـی بســـتدی دادی تو شـــعر	2796
Avamın ibadeti havasın günahı sayılır avamın vasıl olması havas için hicabdır.	Avamın ibadeti, havasın günahıdır. Avamın vuslatı bil ki havasın hicabıdır.	طـاعـت عـامـه گـنـاه خـاصـــگـان وصـــلـت عـامـه حجـاب خـاص دان	2797
Padişah bir veziri polis yaparsa padişah onun dostu değil düşmanıdır.	Padişah bir veziri muhtesip yapsa onun dostu değildir, düşmanıdır.	مر وزیری را کند شـــه محتســـب شـــه عـدوی او بـود نـبـود مـحـب	2798
Hem de o vezir bir kusur işlemiş olsa gerektir çünkü sebepsiz naçar padişahın teveccühü değişmez.	Mamafih o vezir belki suç işlemiştir. Böyle birdenbire muameleyi değiştirmek elbette sebepsiz olamaz.	هم گنـاهی کرده بـاشـــد آن وزیر بـی‌ســـبـب نـبـود تـغـیُـر نـاگـزیـر	2799
Ama ilk önce polis olursa ibtidadan ona tali' nasip olmuştur	Çünki önce muhtesip olan kişiye baht ve devlet nasip olmuştur.	آن کـه ز اول محتســـب بُد خود و را	2800

[378] نشانی: نشانت KN
[379] را من: خود را KN

		بخت و روزی آن بُدســـت از ابتدا	
Ancak evvelce padişahın veziri iken onu polis yapmak fena bir kusurdan neş'et eyler.	Fakat önceden padişaha vezir olanı, sonra muhtesip yapmak, kötü bir iş yaptığından olabilir.	لیک آن که اول وزیر شـــه بُد اســـت محتســـب کردن ســـبب فعل بَد اســـت	2801
Padişah seni payitaht olan şehirden saraya davet eylese sonra da saraydan çıkarsa.	Fakat padişah, seni eşikten huzuruna çağırmış, sonra tekrar eşiğe sürmüşse.	چون تو را شـــه ز آســـتانه پیش خواند بـاز ســـوی آســـتـانـه بـاز رانـد	2802
Sen yakinen bil ki bir kusur işlemişsindir cehlinden cebri de davet eylemişsin [şöyle diyerek].	Şüphe etmeksizin bil ki bir suç ettin. Bilgisizlikle cebre yapışır.	تو یقین می دان کـه جرمی کرده‌ای جـبـر را از جـهـل پـیـش آورده‌ای	2803
Ki benim nasibim kısmetim bu imiş öyle ise niçin daha dün o nimet elindeydi ya.	Kısmetim buymuş dersen neden önce o devlet kısmetin olmuştu?	که مرا روزی و قسـمت این بُد اسـت پس چرا دی بودت آن دولت بد[380] است	2804
Sen cehlinden kendi kısmetini kestin [attın] ehliyetli adam kısmetini artırır.	Bilgisizlikle kendi kısmetini kendin teptin. Halbuki ehil olan kişi kısmetini arttırır.	قســـمت خود، خود بریدی تو ز جهل قســـمـت خود را فزایـد مرد اهـل	2805
MÜNAFIKLARIN KISSASI VE ONLARIN MESCİD-İ DIRAR YAPMALARI	**MÜNAFIKLARIN MESCİD-İ DIRAR YAPMALARI**	**قصة منافقان و مسجد ضرار ساختن ایشان**	
Ters gidiş hakkında başka bir misal daha belki Kuran-ı Kerim beyanatından işitmişsindir.	Aykırı gidişe Kur'an'dan getiriceğimiz başka bir misal de dinlesen yerindedir.	یـک مـثـالـی دیـگـر انـدر کـژروی شـــایـد ار از نقـل قرآن بشـــنوی	2806
Yine bunun gibi tek mi çift mi oyununda münafıklar da Hz. Peygambere bir oyun oynamışlardı.	Münafıklar, buna benzer bir çift-tek oyununu da Peygamber'le oynamışlardı.	این چنین کژ بـازیی در جفت و طـاق بـا نـبـی مـی‌بـاخـتـنـد اهـل نـفـاق	2807
Şöyle ki din-i Ahmet'in yükselmesi için bir mescit kılalım dediler. Halbuki o mürtetlik idi.	"Ahmet dinini yüceltmek için bir mescit yapalım" dediler. Halbuki bu mürtetlikten başka bir şey değildi.	کـز بـرای عـزّ دیـن احـمـدی مســجدی ســـازیم و بود آن مرُتَدی	2808
Böyle bir ters oyun oynadılar Peygamber'in mescidinden başka bir mescid yaptılar.	Bu çeşit aykırı bir oyuna girişerek Peygamber'in mescidinden başka bir mescit yaptılar	این چنین کژ بـازیی می بـاختنـد مســجدی جز مســجد او ســاختند	2809
Döşemesini tavanını kubbesini süslediler fakat maksatları cemaati dağıtmak idi.	Döşemesini, tavanını, kubbesini düzdüler. Fakat bununla cemaati ayırmak diliyorlardı.	فرش و ســقف[381] و قبّه‌اش آراســته لیـک تفریق جمـاعـت خواســتـه	2810

[380] بد: به K

[381] فرش و سقف: سقف و فرشK

Yalvararak Hz. Peygamber huzuruna gelirler huzurunda deve gibi diz çöktüler.	Yalvararak Peygamber'in yanına geldiler, deve gibi huzuruna çöktüler.	نزد پیغامبر به لابه آمدند همچو اشتر پیش او زانو زدند	2811
Dediler ki ya Resul Allah lütuf ve kereminden o mescide doğru da teşrif buyurun.	"Ey Tanrı Peygamber'i, lütfedip o mescide kadar bir zahmet etsen;	که ای رسول حق برای محسنی سوی آن مسجد قدم رنجه کنی	2812
Tâ kim mübarek kademinizden bereket kazansın kıyamete kadar namınız baki kalsın.	Kademlerinle kutlasan.. günlerin kıyamete kadar ter-ü taze olsun!	تا مبارک گردد از اقدام تو تا قیامت تازه باد انام تو	2813
Çamurlu yağmurlu günlerin mescididir zaruri ve lazım bir mesciddir fukara yatağıdır.	Topraklı, bulutlu günün, zaruret ve yoksulluk gününün mescidi işte.	مسجد روز گل است و روز ابر مسجد روز ضرورت وقت فقر	2814
Bir yabancı gence orada bir yer böyle can bulur ta kim bu yolda da hıdmet binaları çoğala.	Diledik ki oraya bir garip gelirse yer bulsun, bu hizmet konağında bolluğa ersin.	تا غریبی یابد آنجا خیر و جا تا فراوان گردد این خدمت سرا	2815
Ta kim dinin şiarı çok ve dolu olan en müşkil ise dahi arkadaşla kolaylaşır.	Bu suretle dedin şiarı çoğalsın, etrafa yayılsın, dostlarla olunca acı yemiş bile hoştur.	تا شعار دین شود بسیار و پر ز آن که با یاران شود خوش کار مر	2816
Bir miktar oracığa teşrif buyur bizi halka tezkiye edip onlara anlat.	Bir an orayı şereflendir, bizi tezkiye et, diğer sahabeye bildir.	ساعتی آن جایگه تشریف ده تزکیه‌مان کن ز ما تعریف ده	2817
Mescidi de mescid halkını da taltif et sen aysın biz de geceyiz bir zamanda bizimle bulun.	Mescide, mescittekilere iltifat et.. sen aysın, biz de gece. Bir an olsun bizimle ol da.	مسجد و اصحاب مسجد را نواز تو مهی ما شب دمی با ما بساز	2818
Ta kim gece cemalinden gündüz gibi olsun ey cemali canları tenvir eden güneş.	Gece, cemalinle gündüze dönsün, ey cemali, geceleri aydınlatan güneş" dediler.	تا شود شب از جمالت همچو روز ای جمالت آفتاب جان فروز	2819
Ah keşke bu sözler yürekten olsaydı elbette o halkın muradı hasıl olurdu.	Ah ne olurdu da bu sözleri gönülden söyleselerdi de muratları olsaydı.	ای دریغا که آن سخن از دل بدی تا مراد آن نفر حاصل شدی	2820
Gönülden candan gelmeyen iyilik ey dostlar külhana yeşillik ekmeye benzer.	Gönül istemeden ağza gelen latif sözler, külhandaki yeşilliğe benzer.	لطف که آید بی دل و جان در زبان همچو سبزهٔ نون بود ای دوستان	2821
Uzaktan bak geç ey oğul yemeye koklamaya yaramaz.	Uzaktan bak, geç. Yavrum, onlar yemeğe kokmaya değmez.	هم ز دورش بنگر و اندر گذر خوردن و بو را نشاید ای پسر	2822

Vefasızların iyilikleri tarafına ey oğul gitme o harab köprüdür iyi dinle.	Vefasızlara gitme. Onlar; iyi dinle, yıkık köprüdür.	سوی لطف بی وفایان هین مرو که آن پل ویران بود نیکو شنو	2823
Bilmeyen ona basınca köprü kırılır ayağı da kırılır.	Bilgisiz biri oraya ayak basarsa köprü de yıkılır, ayağı da kırılır.	گر قدم را جاهلی بر وی زند بشکند پل و آن قدم را بشکند	2824
Asker nerede kırılmış ve bozulmuşsa mutlaka iki üç pezevenk yüzünden olur.	Asker, nerde bir bozgunluğa uğrarsa iki, üç karı tabiatlı adamın yüzünden uğrar.	هر کجا لشکر شکسته می‌شود از دو سه سُست مخنّث می بود	2825
Saff-ı harbe silahla yiğit gibi gelir insan da ona güvenir işte bu yar-i gardır der.	O, erkek gibi silahlanıp savaş safına girer. Diğerleri de, işte tam dost diye ona güvenirler.	در صف آید با سلاح او مردوار دل بدو بنهند که اینک یار غار	2826
Yarayı görünce hemen başı çevirir onun kaçması da sana tezahürat edenleri bozar.	Fakat savaş zahmetlerini gördü mü yüz çevirir. Onun kaçışı senin manevi kuvvetini de kırar.	رو بگرداند چو بیند زخمها[382] رفتن او بشکند پشت ترا	2827
Bu bahis uzundur daha da çoğalır asıl maksud unutulur kalır.	Bu bahis uzundur, uzadıkça uzar, maksat da gizli kalır, geçelim.	این دراز است و فراوان می شود و آن چه مقصود است پنهان می شود	2828
MESCİD-İ DIRARA GÖTÜRMEK İÇİN HZ. PEYGAMBERİ ALDATMAYA KALKIŞMALARI	**MÜNAFIKLARIN PEYGAMBER'İ MESCİD-İ DIRAR'A GÖTÜRMEK İÇİN KANDIRMAĞA ÇALIŞMALARI**	**فریفتن منافقان پیغامبر را صلی الله علیه سلم تا به مسجد ضرارش برند**	
Resulullah bir çok beyanatda bulundular masal ve hile atını [meydana] sürdüler.	Halk Peygamber'e masallar okumakta; yalan, dolan atını sürmekteydi.	بر رسول حق فسونها خواندند رخش دستان و حیل می راندند	2829
O dostluklu, muhabbetli, merhamet tiynetli peygamber tebessüm etmekten evet demekten başka bir şey yapamadı.	O merhametli, şefkatli Peygamber gülümsiyerek ancak "Peki" diyebildi.	آن رسول مهربان رحم کیش جز تبسم جز بلی ناورد پیش	2830
O cemaate teşekkürlerini serd eyledi icabet sözüyle onları mesrur etti.	O cemaatin teşekkür etmesi icabeden işlerini anladı, icabet edeceğini söyliyerek haber getirenleri sevindirdi.	شکرهای آن جماعت یاد کرد در اجابت قاصدان را شاد کرد	2831
Onların hileleri süt içinde kıl gibi onun huzurunda birer birer göründü.	Onların hileleri gözünün önünde görünüp duruyor; o hileleri süt içinde kıl görür gibi birer birer görüyordu.	می نمود آن مکر ایشان پیش او یک به یک ز آن سان که اندر شیر مو	2832

[382] زخمها: زخم را K

O lütufkâr zat kılı görmemiş gelerek süt içmiş o nebiyyi-i zarif var olunuz dedi.	Fakat o lütuf sahibi Peygamber, kılı görmemezlikten geliyor, o zarif kimse sütü öğürüyordu.	موی را نـادیـده می کرد آن لطیف شـیر را شـاباش می گفت آن ظریف	2833
Onlar tarafından yüz binlerce mekr-ü hÎle o anda herkesin gözünü uyuttu.	Yüz binlerce hile ve hud'a kıllarına o an gözünü yummuştu.	صـد هزاران موی مکر و دمدمه چشـم خوابـانـید آن دم از همـه	2834
O kerem deryası (ben size sizden daha şefkatliyim) diye doğru söyledi.	O kerem denizi doğru buyurmuştu; "Ben, sizi, sizden ziyade esirgerim.	راسـت می فرمود آن بحر کرم بر شـما من از شـما مشـفقترم	2835
Ben çok parlak ve gayet nahoş bir ateş kenarında oturuyorum.	Ben adeta dehşetli surette alevlenmiş, yalınlanmış bir ateşin kıyısına oturmuş bir adama benzerim.	من نشـسـتـه بر کنـار آتشـی بـا فروغ و شـعلـهٔ بس نـاخوشـی	2836
Siz pervane gibi etrafı kuşatırsınız benim her iki elim pervane kovalar.	Siz pervane gibi o tarafa koşuyorsunuz. Ben de iki elimle pervane koymaktayım."	همچو پروانـه شـمـا آن سـو دوان هر دو دسـت من شـده پروانه ران	2837
Hz. Peygamber hemen gitmek üzere iken Gayretullah (gulyabaniyi dinleme) diye haykırdı.	Münafıkların dileği üzerine Peygamber, o tarafa yürüyünce Tanrı gayreti, haykırdı; "Gul sesini dinleme.	چون بر آن شـد تا روان گردد رسـول غیرت حق بـانـگ زد مشـنو ز غول	2838
Çünkü bu habisler oyun ve hile yaptılar îyrâd ettikleri sözler hep tersdir.	Bu habisler hile ettiler. Söyledikleri sözlerin hepsi aykırıdır.	کین خبیثـان مکر و حیلـت کرده‌انـد جملـه مقلوب اسـت آنچ آورده‌انـد	2839
Onların maksadı yüz karasından başka değildir hiç Hristiyan ve Yahudi din-i İslam iyiliğini arar mı.	Maksatları kara yüzlülükten başka bir şey değildir. Hristiyanlarla Yahudiler, en hayırlı dini nasıl olur da ararlar?	قصـد ایشـان جز سـیه رویی نبود خیر دین کی جسـت ترسـا و جهود	2840
Cehennem köprüsü üstüne bir mescid yapmışlar tanrı ile martaval tavlası oynuyorlar.	Cehennem köprüsü üstüne bir köprü kurdular, Tanrı'ya tavlada hileye giriştiler."	مسـجدی بر جسـر دوزخ سـاختند بـا خـدا نـرد دغـا می[383] بـاختنـد	2841
Maksadları ashab-ı Rasulullahı dağıtmaktır her fuzuli fazlullahiyi anlar mı.	Maksatları Peygamber'in sahabesinin arasını bozmaktı. Her herzevekil Hakk'ın fazıl ve ihsanını nasıl tanır?	قصـدشـان تفریق اصـحاب رسـول فضـل حق را کی شـناسـد هر فضـول	2842
Şam'dan bir yahudiyi buraya getirecekler çünkü Yahudiler onun vazından sarhoşdurlar.	Şam'dan buraya bir Yahudi getirmek niyetindeydiler. Yahudiler, o Şam'lı Yahudinin va'zından sarhoş olmuşlardı.	تـا جهودی را ز شـام اینجـا کشـند که به وعظ او جهودان سـر خوشـند	2843

[383] دغا می: دغاها KN

Hz. Peygamber onlara dedi ki: evet ama biz şimdi yolcuyuz gazaya gitmek üzereyiz	Peygamber, “Gelmeğe gelirim ama şimdi yol üstündeyiz. Savaşa gidiyoruz.	گفت پیغامبر[384] که آری لیک ما بر سر راهیم و بر عزم غزا	2844
Seferden avdet ettiğimde o vakit mescit cihetine yollanırım.	Savaştan dönünce o mescide giderim” buyurdu;	زین سفر چون باز گردم آن زمان جانب مسجد شوم زان پس روان[385]	2845
Onları bu yolda def edip gaza cihetine yollandı martavalcılarla martaval tavlası oynadı.	Onları defetti; savaşa gitti. O kötü, o yalancı kişileri bu suretle avuttu.	دفعشان گفت و به سوی غزو تاخت با دغایان از دغا نردی بباخت	2846
Gazadan avdet buyurduklarında onlara gelip yine edilmiş va’de rücu‘ ettiler.	Dönünce münafıklar, tekrar gelip evvelki va’dini hatırlattılar.	چون بیامد از غزا باز آمدند چنگ اندر[386] وعدهٔ ماضی زدند[387]	2847
Hak Teâlâ ona (mazeretini açıkça söyle azab da ederlerse varsın etsinler) dedi.	Tanrı, “Peygamber, açıkça söyle. Neticesi savaş bile olsa onların hıyanetlerini açığa vur” dedi.	گفت حقّش ای پیمبر فاش گو غدر را ور جنگ باشد باش گو	2848
Hz. Peygamber onlara (siz yüregi fena düşmanlarsınız esrarınızı söylemeyeyim susunuz) dedi.	Peygamber de “Ey hilebaz kavim, susun da sırlarınızı söylemiyeyim.”	گفتشان بس بدرون و دشمنید[388] تا نگویم رازهاتان تن زنید	2849
Onların esrarından birkaç nişane beyan edince işleri kötüleşti.	Deyip sırlarından birkaçını söyleyiverdi. Derhal halleri kötüleşti.	چون نشانی چند از اسرارشان در بیان آورد بد شد کارشان	2850
O kabileden gelenlerde peygamber huzuruna (haşâ haşâ) sözünden dem vurarak geldiler.	Münafıkların elçileri, hemen “Haşa, haşa” demeğe başladılar.	قاصدان زو باز گشتند آن زمان حاش لله حاش لله دم زنان	2851
Her münafığın koltuğu altında bir Mushaf olduğu halde hilekarlıkla huzura geldiler.	Her münafık, koltuğuna bir Mushaf urup hile ile Peygamber’e koştu;	هر منافق مُصْحَفی زیر بغل سوی پیغامبر[389] بیاورد از دغل	2852
Maksatları Mushaf üzerine yemin idi ki yemin bir kalkandır çünkü eğri kalpli adamların yemin adetidir.	Yemin etmeye koyuldu. Çünki yemin etmek, siperdir ve yemin etmek, yalancı kişilerin adetidir.	بهر سوگندان که ایمان جُنَّتی است ز آن که سوگندان کژان را سُنَّتی است	2853
Dinde vefası olmayan eğri kalpli adam tabiî dir ki her zaman yeminini bozar.	Yalancı, dolancı adam, dinde vefakar olmadığından her an yeminini bozar.	چون ندارد مرد کژ در دین وفا	2854

[384] پیغامبر: پیغمبر KN
[385] زین سفر چون باز گردم آن زمان* جانب مسجد شوم زان پس روان: زمان جانب مسجد شوم زان پس روان: آنگهان سوی آن مسجد روان گردم روان KN
[386] چنگ اندر: طالب آن N
[387] زدند: شدند N
[388] گفتشان بس بدرون و دشمنید: گفت ای قوم دغل خامش کنید N
[389] پیغامبر: پیغمبر KN

		هر زمانی بشکند سوگند را	
Doğrular için yemine hacet yoktur çünkü onların iki nurani gözü vardır.	Doğruların yemin etmeğe ihtiyaçları yoktur. Onların gözleri aydınlıdır.	راستان را حاجت سوگند نیست ز آن که ایشان را دو چشم روشنی است	2855
Yemini, ahdi bozmak ahmaklıktır yeminini vefasını muhafaza müttekiler şanındandır.	Ahdi, misakı bozmak, ahmaklıktandır. Yeminine vefa etmek ve yemininde durmaksa temiz kişinin işidir.	نقض میثاق و عهود از احمقی است حفظ ایمان و وفا کار تقی است	2856
Hz. Peygamber buyurdu ki: sizin yemininizi mi doğru sayayım tanrı yeminini mi.	Peygamber dedi ki; "Sizin yemininize mi inanayım, Tanrı'nın yeminine mi?"	گفت پیغامبر[390] که سوگند شما راست گیرم یا که سوگند خُدا	2857
O halk ellerinde Mushaf ağızlarında oruç mührü olarak yemin etmeye başladılar.	Münafıklar, yine ellerinde Mushaf olduğu halde güya ağızlarının orucuyla yemin etmeye giriştiler.	باز سوگند دگر خوردند قوم مصحف اندر دست و بر لب مهر صَوْم	2858
[Demek istiyorlardı ki] bu pak ve doğru kelamullah hakkı için mescidullah için bina edilmiştir.	"Bu doğru ve temiz kelam hakkıyçin o mescidi kurmamız Tanrı rızası içindir.	که به حق این کلام پاک راست که بنای[391] مسجد از بهر خداست	2859
Orada hiç mekr ve hile yoktur orada doğruluk ile zikrullah ve yâ Rabbi münâcatı vardır.	Bu hususta hiçbir hilemiz, düzenimiz yok. Orada ancak Tanrı'yı anacak, doğru bir yürekle Tanrı'ya ibadet edeceğiz" dediler.	اندر آنجا هیچ مکر و حیله[392] نیست اندر آنجا صدق و ذکر[393] و یاربی است	2860
Hz. Peygamber dedi ki: Tanrı sesi benim kulağıma aks gibi erişiyor.	Peygamber dedi ki: "Tanrı'nın sesi, kulağıma diğer sesler gibi gelmekte.	گفت پیغامبر که آواز خدا می‌رسد در گوش من همچون صدا	2861
Tanrı sizin kulağınızı mühürlediğinden tanrı sesi size daha evvel aks etmiyor.	Hak, kulaklarınızı mühürledi de Tanrı sesini duymuyorsunuz.	مهر بر گوش شما بنهاد حق تا به آواز خدا نارد سبق	2862
İşte tanrı sesi açıkça bana geliyor tortudan süzülmüş saf olarak bana geliyor.	İşte apaçık kulağıma Tanrı sesi gelip duruyor. Adeta tortuyu saftan süzmekteyim."	نک صریح آواز حق می آیدم همچو صاف از درد می پالایدم	2863
Kelimullah gibi ki ağaç tarafından tanrı sesini işitti ey mesud tali'li diyordu.	Nitekim ey bahtı kutlu, Hak sesi, Musa'ya da bir ağaçtan gelmişti.	چون کلیم الله گر سوی درخت[394] بانگ حق بشنید کای مسعود بخت	2864

[390] پیغامبر: پیغمبر KN
[391] که بنای: کآن بنای KN
[392] مکر و حیله: حیله و مکر KN
[393] صدق و ذکر: ذکر و صدق KN
[394] چون کلیم الله گر سوی درخت: همچنان که موسی از سوی درخت KN

Ağaçtan (işte ben tanrıyım) sesi işitti kelamullahla beraber nurlarda zuhura geldi.	"Ben Tanrı'yım" sesini bir ağaçtan duymuştu, o sesle beraber nurlar belirmişti, parlamıştı.	از درخت إنّي أنا الله می‌شنید با کلام انوار می‌آمد پدید	2865
Vahiy yüzünden habt oldukları cihetle yine yeminler etmeye başladılar.	Vahiy nuruna karşı aciz kalınca yine yemin etmeye koyuldular.	چون ز نور وحی در می ماندند باز نو سوگندها می خواندند	2866
Cenab-ı Hak yemini kalkan diye yad eylemiştir. Muharebeci kalkanı elden bırakır mı.	Tanrı yemine siper demiştir. Savaşçı, siperi elden bırakır mı?	چون خدا سوگند را خواند سپر کی نهد اسپر ز کف پیکارگر	2867
Ba'de onlara Hz. Peygamber sarîh tekzib ile ve fasih lisanla (yalan söylüyorsunuz) buyurdu.	Peygamber, yine apaçık onları yalanladı ve fasih bir surette onlara "Şüphe yok, yalan söylüyorsunuz" dedi.	باز پیغامبر[395] به تکذیب صریح قَدْ كَذَّبْتُم گفت با ایشان فصیح	2868
ASHAB-I KİRAMDAN BİRİNİN HZ. PEYGAMBER NİÇİN KUSURLARI GİZLEMİYOR DİYE DÜŞÜNMESİ	**SAHABEDEN BİRİSİNİN İNKAR DÜŞÜNCESİNE DÜŞÜP "SALLALLAHÜ ALEYHİ VE SELLEM NE İÇİN AYIPLARI ÖRTÜYOR" DİYE DÜŞÜNMESİ**	**اندیشیدن یکی از صحابه رضوان الله علیم بانکار که رسول الله علیه سلم چرا ستاری نمی‌کند**	
Ashab-ı Kiramdan birisinin kalbine Hz. Peygamber'in va'dinden dönmesinden dolayı bir hayret geldi.	Peygamber, va'dinden dönünce sahabeden birisinin gönlüne inkar düşüncesi düştü.	تا یکی یاری ز یاران رسول در دلش انکار آمد ز آن نکول	2869
Böyle yaşlı, vakarlı ihtiyarları nasıl olur da Hz. Peygamber utandırıyor.	Peygamber böyle ak sakallı, kamil koca kişileri utandırıyor.	که این چنین پیران با شیب و وقار می کندشان این پیمبر شرمسار	2870
Hani Kerem hani kusuru örtüş hani çekince peygamberler yüz binlerce ayıbı örterler.	Nerde kerem, nerde ayıp örtmek, nerde haya? Hani Peygamberler, yüzbinlerce ayıbı örterlerdi?	کو کرم کو ستر پوشی کو حیا صد هزاران عیب پوشند انبیا	2871
İtirazım çehremi sarartmasın diye tekrar gönülden hemen istiğfar etti.	Dedi, derhal yine bu itiraz, yüzümüzü sarartmasın, mahcup düşmeyeyim diye gönlünden istiğfar etti.	باز در دل زود استغفار کرد تا نگردد ز اعتراض او روی زرد	2872
Erbab-ı nifakla bir parça beraber bulunmanın şe'ameti bir mümini kendileri gibi çirkin ve adi yapıyordu.	Münafık kişilerle dost olmanın şomluğu mümini de onlar gibi çirkinleştirdi; asileştirdi.	شومی یاری اصحاب نفاق کرد مومن را چو ایشان زشت و عاق	2873
Yine yalvardı ki: Ey esrarımı bilen Allah beni inkarımda ısrar ettirme.	Yine "Ey gizli şeyleri bütün inceliğiyle bilen Tanrı, beni küfrümde ısrar eder bir halde bırakma.	باز می زاید کای علّام سر مر مرا مگذار بر کفران مصر	2874

[395] پیغامبر: پیغمبر KN

Gözün görüvermesi gibi gönlüm elimde değil yoksa gazabımdan şu anda kalbimi yakardım.	Bakışım nasıl elimde değilse gönlüm de elimde değil. Yoksa bu an hışımla gönlümü yakardım" dedi.	دل به دستم نیست همچون دید چشم ور نه دل را سوزمی این دم ز خشم	2875
Bu düşünce esnasında uyudu onların mescidi ona gübre ile dolu göründü.	Bu düşünceyle uykuya daldı, münafıkların mescidini fışkı ile dolu gördü.	اندر این اندیشه خوابش در ربود مسجد ایشانش پر سرگین نمود	2876
O pislikler içinde birçok taşlar o taşlardan da kara duman çıkıyordu.	Mescidin taşları pislik içinde harap olmuştu, onlardan kara kara dumanlar tütüyordu.	سنگ‌هاش اندر حدث جای تباه می دمید از سنگ‌ها دود سیاه	2877
Duman boğazına kaçıp boğazını tırmaladı acı duman hücumundan uykudan sıçradı.	Çıkan dumanlar, adamın boğazına girdi, boğazı yandı. O acı dumanın kokusundan uyandı.	دود در حلقش شد و حلقش بخست از نهیب دود تلخ از خواب جست	2878
Hemen yüz üstü düşüp ağladı. Ya Rabbi işte bu münkirlik nişanıdır, dedi.	Hemen yüzüstü kapanıp ağlamaya başladı. Tanrı, bunlar, münkirlik nişanesi.	در زمان در روفتاد و می‌گریاست کای خدا اینها نشان منکری است	2879
Ya Rabbi böyle halimlikten sümük daha iyidir, çünkü onu iman nurundan ayırıyordu.	Kahır ve gazap, beni iman nurundan ayıran böyle bir şefkatten daha iyi" diyordu.	خلم بهتر از چنین حلم ای خدا کو کند از نور ایمانم جدا	2880
Ehl-i mecazın mesaisini deşeleyecek olursanız soğan gibi kat kat ve kokmuştur.	Mecaz ehlinin çalışıp çabalamasını araştıran görürsün ki soğan gibi kat kattır.	گر بکاوی کوشش اهل مجاز تو به تو گنده بود همچون پیاز	2881
Her biri diğerinden daha beyinsizdir ama ashab-ı sadakât birbirinden daha kıymetdardır.	Fakat her katı, öbüründen daha az içsiz, daha boş. Halbuki doğruların her işi öbüründen daha iyi, daha yerindedir.	هر یکی از یکدیگر بی‌مغزتر صادقان را یک ز دیگر نغزتر	2882
O kavim ehl-i Kuba mescidini yıkmak için kabâları üzerine yüz kemer bağladılar.	Münafıklar, ziyneti libaslarının üstüne, Kûba Mescidini yıkmak için yüzlerce gayret kemeri kuşanmışlardı.	صد کمر آن قوم بسته بر قبا بهر هدم مسجد اهل قبا	2883
Nasıl ki o ashab-ı fîl Habeşistan'da bir kâbe yaptılar Tanrı onu ateşe verdi.	Onlar, Eshab-ı Fil'e benziyorlardı. Habeşistan'da bir Kâbe yapmışlardı da Tanrı, Kâbelerine ateş vurmuşlardı.	همچو آن اصحاب فیل اندر حبش کعبه‌ای کردند حق آتش زدش	2884
İntikam kastıyla Kâbe'ye hücum eylediler halleri ne olduğunu kelâmullahdan oku.	Bunu üzerine öc almak için Kâbe'yi yıkmağa niyetlendiler. Halleri nice oldu, Kur'an'ı oku, anla!	قصد کعبه ساختند از انتقام حالشان چون شد؟ فرو خوان از کلام	2885
Yüzü karaların sermayesi değildir illâ hiledir, mekrdir kavgadır.	Dinde kara yüzlü olanların hileden düzenden, savaştan başka bir şeyleri yoktur.	مر سیه رویان دین را خود جهاز	2886

		نیســـت الا حیلـت و مکر و ســـتیز	
Her sahabi o mescid hakkında ayânen vakıalar gördüler o mescid sırrı onlara yakınen keşf oldu.	Her sahabe mescit hakkında apaçık bir rüya gördü, bu suretle münafıkların o mescidi yapmaktaki maksatları meydana çıktı.	هر صـــحابی دید ز آن مســـجد عیان واقعـه تـا شـــد یقینشـــان ســـرّ آن	2887
O vakıaları birer birer söyleyecek olursam şüpheli kimselere hakikat saf bir suretde yakınen malum olur.	Bu rüyaları bir bir söylesem şüphe edenlerce de hakikat apaçık anlaşılır.	واقعـات ار بـاز گویم یـک بـه یـک پس یقین گردد صـــفا بر اهل شـــک	2888
Fakat ben onların sırlarını keşf etmek istemem onlar nazlıdırlar hem onlara naz yakışır.	Fakat sırlarını açmaktan ürküyorum. Çünki peygamberler nazenindirler, onlara naz yaraşır.	لیک می‌ترســم ز کشــف رازشــان نـازنیـنـانـنـد و زیـبـد نـازشـــان	2889
Şeriati taklitsiz kabul etmişlerdir miheksiz nakdi aynen almışlardır.	Onlar, şeriatı, taklide uymaksızın kabul etmişler, o peşin parayı mehenge vurmadan almamışlardı.	شـــرع بی تقلیـد می پـذرفتـه‌انـد بی محـکّ آن نقـد را بـگرفتـه‌انـد	2890
Kur'an-ı Kerim hikmeti mümin aradığı gaibdir herkes gaibini bulunca yakınen kabul eder.	Kur'an'ın hikmeti müminin kayıp malıdır. Herkes kaybını bilir, tanır.	حکمت قرآن چو ضـــالهٔ مومن اســـت هر کســی در ضـــالهٔ خود موقن اســـت	2891
KAYBETTİĞİ DEVESİNİ ARAYIP SORAN ŞAHSIN KISSASI	**KAYBOLMUŞ DEVESİNİ SORAN KİŞİNİN HİKAYESİ**	**قصهٔ آن شخص که اشتر ضالّهٔ خود می‌جست و می پرسید**	
Bir deve kaybettin süratle arıyorsun onu bulursan kendinin olduğunu nasıl bilemezsin.	Meselâ bir deven olsa da kaybetsen, araştırmağa koyulsan bulunca, senin deven olduğunu nasıl bilmezsin?	اشـتری گم کردی و جویش[396] چسـت چون بیـابی چون نـدانی کـان تســـت	2892
Arapça'da (dalle) nedir kayıp olmuş deve, elinden kaçmış ve gizlenmiştir.	Arapçada "Dalle" kaybolmuş, elinden kurtulup kaçmış, bir yere gizlenmiş deveye derler.	ضـــالـه چـه بود نـاقـهٔ گم کرده‌ای از کـفـت بـگـریـخـتـه در پـرده‌ای	2893
Kervan yük yüklenirken gelmiş deven de o arada kaybolmuştur.	Kervan, yükü yüklemeğe gelmiş. Seninse deven kaybolmuş, ortada yok.	آمـده در بـار کـردن کـاروان[397] اشـــتر تو ز آن[398] میان گشـــته نهان	2894
Bu cihete o cihete dudakların kurumuş olarak koşuyorsun kervan uzaklaştı gece de yaklaştı.	Dudağın kupkuru.. o yana bu yana koşup durmaktasın; kervan da uzaklaşıyor, gece de yakın.	می دوی این سو و آن سو خشـک لب کاروان شـد دور و نزدیک اسـت شـب	2895
Korkunç yolda eşya yerde kalmış sen ise deve ardında dolaşarak tavaf ediyorsun.	Pılı pırtı korkulu yerde, toprak üstünde kalmış, sen	رخـت مـانـده بر زمین در راه خوف	2896

[396]

[397] آمده در بار کردن کاروان: کاروان در بار کردن آمده N

[398] آن: -N

	deve peşinde şuraya buraya dönüp dolaşıyorsun.	تو پی اشـــتر دوان گشـــتـه بـه طوف	
Diyorsun ki ey Müslümanlar kimse deve gördü mü bu sabah ahırdan hârice fırlamış.	"Müslümanlar; sabahleyin ahırdan bir deve kaçtı, göreniniz var mı?	کای مسـلمانان که دیده اسـت اشـتری جســـتـه بیرون بـامـداد از آخُری	2897
Kim deveden bir nişane söylerse müjdelik birkaç dirhem veririm.	Kim söylerse, kim haber verirse şu kadar para veririm" demeye başlarsın;	هر کـه بر گویـد نشـــان از اشـــترم مـژدگـانـی مـی دهـم چـنـدیـن درم	2898
Yine herkesden nişane sorarsın her adi adam senle alay eder.	Herkesten sorup soruşturursun. Her aşağılık adam, sana bıyık altından güler.	بـاز می‌جویی نشـــان از هر کســـی ریش‌خندت می کند زین هر خســـی	2899
Der ki bir deve gördük şu tarafa gidiyordu kızıl bir deve ki yiyeceğe doğru gidiyordu.	Biri "Bir deve gördük, şu tarafa, çayıra doğru gidiyordu" der.	که اشـــتری دیدیم می رفت این طرف اشـــتری ســـرخی به ســـوی آن علف	2900
O birisi (kulağı kesilmiş idi) der o biri de (neşeli idi coşuyordu) der.	Öbürü "Ha ha.. kulağı da kesikti" der, bir başkası da der ki: "Üstünde nakışlı bir çuval vardı."	آن یـکـی گـویـد بـریـده گـوش بـود و آن بگوید مســـت و بس پر چوش بود[399]	2901
O biri deve tek gözlü idi; diyordu başka birisi uyuzluktan tüysüz idi diyordu.	Diğer biri "Gördüm, tek gözlüydü" der, bir diğeri de der ki: "Uyuzluktan tüyü falan da kalmamıştı…	آن یکی گوید شـــتر یـک چشـــم بود و آن دگر گویـد ز گر بی‌پشـــم بود	2902
Müjdelik almak için martaval olarak her sersem bir nişan söylüyordu.	Müjde almak için her bayağı adam, yüzlerce nişan söyler durur.	از برای مژدگـانی صـــد نشـــان از گزافـه هر خســـی کرده بیـان	2903
İŞİN İÇİNDEN ÇIKMAK VE İHTİLAFTAN KURTULMAK İÇİN TÜRLÜ MEZHEPLER ARASINDA TEREDDÜTLER	**BİRBİRİNE AYKIRI MEZHEPLER ARASINDA MÜTEREDDİT BİR HALE GELİŞ VE ONLARDAN KURTULUŞ YOLU**	**متردد شدن در میان مذاهب[400] مخالف و بیرون شو و مخلص یافتن**	
Herkes marifet göstermek için ga'ib mevsufu [zatullahı] vasf ediyorlardı.	Bu şuna benzer: Herkes marifet hususunda gayıp mevsufunu bir sıfatla öğer.	همچنان که[401] هر کســـی در معرفت می کند موصـــوف غیبی را صـــفت	2904
Filozof başka bir şekilde izah eder ilm-i kelâm ashabı onun sözlerini cerh eder.	Filozof onu başka bir çeşitte anlatır. Muhasebe eden, onun sözünü cerh eder.	فلســـفی از نوع دیگر کرده شـــرح بـاحثی مر گفت او را کرده جرح	2905

[399] و آن بگوید مست و بس پر چوش بود : دگر گوید جلش منقوش بودKN
[400] مذهب: مذهبهای KN
[401] که: -N

O biri her ikisine de ta'n eder başka birinin de mürailikle canı çıkar.	Başka biri her ikisini de kınar. Bir başkası da riya ile can çekişir.	و آن دگر در هر دو طعنه می زند و آن دگر از زرق جانی می کند	2906
Herkes tarik-i haktan onun için nişane gösterirler ki kendisinin o hak yolunda olduğunu zannetsinler diye.	Halk, bunları da o köyün adamı sansın diye her biri, bu yola ait deliller söyler.	هر یک از ره این نشانها ز آن دهند تا گمان آید که ایشان ز آن دهند	2907
Bu hakikati bil ki ne yönlerin hepsi haktır ne de kalben bunlarda yollarını şaşırmışlardır.	Hakikaten şunu bil ki bunların hepsi hak değildir. Fakat bu sürünün hepsi de sapık değil.	این حقیقت دان نه حقّند این همه نی به کلی گمرهانند این رمه	2908
Çünkü hak olmaksızın batıl zuhura gelmez ahmak kalp parayı altın kokusuyla alır.	Çünki hak olmadıkça batıl meydana çıkmaz. Ahmak, kalp altını, altın kokusu duyar da alır.	ز آن که بی‌حق باطلی ناید پدید قلب را ابله به بوی زر خرید	2909
Eğer cihanda halis nakd geçmemiş olaydı kalp parayı harc etmek kabili idi.	Alemde sağlam ve geçer akçe olmasaydı kalpı nasıl harcıyabilirdin?	گر نباشد[402] در جهان نقدی روان قلب‌ها را خرج کردن کی توان	2910
Doğru olmadıkça yalan olur mu yalan doğrudan ayırd edilir mi.	Doğru olmasaydı yalan olur muydu hiç? O yalandan, doğrudan nurlanır mı.	تا نباشد راست کی باشد دروغ آن دروغ از راست می‌گیرد فروغ	2911
Doğru ümidiyle eğriyi satın alırlar zehir bala katılır da öyle yerler.	Doğru ümidiyle eğriyi de alırlar. Zehri şekere dökerler de öyle içerler.	بر امید راست کژ را می خرند زهر در قندی رود آن گه خورند	2912
Sevgililer gıdası olan buğday olmasaydı buğday gösterip de arpa satan ne kazanırdı.	Güzel ve tatlı buğday olmasaydı buğday gösterip arpa satan ne yapardı?	گر نباشد گندم محبوب نوش چه برد گندم‌نمای جو فروش	2913
İmdi hep bu kandırmalar batıldır, deme batıllar hak kokusuyla gönülleri celb ederler.	Şu halde bütün bu sözler batıldır. Batıllar, hak ümidiyle gönüle tuzaktır.	پس مگو که جمله[403] دمها باطلند باطلان بر بوی حق دام دلند	2914
Hepsi hayaldir, hatadır diye alemde hayalsiz hakikat olmaz.	Ama hepsi hayalden, sapıklıktan ibarettir de deme. Çünki alemde hakikatsiz hayal olmaz.	پس مگو جمله خیال است و ضلال بی حقیقت نیست در عالم خیال	2915
Hak kadir gecesi gibidir geceler içinde gizlidir insanlar her geceyi dikkatli geçirsinler diye [böyle olmuştur].	Tanrı, Kadir Gecesidir. Kadir Gecesi, insan her geceyi ibadetle geçirsin diye geceler içinde gizlidir ya, Tanrı da böyle gizli.	حق شب قدر است در شبها نهان تا کند جان هر شبی را امتحان	2916

[402] گر نباشد: گر نبودی KN
[403] که جمله: که این جمله KN

Ey genç ne her gece kadir gecesidir ne de her gece ondan halidir.	Ey genç, her gece Kadir Gecesi değildir ama bütün geceler de ondan hali değildir.	نی[404] شـــب‌هـا بود قـدر ای جوان نی[405] همـه شـــب‌ها بود خـالی از آن	2917
Eski hırka giyenler içinde, bir fakir vardır herkesi hak ve müstehak olduğunu intihan ederek yakala.	Hırka giyenler arasında bir Tanrı fakiri vardır. Sana da haksa ona yapış.	در میـان دلق پوشـــان یـک فقیر امتحان کن و آن که حق اسـت آن بگیر	2918
Zeki, araştırıcı mümin gerektir ki o padişahla dilenciyi ayırt etsin.	Nerde anlayışlı bir mümin ki padişahtan yoksulu ayırdetsin.	مـؤمـن کـیـس مـمـیـز کـو کـه تـا بـاز دانـد پـادشـــا را از کـدا[406]	2919
Dünyada kusurlu eşya olmayaydı tüccarlar hep ahmak olurlardı.	Alemde her şey ayıpsız olsaydı ticaret edenlerin hepsi aptal olurdu.	گر نـه معیوبـات بـاشـــد در جهـان تـاجـران بـاشـــنـد جـمـلـه ابـلـهـان	2920
Çünkü halis kumaşdan anlamak çok kolay olurdu çünkü [ortada] ayıb olmayınca ha ehl ha naehl.	Bu takdirde kumaş tanımak pek kolaylaşırdı. Mademki ortada ayıp yok, ehil ne oluyor, naehil ne oluyor?	پس بود کالا شـنـاسـی سـخت سـهـل چون که عیبی نیسـت چه نااهل و اهل	2921
Hepsi kusur olursa bilginin faydası olmaz hepsi çör çöp ise burada ‘ud [gibi nefis ağaç] yok demektir.	Fakat eğer her şey de ayıplı olsaydı bilginin ne faydası olurdu? Mademki hepsi odun, burada ödağacı yok demektir.	ور همه عیب اسـت دانش سـود نیسـت چون همه چوب است اینجا عود نیست	2922
Hepsi hakdır, demek ahmaklıktır hepsi batıl diyen de kusurundan söyler.	Her şey hak demek ahmaklıktır, fakat her şey batıl diyen de şakidir.	آن که گوید جمله حقند احمقی اسـت و آن که گوید جمله باطل او شقی است	2923
Enbiya tacirleri kazandılar renk koku [gibi suret] tacirleri şaşırıp kaldılar.	Peygamberlerin tacirleri kar ettiler; renk ve koku tacirleriyse ziyan!	تـاجـران انـبـیـا کـردنـد سـود تـاجـران رنـگ و بـو کـور و کـبـود	2924
Mar göze mar [yılan] görünür her iki gözünü iyice ovala.	Yılan, güzel mal gibi görünür. İki gözünü de oğuştur da iyice bak!	مـی‌نـمـایـد مـار انـدر چشـــم مـال هر دو چشـــم خویش را نیکو بمـال	2925
Bu ticaret bu kazanca edilen gıptaya bakma Firavunun, Semud kavminin ettikleri ziyana bak.	Bu alışverişe gıpta ile bakma, Firavun’la Semud kavminin ziyanını gör.	منگر انـدر غبطـهٔ این بیع و سـود بنگر انـدر خسـر فرعون و ثمود	2926
Bu alemde mükerreren nazar eyle çünkü Cenab-ı hak (tekrar bir daha bak) mealiyle emretmiştir.	Şu göke defalarca bak. Çünki Tanrı “Ona bir kere daha dön de bak” buyurdu.	انـدر ایـن گـردون مـکـرر کـن نـظـر ز آن که حق فرمود ثُمَّ ارْجِعْ بَصَـر[407]	2927

[404] نی: نه N
[405] نی: نه N
[406] پادشا را از کدا: حیزگان را از فتی KN
[407] اندر این گردون مکرڑ کن نظر*ز آن که حق فرمود ثُمَّ ارْجِعْ بَصَر: آسانی که بود با زیب و فر*حق بفرمود ثُمَّ ارْجِعْ بَصَر N

HER ŞEYDEKİ HAYIR VE ŞER ZAHİR OLMAK İÇİN HER ŞEYİN İMTİHAN EDİLMESİ	HAYIR VE ŞERRİ ANLAŞILSIN DİYE HER ŞEYİ SINAMA	امتحان هر چیزی تا ظاهر شود خیر و شر که در وی است	
Bu nurani tavana bir kere bakmakla kaanat etme kerratla bakıp (bir çatlaklık var mı) ayetini hükmünü gör.	Bu nurani tavana bir kere bakmakla kani olma. Defalarca bak, “Bir çatlak görebilir misin?”	یک نظر قانع مشو زین سقف نور بارها بنگر ببین هل من فطور	2928
Çünkü Hak sana bu güzel tavana daima bakıp kusurunu ara buyurdu.	Tanrı, sana “Bu güzel göke ayıp arayan kişi gibi defalarca bak” dedi.	چون که گفتت کاندر این سقف نکو می نگر هردم همی جوعیب او[408]	2929
İmdi bu bulanık ve zulmani yer bilir misin ki bana hep takrir etmek için ne kadar bakmak ve araştırmak lazımdır.	Gök hususunda böyle olunca ya bu kara yeri görmek, farkedip anlıyarak beğenmek için bilir misin, ne kadar bakmak gerek!	پس زمین تیره را دانی که چند دیدن و تمییز باید در پسند	2930
Safları tortulardan süzüp ayırmak hususunda aklımızın ne kadar zahmet çekmesi lazım gelir.	Tortuyu süzmek, sâfı meydana getirmek için aklımızın ne kadar zahmetler çekmesi lazım.	تا بپالاییم صافان را ز درد چند باید عقل ما را رنج برد	2931
Kışlar ve hazanlarla baharın can gibi sıcağının imtihanları.	Kış ve güz imtihanlariyle yazın harareti, can gibi olan bahar,	امتحان‌های زمستان و خزان تاب تابستان بهار همچو جان	2932
Rüzgârlar, bulutlar, yıldırımlar ile bir çok ‘avarızın farkları zahir ola.	Yeller, bulutlar, şimşekler, hep hadiselerin zuhur etmesi;	بادها و ابرها و برقها تا پدید آرد عوارض فرق‌ها	2933
Ta kim toprak renkli yer cebindeki lâl ile taş nevinden nesi varsa ortaya koya.	Rengi toprak olan yerin yeninde, yakasında bulunan lâlle âdi taşı meydana çıkarması içindir.	تا برون آرد زمین خاک رنگ هر چه اندر جیب دارد لعل و سنگ	2934
Bu çirkin toprak tanrı hazinesinden ve kerem dünyasından ne çaldıysa takdir-i ilâhi zaptiye me’muru.	Bu abus suratlı toprak, Hak hazinesinden, kerem deryasından ne çalmışsa,	هر چه دزدیده است این خاک دژم از خزانهٔ حق و دریای کرم	2935
“Ne çaldın? Tafsilâtla doğrusunu söyle” der.	Takdir şahnesi, hadi, der, doğru söyle.. aldığın neyse bir kılına kadar anlat!	شحنهٔ تقدیر گوید راست گو آن چه بردی شرح ده ای حیله جو[409]	2936
Hırsız yani toprak (hiç hiç) der zabıta onu işkenceye sokar.	Hırsız, yani toprak “Hiçbir şey almadım, hiçbir şey” derse de şahne, onu durmadan çekiştirip durur, eğip büker.	دزد یعنی خاک گوید هیچ هیچ شحنه او را در کشد در پیچ پیچ	2937

[408] می نگر هردم همی جوعیب او: بارها بنگر چو مرد عیب جو KN
[409] شرح ده ای حیله جو: شرح وا ده مو به مو KN

Zaptiye gâh şeker gibi lâtif sözler söyler gâh da onu asar, en beter şeyler yapar.	Şahne, ona gâh şeker gibi latif sözler söyler; gâh onu asar, en kötü işkencelerde bulunur.	شـــحنه گاهش لطف گوید چون شـــکر گـاهش[410] آویزد کنـد هر چـه بتر	2938
İşte bu kahır ve lütuf arasında o gizli şeyler korku ve ümit ateşi delâletiyle meydana çıkar.	Bu suretle kahırla, lütufla, korku ve can ateşinin tesiriyle o gizli şeylerin açığa vurulmasına gayret eder.	تـا میـان قهر و لطف آن خفیـه‌هـا ظـاهـر آیـد ز آتـش خـوف و رجـا	2939
O bahar vakti tanrı zaptiyesinin hissi muamelesidir hazan da tanrının korkutması ve tehdididir.	O baharlar, Kibriya şahnesinin lûtfudur. Hazan da Tanrı'nın korkutması, tehdidetmesidir.	آن بهاران لطف شـــحنهٔ کبریا اســـت و آن خزان تهـدیـد و تخویف[411] خـدا است	2940
O güz fasl-ı manevi bir çarmıhtır ey gizli hırsız meydana çıkmadığın için kurulmuştur.	Kış da "Ey gizli hırsız, meydana çık" diye manevi bir çarmıhtır.	و آن زمســـتـان چـار میخ معنوی تـا تو ای دزد خفی ظـاهر شـــوی	2941
İmdi çalışan zatın bir zamanı yürek genişliği, bir zamanı da iç sıkıntısı, dert, abur cuburdur.	Savaş erinin gönlü bir zaman ferahlar, bir zaman daralır; derde, gıllügışa düşer.	پس مجـاهـد را زمـانی بســـط دل یک زمانی قبض و درد و غش و غل	2942
Çünkü şu bizim vücutlarımızdaki su ve toprak münkirdir ve canımız nurunun da hırsızıdır.	Çünki bedenlerimiz olan bu su ve toprak, bu balçık, münkirdir. Canların ziyasının hırsızıdır.	ز آن که این آب و گلی کابدان ماســـت منکر و دزد و ضـــیای جان ماهاســـت	2943
Ey aslan adam, Hak Teâlâ sıcağı soğuğu hastalığı derdi vücudumuza koyar.	Ulu Tanrı, ey yiğit; sıcağı soğuğu, zahmeti, derdi bedenlerimize havale etmiştir.	حق تعالی گرم و ســـرد و رنج و درد بر تن مـا مـی‌نـهـد ای شـــیر مرد	2944
Korku, hastalık, mal zayiatı, beden zayiatı hepsi can nakdinin çıkması içindir.	Bütün bunlar, korku, açlık, malların azlığı, bedenimizin hastalığı, hepsi can nakdinin meydana çıkması içindir.	خوف و جوع و نقص اموال و بـدن جملـه بهر نقـد جـان ظـاهر شـــدن	2945
Bu tehditler ve vaatler meydana çıkmıştır ve bu sebeple iyi kötü karışmıştır.	Vaitlerle tehditler, bu birbirine karışmış olan iyi ve kötüyü ayırdetmek içindir.	این وعیـد و وعـده‌هـا انـگیختـه[412] بـهـر این نیـک و بـدی آمیختـه[413]	2946
Hak ile batılı karıştırdıklarında geçer akçe ile kalp parayı da darcığa döktüler.	Hakla batıl birbirine karıştığından, sağlam parayla kalp akçayı bu hareme döktüklerinden dolayı,	چون کـه حق و بـاطلی آمیختنـد نقـد و قلـب انـدر حرمـدان ریختنـد	2947

[410] گاهش: گه بر KN
[411] تهدید و تخویف: تخویف و تهدید N
[412] انگیخته: انگیخته است KN
[413] آمیخته: آمیخته است KN

İmdi ona seçme mihek lazımdır [öyle mihek ki] tahkikat esnasında imtihan edilmiş ola.	Ayırdetmek için hakikatleri sınamış, görmüş bir mehenk gerektir ki,	پس محک می بایدش بگزیده‌ای در حقایق امتحان‌ها دیده‌ای	2948
Ve bu karışık şeyleri ayırıcı ola bu tedbirleri seçici ola.	Bu hileleri farketsin, şu tedbirlerin esası olsun.	تا شود فاروق این تزویرها تا بود نقاد[414] این تدبیرها	2949
Ey Musa'nın anası sen ona sütü emzir Nil'e bırak felâketten korkma.	Ey Musa'nın anası, Musa'ya süt ver, belâya düşeceğini düşünme, suyu at!	شیر ده ای مادر موسی و را و اندر آب افکن میندیش از بلا	2950
Elest bezminde kim süt emmiş Musa gibi sütleri ayırır.	Kim, Elest gününde o sütü emmişse Musa gibi sütü fark eder.	هر که در روز اَلَسْتُ آن شیر خورد همچو موسی شیر را تمییز کرد	2951
Eğer sen çocuğunun süt ayırmasını tecrübe etmemişsen o zaman (ey Musa anası emzir).	Çocuğun fark ve temyiz sahibi olmasını cidden istiyorsan, ey Musa'nın anası, hemen şimdi onu emzir de,	گر تو بر تمییز طفلت مولعی این زمان یا اُمَّ موسی اَرْضِعی	2952
Ayet-i hükmü zuhur eyler anası sütünün tadını bilir fena dadıya baş eğmiş olmaz.	Anasının sütündeki lezzeti anlasın, yaratılışı kötü dadılara teslim olmasın.	تا ببیند طعم شیر مادرش تا فرو ناید بدایهٔ بد سرش	2953
DEVE ARAYAN HİKAYESİNİN FAYDASININ ŞERH VE İZAHI	**DEVESİNİ ARAYAN ADAM HİKAYESİNİN FAYDASI**	**شرح فایدهٔ حکایت آن شخص شتر جوینده**	
Ey güvenilir zat bir deve kayıp ettik herkes deveden nişane söyler.	Ey itimada lâyık adam, sen bir deve kaybetmişsin, herkes sana deveden bir nişan vermekte.	اشتری گم کرده‌ای ای معتمد هر کسی ز اشتر نشانت می دهد	2954
Sen devenin nerede olduğunu bilmezsin ama sana verdikleri nişanenin hata olduğunu bilirsin.	Sen devenin nerde olduğunu bilmiyorsun ama o söylenen nişanların yanlış olduğunu biliyorsun.	تو نمی‌دانی که آن اشتر کجاست لیک دانی که این نشانی‌ها خطاست	2955
Deve kayıp etmediği halde taklidle başka bir deve arayan kimse der ki:	Devesini kaybetmiyen de taklitle devesini kaybeden kişi gibi bir deve arar.	و آن که اشتر گم نکرد او از مری همچو آن گم کرده جوید اشتری	2956
Evet ben de deve kaybettim bulana ücretini de hazırladım.	"Ben de devemi kaybettim. Kim bulursa müjdesini vereceğim" der.	که بلی من هم شتر گم کرده‌ام هر که یابد اجرتش آورده‌ام	2957
Deve hususunda sana müşâreket eder, deve tama'la o da bu oyunu oynar.	Deve aramakta seninle yoldaşlık eder, deveye tamah	تا در اشتر با تو انبازی کند	2958

[414] نقاد: دستور این KN

	ettiğinden böyle bir oyuna girişir.	بهر طمع اشتر آن بازی کند	
Sen o nişaneler hatadır, dersen o da seni takliden öyle söyler.	Sen, kime "Bu söylediklerin yanlış" dersen o da sana uyup aynı sözü söyler.	او نشان کژ بنشناسد ز راست لیک گفتت آن مقلد را عصاست	2959
O ters alâmetle doğru alâmeti tefrik edemez fakat o mukallid senin sözünü taklid eyliyor.	O, yanlış nişaneyle doğrusunu ayırdedemez ama senin, sözün, o mukallidin asasıdır, ona dayanır.	هر چه[415] را گویی خطا بود آن نشان او به تقلید تو می‌گوید همان	2960
Eğer doğru ve benzeyişli nişane söylerlerse sana yakinen ve hiç şüphesiz mâ'lum olur.	Doğru ve benzer bir nişane verirlerse inanırsın, şüphen kalmaz.	چون نشان راست گویند و شبیه پس یقین گردد ترا لا رَیْبَ فیه	2961
O senin 'alîl canına şifa olur define gibicesine sence müstahsin ve makbul olur.	O nişane, hasta canına şifa olur, benzinin rengi yerine gelir, iyileşir, kuvvetlenirsin.	آن شفای جان رنجورت شود مظهر حسن چو کنخورت شود[416]	2962
Yüzüne renk, bileğine kuvvet olur vücudun da maneviyatın da yüz katlı olur.	YOK	رنگ روی و قوّت باز و شود خَلق و خُلق یک توت صدتو شود[417]	2963
Gözün nurlanır, ayağın kuvvetli yürür cismin can olur canın da feyz-i manevi olur.	Gözün ışıklanır, ayağın tutar, yürür.. cismin can olur, canın tamamiyle ruh kesilir.	چشم تو روشن شود پایت دوان جسم تو جان گردد و جانت روا	2964
İmdi dersin ki ey emin zat doğru söyledin, bu nişanelerin zahir beyanatındandır.	"Doğru söyledin ey emniyetli kişi, nişaneler, tamamiyle deveme ait.	پس بگویی راست گفتی ای امین این نشانی‌ها بلاغ آمد مبین	2965
Bu sözde açık mucize var bu beratdır, kadirdir ve [endişelerden] necatdır.	Bu nişaneler, apaçık ve inanılır deliller.. bu nişaneler, devemi gördüğüne dalâlet etmekte, Adeta Berat ve Kadir, adeta kurtuluşun ta kendisi."	فِیهِ آیاتٌ بَیِّنَاتٌ ثِقَاتٌ این براتی باشد و قدر نجات	2966
O bu nişanı verince dersin ki: yürü, azimet vaktidir sen başı çek.	Der, bu nişaneleri vereni "Haydi, önden yürü. Yürüme vakti, sen öne düş de,	این نشان چون داد گویی پیش رو وقت آهنگ است پیش آهنگ شو	2967
Ey doğru söyleyen biz ardınca gelelim arayıp taramada sen devemden koku aldın.	Ben senin ardından geleyim. Doğru sözlü kişi, devemin kokusunu aldım, şimdi de nerde, göster" diye onu öne salarsın.	پی روی تو کنم ای راست گو بوی بردی ز اشترم در جست و جو[418]	2968

[415] هر چه: هر که N
[416] مظهر حسن چو کنخورت شود: رنگ روی و صحت و زورت شود KN
[417] رنگ روی و قوّت باز و شود+خَلق و خُلق یک توت صدتو شود -KN
[418] در جست و جو: بنما که کو KN

Deve sahibi olmayan, deve aramakta onunla uğraşan kimse ise	Fakat deve sahibi olmayıp bu araştırmada taklide uyan kişinin,	آن کسی[419] را کو نه صاحب اشتری است و اندر این[420] جست شتر بهر مری است	2969
Bu doğru nişanelerden yakını aratmaz, dosdoğru deve arayana ancak aksine şerik olur.	Bu doğru nişanelerle yakını artmaz, ancak hakikaten devesi kaybolanın inanışı ona da akseder.	ز این نشان راست نفزودش یقین جز ز عکس ناقه جوی راستین	2970
Onun ciddiyet ve hararetinden koku aldı, onun hay huy uğraşması laf değildir dedi.	Onun ciddiyetinden, tahassüründen bir koku alır, anlar ki onun bu yelip yortması saçma değil, elbette bir aslı var!	بوی بُرد از جِدّ و گرمی های او که گزافه نیست این هیهای او	2971
Vakı‘a bu devede hakkı yoktu ama evet o da bir deve kayıp etmişdi.	Bu deve arayışı doğru değil ama o da bir deve kaybetmiştir.	اندرین اشتر نبودش حق ولی اشتری گم کرده است او هم بلی	2972
Başkasının devesine tama‘ ona perde olup kendi kayıp ettiği hatırından çıkdı	Başkasının devesine tamah edişi onun yüzünü örter de kendi kaybını unutturur.	طمع ناقهٔ غیر رو پوشش شده آنچ ازو گم شد فراموشش شده	2973
O nereye koşarsa bu da koşardı tama‘ından deve sahibine dert ortağı oluyordu.	Devesi kaybolan nerelerde koşarsa bu da koşar, tamahından dertliye dost ve yoldaş olur.	هر کجا او می‌دود این می دود از طمع هم درد صاحب می شود	2974
Bir yalancı bir doğru ile beraber gidince ansızın onun yalanı da doğru oluverdi.	Yalancı da doğrucuyla yoldaş olunca yalanı, ansızın doğru olur.	کاذبی با صادقی چون شد روان آن دروغش راستی شد ناگهان	2975
Devenin kaçtığı ovada bu adam da kendi devesini bulur.	Devenin koştuğu o ovada yalancı da kendi devesini buluverir.	اندر آن صحرا که آن اشتر شتافت اشتر خود نیز آن دیگر بیافت	2976
Görünce devesini hatırladı artık eşin dostun devesinden tama‘ını kesdi.	Onu görünce devesini hatırlar; dostunun, arkadaşının devesinden tamahını keser.	چون بدیدش یاد آورد آن خویش بی‌طمع شد ز اشتر آن یار و خویش	2977
Devesini görünce o mukallid, muhakkik oldu devesi orada otluyordu.	Devesini orada otlar görür de mukallitken muhakkik olur.	آن مقلّد شد محقق چون بدید اشتر خود را که آن جا می چرید	2978
İşte o esnada deve arayıcısı oldu onu çölde görmedikçe aramıyordu.	Deveyi orada aramadığı halde bulunca o an, hakikaten deveye talip kesilir.	او طلبکار شتر آن لحظه گشت می‌نجستش تا ندید او را به دشت	2979

[419] آن کسی: پیش آن کسی KN
[420] و اندر این: کو در این KN

Artık ondan sonra olanca nazar-ı dikkatini devesine çevirerek kendi kendine gitmeye başladı.	Ondan sonra yalnızca yürümeye başladı, gözünü kendi devesine açar.	بعد از آن تنها روی آغاز کرد چشم سوی ناقهٔ خود باز کرد	2980
İlk deve sahibi sen beni bıraktın şimdiye kadar beni bırakmıyordun dedi.	Asıl deve arıyan "Beni bıraktın mı, halbuki şimdiye kadar arkadaşlık ettik" deyince,	گفت آن صادق مرا بگذاشتی تا با[421] اکنون پاس من می داشتی	2981
Öbürü dedi ki şimdiye kadar martavalcı idim tama'dan yaltaklanıyordum.	"Şimdiye kadar abes bir şeyle meşguldüm, tamahtan sana yaltaklanıp duruyordum.	گفت تا اکنون فسوسی بوده‌ام وز طمع در چاپلوسی بوده‌ام	2982
Gerçi talep esnasında cismen senden ayrıldımsa da bu anda kalben sana dert ortağı oldum.	Bu arayışta senden zahiren, cismen ayrıldım ama asıl şimdi seninle derttaş oldum.	این زمان هم درد تو گشتم که من در طلب از تو جدا گشتم به تن	2983
Deve evsafını senden çalıyordum, şimdi canım kendimin devemi görünce gözlerim muhabbetle doldu.	Şimdiye kadar devenin evsafını senden çalmıştım. Halbuki şimdi canım, benimkini gördü, artık gözüm doydu.	از تو می دزدید می وصف شتر جان من دید آن خود شد چشم پر	2984
Bulmadıkça talebî değildim, şimdi bakır mağlup altın ona galip oldu.	Onu görmedikçe aramadım, istemedim. Fakat şimdi bakır mağlup oldu, altın üst geldi.	تا نیابیدم نبودم طالبش مس کنون مغلوب شد زر غالبش	2985
Şükür olsun ki günahlarım hep ibadet oldu şaka mahv oldu hakikat isbat-ı vücud eyledi.	Bütün suçlarım, şükür olsun, ibadet oldu, alay fena buldu, doğruluk kaldı.	سیّئاتم شد همه طاعات شکر هزل شد فانی و جد اثبات شکر	2986
Mademki günahlarım Hakk'a vesile olmuşdur, artık günahıma ta'n etmeğe kalkışma.	Suçlarım, Hakk'a vesile oldu, gayri suçlarımı kınama, onlara dokunma.	سیّئاتم چون وسیلت شد به حق پس مزن بر سیّئاتم هیچ دق	2987
Sana doğruluğun talep olmuştu, bana da ciddilik ve arayış sadakat kapısını açtı.	Seni, doğruluğun arayıcı etmişti. Bana da ciddiyetim ve araştırmam doğruluk kapısını açtı.	مر ترا صدق تو طالب کرده بود مر مرا جدّ و طلب صدقی گشود	2988
Senin doğruluğun seni aramaya sevk etti beni de arayıcılığım doğruluğa götürdü.	Seni, doğruluğun, aramaya sevketti, beni de aramam doğruluğa çekti.	صدق تو آورد در جستن ترا جستنم آورد در صدقی مرا	2989
Yere devlet tohumu ekmiştim ücretsiz, işsiz zannediyordum.	Alay olsun diye, iş olsun diye yere devlet tohumu ekiyordum.	تخم دولت در زمین می کاشتم سخره و بیگار می پنداشتم	2990
O faydasız olmadı hakikî kazanç oldu ektiğim her bir dane yüz mahsul verdi.	Halbuki onun aslı varmış, hakiki kazancımmış.. ektiğim her taneye bedel	آن نبد بیگار کسبی بود چست	2991

[421] با: به K

	yüzlerce tane çıktı" diye cevap verir.	هر یکی دانه که کشتم صد برست	
Hırsız geç vakit bir eve girdi bir de girince kendi evi olduğunu gördü.	Hırsız bir eve girmeğe kalkışır, girince görür ki girdiği kendi eviymiş!	دزد سوی خانه‌ای شد زیر دست چون در آمد دید که آن خانهٔ خود است	2992
Ey soğuk ciddiyetle işe ısın ki sıcaklık gelsin katılıkla anlaş ki yumuşaklık gelsin.	Ey soğuk, hararetlen ki ısınasın, sertliğe alış ki yumuşayasın.	گرم باش ای سرد تا گرمی رسد با درشتی ساز تا نرمی رسد	2993
O iki deve değil o bir devedir lâfız dardır mana ise çok doludur.	O iki deve değildir ki.. bir devedir. Fakat söz dar, mana ise geniş!	آن دو اشتر نیست آن یک اشتر است تنگ آمد لفظ معنی بس پر است	2994
Daima lâfız manaya erişemez onun için Hz. Peygamber (Tanrıyı bilenin dili tutulur) buyurdu.	Söz manaya daima kifayetsiz. Onun için Peygamber "Tanrı'yı bilenin dili tutulur" dedi.	لفظ در معنی همیشه نارسان ز آن پیمبر گفت قَدْ کَلَّ لِسان	2995
Nutuk, hesabda usturlap gibidir o gökden, güneşden ne kadar anlar.	Söz, hesapta usturlaba benzer. Usturlap, gökü, güneşi ne kadar bilebilir ki?	نطق اصطرلاب باشد در حساب چه قدر داند ز چرخ و آفتاب	2996
Hususen ki öyle bir gök ki bugün ondan bir çöp mesabesindedir bu güneş o gök güneşinden bir zerredir.	Hele bu gök olursa.. bu böyle bir gök ki gökyüzü, buna nispetle bir katre. Bu güneş, o güneşe nispetle bir zerre!	خاصه چرخی کین فلک زو پرّه‌ای است آفتاب از آفتابش ذرّه‌ای است	2997
HER NEFİSDE BİR MESCİD-İ DIRAR OLDUĞUNA DAİRDİR	**HER AN BİR MESCİD-İ DIRAR VAR**	**بیان آن که در هر نفسی مسجد[422] ضرار است**	
Onun mescid olmayıp hile mekânı, Yahudi tuzağı olduğu anlaşılınca.	Münafıkların yaptıkları mescidin hakiki bir mescit olmayıp hile yurdu, yahudi tuzağı olduğu anlaşılınca.	چون پدید آمد که آن مسجد نبود خانهٔ حیلت بد و دام جهود	2998
İmdi Hz. Peygamber (onu yıkınız, süprüntülük, küllerin dökülecek yer yapınız) dedi.	Peygamber "Onu yıkın! Süprüntülük, küllük, gübürlük yapın" buyurdu.	پس نبی فرمود که آن را بر کنید[423] مطرحهٔ خاشاک و خاکستر کنید[424]	2999
Mescid sahibi de mescid gibi kâlib idi tuzağa dökülen daneler ihsan sayılmaz.	Mescidin sahibi de mescit gibi kalptı. Tuzağa saçtığın taneler, cömertlik sayılmaz ki.	صاحب مسجد چو مسجد قلب بود دانه‌ها بر دام ریزی نیست جود	3000
Oltandaki et, balık avlamak içindir o kabilden lokma ne bahşişdir ne de sehadır, mağrurdur.	Oltandaki et lokması, balığı avlamak içindir. Öyle bir lokma ne ihsandır, ne cömertlik!	گوشت کاندر شست تو ماهی رباست آن چنان لقمه نه بخشش نه سخاست	3001

[422] نفسی مسجد: نفسی فتنهٔ مسجد KN
[423] کنید: کنند K
[424] کنید: کنند K

Ehl-i Kuba mescidi ki cemâdâtdandır [öyle olduğunu halde] Mescid-i Kubanın kufvi olmadığından o, Mescid-i Dırara yol vermedi.	Kubâ'lıların Mescidi, taştan, topraktan ibaretken yine kendisinin naziri olmıyan o Mescit-i Dırâr'ın vücuduna meydan vermedi.	مسجد اهل قبا که آن بد جماد آن چه کفو او نبد راهش نداد	3002
Cemâdâtda bunculayın bir zulüm vücuda gelmedi o kufvi olmayan Mescid-i Dırara adalet memuru şiddetle çarptı	Taşa, toprağa bile böyle bir zulüm ve sitem yapılmadı. Adalet emiri olan Rasulullah, Kubâ mescidine benzemiyen o mescide şûle vurdu, onu yakıp yıktı!	در جمادات این چنین حیفی نرفت زد در آن ناکفو امیر داد نفت	3003
İmdi asılların aslı olan alem-i hakâyıkda da bilmelisiniz ki böylece farklar ve ayrılıklar vardır.	Asılların aslı olan hakikatların da, bil ki, farkları, ayrılıkları vardır.	پس حقایق را که اصل اصل‌هاست دان که آن جا فرق‌ها و فصل‌هاست	3004
Ne yaşayışı onun yaşayışı gibidir ne de ölümü onların ölümü gibidir.	Ne hayatı onun hayatına benzer, ne mematı onun mematına.	نی[425] حیاتش چون حیات او بود نی[426] مماتش چون ممات او بود	3005
Mezarını bile onların mezarı gibi bilme artık o alemdeki farkları nasıl söyleyeyim.	Hatta kabrini bile öbürünün kabri gibi sanma. O cihanın farkını ben nasıl söyliyeyim?	گور او هرگز چو گور او مدان خود چه گویم حال فرق آن جهان	3006
Ey iş adamı işini bir mihenge vur kim bir ehl-i Dırar Mescidi yapmayasın.	Ey iş eri, sen işini mehenge vur da bir Mescit-i Dırâr da sen yapma.	بر محک زن کار خود ای مرد کار تا نسازی مسجد اهل ضرار	3007
İmdi sen o mescidi yapanları alaya alıyordun bir de baktın ki sen de onlardansı.	Sen o mescit yapanları kınıyor, onlarla alay ediyorsun ama gözünü çevirip baksan görürsün ki sen de onlardansın.	بس بر آن مسجد کنان تسخّر زدی چون نظر کردی تو ز ایشان آمدی[427]	3008
O HİNDÛ HİKAYESİDİR Kİ BİR İŞ ÜZERİNDE ARKADAŞIYLA ÇEKİŞİYORDU HABERİ YOKTU Kİ KENDİSİ DE ONA MÜPTELA İDİ	**BİR İŞ İÇİN SAVAŞAN, FAKAT KENDİSİNİN DE O HALE MÜPTELÂ OLDUĞUNDAN HABERİ OLMIYAN HİNTLİ**	**حکایت هندو که با یار خود جنگ می‌کرد بر کاری و خبر نداشت که او هم بدان مبتلا شود[428]**	
Dört Hintli bir mescide gittiler ibadet için, rükû ve sücûd yapıyorlardı.	Dört Hintli bir mescitte Tanrı'ya ibadet için namaza durmuşlar, rükû ve sücuda koyulmuşlardır.	چار هندو در یکی مسجد شدند بهر طاعت راکع و ساجد شدند	3009
Her biri bir niyetle tekbir edip alçak gönüllülükle halis kullukla namaza durdular.	Her biri niyet edip tekbir alarak huzu ve huşuyla namaz kılmaktaydı.	هر یکی بر نیتی تکبیر کرد در نماز آمد به مسکینی و درد	3010

[425] نی: نه N
[426] نی: نه N
[427] تو ز ایشان آمدی: تو خود زیشان بُدی KN
[428] مبتلا شود: مبتلا است KN

Müezzin gelince birisinin ağzından (Ey müezzin, ezan okundu mu, namaz vakti oldu mu) sözü fırladı.	Bu sırada meyzin içeriye girdi. Hintlilerin birisinin ağzında bilâihtiyar bir söz çıktı; "Meyzin, ezanı okudu mu, yoksa vakit var mı?"	مُؤذِن آمد زان یکی لفظی بجست کای مُؤذِن بانگ کردی وقت هست	3011
Öbür Hintli ihlasından dolayı (hey, söz söyledin, namazın bozuldu) dedi.	Öbür Hintli, namaz içinde olduğu halde "Sus yahu, konuştun, namazın bozuldu" dedi.	گفت آن هندوی دیگر از نیاز هی سخن گفتی و باطل شد نماز	3012
Üçüncü de ikinciye (be amuca! Aklın iki katlı ise o sözü sen kendine söyle) dedi.	Üçüncü Hintli ikincisine dedi ki; "Onu ne kınıyorsun baba, kendi derdine bak, kendini kına!"	آن سوم گفت آن دوم را کای عمو این به خود گو گرز عقلت هست بو[429]	3013
Dördüncüsü (Elhamdülillah ben o üç adam gibi [gaflet] kuyusuna düşmedim) dedi.	Dördüncü "Hamdolsun ben, üçünüz gibi kuyuya düşmedim" dedi.	آن چهارم گفت حمد الله که من در نیفتادم به چه چون آن سه تن	3014
İmdi her dördünün de namazları mahv oldu ayıplayanlar daha çok yollarını gayb ettiler.	Hulâsa dördünün de namazı bozuldu. Alemin aybını söyliyen daha fazla yol kaybeder.	پس نماز هر چهاران شد تباه عیب گویان بیشتر گم کرده راه	3015
Ne mübarek o can ki kendi aybını gördü, kim bir ayıptan bahs ederse onu kendisi satın aldı.	Ne mutlu o kişiye ki kendi aybını görür. Kim birisinin aybını görürse o anılır, o aybı kendisinde bulur.	ای خنک جانی که عیب خویش دید هر که عیبی گفت آن بر خود خرید	3016
Çünkü onun yarısı ayıp alemidir, diğer yarısı da gayb alemindendir.	Çünki insanın yarısı ayıptandır, yarısı gayıptan!	ز آن که نیم او ز عیبستان بُد است و آن دگر نیمش ز غیبستان بُد است	3017
Madem senin başında [topu] on kıl vardır, merhemini kendine bağlamak gerektir.	Mademki başında onlarca yara var, merhemini başına vurmalısın.	چون که بر سر مر ترا ده ریش هست مرهمت بر خویش باید کار بست	3018
Yarayı ayıplamak onun ilacıdır, aciz olunca cây-ı merhamettir.	Yarayı ayıplamak, ona merhem koymaktır. Sınık bir hale de düştü mü "Biri kavmin azizi zelil oldu mu acıyın ona" hadisine mazhar oldu.	عیب کردن ریش[430] را داروی اوست چون شکسته گشت جای ارحموست	3019
Eğer senin o aybın yoksa emin olma belki o ayıp senden dağılır.	Senden o ayıp yoksa da yine emin olma. Olabilir ki o aybı sen de yaparsın, günün birinde o ayıp, senden de zuhur edebilir.	گر همان عیبت نبود ایمن مباش بو که آن عیب از تو گردد نیز فاش	3020
Hak Teâlâdan (korkmayınız) emrini işitmedin mi? İmdi	Tanrı'dan "Emin olmayın" sözünü duymadım mı? Peki,	لا تخافوا از خدا نشنیده‌ای	3021

[429] این به خود گو گرز عقلت هست بو: چه زنی طعنه بر او خود را بگو KN
[430] ریش: خویش K

niçin kendini emin ve hoş gördün?	o halde neden müsterih ve emin oluyorsun?	پس چه خود را ایمن و خوش دیده‌ای	
Şeytan senelerce iyi bir namla yaşamıştı [sonra] rüsvây oldu gör imdi adı nedir.	İblis, yıllarca iyi adla anılarak yaşadığı halde nihayet bak, nasıl rüsvay oldu; adı ne oldu?	ســـال‌هـا ابلیس نیکو نـام زیســـت گشـت رسـوا بین که او را نام چیسـت	3022
Onun âli makamı cihanın ma'lumu olmuştu şimdi aksiyle ma'ruf oldu vay ona.	Yüceliği alemde tanınmıştı; aksiyle tanındı, yazık!	در جهـان معروف بـد علیـای او گشـــت معروفی بعکس ای وای او	3023
Emin olmadıkça ma'rufluk isteme [önce] korkudan paklan da sonra emniyetten bahset.	Emin değilsen, tanınmayı isteme. Yürü, yüzünü korkuyla yıka da sonra göster.	تـا نـه‌ای ایمـن تـو معـروفـی مجـو پاک شـــو از حرف بس ارامن کو[431]	3024
Güzelim, sakalın çıkmadıkça çıplak çenelilere ta'n etme.	Güzelim, sakalın çıkmıyorsa başka sakalsızları kınama.	تـا نـرویـد ریـش تـو ای خـوب مـن بر دگر ســـاده ز نخ طعنـه مزن	3025
Şuna dikkat et ki: onun canı bir felâkete mübtela olup bir kuyuya düştü ve sana nasihat oldu.	Şu işe bak: Şeytan, belâlara düştü de sana ibret oldu.	این نگر کـه مبتلا شـــد جـان او در چهی افتـاد تـا شـــد پنـد تو[432]	3026
Sen düşüp de ona nasihat [ve ibret] olmadın o zehri içti sen şekerini ye.	Sen belâya uğrayıp ona ibret olmadın.. o zehri içti, sen şerbeti iç, (ibret almana bak!).	تـو نیفتـادی کـه بـاشـــی پنـد او زهر او نوشـــیـد تو خور قنـد او	3027
OĞUZLARIN DİĞER BİRİSİ KORKSUN DİYE ÖBÜRÜNÜ ÖLDÜRMEYE KALKIŞMASI	**OĞUZLARIN, BİRİNİ KORKUTMAK İÇİN BAŞKA BİRİNİ ÖLDÜRMEĞE KALKIŞMALARI**	**قصد کردن غزان به کشتن آن مردی تا آن دگر بترسد**	
O Türk Oğuzları çok kan dökücü idiler yağma için ansızın bir köye hücum ettiler.	Kan dökücü Oğuz Türkleri, malları yağma etmek üzere bir köye girdiler.	آن غـزان تـرک خـون ریـز آمـدنـد بهر یغمـا بر دهی نـاگـه زدنـد[433]	3028
O köyün a'yânından iki kişiyi elde edip onlardan birisini öldürmeye hücum eylediler.	O köyün eşrafından iki kişi yakalayıp birini öldürmeye niyet ettiler.	دو کـس از اعیـان آن ده یـافـتـنـد در هـلاک آن یـکـی بشـــتـافـتـنـد	3029
Onu kurban etmek için ellerini bağladılar, o adam dedi ki ey şahlar yüksek şahsiyetler!	Öldürmek üzere elini bağladıkları zaman dedi ki: "Padişahlar, yüce erler.	دســـت بســـتندش کـه قربـانش کنند گفـت ای شـــاهـان و ارکـان بلنـد	3030

[431] پاک شو از حرف بس ارامن کو: رو بشود از خوف پس بنمای رو KN
[432] در چهی افتاد تا شد پند تو: تا در افتادست و او شد پند تو N
[433] بر دهی ناگه زدند: در یکی ده در شدند N

Beni niçin ölüm kuyusuna atıyorsunuz, neden yani kanıma mı susadınız?	Niye benim kanıma kastediyorsunuz. Neden kanıma susadınız?	در چه مرگم چرا می افگنید[434] از چه آخر تشنهٔ خون منید	3031
Hikmet nedir beni öldürmekten maksad nedir? Çünkü fakir bir haldeyim çırıl çıplağım	Öldürülmemdeki maksat, garaz ne? Görüyorsunuz ya, gördüğünüz gibi yoksulum, çırçıplak bir adamım.”	چیست حکمت چه غرض در کشتنم چون چنین درویشم و عریان تنم	3032
Dediler ki: öbür arkadaşın heybetlensin de korksun altınları meydana çıkarsın diye.	Oğuzların biri “Arkadaşın korksun, ürksün de altınları çıkarsın diye öldürüyoruz” dedi.	گفت تا هیبت بر این یارت زند تا بترسد او و زر پیدا کند	3033
Bu dedi ki: Halbuki o benden daha fakirdir, dediler ki kasden yapıyor, onda altın var.	Adam “O benden yoksul” diyince oğuz “Haber verdiler, onun altını var” dedi.	گفت آخر او ز من مسکین‌تر است گفت قاصد کرده است او را زر است	3034
Dedi ki: mademki vehme müstenettir, ikimiz de bir sayılırız ikimiz de ihtimal ve şek mevki‘indeyiz.	Adam dedi ki: “Madam ki bizim ikimizden bir şey umuyorsunuz.	گفت چون وهم است ما هر دو یکیم در مقام احتمال و در شکیم	3035
Bu takrirce ey şahlar önce onu öldürün ki ben korkayım ve altınların yerini göstereyim.	Evvelâ onu öldürün de ben korkayım, altınların yerini göstereyim!”	خود و را بکشید اول ای شهان تا بترسم من دهم زر را نشان	3036
İmdi Cenab-ı Hakkın ihsanlarına bakınız ki biz ahir zamanda sonda olarak geldik.	Şimdi sen de Tanrı’nın keremine bak ki biz ahir zamanda geldik.	پس کرمهای آلهی بین که ما آمدیم آخر زمان در انتها	3037
Kurûnun sonunda ve kurûndan mukaddem hadis-i şerifte “biz ileri giden geridekileriz” buyrulmuştur	Zamanlardan sonuncusu, ilk devirlerden daha üstündür. Hadiste “Ahirûnes Sâbikun” denmektedir.	آخرین قرن‌ها پیش از قرون در حدیث است آخِرُونَ الْسَّابِقُون	3038
Nûh kavminin, Hûd kavminin helâk olması rahmet-i ilahiyye bulutunu bizim canımıza gösterdi.	Merhamet sahibi Tanrı, Nûh ve Hûd kavimlerinin helâkini bize gösterdi.	تا هلاک قوم نوح و قوم هود عارض[435] رحمت به جان ما نمود	3039
Tanrı onların ölümünden biz korkalım diye onları öldürdü eğer iş aksi olaydı vâh sana.	Biz korkalım, ibret alalım diye onları kahretti. Ya aksi olsaydı vay haline!	کشت ایشان را که ما ترسیم از او ور خود این بر عکس کردی وای تو	3040
ENBİYA VE EVLİYA - ALEYHİSSELÂMIN- NİMET-İ VÜCUDUNA MÜTEŞEKKİR OLMAYAN KENDİNİ BEĞENMİŞLERİN BEYAN-I AHVALİ	**KENDİSİNE TAPANLARIN- PEYGAMBER VE VALİLERİN- ALEYHİMÜSSELÂM- VARLIKLARI NİMETKEN BUNA**	**بیان حال خود پرستان و ناشکران در نعمت وجود انبیا و اولیا علیهم السلام**	

[434] در چه مرگم چرا می‌افگنید: قصد خون من به چه رو می کنید N
[435] عارض: نادئ N

	ŞÜKRETMİYENLERİN HALİ		
Enbiya ve evliyadan kim ki bunlardan bahsetti ayıp ve günahlarını söyledi, taş gibi gönüllerinden ve kara kalplerinden bahsetti.	Peygamberlerden hangisi, suça, ayıba dair bir şey söyledi yse taş gibi katı gönüle, kapkara cana,	هر که از ایشـــان گفت از عیب و گناه وز دل چون ســـنگ و از جان ســـیاه	3041
Yine Hakk'ın emirlerini istihfâf eylemelerinden, yarınki zamanda olacak hâletleri ilişik etmemelerinden;	Tanrı fermanlarına ehemmiyet vermemeye yarınki ahret gününü düşünmeyip rahatça keyfine bakmaya.	وز ســـبـک داری فـرمـان‌هـای او وز فـراغـت از دم[436] فـردای او	3042
Bu 'âdi dünyanın aşk ve hevâsından karılar gibi nefse zebun olmaktan;	Bu aşağılık dünyaya heves etmeye, bu aşağılık dünyaya aşık, karılar gibi nefse zebun olmaya.	وز هوس و ز عشـــق این دنیای دون چون زنـان مر نفس را بودن زبون	3043
Sâlihlerin ma'ârif ve hakâyıklarından firar etmekten, sâlihlerin dîdârından firar eylemekten;	Nasihat edenlerden kaçmaya, temiz kişilerle buluşmaktan çekinmeye,	و آن فرار از نکت های صـــالحان[437] و آن رمیـدن از لقـای صـــالحـان	3044
Gönüllere, ehl-i dillere yabancı olmaktan, ma'nâ sultânlarına tezvîrât yapıp tilki meşrep hareketten;	Gönüle, gönül ehline karşı yabancı durmaya, padişahlara hile düzmeye, onlara karşı tilkilik yapmaya kalkışmaya,	بـا دل و بـا اهـل دل بـیـگـانـگـی بـا شـــهـان تزویر و روبـه‌شـــانگی	3045
Tok gözlüleri dilenci sanmaktan, onları hased ederek gizli düşman ittihâz eylemekten;	Gözü tok kişileri yoksul sanmaya, onlara haset edip gizlice düşman olmaya dair söyledi.	ســیر چشـــمـان را گـدا پنـداشـــتن از حســـدشـــان خفیه دشـــمن داشـــتن	3046
Senden bir şey alacak olsa dilencidir dersin, almazsa riyadır, hiledir, tezviratdır.	Onlardan biri verdiğin bir şeyi kabul ederse yoksul dersin, kabul etmezse riyakâr ve mürai!	گر پـذیرد چیز تو گویی گـداســـت ور نـه گویی زرق و مکر اســـت و دغاست	3047
Sana ihtilât ederse tamahkârdır dersin, etmezse kibirlilikle meşgûldür dersin.	İnsanlara karışırsa tamahkâr dersin. Karışmaz, çekingen davranırsa kibirli!	گر در آمیزد تو گویی طـامع اســـت ور نـه گویی در تکبّر مولع اســـت	3048
Yahut münâfıkâne i'tizâr edersin, dersin ki: ben çoluk çocuğun nafakasıyla meşgulüm.	Yahut da münafıklar gibi "Çoluğun çocuğun, nafakasını kazanmaya uğraşıyorum,	یـا مـنـافـقـوار عـذر آری کـه مـن مـانـده‌ام در نَـفْـقـهٔ فـرزنـد و زن	3049
Ne ben başımı kaşıyacak haldeyim ne de ibadetle meşgul olacak haldeyim.	Ne başımı kaşımaya vaktim var, ne din kaydına düşüp ibadet etmeğe!	نی[438] مرا پروای ســر خاریدن اســت نی[439] مرا پروای دین ورزیدن اســت	3050

[436] دم: غم KN
[437] صالحان: ناصحان KN
[438] نی: نه N
[439] نی: نه N

Ey filan biri himmetinizle yad ediniz de âhirü'l-emr evliyâullâhtan olalım.	Lûfet, bizi himmetle bir an da sonunda biz de velilerden olalım" diye mazeret serdedersin.	ای فلان ما را به همت یاد دار تا شویم از اولیا پایان کار	3051
Bu sözü de aşk ve şevkinden söylemiyor, ki ona bir uyku basmış kimse biraz sayıkladı, yine uyudu.	Fakat bu sözde, dertten, aşktan değildir. Adeta uyuyan bir adamın bir aralık uyanıp sayıklayarak tekrar uykuya dalmasına benzer.	این سخن هم نی[440] ز درد و سوز گفت خوابناکی هرزه گفت و باز خفت	3052
Ailemi beslemekten başka çârem yoktur, dişimin dibinden helâl kazanmaya çalışıyorum.	"Ayalimin rızkını kazanmaktan başka bir şey yapamıyorum. Ne çare? Dişimle, tırnağımla çalışıp çabalıyor, helâlinden kazanıyorum" dersin.	هیچ چاره نیست از قوت عیال از بن دندان کنم کسب حلال	3053
Ey erbab-ı dalâletten olan, ne helâli? Senin kanından başka helâl göremiyorum.	Ey sapıklara karışan, ne helâli? Senin kanında başka helâl göremiyorum.	چه حلال ای گشته از اهل ضلال غیر خون تو نمی‌بینم حلال	3054
Onun çaresi Hak'tandır, gıdâdan değil. Onun çaresi dîndendir. Bâtıl-perestlikten değil.	Çare Tanrı'dadır, Lokman'da değil.. çare dindedir, putta değil!	از خدا چارهستش و از قوت[441] نی چارهش است از دین و از طاغوت نی	3055
İki kimse [madem ki] bu bayağı dünyaya sabredemiyorsun "gönüllerin yaratılmasını ne güzel hatırlıyorlar" meâlindeki ayet-i kerime hükmüne nasıl sabredersin.	Ey aşağılık dünyaya bile sabredemiyen, bu yeryüzünü güzel bir tarzda döşiyen Tanrı'ya nasıl sabredebiliyorsun?	ای که صبرت نیست از دنیای دون صبر چون داری ز نِعْمَ الْمَاهِدُون	3056
Naz ve na'îme sabrın yoksa Hudâvend-i Kerîme nasıl sabrediyorsun.	Ey naz ve nimete bile sabredemiyen, kerim Tanrı'ya nasıl sabredebiliyorsun?	ای که صبرت نیست از ناز و نعیم صبر چون داری از الله کریم	3057
Temize, murdâra sabredemezsen, bunları yaratana nasıl sabredersin.	Ey temize, pise bile sabırsız, yaradanına nasıl sabredebiliyorsun?	ای که صبرت نیست از پاک و پلید صبر چون داری از آن کین آفرید	3058
Nerede o Halîlullâh ki mağaradan çıkınca yıldıza "bu Tanrım" dedi [yıldız batınca] hani Tanrım dedi.	Nerde bir Halil mağaradan çıkıp ayı görünce "Bu benim Rabbim" dedikten sonra battığını görünce kendisine gelip "Nerde kâinatı yaratan Tanrı?" desin.	کو خلیلی کو برون آمد ز غار گفت هذا ربّی‌هان کو کردگار	3059
Ben bu iki 'âleme bakmak istemem, göreyim ki bu iki makâmı yaratan kimdir.	Ben, bu iki meclis sahibini görmedikçe iki alemi de görmek istemem.	من نخواهم در دو عالم بنگریست	3060

[440] هم نی: نی هم KN
[441] قوت: لوت N

		تـا نبینم این دو مجلس آن کیســـت	
Onda Tanrı hikmetlerini görmedikçe ekmek dahi yesem boğazımda kalır.	Tanrı sıfatlarını görmedikçe ekmek bile yesem boğazımda kalır.	بـی‌تـمـاشـــای صـــفـت‌هـای خـدا گر خورم نـان در گلو مـانـد مرا	3061
Onu müşahede etmedikçe lokma nasıl hazm olur ve onun gül ve gülzârını görmeden nasıl olur.	Onun yüzünü görmedikçe, onun gülünü, gül bahçesini temaşa etmedikçe lokma nasıl siner?	چـون گـوارد لـقـمـه بـی‌دیـدار او بـی‌تـمـاشـــای گـل و گـلـزار او	3062
Hâlıkını düşünmedikçe bu maslaktan, öküz ve eşekten başka kim bir lahza su içer	Tanrı'yı ummadan bu suyu bir an bile kim içer? Ancak öküz ve eşek!..	جز بـر اومـیـد خـدا زین آب خـور کی خورد یک لحظه غیر[442] گاو و خر	3063
Hayvân gibi belki de ondan daha azgın olan o koltuğu kokmuş kimse pür-hîle bile olsa,	Hayvan gibi olanlar, hatta ondan da aşağı bir dereceye düşmüş bulunanlar, hileyle dolu olsa bile yine pis, murdar, kokmuş kişilerdir.	آن کـه کـالانـعـام بـد بـل هم اضـــل گر چـه پر مکر اســـت آن گنده بغل	3064
Onun mekri de kendisi de baş aşağı oldu, zamancığı zâyi' etti günü de gecikmiş oldu.	Böyle kişinin hilesi de başaşağı olmuştur, kendisi de.. zamanı geçip gitmiş, günü bir türlü gelmez olmuştur.	مکر او سـر زیر و او سـر زیر شـد روزگـارک برد و روزش دیر شـــد	3065
Müfekkiresi kesmez olup aklı bunadı, ömrü zâyi' oldu, elif gibi bir şeyi yok.	Düşüncesi körleşmiş, aklı bozulmuş ömrü hiçe gitmiştir. Elif gibi hiçbir şeyi yoktur!	فکرگـاهش کنـد شـــد عقلش خرف عمر شـــد چیزی نـدارد چون الف	3066
Ben de bu endîşedeyim diyen kimse de o zatla sergüzeştte beraberdir.	"Ben de bu düşüncedeyim" dese bile bu da o nefsin hilesinden, masalındandır.	آن چـه مـی‌گویـد درین انـدیشـــه‌ام آن هم از دســـتان آن نفس اســـت هم	3067
Tanrı, Gafûr ve Rahîm'dir diyen de kötü nefsin hilesi olmak üzere söyler.	"Tanrı yargılayıcıdır, merhametlidir" demesi de aşağılık nefsin hilesinden başka bir şey değildir.	و ان چه مـی‌گوید غفور اسـت و رحیم نیســـت آن جز حیلـهٔ نـفس لـئیم	3068
Ey! Elim ekmekten hâlîdir diye kederinden helâk olan kimse mademki Gafûr ve Rahîmdir bu korku nedir.	Ey elimde ekmeğim yok diye gamdan ölen, Tanrı yargılayıcı ve merhametiyse ya bu korku ne?	ای ز غم مرده که دسـت از نان تهی است چون غفور اســـت و رحیم این ترس چیست	3069
İHTİYARIN HEKİME HASTALIKLARINDAN ŞİKÂYETİ HEKİMİN DE ONA CEVABI	**İHTİYAR BİR ADAMIN HASTALIKLARDAN DOKTORA ŞİKÂYETİ, DOKTORUN CEVABI**	**شکایت گفتن پیر مردی به طبیب از رنجوریها و جواب گفتن طبیب او را**	
Bir ihtiyar, bir hekime dimâğımdan meşakkatteyim dedi.	İhtiyarın biri, bir doktora "Dimağım yorgun, aklım yerinde değil" dedi.	گـفـت پـیری مر طـبـیبی را کـه من در زحـیـرم از دمـاغ خـویشـــتـن	3070

[442] غیر: الأ N

Hekim: “dimag za‘fı ihtiyarlıktan” dedi. Yine ihtiyâr: “Gözümde karanlıktan elem vardır.” dedi.	Doktor dedi ki: “O akıl zayıflığı ihtiyarlıktandır.” İhtiyar, “Gözüm de kararıyor” dedi.	گفت از پیری است آن ضعف دماغ گفت بر چشمم ز ظلمت هست داغ	3071
“Ey eski ihtiyâr, ihtiyârlıktan” dedi. “Sırtım çok ağrıyor” dedi.	Doktor “Koca ihtiyar, ihtiyarlıktan!” Arkam, dehşetli ağrıyor” deyince.	گفت از پیری است ای شیخ قدیم گفت پشتم درد می آید عظیم	3072
“Ey zayıf koca! İhtiyârlıktan” dedi. “Yediğimi hazmedemiyorum” dedi.	Doktor dedi ki: “A zayıf ihtiyar, ihtiyarlıktan!” Adam, “Ne yiyorsam hazmedemiyorum” dedi.	گفت از پیری است ای شیخ نزار گفت هر چه می خورم نبود گوار	3073
“Mide za‘fı ihtiyarlıktan gelir” dedi. “Nefes alırken nefesim tıkanıyor” dedi.	Doktor “Mide zayıflığı da ihtiyarlıktan” dedi. Adam, “Nefes alırken sıkıntı çekiyorum, nefes darlığım var” dedi.	گفت ضعف معده هم از پیری است گفت وقت دم مرا دم گیری است	3074
“Evet nefes kesilmesi olur, ihtiyârlık erişince iki yüz türlü illet zuhûra gelir” dedi.	Doktor dedi ki: “Evet, nefes darlığı da ihtiyarlıktan. İhtiyarlayınca insanda iki yüz türlü illet peyda olur.”	گفت آری انقطاع دم بود چون رسد پیری دو صد علت شود	3075
Dedi ki: “Ey ahmak! Yalnız buna mı saplandın kaldın, hekimlikten yalnız bunu mu öğrendin?	İhtiyar kızıp “Be ahmak, lâfın hep bu mu, sen doktorluktan yalnız bunu mu belledin?	گفت ای احمق بر این بر دوختی از طبیبی تو همین آموختی	3076
Ey dimâğı muhtel olmuş kimse! Bu kadar aklın ermedi mi ki Tanrı her derde bir devâ yarattı.	Be herif, Tanrı her derde bir derman verdi, bunu bilemiyor musun?	ای مُدَمَّغ عقلت این دانش نداد که خدا هر درد را[443] درمان نهاد	3077
Sen ahmak eşek sermayesizliğinden ve ilimde derecenin kısalılığından nâşî bu yere saplandın kaldın.	Sen ahmak bir eşeksin, bilgin de kıt, aklın da. Ayağın kısa olduğundan yeryüzünde kalakalmışın” dedi.	تو خر احمق ز اندک مایگی بر زمین ماندی ز کوتهپایگی	3078
İmdi hekim dedi ki: Ey ömrü atmışa bâliğ olan kimse bu hışm ve gazap da ihtiyarlıktandır.	Doktor cevap verdi: “Ey yaşı altmış, işi bitmiş adam, bu kızgınlık, bu hiddet de ihtiyarlıktan!”	پس طبیبش گفت ای عمر تو شست این غضب وین خشم هم از پیری است	3079
Bütün kuvvetlerin ve a‘zân zayıflayınca kendine hakim olmak ve sabretmek de zayıflar.	Vücudun bütün cüzüleri, zayıflar, yıpranır, sabır da azalır.	چون همه اوصاف و اجزا شد نحیف خویشتنداری و صبرت شد ضعیف	3080
İki söze tahammül edemez, hey! diye ‘inâbe kalkışır bir cur‘aya kudreti yoktur, kay ider.	İki çift söze bile tahammül edemez, haykırır. Bir yudum sulu bile hazmedemez, kusuverir!	بر نتابد دو سخن زو هی کند تاب یک جرعه ندارد قی کند	3081

[443] درد را: رنج را KN

Ancak Tanrıdan ser-mest olan ihtiyâr müstesnâdır ki onun derûnunda hayât-ı tayyibe hüküm sürer.	Ancak Tanrı sarhoşu olan ihtiyar müstesna. O tertemiz bir yaşayışa sahiptir.	جز مگر پیری که از حق است مست در درون او حیات طیبه است	3082
Dışından ihtiyar ama içi sabîdir, bu hangisidir velidir nebidir.	Zâhiren ihtiyardır ama hakikatte çocuk. Zaten o veli ve nebi nedir ki?	از برون پیر است و از[444] باطن صبی خود چه چیز است آن ولی و آن نبی	3083
Eğer onlar bu iyi ve kötü önünde zâhir olmasalar bu süprüntüler onlara niye haset ederler ya?	Eğer iyinin, kötünün yanında zâhir olmasalar bu aşağılık kişilerin onlara şu hasedi neden?	گر نه پیدااند[445] پیش نیک و بد چیست با ایشان خسان را این حسد	3084
Onlar ilm-i yakîn bilmeseler buğuzlar, bu hîlekârlıklar bu kînler ne içindir.	Onlar yakîn ilmini bilmiyorlarsa onlara karşı bu buğuz, bu hilekârlık, bu kin ne?	ور نمی دانندشان علم الیقین چیست این بغض و حیل سازی و کین	3085
Eğer [düşmanları] âhiret cezâsını bilselerdi kendilerini keskin kılıca vururlar mıydı.	Onlara düşman olanlar ölümden sonra dirilmeyi ve kıyamet gününü bilselerdi kendilerini keskin kılıcın üstüne nasıl atalardı.	ور بدانندی جزای رستخیز[446] چون زنندی خویش بر شمشیر تیز	3086
Sana gülümser fakat sen onu öyle görme onun içinde yüz kıyamet gizlidir.	O pir sana gülümser, fakat sen onu öyle görme; onun içinde yüzlerce kıyamet var.	بر تو می خندد مبین او را چنان صد قیامت در درونستش نهان	3087
Cennet cehennem hep onun eczâsıdır sen ne düşünürsen o onun fevkindedir.	Cennet, cehennem.. hepsi onun cüzüleri. Ne düşünürsen, o, o düşünceden de üstün.	دوزخ و جنت همه اجزای اوست هر چه اندیشی تو او بالای اوست	3088
Hep düşündüklerin fenâ-pezîrdir hangi şey ki endişeye sığmaz işte Hudâ odur.	Ne düşünüyorsan yokluk kabul eder, fakat düşünceye sığmayan yok mu? İşte Tanrı o dur.	هر چه اندیشی پذیرای فناست آن که در اندیشه ناید آن خداست	3089
Ev içinde kim olduğunu bilirlerse bu evin kapısında bu küstahlık nedir?	İçinde kim olduğunu biliyorsa, evin kapısındaki küstahlık neden?	بر در این خانه گستاخی ز چیست گر همی‌دانند کندر[447] خانه کیست	3090
Ahmaklar mescide ta‘zîm ederler de ehl-i dilin gönlünü yıkmaya hiddetle hareket eylerler.	Ahmaklar mescidi ulular da gönül ehlinin gönlünü yıkmağa çalışır.	ابلهان تعظیم مسجد می کنند در خراب[448] اهل دل جد می کنند	3091
O [mescid] mecazîdir. Bu [gönül] hakikattir, ey eşekler! mescid ancak o serverlerin gönlüdür.	Halbuki o mecazidir be eşekler, bu hakikat. Ululların gönülden başka mescidi yoktur.	آن مجاز است این حقیقت ای خران نیست مسجد جز درون سروران	3092

[444] از: در KN
[445] پیدااند: پیداید K
[446] ور بدانندی جزای رستخیز: ور همی دانندشان بعث و رستخیز N
[447] کندر: کاندر KN
[448] خراب: جرابئ N جفای K

Evliya derûnundaki mescid cümlenin secdegâhıdır, orada Allah vardır.	Herkesin secdegâhı olan velilerin gönül mescitlerinde Tanrı vardır.	مسجدی کان اندرون اولیاست سجدهگاه جمله است آن جا خداست	3093
Merdân-ı İlâhîden birinin gönlü kırılmadıkça Tanrı hiçbir milleti rüsvâ eylemedi.	Tanrı erinin gönlü derde düşmedikçe Tanrı, hiçbir milleti rüsvay etmemiştir.	تا دل مرد خدا نامد به درد هیچ قرنی را خدا رسوا نکرد	3094
Enbiyâ ile cenge kalkıştılar, onları cisim görüp [senin benim gibi bir] adam sandılar.	Peygamberlerle savaşa girişenler, onları cisim görüp kendileri gibi insan sanmışlardır.	قصد جنگ انبیا می داشتند جسم دیدند آدمی پنداشتند	3095
Sende de o geçmişlerin ahlakı var korkmaz mısın ki sen de onlar gibi olasın.	Sende de o ilk gelenlerin ahlâkı var. Nasıl oluyor da sende onlar gibi helâk olmaktan korkmuyorsun?	در تو هست اخلاق آن پیشینیان چون نمی ترسی که باشی[449] همان	3096
O nişâneler hep sende var mademki sen de onlardansın nasıl necât bulabilirsin.	Onlardaki nişanelerin hepsi sende de var. Mademki onlardansın, nerde kurtulacaksın,	آن نشانیها همه اندر[450] تو هست چون تو زیشانی کجا خواهی برست	3097
CUHÂNIN VE BABASI CENAZE ÖNÜNDE AĞLAYAN ÇOCUĞUN KISSASI	**CUHA İLE BABASININ CENAZESİ ÖNÜNDE FERYAT EDEN ÇOCUK**	**قصة جوحی و آن کودک که پیش جنازهٔ پدر خویش نوحه میکرد**	
Bir çocuk babasının tabutu önünde ağlayıp sızlanıyordu başına vuruyordu.	Çocuğun biri, babasının tabutu önünde ağlamakta, başını vurmaktaydı.	کودکی در پیش تابوت پدر زار مینالیدی و بر می کوفت سر	3098
Diyordu ki: babacığım seni nereye götürüyorlar seni toprağa gömmeye götürüyorlar.	"Baba, seni nereye götürüyorlar? Nihayet seni toprağın altına yatıracaklar.	کای پدر آخر کجاات می برند تا ترا در زیر خاکی آورند[451]	3099
Seni dar ve elemli bir mahalle götürüyorlar ki orada ne halı var ne hasır var.	Öyle bir dar, öyle bir elemli eve götürüyorlar ki orada ne halı var, ne hasır..	می برندت خانهای تنگ و زحیر نی در او قالی و نی[452] در وی حصیر	3100
Ne gece ışık, ne gündüz ekmek ne de onda yiyeceğin kokusu, nişanesi.	Ne geceleyin bir ışık var, ne gündüzün bir dilim ekmek.. ne yemek kokusu var, ne yiyecekten eser..	نی چراغی در شب و در[453] روز نان نی در او بوی طعام و نی نشان	3101
Ne kapısı sağlam ne damına yol var ne de güvenecek bir komşu.	Ne mamur bir kapı var, ne damında bir yol.. ne de sığınılacak bir komşu!	نی درش معمور و نی بر[454] بام راه نی یکی همسایه کو باشد پناه	3102

[449] که باشی: که تو باشی KN
[450] اندر: چون در KN
[451] آورند: بفشرند N
[452] نی: نه N
[453] در: نه KN
[454] بر: در N

Herkesin öptüğü gözlerin o berbâd evde ne olacak.	Halkın öpücüğü cismin o elemli yurda nasıl gidecek?	چشم تو که بوسه گاه خلق بود چون شود[455] در خانهٔ کور و کبود	3103
Muhâfazasız, dar bir eve götürüyorlar ki orada ne yüz kalır ne renk.	Amansız bir ev, dar bir yer.. orada ne bet kalır, ne beniz" demekte,	خانهٔ بی‌زینهار و جای تنگ که در او نی روی می ماند نه رنگ	3104
Bu tarzda âhiret evinin evsâfını sayıyordu iki gözünden de kanlı yaş fışkırdıyordu.	Bu suretle o evin vasıflarını sayıp gözlerinden kanlı yaşlar saçmaktaydı.	زین نسق اوصاف خانه می‌شمرد وز دو دیده اشک خونین می‌فشرد	3105
Cuhâ babasına dedi ki: Ey peder-i ercümend vallâhi bunu bizim eve götürüyorlar.	Cuha, babasına dedi ki "Babacığım, vallahi bu adamı bize götürüyorlar."	گفت جوحی با پدر ای ارجمند و الله این را خانهٔ ما می برند	3106
Babası Cuhâ'ya "budala olma" dedi o da dedi ki "baba nişâneleri dinle".	Babası, Cuha'ya "Ahmak olma" dedi. Cuha, "Baba, şu nişaneleri dinle.	گفت جوحی را پدر ابله مشو گفت ای بابا نشانیها شنو	3107
Onun birer birer söylediği nişâneler tereddütsüz şüphesiz bizim evdir.	Birer birer saydığı bu nişanelerin hepsi, şeksiz, şüphesiz bizim evin nişaneleri.	این نشانیها که گفت او یک به یک خانهٔ ما راست بی‌تردید و شک	3108
Ne hasır var, ne ışık ne yemek, ne kapısı sağlam ne de tavanı ve damı.	Ne hasır var, ne ışık var, ne yemek. Ne kapısı mamur, ne içi, ne damı!"	نی حصیر و نی چراغ و نی طعام نه درش معمور و نی سقف و بام[456]	3109
Bu kabilden kendilerinde çok nişâne görürler ama onu azgınlar nereden görecekler.	Halkta da bu suretle kendilerine ait yüzlerce alâmet olduğu halde azgınlar, bu nişaneleri görmezler.	زین نمط دارند با[457] خود صد نشان لیک کی بینند آن را طاغیان	3110
Bir gönül evi ki Tanrı güneşi ışığından nursuz kalırsa,	Kibriya güneşinin şuaından mahrum ve ışıksız olan gönül evi,	خانهٔ آن دل که ماند بی‌ضیا از شعاع آفتاب کبریا	3111
Yahûdi canı gibi dardır, karanlıktır. Hudâvend-i Vedûdun zevkinden de nasipsizdir.	Yahudilerin canı gibi dar ve karanlıktır; muhabbet ihsan eden Tanrı'nın zevkından mahrumdur.	تنگ و تاریک است چون جان جهود بی‌نوا از ذوق سلطان ودود	3112
O gönülde ne güneş nûru sıcaklığı ne 'arsa-yı fikrin genişliği ne de ma'rifet kapısının açıklığı.	Ne güneşin o gönüle ışığı parlar, ne o gönlün sahası genişler, ne kapısı açılır.	نی در آن دل تافت نور[458] آفتاب نی گشاد عرصه و نی فتح باب	3113

[455] شود: رود N
[456] سقف و بام: صحن و نه بام KN
[457] با: بر KN
[458] نور: تاب N

Sen de böyle bir gönül olmadan mezar daha hoşdur, gönül mezârından çık artık.	Sana böyle bir gönülden mezar yeğdir. Gönül mezarından çık artık!	گور خوشتر از چنین دل مر ترا آخر از گور دل خود برتر آ	3114
Ey neşeli, şakacı adam! Sağsın, sağ adam oğlusun bu dar mezârda nefesin daralıyor mu.	Ey şuh ve neşeli can, dirisin, diri oğlusun.. bu dar gönül mezarında nefesin daralmıyor mu?	زنده‌ای و زندەزاد ای شوخ و شنگ دم نمی‌گیرد ترا زین گور تنگ	3115
Bu vaktin Yûsuf'usun, göğün güneşisin, bu kuyudan zindândan çık, nûrunu göster.	Sen vaktin Yusuf'usun, gökyüzünün güneşi. Bu çölden bu zindandan çık, yüzünü göster!	یوسف وقتی و خورشید سما زین چه و زندان بر آ و رو نما	3116
Yûnus'un balık karnında pişmişdir, kurtulmaklığın için mutlaka Hakk'ı tesbîh eylemelisin.	Yunus, balık karnında pişti. Yunus Peygamber, bu belâdan ancak tespihle kurtuldu.	یونست در بطن ماهی پخته شد مخلصش را نیست از تسبیح بد	3117
Eğer o balık karnında tesbîh etmeyeydi o kıyâmete kadar balık karnında kalırdı.	Balık karnında tespih etmeseydi kıyamete kadar o hapiste, o zindanda kalırdı.	گر نبودی او مسبّح بطن نون حبس و زندانش بدی تا یُبْعثُون	3118
O tesbîhle balık karnından kurtuldu, o tesbîhde nedir? Elest günü âyetidir.	Yunus, balıktan Tanrı'yı tespih ederek halâs oldu. Tespih nedir? Elest gününün nişanesi.	او به تسبیح از تن ماهی بجست چیست تسبیح؟ آیت روز أَ لَسْتُ	3119
Can tesbîhini unuttunsa balıkların tesbîhlerini dinle.	Eğer can tespihini unutursan şu balıkların tespihini dinle.	گر فراموشت شد آن تسبیح جان بشنو این تسبیحهای ماهیان	3120
Allah'ı gören ilâhîlerdendir o deryayı gören onun balıklarındandır.	Tanrı'yı gören Tanrı'ya mensuptur; o denizi gören, o balıktır.	هر که دید اللّٰه را اللّٰهی است هر که دید آن بحر را او[459] ماهی است	3121
Bu cihan deniz, vücûd balık, rûh da sabah nûrundan mahcûb olan Yûnusdur.	Bu cihan denizi, ten balık.. ruh da sabah nurundan mahcup Yunus.	این جهان دریا[460] و تن ماهی و روح یونس محجوب از نور صبوح	3122
Tesbîh ederse balıktan kurtuldu, yoksa balığın karnında hazm oldu görünmez oldu.	Yunus Tanrı'ya tespih ettiği için balıktan kurtuldu, yoksa hazmolur, yok olup giderdi.	گر مسبح باشد از ماهی رهید ور نه در وی هضم گشت و ناپدید	3123
Cân balıkları bu denizde doludur, ey perişan kimse! Sen görmüyorsun çünkü körsün.	Bu deniz, can balıklariyla dopdoludur. Sen görmüyorsun ama etrafında uçuşup duruyorlar.	ماهان[461] جان در این دریا پرند تو نمی بینی که کوری ای نژند[462]	3124

[459] او: آن KN
[460] دریا: دریا است KN
[461] ماهان: ماهیان KN
[462] که کوری ای نژند: بگردت می پرند N

O balıklar kendilerini sana çarparlar, aç gözünü kim onları ‘ayânen göresin.	O balıklar, sana kendilerini çarpmaktalar. Gözünü aç da apaçık gör.	بر تو خود را می زنند آن ماهیان چشم بگشا تا ببینیشان عیان	3125
Eğer balıkları gözle görmüyorsan kulağın onların tesbîhini artık işitti yâ.	Balıkları görmüyorsan bile bari kulağın, tespihlerini duysun.	ماهیان را گر نمی بینی بدید گوش تو تسبیحشان آخر شنید	3126
Sabretmek senin tesbîhlerinin cânıdır sabret ki sağlam tesbîh işte odur.	Sabretmek, canının tespihleridir. Sabret, asıl doğru tespih odur.	صبر کردن جان تسبیحات تست صبر کن که آن است تسبیح درست	3127
Hiçbir tesbih o dereceye nâil olamaz sabret ki (sabır kurtuluş anahtarıdır) buyrulmuştur.	O derecede hiçbir tespih yoktur. Sabret, asıl doğru tespih odur.	هیچ تسبیحی ندارد آن درج صبر کن اَلصَّبرُ مِفْتَاحُ الْفَرَج	3128
Sabır sırat köprüsü gibidir. Öbür tarafta cennettir, her güzelle de çirkin bir lala vardır.	Sabır, sırat köprüsüne benzer, cennetse öbür tarafta. Her güzelin bir çirkin lalası vardır.	صبر چون جسر[463] صراط آن سو بهشت هست با هر خوب یک لالای زشت	3129
Lala’dan kaçarsan dilbere vasıl olamazsın çünkü o güzel laladan ayrılmaz.	Laladan çekinirsen vuslata imkân yok. Çünki lala, gözlerden ayrılmaz.	تا ز لالا می گریزی وصل نیست ز آن که شاهد را ز لالا فصل نیست[464]	3130
Ey şişeden yürekli! Sabır zevkini sen ne bilirsin? Husûsen o Çiğil dilberi için sabır.	Ey azıcık bir şeyden kırılan sırça gönüllü, sen sabrın zevkını ne bilirsin? Hele o Çikil güzeline ulaşmak için çekilen sabrın lezzetini!	تو چه دانی ذوق صبر ای شیشه دل خاصه صبر از بهر آن خوب[465] چگل	3131
Yiğidin zevki gazâdan, kerr ü ferdendir. Muhannesin zevki de âlet-i ma‘hûdedendir.	Savaş zevkı, kudret ve kuvvetli ere göredir, karı tabiatlı adamsa ancak zekerden zevk alır.	مرد را ذوق[466] غزا و کر و فر مر مخنث را بود ذوق از ذکر	3132
Âlet-i ma‘hûde kadar onun için dîn ve zikir olmaz çünkü onun fikri onu aşağı tarafa götürmüşdür.	Zekerden başka ne dini vardır, ne zikri; o düşünce, o adamı ta aşağılık yere kadar çekip götürür.	جز ذکر نی دین او و ذکر او سوی اسفل برد او را فکر او	3133
Göklere kadar yükselse ondan korkma çünkü o aşağı taraf aşkıyla ders öğrenmişdir.	Gökyüzüne bile çıksa korkma ondan. Çünki o, ancak aşağılık aşkiyle ders öğrenmiştir.	گر بر آید تا فلک از وی مترس کو به عشق سفل آموزید درس	3134
O atını aşağı taraf aşkıyla sürer, gerçi [sûret de] yüksek taraf cihetine doğru çan çalar [ve da‘vet ederse de].	Çanı yukarılarda çalınsa, Çan sesi yukarılardan gelse bile atını aşağıya doğru sürüp durur!	او به عشق[467] سفل می راند فرس گر چه سوی علو جنباند جرس	3135

[463] جسر: پول KN
[464] ز آن که شاهد را ز لالا فصل نیست: ز آن که لالا را زشاهد فصل نیست KN
[465] خوب: نقش KN
[466] را ذوق: را از ذوق K
[467] به عشق: به سوی KN

Dilencilerin bayraklarından korkulur mu? O bayraklar ekmek lokması için bir tarîktir.	Yoksulların âlemlerinden korkulur mu? O âlemler lokma elde etmek için bir yoldur.	از علمهای گدایان ترس چیست که آن علمها لقمه‌ای نان را رهیست	3136
BİR ÇOCUĞUN CÜSSELİ BİR KİMSEDEN KORKMASI O ŞAHSIN DA BENDEN KORKMA BEN MERT DEĞİLİM NAMERDİM DEMESİ	**OĞLANIN İRİYARI ADAMDAN KORKMASI, ADAM "KORKMA ÇOCUĞUM, BEN ER DEĞİLİM" DEMESİ**	**ترسیدن کودک از آن شخص صاحب جثه و گفتن آن شخص که از من[468] مترس که من نامردم**	
Şişman bir ibne bir genci yalnız buldu, herifin kendine kast etmesi korkusundan çocuk sapsarı oldu.	Bir iri adam bu oğlanı ele geçirdi. Bu adam bana kasteder diye çocuğun yüzü sarardı.	کنگ زفتی کودکی را یافت فرد زرد شد کودک ز بیم قصد مرد	3137
Herif dedi ki: "güzelim, emin ol, sen bana bineceksin".	Adam dedi ki: "Güzelim, emin ol.. sen benim üstüme bineceksin.	گفت ایمن باش ای زیبای من که تو خواهی بود بر بالای من	3138
Ben korkuncum ama nâmerdim sen bana deveye biner gibi bin beni sür.	Ben korkunç görünsem de aldırış etme, bil ki ben bir ibneyim. Deveye biner gibi bin üstüme, sür"	من اگر هولم مخنث دان مرا همچو اشتر بر نشین می‌ران مرا	3139
Mertler sûretinde manâsı ise işte böyle dışı adam içi şeytan-ı la'în.	İnsanların suretleriyle mânaları da işte böyledir. Dışardan adam görünürler, içeriden melûn Şeytan!	صورت مردان و معنی این چنین از برون آدم درون دیو لعین	3140
Ey Âd kavmi gibi şişman kimse sen davula benzersin ki o davula asıldığı dalı rüzgar vurur.	Ay Âd gibi ipiri adam, sen rüzgârın tesiriyle dalın vurduğu davula benziyorsun.	با دُهُل[469] مانی تو ای زفت چو عاد که بر او آن شاخ را می‌کوفت باد	3141
Bir tilki rüzgar dolu tulum gibi davul için avını rüzgara verdi [kaçırdı].	Tilki, hava ile dolu tulum gibi bir davul yüzünden avını yele verdi.	روبهی اشکار خود را باد داد بهر طبلی همچو خیکی پر ز باد	3142
O davul da o şişmanlığı göremeyince (bu boş tulumdan domuz daha iyidir) dedi.	Davulda bir can olmadığını, içinin hava dolu olduğunu görünce dedi ki: "Domuz bile şu bomboş tulumdan yeğ!"	چون ندید اندر دهل او فربهی گفت خوکی به از این خیک تهی	3143
Tilkiler davul sesinden korkarlar ama akıllı kimse o davulu öyle çalar ki hiç sesini çıkarma.	Davul sesinden tilkiler korkar, fakat akıllı kişi onu öyle döğer ki deme gitsin!	روبهان ترسند ز آواز دهل عاقلش چندان زند که لا تقل	3144
OK ATICININ ORMANA DALAN SÜVÂRİDEN KORKMASI	**ORMANA DALAN SÜVARİDEN KORKAN OKÇU**	**قصه‌ی تیر اندازی و ترسیدن او از سواری که در بیشه می‌رفت**	

[468] از من: ای کودک KN
[469] با دُهُل: آن دهل را KN

Çok heybetli ve silahlı bir süvari asîl bir at üstünde ormana daldı.	Bir atlı cins binmiş, pür silâh, heybetle bir ormana dalmış, gidiyordu.	یک ســواری با ســلاح و بس مهیب می‌شــد اندر بیشــه بر اســبی نجیب	3145
Çok kuvvetli ok atan onu görüp onun korkusundan kemânı çekti.	Usta bir okçu görüp korkarak yayını çekti.	تیر انـدازی بـه حکم او را بـدید پس ز خوف او کمـان را در کشــید	3146
Vuracağı esnâda süvâri haykırdı cesedim iri ama ben zayıfım kuvvetsizim dedi.	Onu vurmak isterken atlı bağırdı; “Ben cüssece iriyim ama hakikatte zayıf bir adamım.	تـا زنـد تیری ســوارش بـانـگ زد من ضــعیفم گر چه زفتســتم جســد	3147
Aman sakın ha sen benim iriliğime bakma cenk esnasında bir kocakarıdan daha aşağıyım dedi.	Sakın benim iriliğime bakma, savaş zamanı kocakarıdan da aşağıyım.”	هـان و هـان منگر تو در زفتی من کـه کمم در وقـت جنـگ از پیر زن	3148
Ok atan (Yürü, iyi söyledin yoksa kendi hayatımın korkusundan sana ok fırlatıyordum) dedi.	Okçu, “Haydi git, iyi ki söyledin, yoksa korkumdan seni vuracaktım” dedi.	گفت رو کـه نیـک گفتی ور نـه نیش بر تو می انـداختم از ترس خویش	3149
Çok adam yiğit olmadığından elindeki kılıç vesâir harb âlâtı kendi helâkini mûcib oldu.	Nice adamlar vardır ki erkek olmadıklarından ellerinde kılıç olduğu halde karşıdaki silâhla tepelenmişlerdir.	بس کســان را که آلت پیکار کشــت بی رجولّیت چنـان تیغی بـه مشــت	3150
Sen Rüstemlerin silahını kuşanıp da o silahın eri olmazsan hayatın elinden gitti.	Rüstem’lerin silâhını bile kuşansan ehli olmadıktan sonra canından olursun.	گر بپوشــی تو ســلاح رســتمـان رفـت جـانـت چون نبـاشــی مرد آن	3151
Ey oğul sen kılıcı bırak da cânını siper kıl, başı olmayan [mertlik davası kılmayan] bu şâhdan başını kurtardı.	Oğul, kılıcı bırak da can siperini ele al. Bu padişahtan ancak başsız olan başını kurtarır.	جـان ســپر کن تیغ بگذار ای پســر هر که بی سر بود از این شـه برد سر	3152
Silahdan maksad senin hîle ve mekrindir ki hem senden zuhûr etti hem de cânını yaraladı.	Senin silahın; hilen, düzenindir. Hem senden doğar, hem canına kasteder.	آن ســلاحت حیلـه و مکر توســت هم ز تو زاییـد و هم جـان تو خســت	3153
Bu hîlelerden hiçbir kâr edemiyorsan hileyi terk et ki saâdetler önüne gele.	Bu hileden mademki bir fayda elde edemedin, hileyi bırak da devletlere kavuşasın.	چون نکردی هیچ ســودی زین حیـل ترک حیلـت کن کـه پیش آیـد دول	3154
Bir lahza fenden müstefîd olmadın, fenni terk edip Rabbü’l-Minen hazretlerini ara.	Mademki hileden bir meyva elde edip yiyemedin; bırak hileyi, Tanrı’yı ara!	چون که یک لحظه نخوردی بر ز فن ترک فن گو مـی‌طلـب رَبّ الْمِنَن	3155
Bu ilimler sana mübârek değilse kendini aptal kıl, olanca merâsimi terk et.	Bu bilgiler, sana mademki kutlu değil, kendini ahmak yerine koy, şom şeyi terket!	چون مبـارک نیســت بر تو این علوم خویشــتن گولی کن و بـگذر ز شــوم	3156

Melekler gibi “Yâ Rabbî senin bize öğrettiğinden gayrısını bilmiyoruz” de.	Melekler gibi “Tanrı’m, bizim bilgimiz, ancak senin bildirdiğin bilgidir, başka bir şey bilmiyoruz” de!	چون ملایک گوی لا عِلْمَ لَنَا یا اِلهی غَیْر ما عَلَّمْتَنَا	3157
A‘RÂBÎNİN KUMU ÇUVALA DOLDURMASI VE BİR FEYLESOFUN ONA TA‘N ETMESİ	**BEDEVİNİN ÇUVALA KUM DOLDURMASI VE FİLOZOFUN ONU KINAMASI**	**قصة اعرابی و ریگ در جوال کردن و ملامت کردن آن فیلسوف او را**	
Bir a‘râbî, deveye dane dolu iri çuvalı yüklemişti.	Bir bedevi, devesine iki dolu çuval yüklemiş,	یک عرابی بار کرده اشتری دو جوال زفت از دانه پری	3158
O da iki çuvalın arasına oturmuştu, laf atan bir kimse ona sordu.	Çuvalların üstüne de kendisi binmişti. Yolda birisi onu lâfa tuttu.	او نشسته بر سر هر دو جوال یک حدیث انداز کرد او را سوال	3159
Vatanını sordu onu sohbete davet etti sual esnasında da çok inciler deldi.	Vatanından sorup konuşturdu ve o suallerle bir hayli inciler deldi.	از وطن پرسید و آوردش به گفت و اندر آن پرسش بسی درها بسفت	3160
Sonra ona dedi ki: “bu her iki çuvalda ne doludur, hakîkat-i hâli söyle”.	Sonra dedi ki: “O iki çuvalda ne dolu? Doğruca söyle!”	بعد از آن گفتش که این هر دو جوال چیست آگنده بگو مصدوق حال	3161
Dedi ki: “Çuvalımın birinde buğday var o birinde kum var insan gıdası değil”.	Bedevi “bir tanesinde buğday var. Öbürü kum, yiyecek bir şey değil!” dedi.	گفت اندر یک جوالم گندم است در دگر ریگی نه قوت مردم است	3162
Hekîm: “Bu kumları niye yüklettin?” dedi. O da: “öbür çuval tek kalmasın diye” dedi.	Adam, “Neden bu kumu doldurdun?” diye sordu. Bedevi cevap verdi: “O çuval boş kalmasın diye.”	گفت تو چون بار کردی این رمال گفت تا تنها نماند آن جوال	3163
Yine hekîm: “buğday denginin yarısını âkılâne öbür çuvala boşalt.	Adam, “Akıllılık edip buğdayın yarısını bu çuvala, yarısını da öbür çuvala koy,	گفت نیم گندم آن تنگ را در دگر ریز از پی فرهنگ را	3164
Hem çuval, hem deve hafîflesin” dedi. A‘râbî: “yaşa, ey ehliyetli, asâletli hekîm” dedi.	Bu suretle hem çuvallar hafifler, hem devenin yükü” dedi. Bedevi bu fikri pek beğenip “Ey akıllı ve hür hakîm,	تا سبک گردد جوال و هم شتر گفت شاباش ای حکیم اهل و حر	3165
“Böyle ince fikir böyle güzel rey sahibi iken neden böyle ‘uryân âciz bir hâldesin” dedi.	Böyle bir ince fikir, böyle bir güzel rey sahibi olduğun halde neden böyle çırçıplaksın, yaya yürüyor, yoruluyorsun?”	این چنین فکر دقیق و رای خوب تو چنین عریان پیاده در لغوب	3166
Hekîm merhamet edip o aslan adamı deveye bindirmeye azmetti.	Dedi. O iyi kalbli bedevi, hakîme acıdı, onu deveye bindirmek istedi.	رحمتش آمد بر حکیم و عزم کرد	3167

		کش بر اشـتر بر نشـاند شـیر[470] مرد	
Yine dedi ki: “Ey güzel sözlü hekîm kendi hâlinden bir miktar söyle.	Tekrar “Ey güzel sözlü hakîm, birazcık halinden bahset.	بـاز گفتش ای حکیم خوش ســخن شــمه‌ای از حال خود هم شــرح کن	3168
Sende bunca akıl ve kifâyet olduğuna göre sen vezîr misin padişâh mısın doğrusunu söyle.”	Böyle bir akılla, böyle bir kıyafetle sen ya vezirsin, ya padişah. Doğru söyle!” dedi.	این چنین عقل و کفایت که تو راســت تو وزیری یا شــهی بر گوی راســت	3169
Hekîm dedi ki: “İkisi de değilim, avâm-ı nâsdanım, hâlime bak, elbiseme bak.”	Hakim dedi ki: “İkisi de değilim, halktan bir adamım. Halime, elbiseme baksana!”	گفـت ایـن هـر دو نـیم از عـامـه‌ام بنـگر انـدر حـال و انـدر جـامـه‌ام	3170
A‘râbînin: “ne kadar öküzün ne kadar deven var” dedi. Hekîm: “ne o var, ne bu, beni üzme” dedi.	Bedevi, “Kaç deven, kaç öküzün var?” diye sordu. Hakîm cevap verdi: “Uzun etme. Ne ona malikim , ne buna!”	گفـت اشــتر چنـد داری چنـد گـاو گفـت نی این و نـه آن مـا را مکـاو	3171
A‘râbî: “Bari dükkânında ne kadar mâlın var” dedi. Hekîm: “Benim ne dükkânım var ne mekânım var” dedi.	Bedevi, “Peki, bari dükkânındaki mal ne, onu söyle!” dedi. Hakîm dedi ki: “Benim dükkânım nerde, yerim yurdum nerde?	گفـت رختت چیســت باری در دکان گفـت مـا را کو دکـان و کو مکـان	3172
A‘râbî: “nakdinden soruyorum, ne kadar paran var, çünkü sen yalnız gidişli, nasihatı makbûl bir zâtsın.	Bedevi, öyleyse paranı sorayım: Sen yapayalnız gidiyorsun, hoş nasihatlarda bulunuyorsun, ne kadar paran var?	گفـت پس از نقـد پرســم نقـد چنـد کـه توی تنـهـا رو و محبوب پنـد	3173
Cihân bakırlarını altın eden kimyâ sendedir akıl ve marifet cevherleri sende kat kattır dedi.	Alemdeki bakırları altın yapacak kimya senin elinde, akıl ve bilgi incilerin tümen tümen!” dedi.	کیمیـای مس عـالم بـا تو اســت عقل و دانش را گهر تو بر تو اســت	3174
Dedi ki: “Ey A‘râbîn ser-firâzı vallâhi bütün mülkümde bu akşam gıdâsı parasına mâlik değilim.	Hakîm, “Ey arabın iftiharı, vallahi para şöyle dursun, bir gecelik yiyecek alacak mangırım bile yok.	گفـت و الله نیســت یـا وَجْـهَ الْعَرَب در همـه ملکم وجوه قوتِ شــب	3175
Ayağı çıplak sırtı uryân gezerim, kim bir ekmek verirse oraya giderim.	Yalınayak, başıkabak koşup duruyorum. Kim, bir dilim ekmek verirse ona gidiyorum.	پـا بـرهـنـه تـن بـرهـنـه مـی دوم هر کـه نـانـی مـی دهـد آنـجـا روم	3176
Bu hikmetten fazîletten hünerden bana hayâlden ve başağrısından başka bir şey hâsıl olmamışdır dedi.	Bu kadar hikmet, fazilet ve hünerden ancak hayal ve baş ağrısı elde ettim” diyince,	مر مرا زین حکمت و فضــل و هنر نیسـت حاصـل جز خیال و درد سـر	3177
Bunun üzerine Arap: “Yanımdan uzaklaş ki	Arap dedi ki: “Yürü, yanımdan uzaklaş.. senin	پس عرب گفتش که شــو دور از برم	3178

[470] شیر: نیک KN

şe’âmetin benim de başıma gelmesin.	nuhusetin benim başıma da çökmesin.	تـا نـبـارد شـــومـی تـو بـر ســـرم	
O meş’ûm hikmetini benden uzak eyle, senin sözün zamâne halkına şûmdur.	O şom hikmetini benden uzaklaştır. Sözün, zamane halkına şom.	دور بر آن حکمـت شـــومـت ز من نطق تو شـــرم اســـت بر اهل زمن	3179
Yâhud sen o tarafa git, ben bu tarafa gideyim, senin yolun önde ise ben arkaya gideyim.	Ya sen o yana git, ben bu yana gideyim. Yahut sen önden yürü, ben arkadan yürüyeyim.	یا تو آن ســـو رو من این ســـو می‌دوم ور ترا ره پیش من واپس شـــوم[471]	3180
Yakînen benim bir çuvalda buğday, öbüründe kum olması, ey hakîr adam, senin hikmetinden iyidir.	Bir çuvalımda buğday, öbüründe kum olması, senin hikmetinden daha iyi be hayırsız!	که این[472] جوال گندم و دیگر یقین[473] بـه بود از حکمـت تو ای مهین[474]	3181
Ahmaklığım ne mübârek ahmaklıkmış çünkü gönlüm müstefîd cânım da müsterîhdir” dedi.	Benim ahmaklığım, çok mübarek bir ahmaklık. Gönlümde azığım var, canım pehrizkâr!”	احمقی‌ام بس مبـارک احمقی اســـت کـه دلم بـا برگ و جـانم متّقی اســـت	3182
Bu felâketin giderilmesini istersen bu hikmeti kendinden gidermeğe çalış.	Sen de şekavetin azalmasını istiyorsan çalış, sendeki hikmet azalsın.	گر تو خواهی کان[475] شقاوت کم شود جهد کن تـا از تو این حکمت رود[476]	3183
Çünkü tab‘-ı hayvânîden ve hayâlden doğan bir hikmetdir. Nûr-i İlâhî feyzi olan hikmet değildir.	Tabiattan doğan, hayalden meydana gelen hikmet, Tanrı nurunun feyzinden nasipsiz bir hikmettir.	حکمتی کز طبع خیزد[477] وز حیـال حـکـمـتـی بـی‌فـیـض نـور ذوالـجـلال	3184
Dünya hikmeti zan ve şek arttırır, dîn hikmeti göklerin mâ-fevkine götürür.	Dünya hikmeti, zannı, şüpheyi arttırır, din hikmetiyse insanı feleğin üstüne çıkarır.	حکمـت دنیـا فزایـد ظن و شـــک حـکـمـت دیـنـی بـرد فـوق فـلـک	3185
Âhir zaman âdi ukalâsı kendilerini geçmişlere tercih eylediler.	Ahir zamanın âdi ukalâsı, kendilerini evvelce gelenlerden üstün görürler.	زَوْبَـعـانِ زیـرک آخـر زمـان برفزوده خویش بر پیشـــینیـان	3186
Hîle öğrenip nice ciğerler yaktılar, bir takım işler hîleler öğrenirler.	Hileler öğrenip ciğerler yakmışlar, hileler, düzenler bellemişlerdir.	حیلـه آموزان جگرهـا ســـوختـه فـعـل‌هـا و مـکـرهـا آمـوخـتـه	3187
Sabrı fedâkârlığı, nefsini ve mâlını bezl eylemeği havaya verdiler hâlbuki asıl istifâde iksîri bu idi.	Asıl sermaye iksiri olan sabrı, ihsanı, cömertliği yele vermişlerdir.	صـــبر و ایثار و ســـخای نفس و جود بـاد داده کـه آن بود اکســـیر ســـود	3188

[471] شوم: روم KN
[472] که این: یک KN
[473] یقین: زریگ KN
[474] از حکمت تو ای مهین: زین حیله‌های مردمریگ KN
[475] کان: کی N ، کت K
[476] تو این حکمت رود: تو حکمت کم شود KN
[477] خیزد: زاید KN

Fikir ona derler ki bir yol açа, yol odur ki bir şâh önünüze çıka.	Fikir ona derler ki bir yol açsın.. yol ona derler ki önüne bir padişah çıkagelsin.	فکر آن باشد که بگشاید رهی راه آن باشد که پیش آید شهی	3189
Kendinden şâh olana şâh derler yoksa hazîne ve askerle şâh olan değildir.	Padişah ona derler ki kendiliğinden padişah olsun; hazinelerle, askerlerle değil!	شاه آن باشد که از خود[478] شه بود نی به مخزنها و لشکر شه شود	3190
Tâ kim onun pâdişâhlığı dîn-i Muhammedî'nin şeref ve izzeti gibi ile'l-ebed payidar ola.	Zira kendiliğinden padişah olursa padişahlığı, Ahmed'in pâk dininin yüceliği gibi edebîdir.	تا بماند شاهی او سرمدی همچو عز دین ملک[479] احمدی	3191
HZ. İBRÂHİM ETHEM'İN DENİZ KENÂRINDA KERÂMETİ	**TABRI RAHMET ETSİN, İBRAHİM ETHEM'İN DENİZ KIYISINDA GÖSTERDİĞİ KERAMET**	**کرامات ابراهیم ادهم رحمته الله علیه[480] بر لب دریا**	
İbrâhim Ethem Hazretlerinden mervîdir ki: bir deniz kenarında oturuyordu.	İbrahim Ethem'den rivayet edilmiştir: Bir yerde deniz kıyısına oturmuş,	هم ز ابراهیم ادهم آمدهست کو ز راهی بر لب دریا نشست	3192
O cân âlimi sultan hırkasını dikiyordu, ansızın oraya bir emir geldi.	O can sultanı, hırkasını dikmeğe koyulmuştu. Ansızın oraya bir emîr geldi.	دلق خود میدوخت آن سلطان جان[481] یک امیری آمد آنجا ناگهان	3193
O emîr şeyh hazretlerinin bendelerinden idi, şeyhi tanıyıp secde eyledi.	O emîr, Şeyh'in kullarındandı. Şeyh'i tanıyıp hemen secde etti.	آن امیر از بندگان شیخ بود شیخ را بشناخت سجده کرد زود	3194
Şeyhe yamalı hırkasına hayran oldu, sîmâsı da ahlâkı da değişmiş idi.	Şeyh'in hırka dikmekte olduğunu görüp şaşırdı. Şekli de değişmişti, huyu da!	خیره شد در شیخ و اندر دلق او شکل دیگر گشته خلق و خلق او	3195
Çünkü o öyle cisîm bir saltanatı bırakıp manâsı çok ince olan fakr 'âlemini ihtiyâr eylemişdi.	Emîr, kendi kendisine "Öyle bir ulu sultanlığı terketti de şu yoksulluğu ihtiyar etti. Bu ne acayip iş!	کو رها کرد آن چنان ملکی شگرف بر گزید آن فقر بس باریک حرف	3196
O yedi iklim saltanatını terk edip fakîr gibi muttasıl hırkasına iğne saplıyordu.	Yedi iklim padişahlığını kaybetsin de yoksullar gibi kendi hırkasını diksin" diyordu.	ترک کرد او ملک هفت اقلیم را میزند بر دلق سوزن چون گدا[482]	3197
Şeyh onun düşüncesine vâkıf oldu şeyh aslan gibidir, gönüller de onun ormanıdır.	Şeyh, onun düşüncesini anladı. Şeyh aslana benzer, gönüller ormana.	شخ واقف گشت از اندیشهاش شیخ چون شیر است و دلها بیشهاش	3198

[478] از خود: پیش K
[479] دین ملک: ملک دین KN
[480] رحمته الله علیه: قدس الله روحه العزیز N قدس الله سره K
[481] آن سلطان جان: بر سلطان روان N
[482] ترک کرد او ملک هفت اقلیم را*میزند بر دلق سوزن چون گدا: ملک هفت اقلیم ضایع می کند*چون گدا بر دلق سوزن می زند N

Havf ve recâ gibi gönüllerde dolaşır, cihân esrarı ona gizli değildir.	Şeyh, ümit ve korku gibi gönüllere girer, yürür. Cihan esrarı ona gizli değildir.	چون رجـا و خوف در دلـهـا روان نیسـت بر وی مخفی[483] اسـرار جهان	3199
Ey hâsılât kazanamamış kimseler! Ashâb-ı kulûb huzûrunda gönlünüzü muhafaza ediniz.	Ey sermayesizler, gönül sahiplerinin huzurunda gönüllerinizi koruyun!	دل نگـه داریـد ای بی حـاصـــلان در حضــور حضــرت صــاحب دلان	3200
Ten erbabı yanında zâhire karşı edebi muhâfaza etmek vardır çünkü Hak onlardan gizli ve örtülüdür.	Ten ehlinin yanında edep, zâhirî muameleden ibarettir. Çünki Tanrı, onlardan gizli şeyleri örtmüştür.	پیش اهـل تن ادب بر ظـاهر اســت که خدا زایشــان نهان را ســاتر اسـت	3201
Ashâb-ı kulûb yanında bâtına karşı edebi gözlerler çünkü onların gönlü de esrârı keşf eyler.	Fakat gönül ehillerinin yanında edep, bâtını bir muameledir, bâtına aittir. Zira onların gönülleri, gizli şeyleri anlar.	پیش اهـل دل ادب بر بـاطن اســت ز انکه دلشــان بر ســرایر فاطن اسـت	3202
Sen ise aksinesin körler huzurunda mansıb hevesiyle edep ve huzûru muhafaza ederek aşağıya oturuyorsun.	Sen ne aykırı iş yapıyorsun. Körlerin yanına bir makam kapmak hevesiyle gidiyor, huzur ile edebe riayet ederek ta kapı yanında oturuyor;	تو بـه عکســی پیش کوران بهر جـاه بـا حضــور آیی نشــینی پـایگـاه	3203
Gözlüler huzurunda edebi terk edersin, onun için şehvet âteşine odun oldun.	Gözlülerin yanındaysa edebi terkediyorsun. Onun için şehvet ateşine odun oldun ya!	پـیش بـینـایـان کـنـی تـرک ادب نار شــهوت را از آن گشــتی حطب	3204
Mademki sende zekâ ve hidâyet nûru yokdur körler için yüzüne cilâ vurup söyle.	Mademki anlayışın yok, hidayet nurundan mahrumsun körler için yüzünü cilâla, süsle dur;	چون نـداری فطنـت و نـور هُـدی بـهـر کـوران روی را مـیزن جـلـی	3205
Görenler huzurunda da pisliği yüzüne çal bu kokmuş hâl ile naz ve işve eyle.	Gözlülerin huzurunda da yüzüne pislik sür; sonra da bu kokmuş halinle nazlan!	پیش بینـایـان حـدث در روی مـال نـاز مـیکن بـا چنین گـنـدیـده حـال	3206
Şeyh hemen iğneyi denize attı hızlı sesle iğneyi istedi.	Şeyh, derhal iğnesini denize attı ve yüce sesle iğneyi istedi.	شــیخ ســوزن زود در دریـا فگـنـد خواســت ســوزن را بـه آواز بلـنـد	3207
Yüz binlerce lâhûtî balıklar ve her balığın ağzında bir altın iğne.	Yüz binlerce Tanrı'nın balığı, her birinin ağzında birer altın iğne olduğu halde,	صــد هـزاران مـاهـی الـلـهـیـی ســوزن زر در لـب هـر مـاهـیـی	3208
Derya-yı İlâhîden baş çıkarıp: "Ey şeyh-i Tanrı, iğnelerini al" dediler.	Ey Şeyh. Tanrı'nın iğnelerini al, diye Tanrı denizinden baş çıkardı.	ســر بـر آوردنـد از دریـای حـق کـه بگیر ای شــیخ ســوزنهـای حق	3209
Şeyh yüzünü ona çevirip: "Ey emir! Gönül sultanlığı mı iyi	İbrahim Ethem, yüzünü o emîre dönüp dedi ki: Ey	رو بـدو کـرد و بـگـفـتـش ای امـیـر	3210

[483] بر وی مخفی: مخفی بر وی KN

yoksa bu âlem padişahlığı mı" dedi.	emîr, gönül saltanatı mı iyi, öyle bayağı bir saltanat mı?	مُلـک دل بـه یـا چنـان مُلکی حقیر	
Bu zâhirî bir nişânedir, bu hiç bile değildir. Bâtın âlemine erişirsen bunun yirmi mislini görürsün.	Bu zâhirî bir nişaneden ibaret, bir hiç bile değil. Bâtın âlemine varırsan bunun yirmi mislini görürsün.	این نشـان ظاهر اسـت این هیچ نیسـت تا بباطن در رسـی بگر[484] تو بیسـت	3211
Şehre bağdan bir dal getirirler, bağı bostanı şehre nasıl götürebilirler.	Şehre bahçeden bir dal getirirler. Fakat bağı, bostanı oraya nasıl götürsünler?	سـوی شـهر از باغ شـاخی آورند بـاغ و بسـتـان را کجـا آنجـا برنـد	3212
Husûsen, öyle bir bağ ki gök ondan bir yapraktır belki o içdir bu âlem kabuk gibidir.	Hele o gökyüzü, ancak bir yaprağı olan bir bağ olursa.. hattâ o âlem içtir, hakikattır da şu cihan, onun kabuğuna benzer.	خاصـه باغی کین فلک برگ[485] اوست بلکه آن مغزست و این عالم چو پوست	3213
O bağa doğru adım atamazsan nezleyi def edip o bağdan daha fazla koku iste.	Sen, o bağa doğru adım atayorsun. Fazla koku kokla da nezleni gider!	بر نمی داری سـوی آن بـاغ گـام بوی افزون جوی و کن دفع زکـام	3214
Tâ kim o koku cânını oraya çekici olsun. Tâ kim o koku gözlerine nûr olsun.	Bu suretle o koku, canını çeksin de gözlerinin nuru olsun.	تـا کـه آن بو جـاذب جـانـت شـود تـا کـه آن بو نور چشـمـانـت شـود	3215
Yakup Peygamber oğlu Yûsuf bunun için ve koku almak için "babamın yüzüne sürünüz" diyor	Yakup Peygamber'in oğlu Yusuf, bu koku hakkında "Gömleğimi alın, götürüp babamın yüzüne koyun" dedi.	گفـت یوسـف ابـن یـعقـوب نَـبـی بـهـر بـو أَلْـقُـوا عَـلـی وَجْـهِ اَبِـی	3216
Bu koku için Hz. Muhammed vaazlarında daima "namazım göz bebeğimdir" buyurur idi.	Ahmet, bu koku için vaizlerinde daima "Gözüm namazda ışıklanır" buyurdu.	بهر این بو گفـت احمـد در عِظـات دایـمـا قُـرَّةُ عَـیْـنِـی فِـی الصَّـلَـوة	3217
Beş his birbirine bağlandılar bu her beş dahi âlî bir asıldan bitmişlerdir.	Beş duygu da birbiriyle birleşmiştir. Çünki beşi de bir asıldan meydana gelmedir.	پنج حس در[486] همـدگر پیوسـتـه‌انـد رُسته[487] این هر پنج از اصـلی بلند[488]	3218
Birinin kuvveti bâkînin de kuvveti olur, kalanlara da her biri sâkî olur.	Bu beş duygudan biri kuvvetlense öbürleri de kuvvetlenir; birisi, her birine sâki olur.	قـوّتِ یـک قـوّتِ بـاقـی شـود مـا بقی را هر یکی سـاقی شـود	3219
Gözün görmesi aşkı arttırır gözdeki aşk da sıdkı arttırır.	Gözün görüşü, söz söyleme kabiliyetini arttırır, gözdeki aşk da doğruluğu.	دیـدن دیـده فـزایـد عشـق[489] را	3220

[484] رسی بگر: روی بینی KN
[485] فلک برگ: فلک یک برگ KN
[486] در: با KN
[487] رُسته: ز آن که N
[488] بلند: رسته‌اند N
[489] عشق: نطق N

		عشـــق[490] در دیده فزاید صـــدق را	
Sıdk, her hissin uyanması yerine geçer, hislerle zevk-i istinâs eylerler.	Doğruluk, her duygunun uyanıklığıdır, bu suretle duygulara zevk, munis olur.	صـــدق بیداری هر حس می شـــود حســـهـا را ذوق مونس می شـــود	3221
ÂRİFİN GAYBI GÖREN NÛR İLE MÜNEVVER OLMASI	**ÂRİF'İN GAYBI GÖREN NURLA NURLANMASI**	**آغاز منور شدن عارف به نور غیب بین**	
Bir his gidişinde bağı çözünce diğer hisler de tebeddül eylerler.	Sülûkta bir duygu, bağını çözdü mü öbür duyguların hepsi birden değişir.	چون که یک[491] حس در روش بگشـاد بند مـا بقی حس‌هـا همـه مبـدل شـــونـد	3222
Bir his, mahsûs olmayanları görünce gâ'ib bütün hislere göründü.	Bir duygu, zâhirî duygularla idrâk edilemeyecek şeyleri duydu, gördü mü, gayba ait şeyler bütün duygulara aşikâr olur.	چون که یک[492] حس غیر محسوسات دید گشـــت غیبی بر همـه حســـهـا پـدید	3223
Sürüden bir koyun sıçrayınca imdi bir bir ardınca bâkîleri hep sıçrar.	Sürüden bir koyun yürüyüp dereyi atlayınca öbür koyunlar da birer birer o tarafa atlarlar.	چون ز جو جست از گله یک گوسفند پس پیـاپی بـا قیـان جملـه جهنـد[493]	3224
Hislerinin koyunlarını sür, "merâyı izhâr eyledi" otlağında yay.	Sen de duygu koyunlarını sür, Tanrı yazısında yay, otlat.	گوســـفنـدان حـواســـت را بـران در چـرا از أَخْـرَجَ الْـمَـرْعـی چـران	3225
Tâ kim orada sünbül ve reyhân yayılsınlar, tâ kim hakâyık bağçesine yol bulsunlar.	Da orada sümbül ve ağustos gülü yesinler, hakikat bahçelerine yol bulsunlar.	تا در آنجا ســـنبل و ریحان[494] چرند تـا بـه گلزار[495] حـقـایـق ره بـرنـد	3226
Senin her hissin, hislerin peygâmberi olurlar, birer birer o cennete doğru giderler.	Öbür duyguların hepsi birer birer o cennete ulaşsın diye her duygun, duygulara peygamberlik eder.	هر حســـت پیغامبر[496] حس‌ها شـــود تا یکایک ســـوی[497] آن جنّت رود[498]	3227
Hisler senin hissine hakîkatsiz, dilsiz mecâzsız bir dil ile esrar söylerler.	Duygular, senin duyguna dilsiz, dudaksız, hattâ hakikatten de öte, mecazdan da öte sırlar söyler.	حـس‌هـا بـا حـس تـو گـویـنـد راز بی‌حقیقـت بی‌زبـان[499] و بی‌مجـاز	3228

[490] عشق: نطق N
[491] چون که یک: چون یکی KN
[492] چون که یک: چون یکی KN
[493] با قیان جمله جهند: جمله زآن سو بر جهند KN
[494] ریحان: نسرینN
[495] به گلزار: به روضات N
[496] پیغامبر: پیغمبر KN
[497] تا یکایک سوی: جمله حس‌ها را در N
[498] رود: کشد N
[499] بی‌حقیقت بی‌زبان: بی‌زبان بی‌حقیقت N

Çünkü bu hakîkat kâbil-i te'vîldir bu tevehhümler de tahayyüllerin maya ve esâsıdır.	Çünki bu hakikat dediğin türlü türlü tevil edilebilir. Bu vehimlenme de hayaller doğurur durur.	که این حقیقت قابل تاویلهاست وین توهم مایهٔ تخییلهاست	3229
Ayândan hâsıl olan hakîkatin arasına hiçbir te'vîl giremez.	Halbuki âyan âlemine mensup olan hakikatse hiçbir suretle tevil edilemez.	آن حقیقت را که باشد از عیان[500] هیچ تاویلی نگنجد در میان	3230
Her his, senin hissinin bendesi olursa [hislerin mahfazası olan] gökler sana muhtaçtır.	Her duygu, senin duyguna kul olunca gayri felekler bile senden ayrılamaz.	چون که هر حس[501] بندهٔ حس تو شد مر فلکها را نباشد از تو بد	3231
Bir kabuğun malikiyyeti hususunda dava cereyan ederse içi kiminse kabuğu da onundur.	Bir derinin sahibi kimdir diye dâva çıksa, deri kiminse içi de onundur.	چون که دعویی رود در ملک پوست مغز آن کی بود قشر آن اوست	3232
Bir denk [savrulmamış] saman hakkında münâzaa olursa tane kimindir ona dikkat et.	Bir saman denginin kime ait olduğunda nizaa düşülse buğday kimin? Sen ona bak! (Çünki saman da buğday sahibinindir.)	چون تنازع درفتد در تنگ کاه دانه آن کیست؟ آن را کن نگاه	3233
İmdi gök kabuktur ruh nuru içdir bu görünür o gizlidir bu sebeple ayağın kaymamış.	Felek kabuktur, ruhun nuru iç. Bu görünür de o görünmez. Ayağın kaymasın, sallanma, kendine gel!	پس فلک قشر است و نور روح مغز این پدید است آن خفی زین رو ملغز	3234
Cisim zahirde, can gizli ola gelmiştir cisim elbisenin yünü gibidir can da el gibidir.	Cisim zâhiridir, ruhsa gizli. Cisim yen gibidir, ruh el gibi.	جسم ظاهر روح مخفی آمده است جسم همچون آستین جان همچو دست	3235
Yine akıl, ruhtan daha gizlidir his, ruh cihetine daha çabuk vakıf olur.	Akılsa ruhtan daha gizlidir. Duygu, ruhu çabucak anmalı.	باز عقل از روح مخفی‌تر بود[502] حس سوی روح زوتر نی[503] برد	3236
Hareketini görür sağ olduğunu bilirsin fakat kendinin akılla dolmuş olduğunu bilemezsin.	Meselâ bir hareket gördün mü anlarsın ki o hareket eden diridir. Fakat akıllı mı acaba? Bunu bilemezsin.	جنبشی بینی بدانی زنده است این ندانی کو ز عقل آگنده است	3237
Münasebetli hareket ederse bakır misilli hareketini malumatıyla altın ederse.	Mevzun hareketlere başlar, bakırın kimya ile altın oluşu gibi o da hareketlerini bilgisiyle tanzim ederse,	تا که جنبشهای موزون سر کند جنبش مس را به دانش زر کند	3238
Ellerinin münasebetli bir suretde harekâtından akıllı olduğunu anlarsın.	Ele benziyen ruhun o münasebetli, o muntazam	ز آن مناسب آمدن افعال دست	3239

[500] که باشد از عیان: که آن بود عین و عیان N
[501] که هر حس: حس‌ها N
[502] بود: برد K
[503] نی: ره KN

	hareketlerinden anlarsın ki aklı vardır.	فهم آید مر ترا که عقل هست	
Vahyullah ruhu ise akıldan daha gizlidir çünkü gaybdır öbür aleme mensuptur.	Vahiy kabul eden ruhsa akıldan da gizlidir. Çünki o gayıptır, gayıp âlemindendir.	روح وحی از عقل پنهانتر بود ز انکه او غیبی است او ز آن سر بود	3240
Hz. Muhammed'in aklı kimseye gizli değildi ama kendisindeki vahiy ruhu her canın idraki dahilinde değildi.	Ahmed'in aklı kimseden gizli değildir, herkes onun akıl ve kemal sahibi olduğunu bilirdi. Fakat vahiy ruhunu her can anlıyamadı.	عقل احمد از کسی پنهان نشد روح وحیش مدرک هر جان نشد	3241
Vahiy ruhuna münasib ef'al ve ahkâm dahi vardır ama onu akıl anlayamaz çünkü bu kısım ruh nevadirdendir.	Vahiy ruhuna münasip şeyler de var, fakat onları akıl anlıyamaz. Çünki o ruh pek yücedir.	روح وحی را مناسبهاست نیز در نیابد عقل که آن آمد عزیز	3242
[Akıl onu] kâh delilik görür bazen de hayran olur çünkü [onu anlamak] aklın o olmasını iktiza eder.	Akıl, o ruhun işlerine gâh delilik diye bakar, gâh şaşkınlık diye. Çünki onu anlamak, o olmağa bağlıdır.	گه جنون بیند گهی حیران شود ز آن که موقوف است تا او آن شود	3243
Mesela Hz. Hızır'ın bazı muamelesi gibi ki Musa'nın aklı onu karanlık gördü.	Hızır'a göre alelâde olan işler Musa'nın aklını şaşırttı, Musa onları görünce bulandı.	چون مناسبهای افعال خضر عقل موسی بود در دیدش کدر	3244
Onun işlerini münasip bulmadı çünkü [o mertebe] Musa'nın hali ve meşrebi değildi.	O işler Musa'ya aykırı göründü. Çünki Musa, o hale sahip değildi.	نامناسب مینمود افعال او پیش موسی چون نبودش حال او	3245
Ey âkıl, Musa'nın aklı gaybı idrakte [serbest olmayıp] bağlı kalırsa artık bir fare aklı nedir[sen düşün].	Musa'nın aklı bile gayıp işlerine ermezse, ey ulu kişi, bir farenin aklı nedir ki bu işlere ersin!	عقل موسی چون شود در غیب بند عقل موشی چیست[504] خود ای ارجمند	3246
Taklit ilmi satış malıdır müşteri bulursa [muamelesi] parlaktır.	Taklit bilgisi, satış içindir, bu bilg, bu bilgi sahibi, müşteri buldu mu, bilgisini güzelce satar.	علم تقلیدی بود بهر فروخت چون بیابد مشتری خوش بر فروخت	3247
Fakat tahkik ilminin müşterisi haktır onun pazarı daima [revaclı] ve pür revnaktır.	Alışveriş ederken mest bir halde ağzını yumup oturur, fakat müşterisi Tanrı'dır.	مشتری علم تحقیقی حق است دایما بازار او با رونق است	3248
Alışverişte sesini çıkarmaz sermest durur ama müşteriyi (tanrı iştira etti) ayeti mucibince hadsiz hesabsızdır.	YOK	لب ببسته مست در بیع و شری مشتری بیحد که الله اشتری	3249
Âdemin dersine melekler müşteridir onun dersine ne dev ne peri mahrem değildir.	Ademin derse melek müşteridir, o derse dev ve peri mahrem değildir.	درس آدم را فرشته مشتری محرم درسش نه دیو و نی[505] پری	3250

[504] چیست: کیست KN
[505] دیو و نی: دیو است KN

Ey Âdem (sen onlara adlarını haber ver) mantığı senin dersindir esrar–ı ilahiyeyi inceden inceye şerh eyle.	Adem, senin dersin her şeyin adını haber vermektir. Haydi, Tanrı sırlarını kıldan kıla anlat!	آدم اَنْبِئْهُم بِأَسْمَا درس گو شرح کن اسرار حق را مو به مو	3251
Kısa görüşlü kimseler renksizliğe müstağrik ve temkinsiz olurlar.	Kısa görüşlü, daima halden hale giren, renkten renge boyanan ve temkini bulunmıyan,	آن چنان کس را که کوته بین بود در تلون غرق و بی‌تمکین بود	3252
[Onlara] fare dedim çünkü yeri toprak içindedir farenin mahall-i maişeti topraktır.	Kişiye fare dedim, çünki yeri, yurdu topraktır. Farenin de geçim yeri topraktan ibarettir.	موش گفتم ز آن که در خاک است جاش خاک باشد موش را جای معاش	3253
Yolları bilir ama [o yollar] toprak içindedir o toprağın her tarafını delik deşik etmiştir.	Yolları, izleri bilmez değil, bilir ama yer altındakileri bilir. O, her yanda toprağı delmiş, delik deşik etmiştir.	راهها داند ولی در زیر خاک هر طرف او خاک را کرد است چاک	3254
Farenin kendisi yiyecek arayıcısı olmaktan ibarettir fareye ihtiyacı derecesinde akıl verirler.	Fare gibi nefis, ancak lokma ufalar. Tanrı fareye de miktarınca akıl vermiştir.	نفس موشی نیست الا لقمه رند قدر حاجت موش را عقلی دهند	3255
İhtiyaç olmaksızın Cenab-ı Hak hiçbir kimseye hiçbir şey vermez.	Çünki yüce Tanrı, hiç kimseye, ihtiyacından artık bir şey vermez.	ز آن که بی‌حاجت خداوند عزیز می نبخشد هیچ کس را هیچ چیز	3256
Yeryüzüne âlemin ihtiyacı olmasaydı Cenab-ı Rabb-ül Alemin yaratmazdı.	Eğer âlemin yeryüzüne ihtiyacı olmasaydı âlemlerin Rabbi, yeri yaratmazdı.	گر نبودی حاجت عالم زمین نآفریدی هیچ رَبُّ الْعَالَمِین	3257
Bu müteharrik yerin dağa ihtiyacı olmayaydı bu muhteşem dağları yaratmazdı.	Bu titreyip duran yeryüzü, dağlara muhtaç olmasaydı Tanrı, o heybetli dağları halk etmezdi.	وین زمین مضطرب محتاج کوه گر نبودی نآفریدی پرشکوه	3258
Kezalik göklere de ihtiyaç olmasaydı Tanrı yokluk âleminden yedi kat gökleri vücuda getirmezdi.	Göklere de ihtiyaç olmasaydı yedi kat gökü yoktan meydana getirmezdi.	ور نبودی حاجت افلاک هم هفت گردون نآوریدی از عدم	3259
Güneş ay ve bu yıldızlar ihtiyaç olmaksızın ayanen niye zuhura gelmiştir.	Güneş, ay ve şu yıldızlar, ancak ihtiyaç yüzünden zuhura geldi.	آفتاب و ماه و این استارگان جز به حاجت کی پدید آمد عیان	3260
Mevcudatın kendi [onları cezb ve celb eden] ihtiyaç olunca tabiatı atay-ı rabbani ihtiyaç derecesinde erişir.	Şu halde varlıkların kemendi, (yoklukları çekip varlık âlemine getiren) ihtiyaçtır. Tanrı'nın ihsanı, ihtiyaç miktarınca zâhir olur.	پس چو حاجت شد کمند هستها قدر حاجت می رسد از حق عطا[506]	3261

[506] پس چو حاجت شد کمند هستها*قدر حاجت می رسد از حق عطا: پس کمند هستها حاجت بود*قدر حاجت مرد را آلت دهد KN

Ey muhtaç çabuk ihtiyacını artır ki kerem–i rabbaniden derya-yı ihsan coşsun.	Yürü, çabuk ihtiyacını artır da Tanrı'nın kereminde cömertlik denizi coşsun.	رو[507] بیفزا حاجت ای محتاج زود تا بجوشد از[508] کرم دریای جود	3262
Bu yollardaki dilenciler, alîller halka ihtiyaçlarını arz ederler.	Şu yol üstünde dilenen, şu dilenciliğe düşmüş olan yoksullar, halka ihtiyaçlarını arzederler.	این گدایان بر ره و هر مبتلا حاجت خود مینماید خلق را	3263
Körlüklerini, alîlliklerini çolaklıklarını vesair dertlerini halkın merhametini cuşa getirmek için [herkese gösterirler].	Kör, sakat, hasta, illetli olduklarını gösterir, bu suretle halkın merhametini coşturmak isterler.	کوری و شلی و بیماری و درد تا از این حاجت بجنبد رحم مرد	3264
Hiç ey efendiler bana ekmek veriniz çünkü benim malım var zahiyre ambarım var yemeğim var derler mi?	"Ey halk, ekmek verin. Benim de ambarım var, benim de malım, benim de sofram var" derler mi hiç?	هیچ گوید نان دهید ای مردمان که مرا مال است و انبار است و خوان	3265
Hak Teâlâ köstebeğe onun için göz vermedi ki o haşeratın kusuru göze muhtaç değildi.	Köstebeğin yemek içmek için göze ihtiyacı yoktur. Onun için Tanrı onu gözsüz yarattı.	چشم از این ننهاد حق در کور موش که ندارد حاجت آن تنگ و جوش[509]	3266
Gözsüz, bakışsız yaşayabilir ıslak toprak içinde göze muhtaç değildir.	Köstebek, gözsüz de pekâlâ yaşıyabilir. Ter-ü taze toprakta göze ne ihtiyacı var?	می تواند زیست بیچشم و بصر فارغ است از چشم اندر[510] خاک تر	3267
Hırsızlık maksadıyla topraktan dışarı çıkar eğer tanrı onu bir hırsızlığından pak ederse.	Zaten ancak hırsızlık etmek için topraktan çıkar, başka bir iş için değil, Tanrı, onu bu hırsızlıktan arıtsa,	جز بی دزدی برون نآید ز خاک گر[511] کند خالق از این[512] دزدیش پاک	3268
Ondan sonra kanada malik olur kuş olur melekler gibi göklere gider.	O da kanadlanır, kuş olur; melekler gibi göklere uçup gider,	بعد از آن پر یابد و مرغی شود چون ملایک جانب گردون رود[513]	3269
Her zaman şükr-ü ilahi bahçesinde bülbül gibi yüz türlü nağme çıkarır.	Tanrı'nın gül bahçesinde her an bülbül gibi yüzlerce nağme çıkarır.	هر زمان در گلشن شکر خدا او بر آرد همچو بلبل صد نوا	3270
Ve der ki: ey beni çirkin şekilden kurtaran ey cehennemliği ehl-i cennet yapan.	"Ey beni çirkin sıfatlardan kurtaran, ey cehennemi cennet haline getiren,	کای رهاننده مرا از وصف زشت ای کننده دوزخی را تو بهشت	3271

[507] رو: پس KN
[508] از: در KN
[509] چشم از این ننهاد حق در کور موش*که ندارد حاجت آن تنگ و جوش: چشم ننهادست حق در کور موش*زآنکه حاجت نیست چشمش بهر نوش KN
[510] اندر: او در KN
[511] گر: تا KN
[512] این: آن KN
[513] چون ملایک جانب گردون رود: می پرد تسبیح باری می کند N

Yağ parçasına nur ve ziya koyarsın ey gani! kemiğin içine işitme hassası koyarsın.	Bir yağ parçasına aydınlık bahşetmekte, bir kemiğe işitme kabiliyeti vermektesin ey gani Tanrı.	می نهی در پیـه نور و[514] روشـــنی استخوان را می دهی[515] سمع ای غنی	3272
O işitme ma'nalarının cisim olan göze ne te'allıkı var isim ve kelime ile medluli olan eşyanın anlaşmanın ne alakası var.	Fakat o maaninin cisimle ne alâkası var? Eşyanın adlariyle, anlayışın ne münasebeti var?	چـه تعلّق آن معـانی را بـه جســم چـه تعلّق فهم اشـــیـا را بـه اســم	3273
Lafız yuva gibidir manada kuştur cisim ırmaktır ruhda akan sudur.	Söz yuva gibidir, mâna kuş gibi. Cisim ırmak gibidir, ruh akıp giden su gibi.	لفظ چون وکر است و معنی طایر است جسـم جوی و روح آب ســایر اسـت	3274
O akar sen onu durur sanırsın o koşar, sen onu bir mahalde sakin sanırsın.	O ırmak akıp gitmektedir, fakat sen ona duruyor dersin.. o koşup gelmektedir, sen onu bir yere kımıldamıyor sanırsın.	او روان اسـت و تو گویی واقف اسـت او دوان اسـت و تو گویی عاکف اسـت	3275
Suyun bir yerden başka bir yere aktığını görmüyorsan onun üzerinde yeniden yeniye süprüntüler nedir.	Eğer su, yerden yere gitmiyorsa, eğer su akıp durmuyorsa üstündeki yeniden yeniye görünen çerçöp nedir ki?	گر نبینی سـیر آب از جـا بـه جـا[516] چیســت بر وی نو به نو خاشـــاکها	3276
Senin süprüntülerin efkârının mücessem şeklidir yeniden yeniye şekilleri taze taze erişirler.	Senin çerçöpün de fikrî suretlerindir. Aklına her an yeniden yeniye el dokunmamış düşünceler gelmektedir.	هسـت خاشـاک تو صـورت‌های فکر نو بـه نو در می‌رســد اشـــکال بکر	3277
Su yüzünde, fikir ırmağında akarken fikrin çirkin veya güzel süprüntüsü olmadan olmaz.	Düşünce ırmağının yüzü de güzel ve sevimsiz çerçöpten hali değil.	در روانـی روی آب جـوی فـکـر[517] نیســت بی خاشـــاک زشـــت و خوب ذکر[518]	3278
Bu akan su yüzündeki kabuklar alem-i gayb bağı koşup geliyorlar.	Bu kadar suyun üstünde görünen kabuklar, gayıp bağı meyvalarının kabuklarıdır.	قشـــرهـا بـر روی ایـن آب روان از ثـمـار بـاغ غـیـبـی شـــد دوان	3279
O kabukların yemiş içi su içindedir çünkü su bağdan ırmağa akıyor.	Bu kabukların içini suda ara. Çünki su ırmağa bağdan kaynamakta, bağdan gelmektedir.	قشـــرهـا را مـغـز انـدر آب[519] جو ز آن کـه آب از بـاغ می آیـد بـه جو	3280
Ab-ı Hayatın aktığını görmüyorsan ırmağa bak, nebatatın yürümesine [büyümesine] bak.	Abıhayatın akışını gömüyorsan ırmağın üstündeki dalların,	گـر نـبـیـنـی رفـتـن آب حـیـات بنگر انـدر جوی و این ســیر نبـات	3281

[514] می نهی در پیه نور و: در یکی پیهی نهی تو KN
[515] را می دهی: را دهی KN
[516] جا به جا: خاکها KN
[517] در روانی روی آب جوی فکر: روی آب جوی فکر اندر روش KN
[518] زشت و خوب ذکر: محبوب و وحش KN
[519] آب: باغ KN

	yaprakların, çerçöpün akışına bak.		
Irmak suyu bol bol akar suret kabukları ondan daha çabuk akar.	Su, yeğin akarsa üstündeki kabuklar ve çerçöp de daha çabuk sürüklenip gider.	آب چـون انـبـه‌تـر آیـد در گـذر ز و کند قشـــر صـــور زوتر گـذر	3282
Bu ırmak çok süratli aktığından ariflerin zihnine gam gelmez.	Bu feyiz şiddetle zuhur etti mi gayri âriflerin gönüllerine gam gelmez, o gönüllerde elem eğleşmez olur.	چون که این چو ســحت تیزســت و روان[520] غـم نـیـایـد در ضـــمـیر عـارفـان	3283
Mükemmel dolmuş ve süratle koşucu olmuş olmakla ona sudan başka bir şey sığmaz.	Nitekim ırmak da, dopdolu olur, pek hızlı akarsa üstünde çerçöp eğlenmez!	چون قوی تیرست و می بوید شتاب[521] پـس نـگـنـجـیـد انـدر و الا کـه آب	3284
YABANCININ ŞEYH HAKKINDA TAĞ'NDA BULUNMASI VE ŞEYHİN MÜRİDİNİN ONA CEVABI	**HALDEN BİGÂNE BİRİSİNİN BİR ŞEYHİ KINAMASI VE MÜRİDİN ŞEYHE CEVAP VERMESİ**	**طعن زدن بیگانه در حق شیخ[522]و جواب گفتن مرید شیخ او را**	
Birisi bir şeyhi itham etti (kötü adamdır akıl ve irfan yolunda gitmiyor) dedi.	Birisi, şeyhin birini "Kötü adam, doğru yolda değil.	آن یکی یـک شـیخ را تهمـت نهـاد کو بد اســت و نیســت بر راه رشـــاد	3285
(şarap içer mürai habisdir nereden müridlere imdad edecek) dediler.	Şarap içiyor, mürai ve pis herif. Böyle adam, nerde müritlerin imdadına yetişecek?" diye kınadı.	شـارب خمر اسـت و سـالوس و خبیث مر مریـدان را کجـا بـاشـــد مغیث	3286
Birisi ona dedi ki: edebi düşün büyüklere bu yolda zanda bulunmak küçük bir iş değildir.	Başka biri de ona dedi ki: "Edebe riayet et. Büyükler hakkında böyle zanda bulunmak yaraşmaz.	آن یـکـی گـفـتـش ادب را هـوش دار خرد نبود این چنین ظن بر کبـار	3287
Ondan da onun o safından da uzaktır ki onun saf vücudu selden bulansın.	Onun sâf seli, bulanıversin.. bu ondan ve onun sıfatlarından ne kadar uzak!	دور از او و دور از آن اوصـــاف او کـه ز ســیلی تیره گردد صـــاف او	3288
Ehl-i Hakka böyle buhtan etme bu senin hayalindir bu sayfayı çevir.	Hak ehline böyle bühtanlarda bulunma. Bu senin hayalinden ibaret, çevir yaprağı!	این چنین بهتـان منـه بر اهـل حق که[523] این خیال تسـت بر گردان ورق	3289
Bu olamaz olsa bile ey yeryüzü kuşu bahr-i muhit murdardan perva eder mi?	Böyle bir şey olmaz ya.. şayet olsa bile ey toprakta uçan kuş, bahrimuhite pislikten ne zarar!	این نبـاشـــد ور بود ای مرغ خـاک بـحر قلزم را ز مرداری چـه بـاک	3290
İki destiden az veya küçük bir havuz değildir ki onu bir katre işinden bıraka:	O, iki testiden az, yahut küçük bir havuz değil ki.. bir	نیســـت دُونَ الْقُلَّتَیْن و حوض خُرد	3291

[520] چون که این چو سحت تیزست و روان: چون به غایت تیز شد این جو روان KN
[521] چون قوی تیرست و می بوید شتاب: چون به غایت ممتلی بود و شتاب KN
[522] بیگانه در حق شیخ: بیگانه در شیخ KN
[523] که: -N

	katracık pislik onu nasıl bulandırır, nasıl kirletir?	کش تواند قطرهای از کار برد	
Ateş İbrahim'e ziyan vermez kim Nemrud ise ondan o korksun.	Ateş, İbrahim'e bir ziyan veremedi. Kim Nemrut'sa sen ona de: Kork ateşten!	آتش ابراهیم را نبود زیان هر که نمرودیست گو می ترس از آن	3292
Nefis Nemruttur akıl ve can da Halildir ruh ayn-ı meseledir nefis ise delil âlemindedir.	Nefis Nemrut'tur, akılla can da Halil, Ruh, işin tam içindedir, kılavuza ihtiyacı yok.. kılavuza muhtaç olan nefistir.	نفس نمرود است و عقل و جان خلیل روح در عین است و نفس اندر دلیل	3293
Bu yol delili yolcuya göredir ki o daima ovada gayb olur.	Kılavuz yolcuya, çöllerde her an kaybolana lâzımdır.	این دلیل راه رهرو را بود کو به هر دم در بیابان گم شود	3294
Ama menzile erişenlere gözü nurundan başka bir şey lazım değil onlar delilden de yoldan da fariğdirler.	Menzile ulaşanlara gözden, ışıktan başka bir şey lâzım değil. Onlar kılavuzdan da kurtulmuşlardır, çölden de.	واصلان را نیست جز چشم و چراغ از دلیل و راهشان باشد فراغ	3295
O ashab-ı visalden olan zat delilden bahs etmişse ehl-i cedel ve kelâmın anlaması için söyler.	Eğer o vuslat eri bir delil getirirse henüz mücadele içinde bocalıyanlar anlasınlar diye getirir.	گر دلیلی گفت آن مرد وصال گفت بهر فهم اصحاب جدال	3296
Babanın aklı cihanı hendeseler ve ölçer derecede olsa bile küçük çocuğuna [onun gibi] ti ti der.	Baba, küçücük çocuğuna onun dilince "Ti ti" der, aklı, âlemi ölçüp biçse bile!	بهر طفل نو پدر تیتی کند گر چه عقلش هندسهٔ گیتی کند	3297
Eğer üstad (elif de yok) diyecek olursa onun alî fazileti eksilmez.	Üstat "Elifte bir şey yok" dese fazileti eksilmez, yücelikten düşmez.	کم نگردد فضل استاد از علو گر الف چیزی ندارد گوید او	3298
O ağzı kapalı çocuğa öğretmek için gitti lisanında [bir meret] devr olmak icap eder.	Henüz söz bilmez cahile bir şeyler öğretmek için kendi dilini terketmek;	از پی تعلیم آن بسته دهن از زبان خود برون باید شدن	3299
Onun lisanına avdet etmeli ki o da senden alem-i feni öğrensin.	Onun dilince konuşmak gerek. Ancak bu suretle senden bir bilgi, bir fen öğrenebilir.	در زبان او بباید آمدن تا بیاموزد ز تو او علم و فن	3300
İmdi bütün halk onun çocukları gibidir, nasihat esnasında bir pire [bu halleri] lazımdır.	Bütün halk da şeyhin çocukları müsabesindedir. Nasihat verdiği zaman pîre, onların seviyesine inmek lâzım."	پس همه خلقان چو طفلان وی اند لازم است این پیر را در وقت پند	3301
O şeyhin müridi o fena söyleyene o küfürle azgınlıkla tutan kimseye dedi ki:	Şeyhin müridi, o kötü sözlüye, o küfürle, sapıklıkla dopdolu kişiye dedi ki:	آن مرید شیخ بد گوینده را آن بکفر و گمرهی آگنده را[524]	3302

[524] آن مرید شیخ بد گوینده را*آن بکفر و گمرهی آگنده را -KN

Kendini keskin kılıca vurma şah sultanla gaza etme.	"Kendini keskin kılıç üstüne atma. Aklını başına al, padişah ve sultanla savaşa girişme.	گفت خود را در مزن بر تیغ تیز هین مکن با شاه و با سلطان ستی[525]	3303
Havuz, denizle omuz öpüşmeğe kalkışınca kendinin mevcudiyetinin kökünü keser.	Havuz deryaya omuz vurur, onunla boy ölçüşmeğe kalkışırsa mahvoldu gitti.	حوض با دریا اگر پهلو زند خویش را از بیخ هستی بر کند[526]	3304
Öyle kenarı mu'ayyen deniz değildir ki o sizin murdarınızdan bulana.	YOK	نیست بحری کو کران دارد که تا تیره گردد او ز مردار شما[527]	3305
Bil ki küfrün de bir haddi derecesi vardır şeyhin, şeyhin nurunun kenarı [ve hududu] yoktur.	Küfrün de bir haddii hududu var. Fakat şeyhe ve şeyhin nuruna bir kenar bir had yok.	کفر را حد است و اندازه بدان شیخ و نور شیخ را نبود کران	3306
Bu hudud olanın huzurunda kenarı mu'ayyen olan [lâ=yok]'dır vech-i ilahiden maadası fanidir.	Haddi, hududu olmıyanın yanında mahdut olan şey, yok demektir. Tanrı'dan başka her şey fanidir.	پیش بی‌حد هر چه محدود است لاست کُلُّ شَیْءٍ غَیْرِ وَجْهِ اللّٰه فناست	3307
Onun olduğu yerde küfür ve iman yoktur çünkü o içdir bu ikisi ise renkdir, kabuktur.	Onun bulunduğu yerde ne küfür var, ne iman. Çünki, o içtir, küfürle imansa deri.	کفر و ایمان نیست آن جایی که اوست ز انکه او مغز است و این دو رنگ و پوست	3308
Bu fenalar o (veche)'e perde oldu leğen altına gizlenmiş çerag gibidir.	Bu yoklular, yüze perdedir. O, leğen altında gizli ışığa benzer.	این فناها پردهٔ آن وجه گشت چون چراغ خفیه اندر زیر طشت	3309
Bu tenin başı o başın hicabıdır o başın huzurunda bu ten başı mahdud ve naçiyzdir.	Hulâsa bu ten başı, o başa perdedir. O başın önünde bu ten başı kesilmiş gibidir, bir şeye yaramaz.	پس سر این تن حجاب آن سر است پیش آن سر این سر تن ابتر[528] است	3310
Kâfir kimdir, şeyhin imanından gafil olandır ölü kimdir, şeyhin canından bihaber olandır.	Kâfir kimdir? Şeyhin imanından gafil olan. Ölü kimdir? Şeyhin canından haberdar olmıyan!	کیست کافر؟ غافل از ایمان شیخ چیست مرده بی‌خبر از جان شیخ	3311
Ledeyyi't-tahkik, can haberden ibarettir haberi fazla olanın canı da artıktır.	Can, tecrübelerle sabittir ki haberdar olmaktan ibarettir. Kim, daha fazla haberdarsa daha ziyade canlıdır.	جان نباشد جز خبر در آزمون هر که را افزون خبر جانش فزون	3312
Bizim canımız hayvan canından fazladır niçin, ondan ötürü ki biz fazla haberdarız.	Canımız hayvan canından daha üstündür, neden? Çünki daha fazla biliyoruz.	جان ما از جان حیوان بیشتر از چه ز آن رو که فزون دارد خبر	3313

[525] گفت خود را در مزن بر تیغ تیز*هین مکن با شاه و با سلطان ستی -KN
[526] حوض با دریا اگر پهلو زند*خویش را از بیخ هستی بر کند -KN
[527] نیست بحری کو کران دارد که تا*تیره گردد او ز مردار شما -KN
[528] ابتر: کافر KN

Bizim canımızdan da meleğin canı fazladır çünkü o hiss-i müşterekten münezzehdir.	Meleklerin canı da bizim canımızdan üstün. Çünki onlarda hissi Müşterek yoktur.	پس فزون از جان ما جان ملک کاو منزّه شد ز حس مشترک	3314
Ashab-ı kulûbun canı da meleğin canından fazla olur hayrete düşmekten vazgeç.	Ehil olanların canlarıysa meleklerin canlarında üstündür; şaşkınlığı bırak!	و ز ملک جان خداوندان دل باشد افزون تو تحیّر را بهل	3315
O sebepten dolayı Âdem onların secde eylediği zat oldu onun canı meleklerin vücudundan fazladır.	Melekler, Adem'e secde ettiler, çünki onun canı, meleklerinkinden üstündür.	ز آن سبب آدم بود مسجودشان جان او افزون‌تر است از بودشان	3316
Böyle olmasaydı efdal olanı ma-dûnuna secde ile me'mur etmek hiç muvafık olmazdı.	Üstün olmasaydı secde ederler miydi? Üstün olanın daha aşağı mertebede bulunana secde etmesini emretmek doğru bir şey değildir, yaraşmaz.	ور نه بهتر را سجود دون‌تری امر کردن هیچ نبود در خوری	3317
Tanrının adlî ve lûtfu makbul görür mü ki gül diken huzurunda secde etmiş.	Tanrı'nın adaleti, Tanrı'nın lûtfu bir gülün dikene secde etmesini hoş görür mü?	کی پسندد عدل و لطف کردگار که گلی سجده کند در پیش خار	3318
Can fazla olunca intihayı da geçer her şeyin canı ona mutî olur.	Bir can, oldu da son mertebeyi de aştı mı artık her şeyin canı, ona mûti olur;	جان چو افزون شد گذشت از انتها شد مطیعش جان جملهٔ چیزها	3319
Kuş, balık, peri, insan o hepsinden fazla olduğunda bunlar az ve aşağı olurlar.	Kuş, balık, in, cin, insan.. hepsi ona itaat eder. Çünki o üstündür, öbürleri noksan.	مرغ و ماهی و پری و آدمی ز ان که او بیش است و ایشان در کمی	3320
Artık balıklar hırkasına iğne hazırlar nasıl ki iğnelere iplikler tabi' olurlar.	Balıklar, hırkasını diksin diye ona iğne getirirler. Bu, ipliğin iğneye tâbi olmasına benzer.	ماهیان سوزنگر دلقش شوند سوزنان را رشته‌ها تابع بوند	3321
HZ. İBRAHİM EDHEM'İN DENİZ KIYISINDAKİ KISSASININ BAKİYESİ	**TANRI RAHMET ETSİN İBRAHİM ETHEM HİKAYESİNİN SONU**	**بقیه‌ی قصه‌ی ابراهیم ادهم بر لب آن دریا**	
Balıkların gelmesi meselesinde o bek hazreti şeyhin emiri nasıl infaz olunduğunu görünce onda bir vecd zuhur eyledi.	O emîr, balıkların İbrahim Ethem'in emrini yerine getirdiklerini, balıkların ağızlarında iğneyle sudan baş çıkardıklarını görünce vecde geldi.	چون نفاذ حکیم[529] شیخ آن میر دید ز آمد ماهی شدش و جدی پدید	3322
Ah dedi balıklar bile pirlerden haberdardır yuf o cisme ki o dergâhtan uzaklaştırılmıştır.	Bir ah çekip "Balık bile piri tanıyor. Yuh olsun o tapudan sürülen tene!	گفت اه ماهی ز پیران آگه است شه تنی را کاو لعین درگه است	3323

[529] حکیم: امر KN

Balıklar pirden haberdar biz uzağız biz bu devletten mahrum şakileriz onlar saiddirler.	Balıklar bile piri biliyorlar da biz ondan uzağız. Biz, bu devletten mahrumuz da onlar erişmiş" deyip,	ماهیان از پیر آگه ما بعید ما شقی زین دولت و ایشان سعید	3324
Şeyhe secde edip ağlamış ve harab olmuş bir halde keşf kapısı açılmak aşkından ser-mest ve harab olmuştu.	Secde ederek ağlıya ağlıya perişan bir halde yola düzüldü; bu kerametin aşkından divaneye döndü!	سجده کرد و رفت گریان و خراب گشت دیوانه ز عشق فتح باب	3325
İmdi [ey şeyhe ta'n eden] suratı yıkanmamış sen neredesin kiminle nizâ' ediyorsun ve kime hased eyliyorsun.	Hey yüzünü yıkamamış pis herif, nerdesin sen? Kiminle kavgaya girişiyor, kime haset ediyorsun!?	پس تو ای ناشسته رو در چیستی در نزاع و در حسد با کیستی	3326
Aslan kuyruğuyla oynuyorsun meleklerle koşuşmaya kalkışıyorsun.	Sen aslanın kuyruğiyle oynamakla, meleklere saldırmaktasın.	با دمّ شیری تو بازی می کنی بر ملایک ترکتازی می کنی	3327
Sen mücessim-i hayr olmuş kimseye nasıl fena diyorsun sen o alçalmayı yükseklik sayma.	Hayırdan ibaret olana neden kötü söylüyorsun. Kendine gel, o alçalışı yücelme sayma.	بد چه می‌گویی تو خیر محض را هین ترفع کم شمار آن خفض را	3328
Kötü kimdir muhtaç ve adi bakırdır şeyh kimdir hududsuz kimyadır.	Kötü nedir? Aşağılık ve muhtaç bakır. Şeyh kimdir? Ucu, sonu olmıyan kimya!	بد چه باشد مس محتاج مهان شیخ که بود؟ کیمیای بی‌کران	3329
Bakır eğer kimyadan [istifade] kabiliyetinde değilse kimya bakır tarafından asla bakır olmamıştır.	Bakır, kimya yüzünden altın olmak kabiliyetinde değilse kimya, bakır yüzünden bakırlaşmaz ya!	مس اگر از کیمیا قابل نبد کیمیا از مس هرگز مس نشد	3330
Kötü [dediğimiz] nedir fiiliyatı ateş olan bir serkeştir şeyh kimdir ezel denizinin aynıdır.	Kötü nedir? İşi ateş gibi serkeş kişi, şeyh kimdir? Ezel denizinin ta kendisi.	بد چه باشد سرکشی آتش عمل شیخ که بود عین دریای ازل	3331
Daima ateşi suyla korkuturlar su hiç alevden korkar mı.	Ateşi daima su ile korkuturlar. Fakat suyu hiç ateşle korkutabilirler mi?	دایم آتش را بترسانند از آب آب کی ترسید هرگز ز التهاب	3332
Ayın yüzüne karşı kusurunu görücülük ediyorsun cennete kâne [yakacak] diken taşıyorsun.	Sen ayın yüzünden ayıp, noksan buluyor, cennette diken topluyorsun.	در رخ مه عیب بینی می کنی در بهشتی خارچینی می کنی	3333
Ey diken arayan, cennete gidersen orada kendinden başka diken yolamazsın.	Ey diken arıyan, cennete gitsen bile orada senden başka bir diken göremezsin.	گر بهشت اندر روی تو خار جو هیچ خار آن جا نیابی غیر تو	3334
Güneşi çamur içinde örtüyorsun bedr-i tamda gedik [kusur] arıyorsun.	Güneşi balçıkla sıvıyor, kâmil bedirde gedik arıyorsun.	می بپوشی آفتابی در گلی رخنه می‌جویی ز بدر کاملی	3335

Cihanı tenvir eden güneş yarasa [hatırı] için gizlenir mi.	Alemde parlayıp duran güneş bir yarasa için nasıl gizlenir?	آفتابی که بتابد[530] در جهان بهر خفّاشی کجا گردد نهان	3336
Pirler tarafından merdud olduğundan dolayı ayıp, ayıp olmuştur gaib zümresi de onlara emrindekilerinden dolayı gaib olmuştur.	Ayıplar, pirler reddettiğinden ayıp oldu; kayıplar, onların hasedi yüzünden kayıp kesildi.	عیبها از رد پیران عیب شد غیبها از رشک ایشان غیب شد	3337
Madem ki [onlara] hıdmetinden uzaksın bari muhib ol nedamet hususunda süratli ve fa'âl ol.	Huzurdan uzaksan bâri dost ol, çabucak nedamet getir, işe güce koyul.	چون که تو[531] دوری ز خدمت یار باش در ندامت چابک و بر کار باش	3338
Ta kim sana o cihandan bir nesil erişsin niçin hasetten rahmet suyunu kapatıyorsun.	Da o yoldan sana da bir rüzgar essin. Rahmet.. Suyuna neden hasetle mâni oluyorsun?	تا از آن راهت نسیمی می رسد آب رحمت را چه بندی از حسد	3339
[Onlardan] uzaksın uzaktan kuyruk salla (nerede olursanız o cihete müteveccih olunuz) ayetiyle amil olunuz.	Uzaktaysan bile bulunduğun yerden o tarafa yönel, "Nerde olursanız olun, yüzünüzü, o tarafa dönün!"	گر چه دُوری دُور می‌جنبان تو دُم حَيْثُ ما كُنْتُمْ فَوَلُّوا وَجْهَكُم	3340
Bir eşek hızlı yürümekten dolayı düşecek olursa kalkmak azmiyle nasıl kımıldanır.	Eşek bile hızlı yürüyeyim derken balçığa saplandı mı oradan kurtulmak için anbean oynar durur.	چون خری در گل فتد از گام تیز دم به دم جنبد برای عزم خیز	3341
Orada kalmak için yerini düzeltmez bilir ki orası kendi ahırı değildir.	Orada kalmak için yerini düzeltmeğe kalkışmaz, bilir ki orası geçim yeri değildir.	جای را هموار نکند بهر باش داند او که نیست آن جای معاش	3342
Senin hissin eşeğin hissinden daha az olmuştur çünkü gönlün bu çamurdan kalkmak istemiyor.	Duygun, eşek duygusundan daha aşağı mı ki gönlün bu balçıktan sıçramadı bile.	حس تو از حس خر کمتر بدست که دل تو زین وحلها بر نجَست	3343
Çamurda [kalkmak için] bir ruhsat te'vili yaparsın niçin ondan fariğ olmak istemiyorsun.	Balçığın içinde tevile ruhsat vermektesin. Çünki oradan gönlünü almak istemiyorsun ki.	در وحل تأویل رخصت می‌کنی چون نمی خواهی کز آن دل بر کنی	3344
(Bu bana lâyıktır çünkü ben muzdaribim Hak Teâlâ mahz-ı kereminden acizleri mücazat etmez) dersin.	"Bana bu lâyık.. ihtiyârım elimde değil. Allah kerimdir. Bir âcizi de suçlu tutacak değil ya" dersin.	که این روا باشد مرا من مضطرم حق نگیرد عاجزی را از کرم	3345
Ey sırtlan gibi fısk-ı fücura giriftar olmuş kimse sen gururundan bu bağlanışını görmüyorsun.	Ey sırtlan gibi kötülüğe giriftar olmuş kişi, sen gafletinden bu muahezeyi görmüyorsun.	ای چو گفتاری گرفتار فجور[532] این گرفتن را نبینی از غرور	3346

[530] که آن بتابد: که بتابد KN
[531] چون که تو: باری ار KN
[532] ای چو گفتاری گرفتار فجور: خود گرفته است تو چون گفتار کور KN

Mağara içinde sırtlan yoktur, derler kezalik mağarada yoktur diye hariçten ararlar.	Sırtlanı mağaranın içinde değil, dışarda arayın derler,	می بگویند اندرون گفتار نیست[533] از برون جویید کاندر غار نیست	3347
Bu sözü söyleyip mağarayı kapatırlar o da benim burada olduğumun farkında değiller der.	De mağarayı kapatırlar. Halbuki sırtlan "Benden haberleri yok.	این همی‌گویند و بندش می‌نهند او همی‌گوید ز من بی‌آگهند	3348
Eğer bu düşman benim olduğumu farkında olaydı sırtlan hani, diye bağırır mıydı der	Bu düşmanlar, benden haberdar olsalardı sırtlan nerde, hani ya? diye bağırırlar mıydı? der.	گر ز من آگاه بودی این عدو کی ندا کردی که آن کفتار کو	3349

[533] می بگویند اندرون گفتار نیست : می‌گوند این جایگه گفتار نیست KN

4.2. DEĞERLENDİRME

Bu karşılaştırma sonucunda ulaştığımız bulgulara şu şekildedir:

1. Veled Çelebi İzbudak'ın tercümesini hazırladığı Farsça metinde, Abdulbaki Gölpınarlı'nın ve Adnan Karaismailoğlu'nun tercümesinde bulunan fakat Konya Mevlâna Müzesi Ktp. İhtisas nr. 5223'teki tercümede bulunmayan bir beyit saptanmıştır:

KONYA MEVLÂNA MÜZESİ KTP., İHTİSAS NR. 5223	ABDÜLBAKİ GÖLPINARLININ GÖZDEN GEÇİRDİĞİ MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜME	FARSÇA METİN	NO
YOK	Her yanı aydınlatan Peygamber'in himmeti, ona hatırlıyamadığını hatırlattı.	همت پیغامبر روشن کده پیش خاطر آمدش آن گم شده	2438

2. Veled Çelebi İzbudak'ın ve Adnan Karaismailoğlu'nun tercümesinde bulunup Abdülbaki Gölpınarlı'nın Tercümesinde bulunmayan beyitler tespit edilmiştir.

KONYA MEVLÂNA MÜZESİ KTP., İHTİSAS NR. 5223	ABDÜLBAKİ GÖLPINARLININ GÖZDEN GEÇİRDİĞİ MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜME	FARSÇA METİN	NO
Ben birdenbire bu hayat kaydından azade olurdum. Sen bana şahane bu inayeti yaptın.	YOK	گفت هی‌هی این دعا دیگر مکن بر مکن تو خویش را از بیخ و بُن	2458
Onun o hilesi canına ziyan oldu sanki Âdem onun şeytanı oldu.	YOK	هم زیان جان او شد ریو او خود تو گویی بود آدم دیو او	2491
Çünkü siz bu yüzden ateşlerinizi bizim için söndürdünüz, zehir bal oldu	YOK	چون شما این جمله آتش‌های خویش بهر ما کشتید تاشد نوش نیش	2543
Bu yiyecekleri dökerim niçin hayvanın hangi cinsten olduğu bilinsin.	YOK	این علفها می‌نهم از بهر چیست تا پدید آید که حیوان جنس کیست	2656
Nasıl hikayede söylemişlerdir onu dinle de kapalı bağ açılsın	YOK	همچنان که در حکایت گفته‌اند	2725

		بشـنو آن را تا کشـاید بسـته بند	
[Hırsız] dedi ki ben hakikatten nişan veriyorum işte nişanı budur ben hakikati bilirim	YOK	گفت من از حق نشـانی می دهم این نشـان اسـت از حقیقت آگهم	2789
Sen bir hilebazsın, yahut aptalın birisin. Hatta belki de hırsızın ta kendisisin ve bu işi de mahsus yaptın.	YOK	گفت طراری تو یـا خود ابلهی بلکه تو دزدی و زین حال آگهی	2790
Sen cihetten bahs ediyorsun ben cihetler dışındayım ayat-ı beyyinatın visali içindeyim.	YOK	تو جهت گو من برونم از جهات در وصـــال آیات کو یـا بیّنات	2792
Sâlihlerin ma'ârif ve hakâyıklarından firar etmekten, sâlihlerin dîdârından firar eylemekten;	YOK	و آن فرار از نکت‌های صـــالحان و آن رمیدن از لقای صـــالحان	3044
Alışverişte sesini çıkarmaz sermest durur ama müşteriyi (tanrı iştira etti) ayeti mucibince hadsiz hesabsızdır.	YOK	لب ببسـته مست در بیع و شـری مشـــتری بی‌حد که الله اشـــتری	3249
Öyle kenarı mu'ayyen deniz değildir ki o sizin murdarınızdan bulana	YOK	نیست بحری کو کران دارد که تا تیره گردد او ز مردار شـــمـا	3305

3. Farsça metinde bulunan bir beyitin, Abdülbaki Gölpınarlı'nın tercümesinde ve Konya Mevlâna Müzesi Ktp. İhtisas nr. 5223 tercümede ve Adnan Karaismailoğlu'nun tercümesinde bulunmadığı saptanmıştır.

KONYA MEVLÂNA MÜZESİ KTP., İHTİSAS NR. 5223	ABDÜLBAKİ GÖLPINARLININ GÖZDEN GEÇİRDİĞİ MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜME	FARSÇA METİN	NO
YOK	YOK	بهر مـا نی بهر آن لطف نخســـت که تو کردی گمرهان را باز جست	2483
YOK	YOK	نی برای آن کـه تـا ســـودی کنم وز برهنـه من قبـایی بر کنم	2617

4. Abdülbaki Gölpınarlı'nın tercümesinde aşağıdaki beyitlerin bazı yerlerine kişisel yorum eklendiği görülmüştür.

KONYA MEVLÂNA MÜZESİ KTP., İHTİSAS NR. 5223	ABDÜLBAKİ GÖLPINARLININ GÖZDEN GEÇİRDİĞİ MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜME	FARSÇA METİN	NO
Ben çok parlak ve gayet nahoş bir ateş kenarında oturuyorum.	Ben adeta dehşetli surette alevlenmiş, yalınlanmış bir ateşin kıyısına oturmuş bir adama benzerim.	من نشـــسـتـه بر كنـار آتشـــى با فروغ و شـــعلهٔ بس ناخوشـــى	2836
İtirazım çehremi sarartmasın diye tekrar gönülden hemen istiğfar etti.	Dedi, derhal yine bu itiraz, yüzümüzü sarartmasın, mahcup düşmeyeyim diye gönlünden istiğfar etti.	بـاز در دل زود اســتغفـار كرد تـا نگردد ز اعتراض او روى زرد	2872
Hırsız yani toprak (hiç hiç) der zabıta onu işkenceye sokar	Hırsız, yani toprak “Hiçbir şey almadım, hiçbir şey” derse de şahne, onu durmadan çekiştirip durur, eğip büker.	دزد يعنى خـاک گويـد هيچ هيچ شـحنه او را در كشـد در پيچ پيچ	2937

5. Veled Çelebi İzbudak’ın ve Adnan Karaismailoğlu’nun tercümesinde bulunan başlık Abdülbaki Gölpınarlı’nın Tercümesinde bulunmadığı saptanmıştır.

KONYA MEVLÂNA MÜZESİ KTP., İHTİSAS NR. 5223	ABDÜLBAKİ GÖLPINARLININ GÖZDEN GEÇİRDİĞİ MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜME	FARSÇA METİN
Şeytanın Elinden Muaviye’nin Hak Teâlâ’ya Tazarru Ve Niyaz Eylemesi	YOK	ناليدن معاويه به حضرت حق تعالى از ابليس و نصرت خواستن
İblisin Hile Ve Telbisini Tekrar Beyan Eylemesi	YOK	باز تقرير كردن بليس تلبيس خود را
Muaviye’nin Şeytana Cevabı	YOK	جواب گفتن معاويه ابليس را

6. Konya Mevlâna Müzesi Ktp. İhtisas nr. 5223 tercümedeki bazı yerlerde köşeli parantez içinde ekleme yapılmıştır.

KONYA MEVLÂNA MÜZESİ KTP., İHTİSAS NR. 5223	ABDÜLBAKİ GÖLPINARLININ GÖZDEN GEÇİRDİĞİ MEB TARAFINDAN BASILAN TERCÜME	FARSÇA METİN	NO
[Demek istiyorlardı ki] bu pak ve doğru kelamullah hakkı için mescidullah için bina edilmiştir.	"Bu doğru ve temiz kelam hakkıyçin o mescidi kurmamız Tanrı rızası içindir.	که به حق این کلام پاک راســت که بنای مســجد از بهر خداســت	2859
Dördüncüsü (Elhamdülillah ben o üç adam gibi [gaflet] kuyusuna düşmedim) dedi.	Dördüncü "Hamdolsun ben, üçünüz gibi kuyuya düşmedim" dedi.	آن چهارم گفت حمد الله که من در نیفتادم به چه چون آن ســه تن	3014

SONUÇ

Bu çalışmada Mevlâna Müzesi Ktp. nr. 1177'de kayıtlı Farsça Mesnevî'nin 2.Cilt 2432-3349 beyitlerinin tashihi yapılmıştır.

Tarih içerisinde kendini sürekli yenileyen dilde, zamanla kavramlarda ve kelimelerde anlam kayması meydana gelmektedir. Bu farklılıklar göz önüne alınarak orijinal Farsça nüshanın metini hazırlanırken gerekli yerlerde düzeltmeler yapılmıştır.

Bu tashih yapılırken Adnan Karaismailoğlu-Derya Örs ve Reynold Alleyne Nicholson'ın neşirleriyle karşılaştırma yapılmış ve beyitlerdeki farklı olan kelimeler, eksik olan beyitler ve başlıklar dipnotta ayrıntılı olarak gösterilmiştir. Bunun sonucunda Adnan Karaismailoğlu-Derya Örs ve Reynold Alleyne Nicholson'da 8 beyitin yer almadığı görülmüştür.

Veled Çelebi İzbudak tarafından Osmanlı Türkçesi'yle istinsah edilen ve Konya Mevlâna Müzesi Ktp., İhtisas nr. 5223'de yer alan Mesnevî tercümesinin 2. cilt 3. defterin son 67 beyti ve 2. cilt 4. defter (2433-3349 beyitleri arası) hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Burada toplam 983 beyit çalışılmıştır.

Mevlâna Müzesi Ktp. nr. 1177'deki Mesnevî'nin Farsça beyitlerinin Mevlâna Müzesi Ktp. İhtisas nr. 5223'de yer alan ve Şucaeddin Onuk tarafından istinsah edilen Osmanlı Türkçesi nüshası ve Abdülbaki Gölpınarlı'nın gözden geçirip MEB tarafından basılan Tercümesi ile karşılaştırılması ve değerlendirilmesi yapıldı. Bu değerlendirmeye göre bir adet beyit nr. 5223'de yer alan Osmanlı Türkçesi nüshada eksik bulunmaktadır. Aynı şekilde Abdulbaki Gölpınarlı'nın gözden geçirip MEB tarafından basılan neşrinde de on bir beyit eksik bulunmaktadır.

Abdülbaki Gölpınarlı'nın gözden geçirdiği ve MEB tarafından yayınlanan Mesnevî'nin tercümesinin, tashihi yapılan Farsça nüsha ve Mevlâna Müzesi Ktp., İhtisas nr. 5223'de yer alan ve Şucaeddin Onuk tarafından istinsah edilen Mesnevî'nin Osmanlı Türkçesi tercümesi ile yapılan karşılaştırılması sonucunda; Abdülbaki Gölpınarlı'nın gözden geçirdiği ve MEB tarafından yayınlanan Mesnevî tercümesinin bire bir Türkçe'ye aktarılmadığı, esere yorum katıldığı, anlam tercümesi yapıldığı görülmüştür. Çalışmanın sonuna tashihi yapılan Mesnevi'nin Farsça nüshasının orijinal metni de eklenmiştir.

Bu karşılaştırmanın sonucu da çalışmada tablo şeklinde verilmiştir.

Yapılan bu çalışmanın, bundan sonra yapılacak olan Mesnevî çalışmalarına yardımcı olacağı ümit edilmektedir.

KAYNAKÇA

AKAR, Metin, Veled Çelebi İzbudak, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ,Türk Dil Kurumu Yayınları:723.

AKGÜN, Ömer Faruk, Gölpınarlı Abdülbaki, DİA, C.14, İstanbul 1996.

ALPASLAN, Ali, Abdülbaki Gölpınarlı, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları Türk Büyükleri Dizisi 158, Ankara 1996, 1.Baskı.

CAN, Şefik, "Mevlâna Hayatı, Şahsiyeti ve Fikirleri", İstanbul 2006, Ötüken Yayınları.

CEYHAN, Semih, "Mesnevî", DİA, C. 29, Ankara 2004.

DEMİREL, Şenel, Mesnevi'nin ilk 18 Beytinin Türkçe Şerhleri, Manas Yayınları, Nisan 2009.

DERİN, Süleyman, Nicholson Reynold Alleyne, DİA, C. 33, İstanbul 2007.

EFENDİOĞLU, Süleyman, A.Ü Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Veled Çelebi İzbudak'ın "Türk Diline Medhal" Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme, Sayı 26, Erzurum 2004.

GÖLPINARLI, Abdulbaki, Mevlâna Celâleddîn Hayatı, Felsefesi, Eserleri, Eserlerinden Seçmeler, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1999.

----------, Mevlâna-Mesnevî I-VI, Çeviren: Veled Çelebi İzbudak, Gözden Geçiren: Abdulbaki Gölpınarlı, MEB Şark İslam Klasikleri, İstanbul 1988

----------, Mevlâna Müzesi, Müzelik Yazma Kitaplar Kataloğu, Atatürk Türk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, XII. Dizi, Ankara 2003.

KARA, Mustafa, İzbudak Veled Çelebi, DİA, C.23, İstanbul 2001.

KARAİSMAİLOĞLU, Adnan - ÖRS, Derya, Mevlâna Celaleddîn Muhammed, Mesnevî-i Ma'nevi (Farsça) I-III, Akçağ Yayınları, Ankara 2007,

KARAİSMAİLOĞLU, Adnan, "Mevlâna'nın Hayatı ve Çevresi", Konya'dan Dünya'ya Mevlânâ ve Mevlevilik, Editör: Nuri Şimşekler, İstanbul 2002.

KORUCUOĞLU, Nevin, Veled Çelebi İzbudak, T.C. Kültür Bakanlığı Türk Büyükleri, Ankara 1994.

Mevlâna Celaleddin Rumî, Mesnevî Şerif, Konya Mevlâna Müzesi Kütüphanesi ihtisas nr. 5223.

ÖNGÖREN, Reşat, "Mevlâna", DİA, C.29, Ankara 2004.

TEMİZEL, Ali, Mevlâna Çevresindekiler, Mevlevilik ve Eserleriyle İlgili Eski Harfli Türkçe Eserler, Konya, 2009.

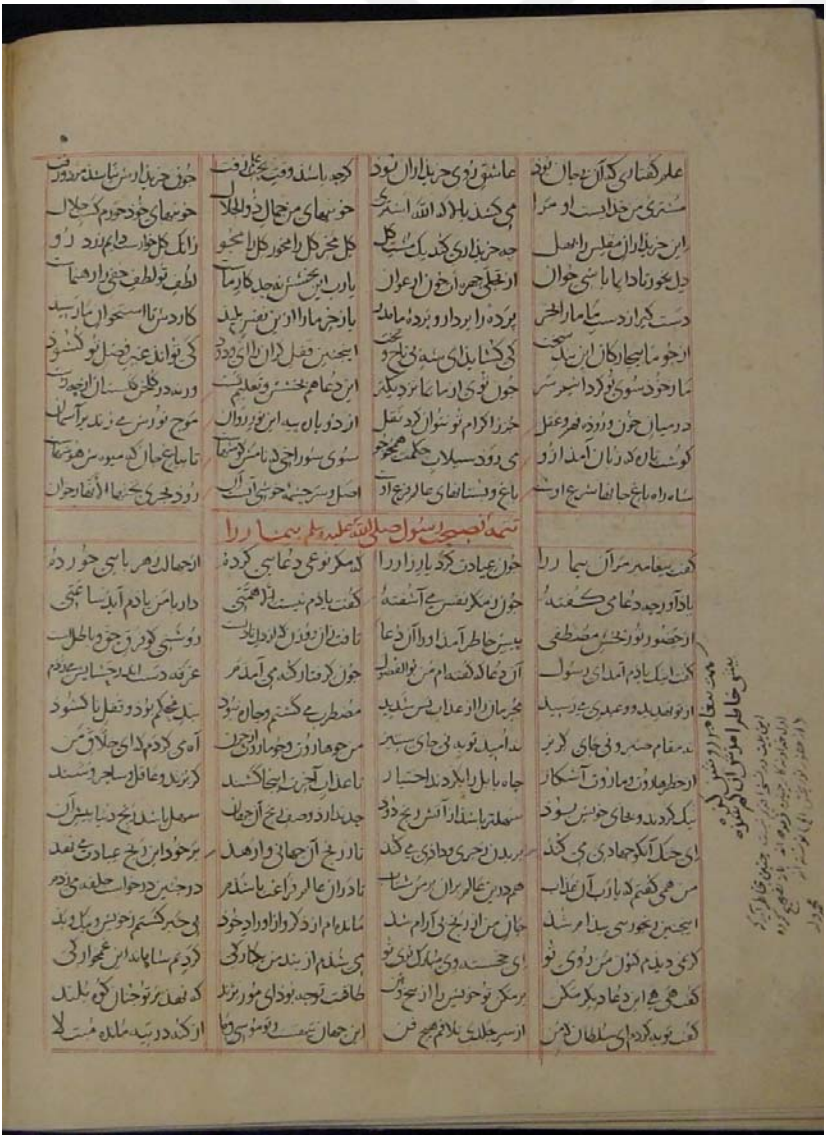
----------, Ali, Yirminci Yüzyılda Anadolu'da Yapılan Mesnevî Tercüme Ve Şerhleri, Asia Minor Studies, Vol. V, Tehran 2018.

نی‌نیکلسون، رینولد الین، مثنوی معنوی، جلال الدین محمد بن محمد بن الحسین البلخی ثم الرومی، جلد اول، در مطبعهٔ بریل در لیدن از بلاد هلاند بطبع رسید، سنه ۱۹۲۵ مسیحی

https://www.ismininanlaminedirx.com/abdulbaki-isminin-anlami-nedir-7889/, 05/03/2021

ismailhakkialtuntas.blogspot.com/2020/09/reynold-nicholsonislam-sufileri-mystics.html 10/01/2021

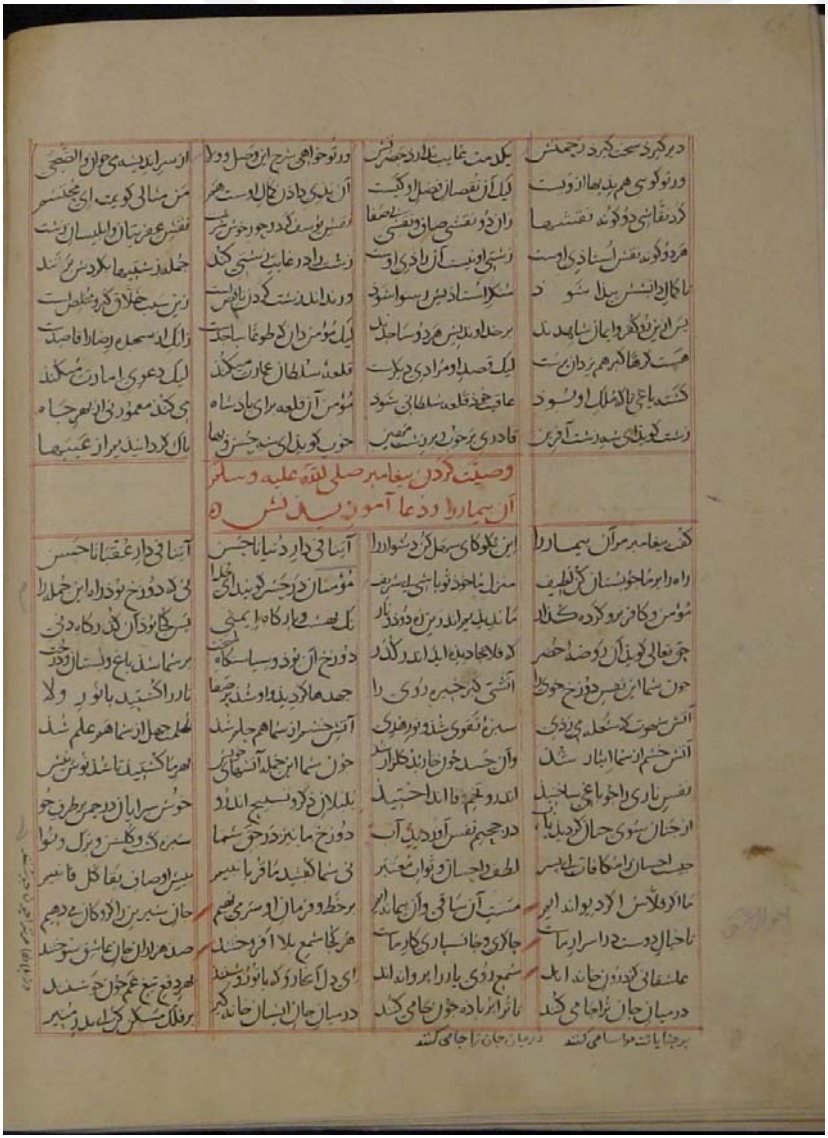
FOTOĞRAFLAR

80 B

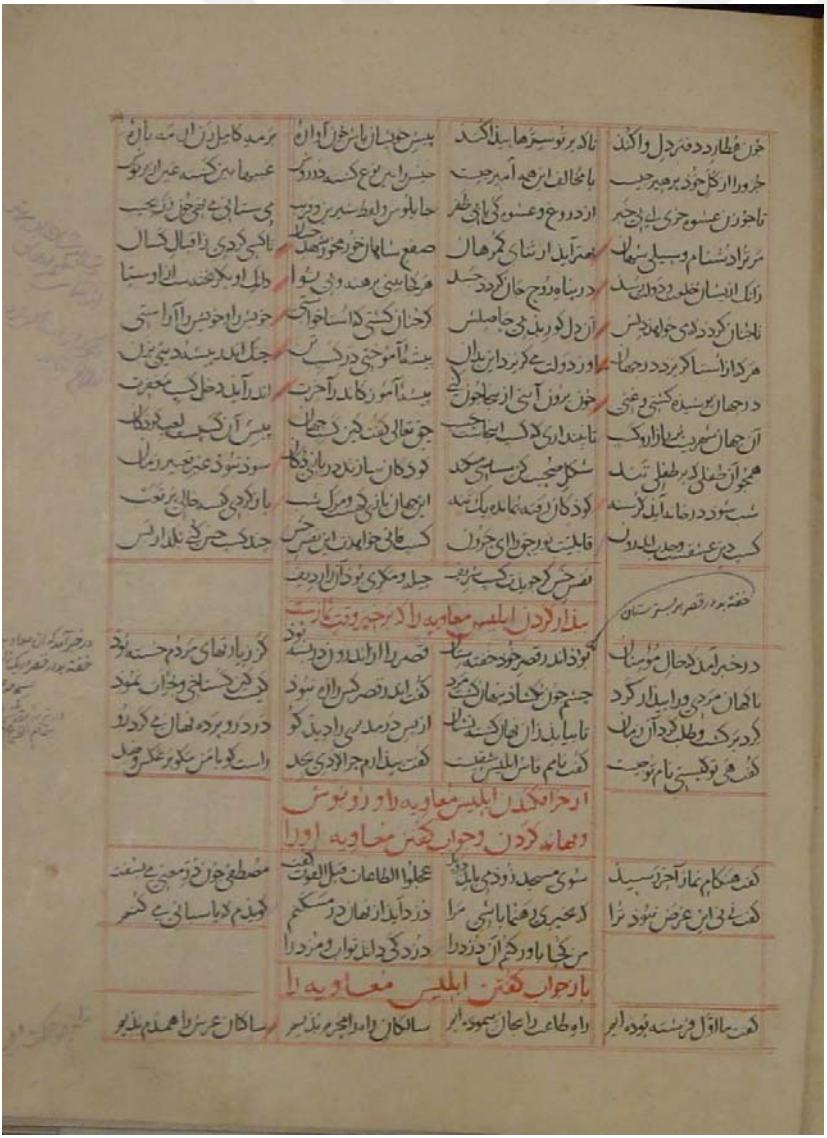

81 A

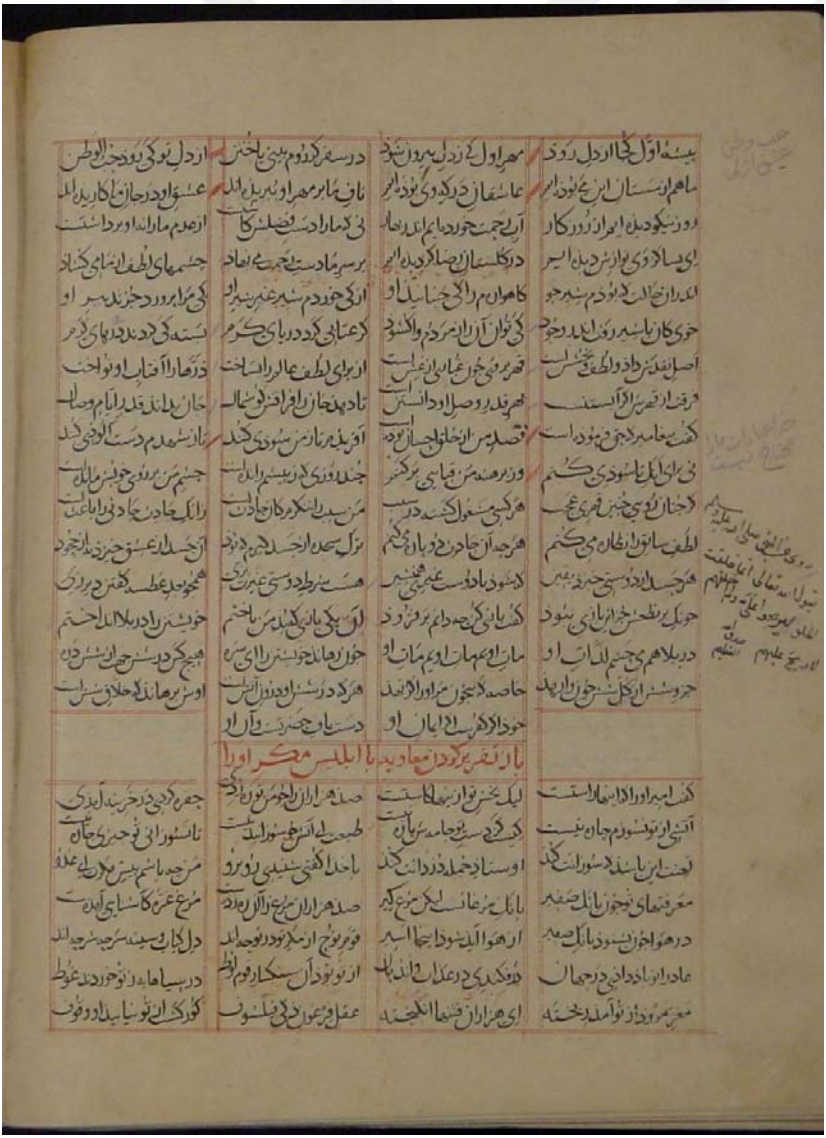

وصیت کردن پیغامبر صلی الله علیه وسلم
آن بیمار را و دعا آموختن مر او را

81 B

82 A

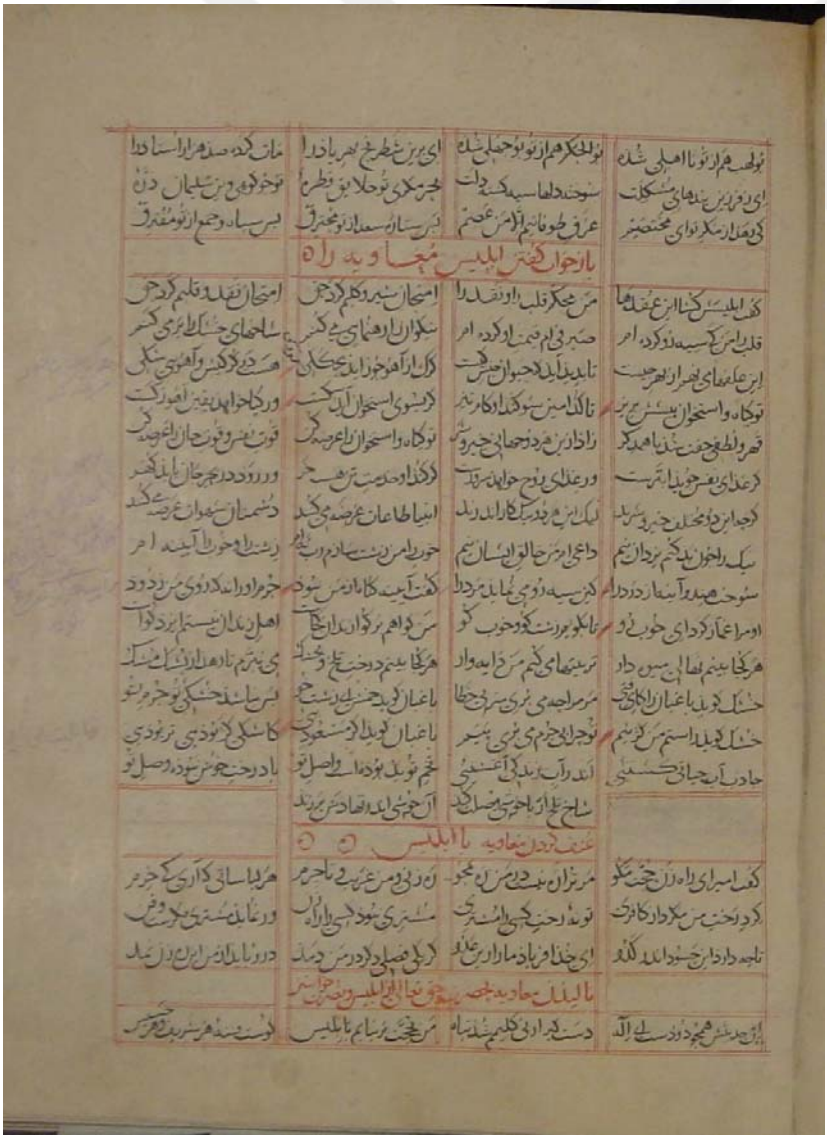

بیت اوّل کجا از دل رود ۱ مهر اول کی ز دل بیرون شود ۲ در سه کرد و م بینی بخش ۳ از دل تو کی رود حبّ الوطن
ماهم از بستان این ع نود ۱ عاشقان در کاه دی نود ۲ نافر مابر مهر او نه بریان ۳ عشق او در جان ما کاریده اند
دوز سیکو دیده ایوان از دور کار ۱ آب رحمت خورد بایم اندر بهار ۲ نی کمارا دست فصلش کاشت ۳ از عدم ما را نه او ورداشت
ای بسا لاوی بوارش دیده اسیر ۱ در کلستان وصال کردیده اسیر ۲ بر سر ما دست رحمت ع نهاد ۳ چشمهای لطف او ما را کشاد
اندران حالت که او دم سنه جو ۱ کاهوان م را کی جاسید او ۲ از کی خود دم سنه عنبر سنه بر او ۳ کی مرا برورد جز نیکو سیر او
حوری کان یاسمن روئی بود ۱ کی توان آن را به مردم واکنود ۲ لاعتابی کرد در بای کرم ۳ نسته کی در ند در بای کرم
اصل قدّش داد و لطفش خوش است ۱ قصر بوی خوش غبار این عرش است ۲ از برای لطف عالم را بساخت ۳ ذرّه ها را آفتاب او نواخت
وقت از قصر ان آسمنت ۱ هر قدر وصل او دانش است ۲ تا دهد جان او را قبل تو نمال ۳ جان بماند قدر ایام وصال
کفت یا مبر لایق تو بود است ۱ قصد من از خلق جبان بوده است ۲ اوّل بذر نارس سودی کند ۳ زان نشمدم دست آلودی کند
نی برای ایل یا سودی کنم ۱ وز برهندم قبایی برکنم ۲ جلد و دی کاریسم ابدالست ۳ جسم من بر روی خوش ملالست
لاجنان روی خوش غمری عجب ۱ هر کسی مسئول کسنه در سبب ۲ من سبب انکار کان جادوست ۳ زانک جادو نی ابا عشق است
لطف سا قوان نظار می کنم ۱ هر جه آن جادو رد و یاری کنم ۲ ترک سحده از حسد لایق بود ۳ از حسد ابا عشق چیزی بد بود
هر جسد ابا دو سی جیزه بهس ۱ کاسود باد دست عمر من کشس ۲ هست شرط دوستی عبرت کرفت ۳ همچو جد عطسه کفتن در روش
حونک بر نطس خرابایی بنود ۱ کف بادی کی حد دایم بر فزود ۲ ان یکی بادی کند من باختم ۳ خویشن را در بلا انداختم
در بلا هم می جستم لذات او ۱ مار او مهمان او یم مات او ۲ خوی او مانند خویشن را ای سره ۳ هیچ کردی دوستی هم این شیوه
حرو شش از کل شیرین دارید ۱ خاصه کاین جون مرا او آفرید ۲ هر کرد دوستی او دون آن اوست ۳ او س بر ماند لاجلای دوست
خود لاکه رب لای ایمان او ۳ دست یاد حضرت و آن او

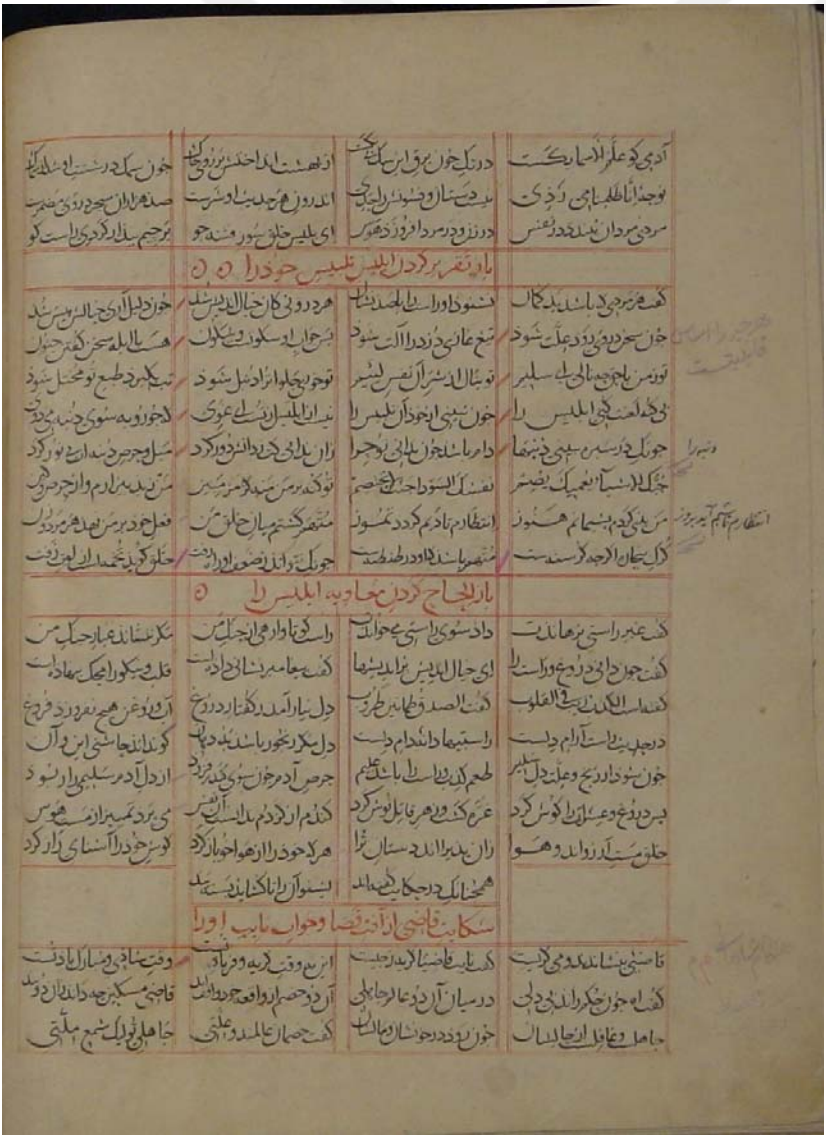
باز تقریر کردن معاویه با ابلیس مکر او را

کفت امید او لا ابدا ایمان است ۱ لیک بخش تو از بهما لاست ۲ صد هزاران لاحول تو را دی ۳ جمله کردی در حریف آیدی
آتشی از تو شود م جان او نیست ۱ کز کی دست تو جامه سر بآه است ۲ طبعت ای آتش خوشنود است ۳ تا شود انی تو حیری جان
لعنت این باشد شود است کند ۱ او ستاد حیله در دانش کند ۲ تا حدا کفتی شیطنی رو برو ۳ من حه دانستم بدین دلها در علو
معرفتهای تو حون بانک صعبه ۱ بانک بر خانست لیکن مرغ کیه ۲ صد هزاران مرغ از آن بر دادند ۳ مرغ عزم کاشیای آبدست
در هوا حون شود بانک صعبه ۱ از هوا آید شود اجما اسیر ۲ فور نوح از ملک تو در نوحه اند ۳ دل کیان و سینه سر حه شرحه اند
عاد او را داد حی در حمان ۱ دو کدی در عذاب اند بلا ۲ از تو نود آن سکار قوم لوط ۳ در سیاهی تو خورند غوط
معرفت بود از تو آمد در خمه ۱ ای هزاران قصها انکیخته ۲ عقل و هوش و دی بلسوف ۳ کور کان تو نیابد او وقوف

82 B

83 A

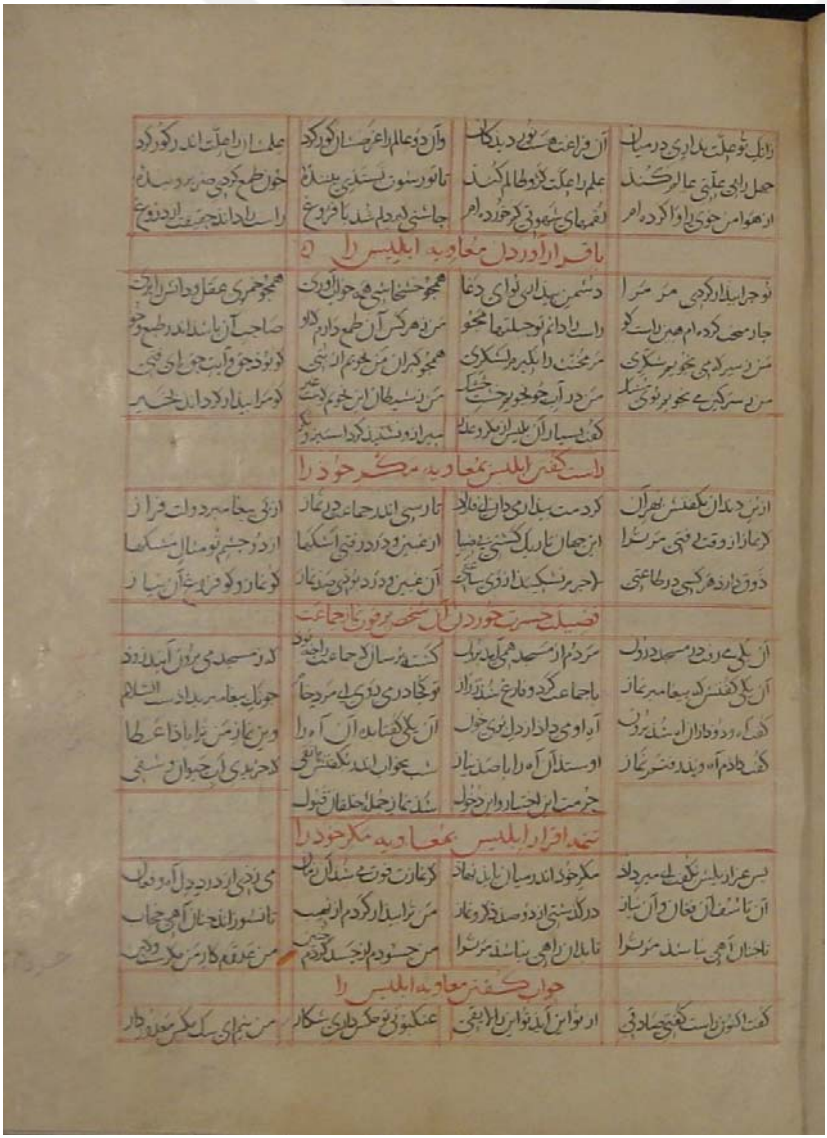
آدمی کو علم الاسما یکست ... در دلِ خون بر و این ساز کجست ... از هشت اندا حسن بر و بحر ... خون سیاه در شتِ ای سالک راه
تو جدا نا طلبا هی رَ ذی ... بد دستان و شنو ان ایات ... اندرون هر جد بیا و شرست ... صد هزاران سحر در وی مضمرست
سر وی مردان نبد در دُغس ... در زر و در سرد او فرو رد شور ... ای بلیس خلق سور مند جو ... بر جیم بیا ر اگر وی راست کو

باز تقریر کردن ابلیس تلبیس خود را ه

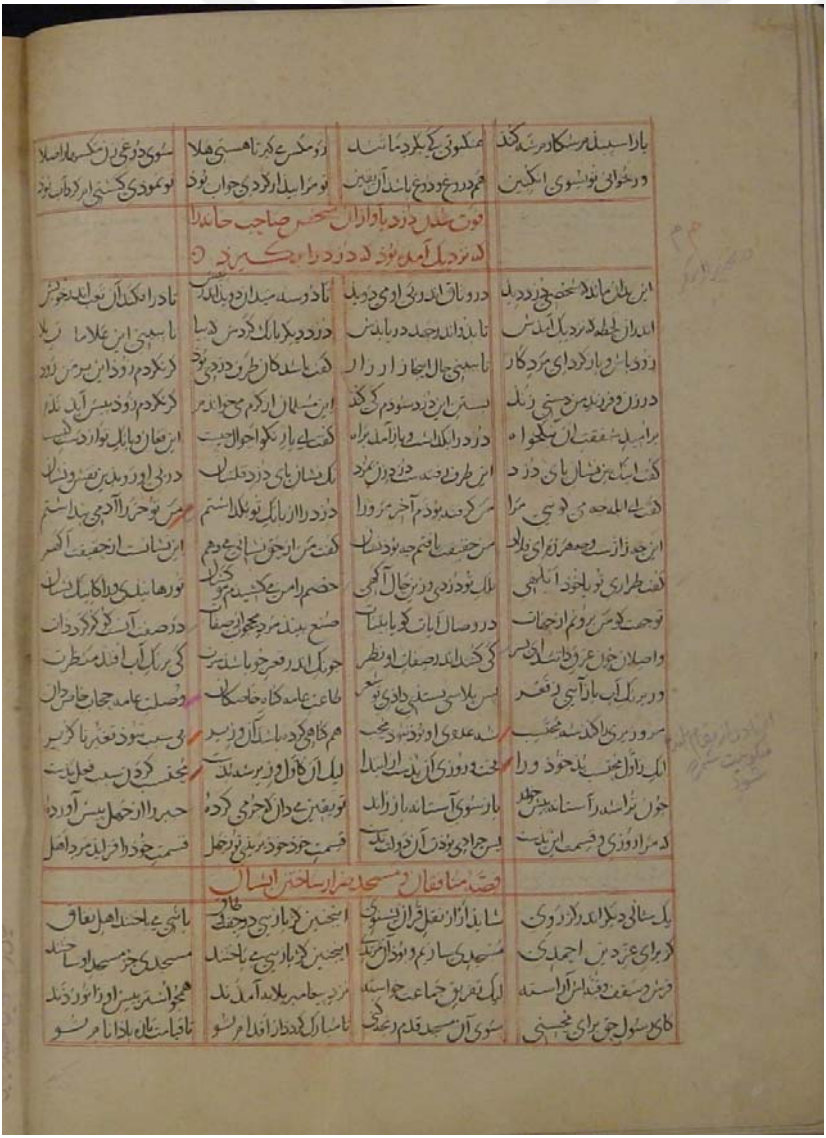
گفت هر رجی لا باشد بد کمال ... شنود او را ست الحمد لله ... هر دو نی کار جمال الدین شد ... خون دلیل آن جمالش بس شد
خون سحر دوی رد و دعلت شود ... شرح عاری دُ زد را آلت شود ... بر جمال او سکون و شکوک ... هست البته سحر کفر جنون
تو ز من یا جن جمالی ای سلیر ... تو بنا ال ا سرّ آن نفس لئیر ... تو وجودی کو از دل شود ... تبه کار د طبع تو محتل شود
ای گمانت کی ابلیس را ... بند از ابلیس ان ک ای عوری ... لا خور و به سوی دنیا می رود
وبیرا ... جونک در سر سهی د نیها ... دام ما شد خون بلالی تو جرا ... مثل جرجر د سد ان نو ر کرد
جنگ لا نسبا آنعلیک یقصر ... نفس اک اسود احد ان خصم ... تو کشد بر من سند لا من بس ... من بدی کردم بنسیمام هنود
انتظارم تا کیم آید برون ... انتظارم نا دم کرد نمود ... منتصر گشتم بیال خلق من ... فعل خود بر من نهد هر دو ان
کل یجان الوجد لا سند ست ... منتصر باشد یا در ظلمت ... جونک تر اند ر صوی او ان ست ... خلق گوید خصم ان ابلیس ست

باز الجاح کردن معاویه ابلیس را ه

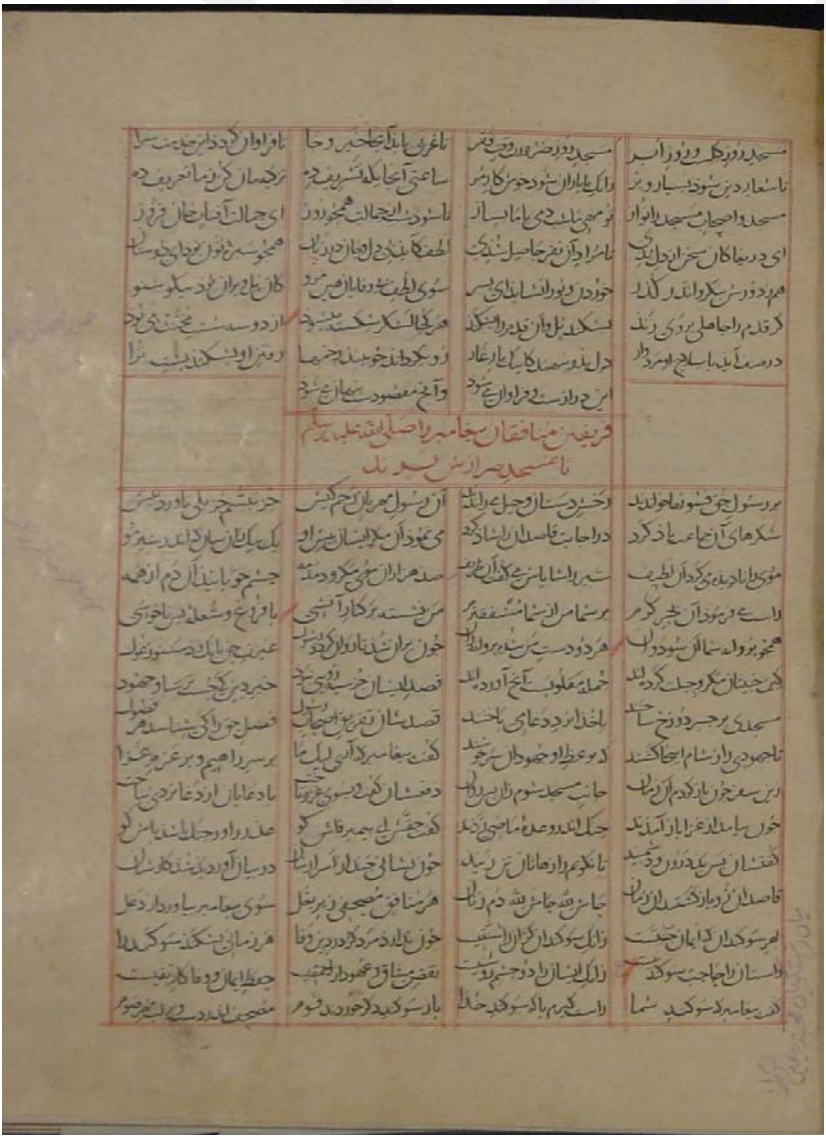
گفت عمر و راستی بر هاند ت ... داد سوی راستی بی حوالت ... راست گو تا وارهی از جنگ من ... ملک نساند عیار جنگ من
گفت جون دانی دروغ و راست را ... ای جمال الدین بر اند بنها ... گفت بعامه دنیا ی دانست ... قلب و مکور ایجک بهاد است
گفت علامات الکذب فی القلوب ... گفت الصدق و ظاهر طرّ وب ... آن دروغ هم بعرد د فروغ ... دل بیا رامد دگفتار د روغ
در جهان راست آرام دلست ... راستیها دا نداد ام دلست ... دل بکار نخور باشد بد بهل ... گو بداند جاسوسی این و آن
خون شود ا ز دروغ و علت دل سلیم ... طعم کذب راست را باشد علیم ... از دل آدم سلیمی ا ر شود ... ا ز دل آدم سلیمی ا ر شود
بر د روغ و عیب را کوشش کرد ... جرص آدم خون شود کید ر زد ... می بر د عیب ا ز نفس هو س
خلق مست آ ر د و اند و هوا ... عرض کذب و هر قابل نوش کرد ... کذبم ا ز لا د م ما لست آ ن نفس
... ...

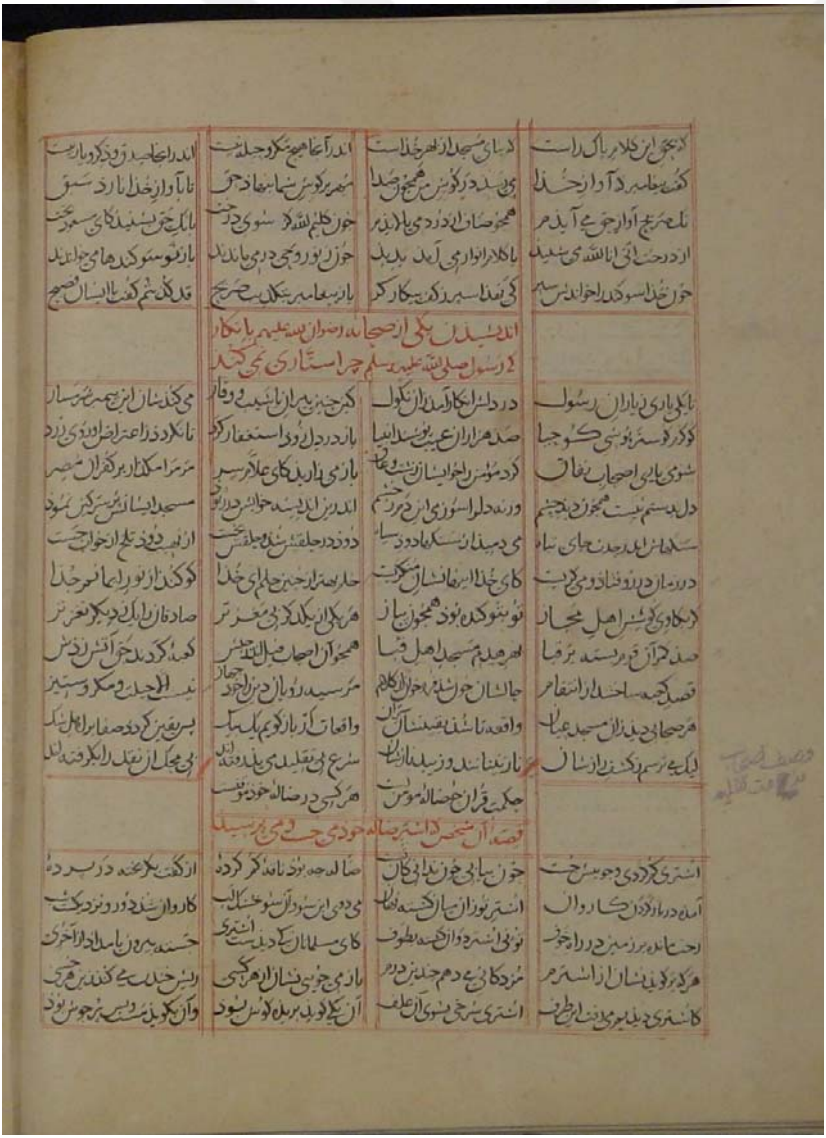
84 A

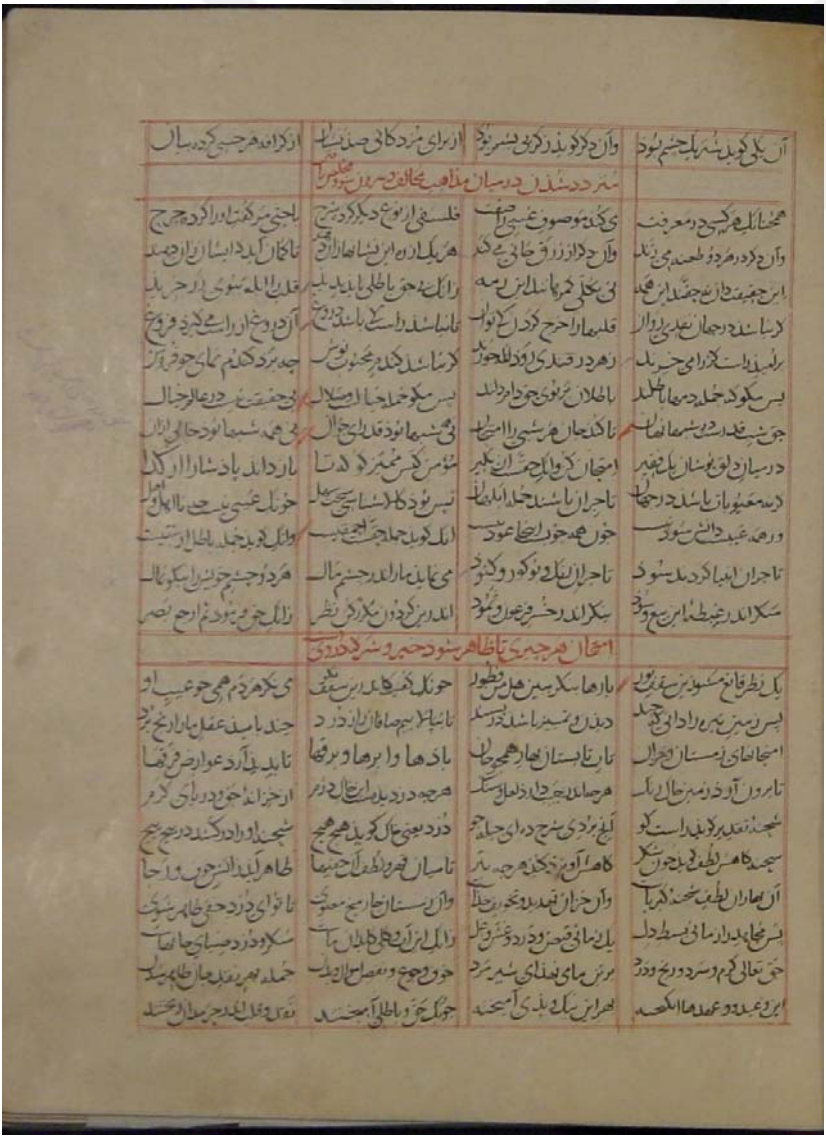
84 B

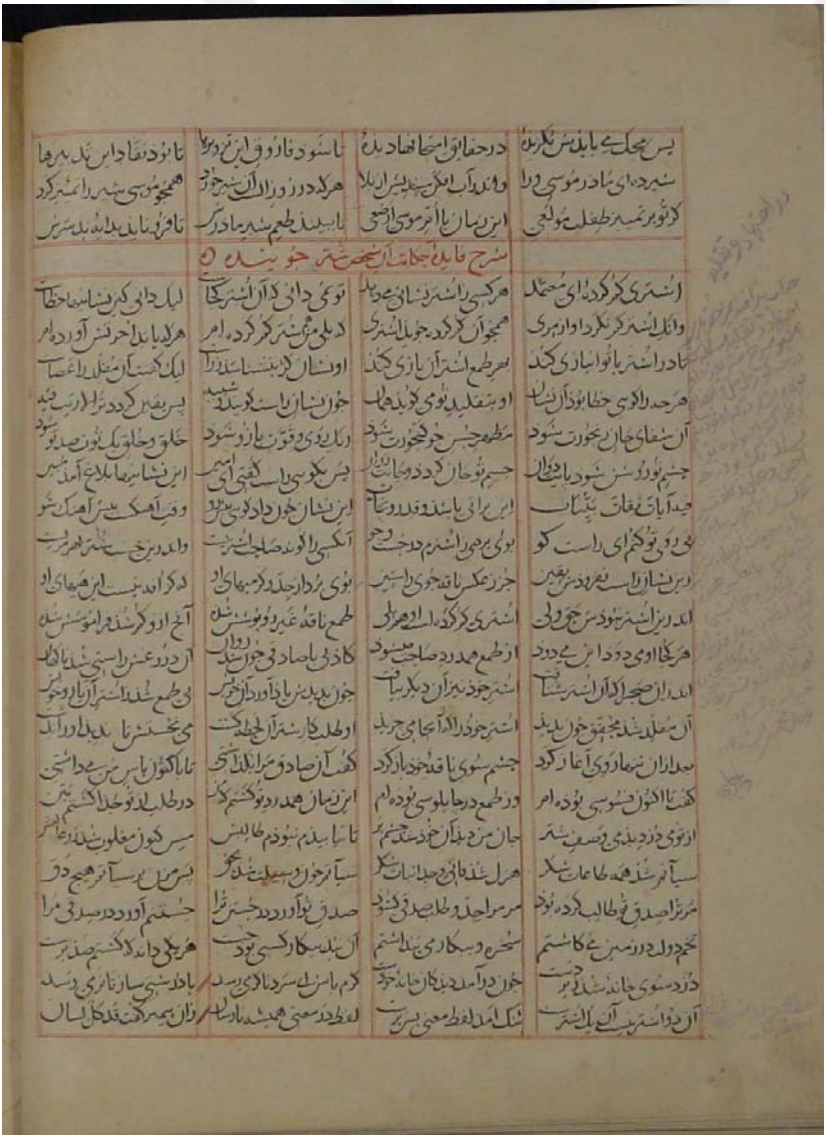
85 A

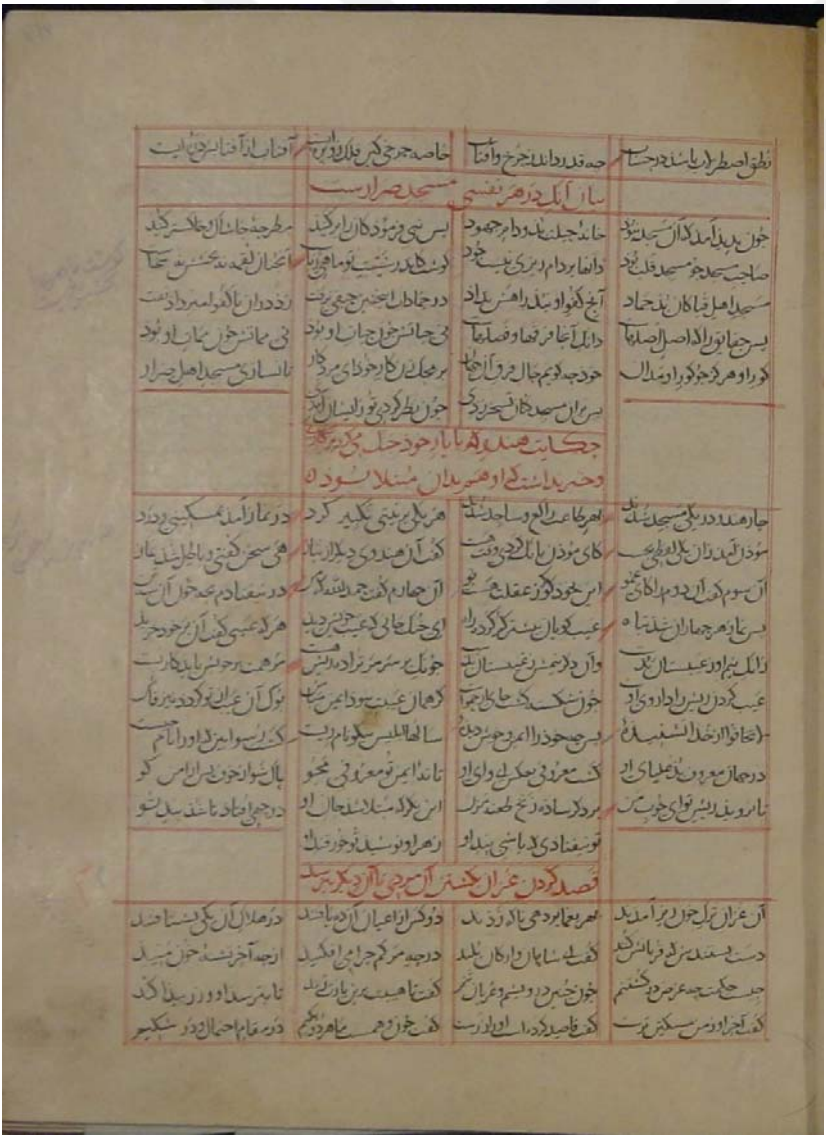
85 B

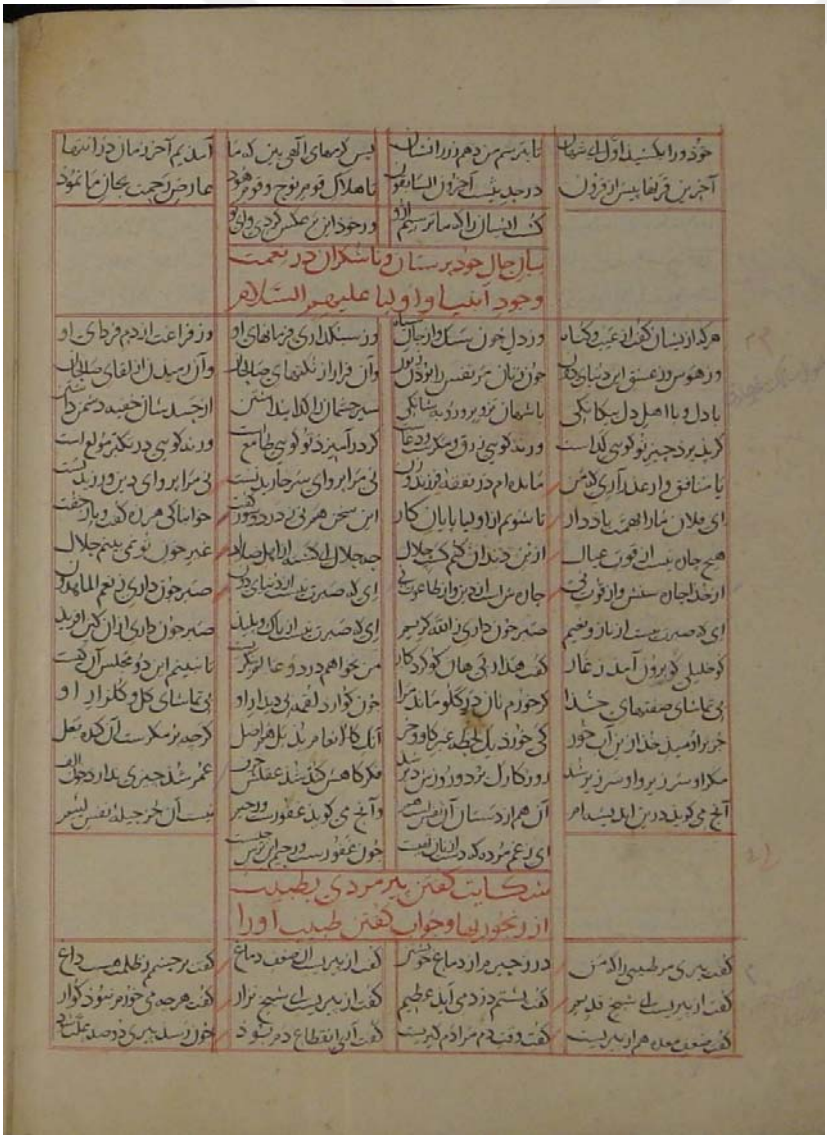

86 A

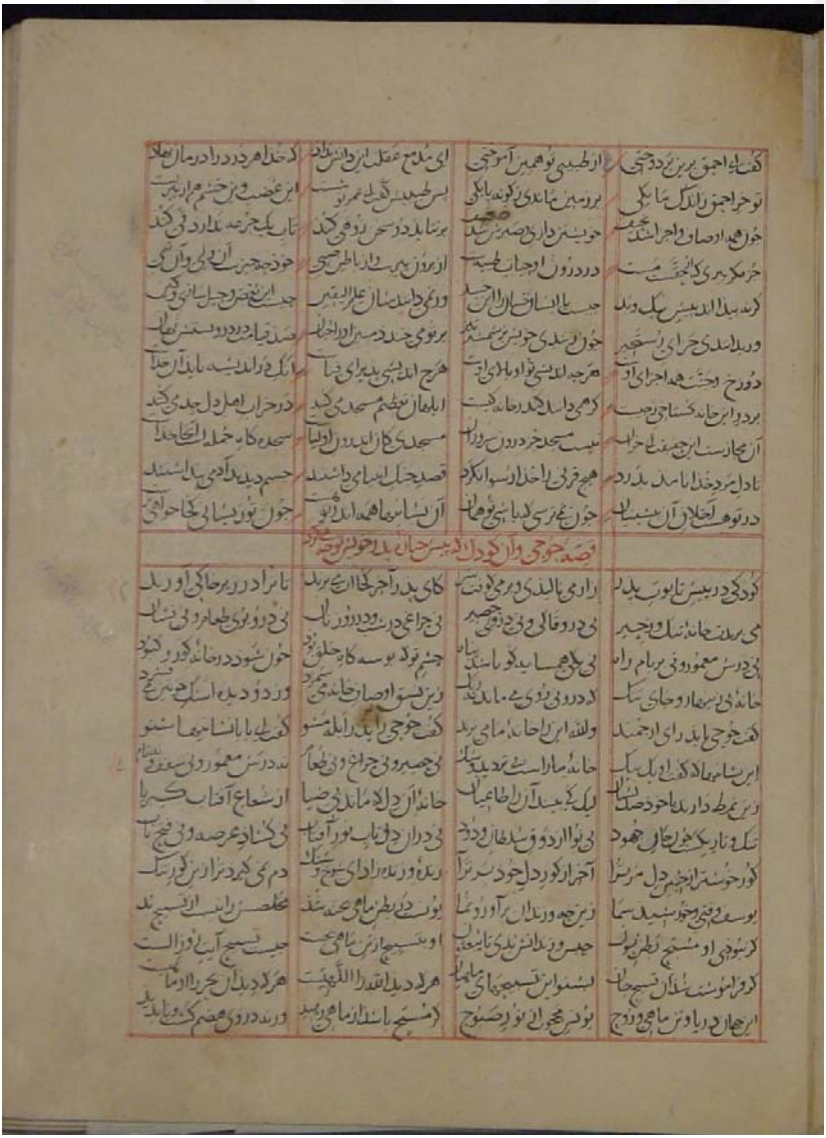

86 B

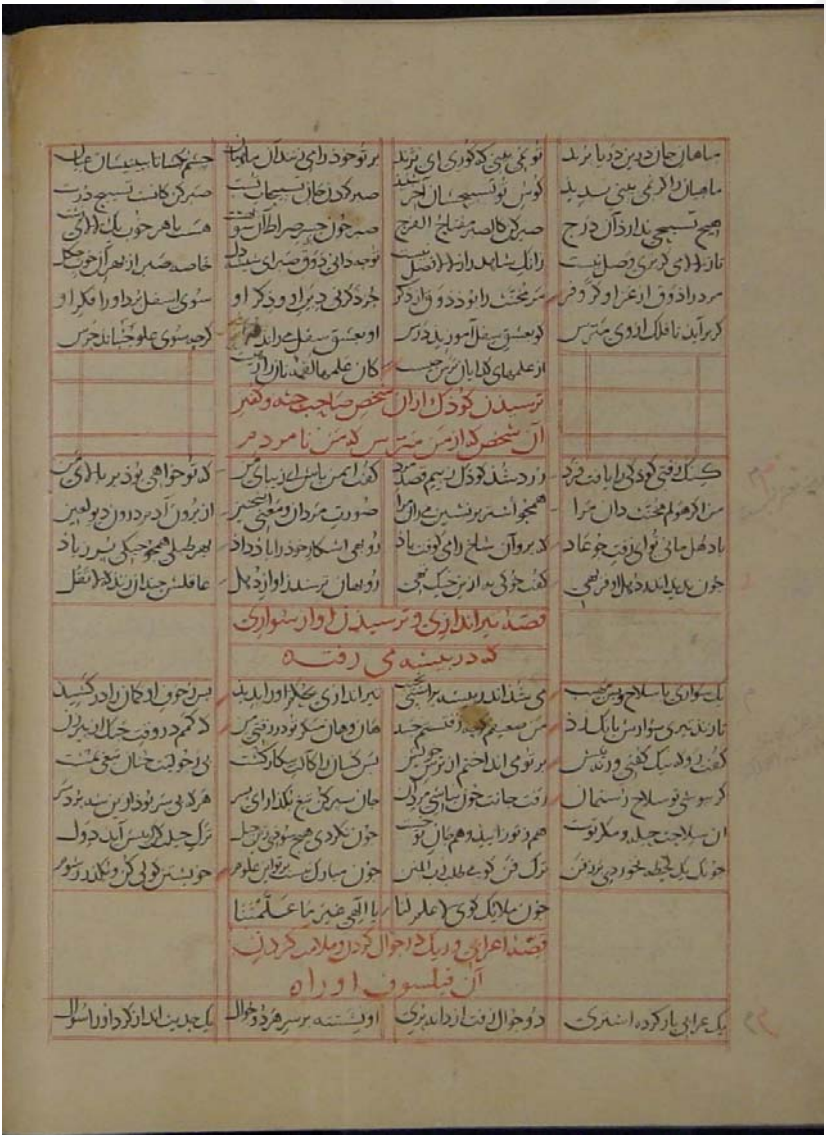

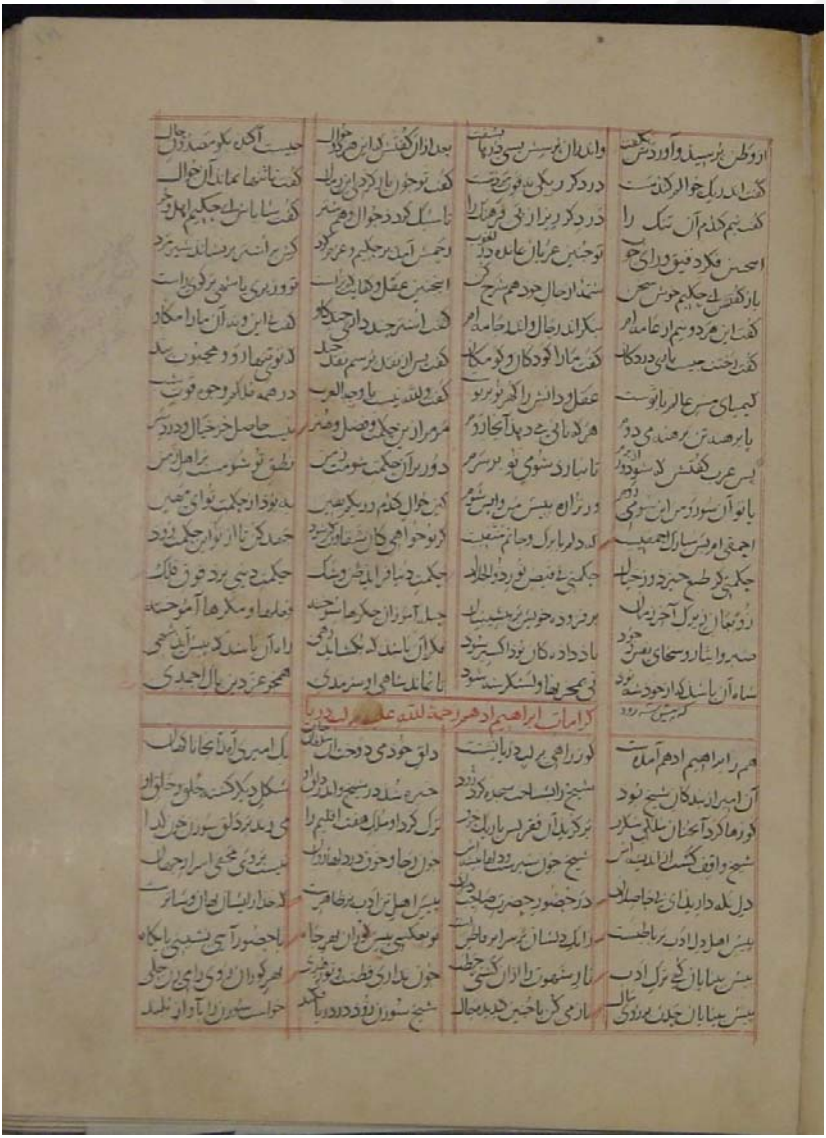
87 B

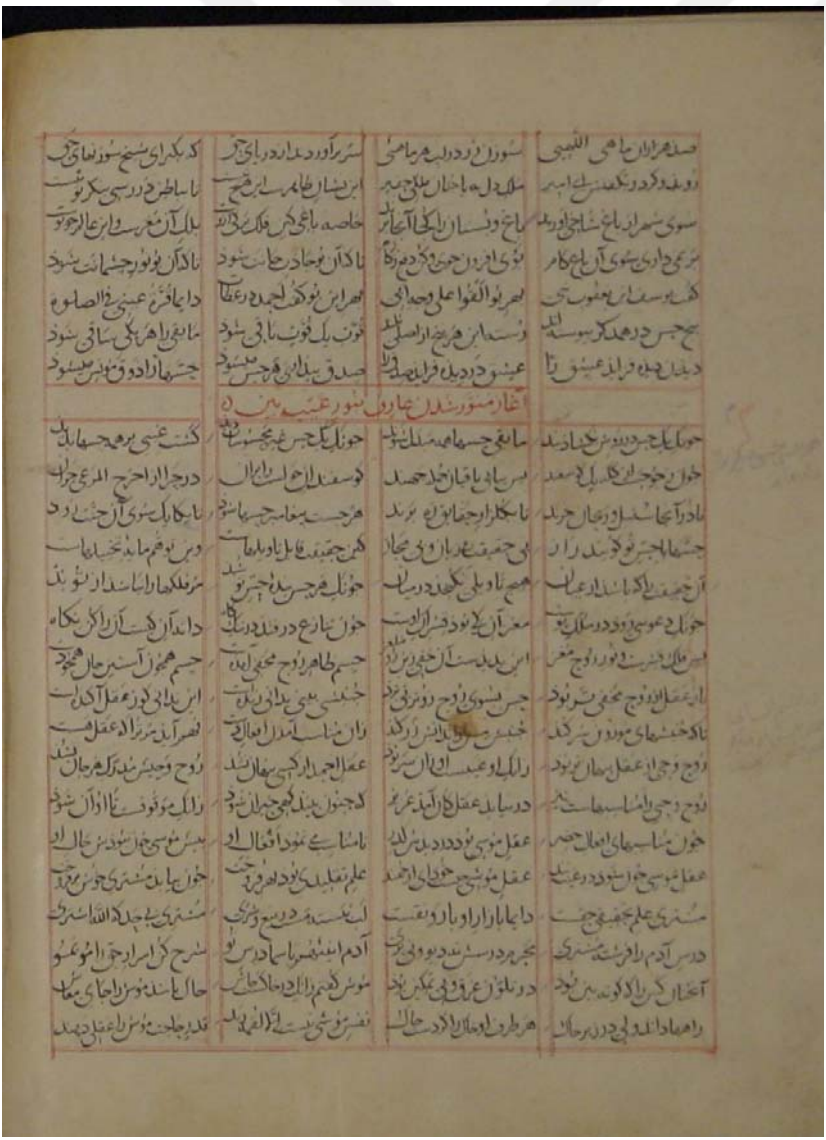
88 A

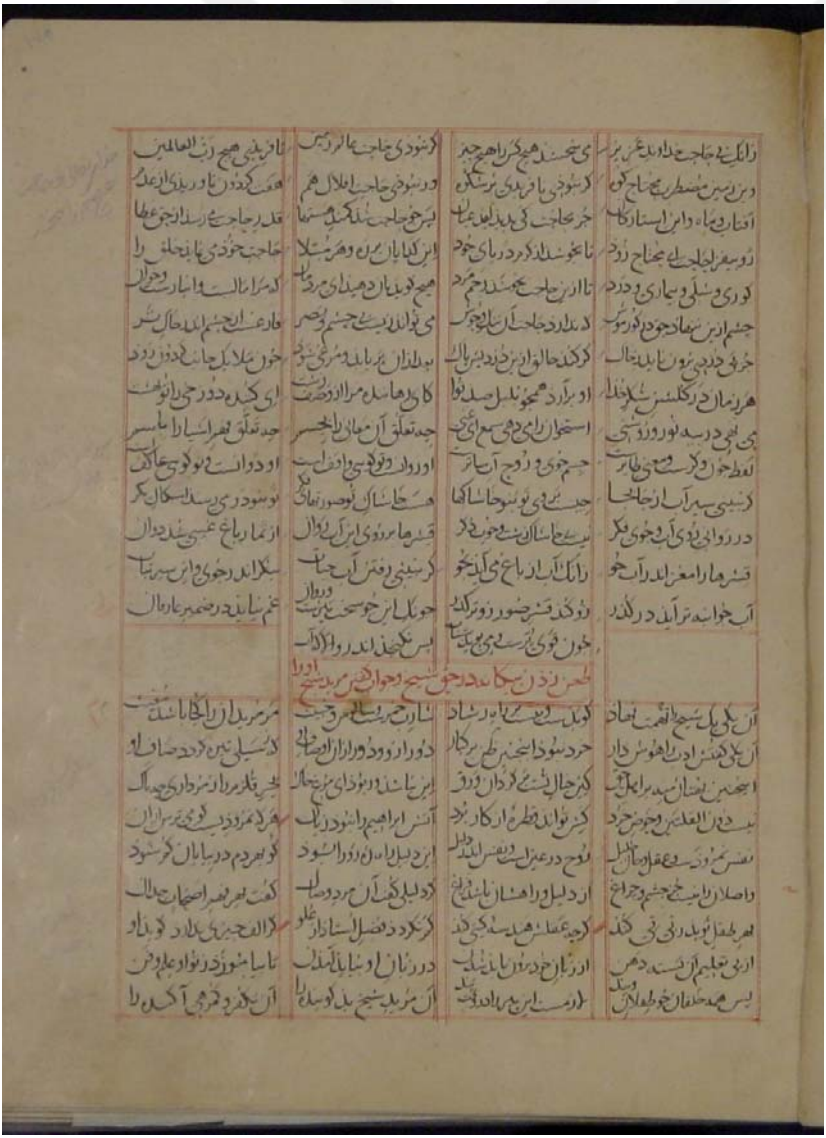

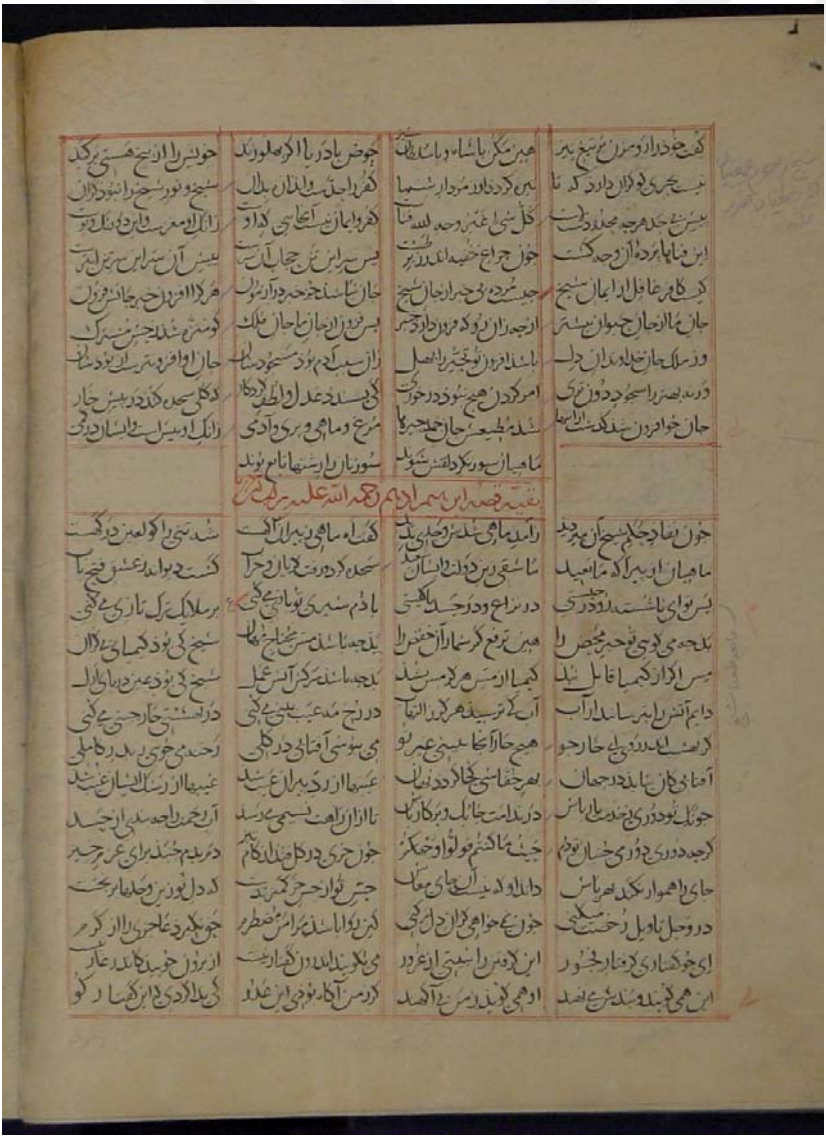
88 B

89 A

90 B